

SIMION TAVITIAN

**ARMENI
DIN
ROMANIA**

VOLUMUL III

www.ziuaconstanta.ro

Simion Tavitian

Armeni din România

volumul III

EX PONTO

Constanța - 2008

www.ziuaconstanta.ro

**Familiilor Anaida și Gheoghe
Dogaru, Givan Altunian și Irina
Ghülbenkian Tinca**

Din partea autorului

Bunul Dumnezeu, în ciuda sănătății mele precare, m-a ajutat să realizez cel de al treilea volum dedicat armenilor din România. Am încercat, cu modestele-mi puteri, să continui ceea ce au întreprins înaintașii noștri Victor Mestugian, preotul M. F. Bodurian, H. Dj. Siruni, Suren Kolangian, Bogdan Căuș și mulți alții: a prezenta contribuția conaționalilor stabiliți pe acest binecuvântat pământ românesc la propășirea patriei lor adoptive.

Sunt conștient că în cele trei volume nu am reușit să adun pe toți cei care au contribuit sau contribuie la afirmarea comunității noastre. Așa cum scria în postfața la volumul „Figuri de armeni din România” de Bogdan Căuș (1997), președintele Uniunii Armenilor din România, senatorul Varujan Vosganian: „Armenii s-au așezat pe pământul românesc acum o mie de ani. Au împodobit pământul noii patrii cu mănăstiri, catedrale și biserici. Au sporit înțelepciunea oamenilor cu școlile, cu tiparnițele și lăcașurile lor de cultură. Au adus din ținuturile de baștină mirosul exotic al mirodeniilor și aburul prietenos al cafelei. Au bătătorit drumuri, iar la încrucișările lor au întemeiat târguri. Au trăit năvalnic sau discret, cu ochii lor mari, negri și melancolici, s-au perindat pe lume și s-au adăugat străbunilor după legile lor creștine și după legile cele mai noi pe care au înțeles să le respecte. Au fost cetățeni cuviincioși și apărători ai noii lor patrii.

În această carte sunt amintite numele unora dintre acei armeni, originari din România, al căror destin a continuat după moarte. Cărturari, artiști, savanți, ieromonahi și oameni politici. Ei nu pot fi înțeleși altfel decât pornind de la taina botezului și semnul sângelui lor armenesc. Cum nu pot fi

închipuiți altfel decât reprezentanți ai culturii române. Să lăudăm truda grămaticului care i-a pomenit în această carte și să ne plecăm smeriți în fața numelui lor.”

Sunt ferm convins că noi și noi îndrăgostiți de istoria și civilizația armenilor se vor apleca în cercetarea uriașului tezaur de documente aflate în arhive, instituții, familii particulare, pentru a da la iveală figuri de armeni care s-au remarcat în varii domenii de activitate.

Pentru sprijinul acordat doresc și pe această cale să aduc sincere și calde mulțumiri d-lor Mihai Stepan Cazazian, Măgărdici Elluchian, Onig Concegulian, Sarchis Jeamgocian, d-nelor Azaduhi Benlian, Elena Florica Șuster, precum și tuturor semnatarilor articolelor apărute în presa națională și în diaspora și care au servit ca material documentar la redactarea acestei cărți.

Totodată, mulțumiri și recunoștință tuturor celor din țară și străinătate care mi-au oferit documente, înscrisuri, manuscrise sau au transmis prin viu grai datele și însemnările care au făcut obiectul prezentului volum.

Pentru a veni în sprijinul celor interesați de lucrările mele dedicate armenilor am inclus la sfârșitul cărții lista cu titlurile apărute și, selectiv, articolele din revistele de specialitate și din presă referitoare la ele.

O mențiune în privința tomului "URSS-impresii de călătorie", care cuprinde un capitol despre Armenia. A avut un tiraj de 90.000 de exemplare. La intervenția autorităților sovietice s-a dispus - de către Centrul de Difuzare a Cărții - ca aceasta să fie retrasă de pe piață. Motivul: nu se scria nimic despre R. S. S. Moldovenească. Din fericire, cartea s-a epuizat într-o săptămână de la apariție, așa că nu au mai avut ce ridica! Norocul, de data aceasta, a fost de partea mea...

În încheiere, doresc să mărturisesc că cele trei volume, pe lângă multe altele scrise de-a lungul timpului, se constituie doar într-un început, urmând ca ele să fie urmate de alte și alte apariții, care să evidențieze personalități de etnie armeană care s-au remarcat în viața economică, culturală, în literatură, publicistică, medicină, diplomație sau viața sportivă a poporului român.

În ce mă privește, despre efortul și contribuția mea la realizarea acestui proiect urmează să se pronunțe cititorii.

PARLAMENTARI, MINIȘTRI

CONTA VASILE deputat, Ministru al Instrucțiunii Publice (1880) în guvernul I.C. Brătianu.

HARET SPIRU deputat, Ministru al Instrucțiunii și Cultelor (1897, 1901,1907) în guvernul condus de D.A. Sturdza.

MISSIR VASILE senator, Ministru al Agriculturii și Comerțului (1904-1910) în guvernul I.C. Brătianu. Între 1904-1917 Președintele Senatului.

TRANCU - IAȘI GRIGORE deputat, Ministru al Muncii și Ocrotirii Sociale (1920;1921;1927) în guvernul condus de Alexandru Averescu.

MADGEARU VIRGIL deputat, Ministru al Industriei și Comerțului, Agriculturii și Domenii; Instrucție și Comerț Finanțe (1929;1930;1931;1932;1933) în guvernele conduse de Iuliu Maniu, G.M.Mironescu și Al.Vaida-Voievod.

BAGDASAR DUMITRU deputat, Ministru al Sănătății (1954) în guvernul condus de Petru Groza.

ACTERIAN VIRGIL deputat, Ministru al
Industriei, Construcțiilor de Mașini – Unelte și Electronice
(1973-1975) în guvernele conduse de Ion Gh. Maurer și
Manea Mănescu.

VOSGANIAN VARUJAN senator,
Ministrul Economiei și Finanțelor (2006-) în guvernul condus
de Călin Popescu Tăriceanu.

CIOMAG G. CHRISTIAN Senator

MISSIR TH. Senator

PRUNCU ION Senator

BUICLIU M. GRIGORE Senator

GOILAV GRIGORE Senator

GOILAV ARITON Senator

IACOB IACOBOVICI Senator

BUICLIU BOGDAN Deputat

CRISTOVEANU CRISTI Deputat

CRISTOF ANTON Deputat

IACOB MELIC Deputat

AZNAVORIAN HURMUZ Deputat

ASVADUROV CALUST Deputat

PAMBUCCIAN VARUJAN Deputat

DIRUHI ABAZIAN

La Los Angeles a trecut în lumea celor drepti **Diruhi Abazian**, profesoara de Clasa I a Școlii Armene din București. *Oriort* Abazian, profesoară a școlii în perioada anilor 1945-1962, a avut elevi mulți, mult mai mulți decât alți profesori, deoarece majoritatea tineretului bucureștean, chiar dacă nu a urmat în întregime cursurile școlii armene, a frecventat cel puțin grădinița și clasa I. Aceasta a făcut ca Diruhi Abazian să cunoască îndeaproape întreaga comunitate și, avînd în vedere că mai toți copiii comunității „i-au trecut prin mînă”, a încercat să-i modeleze, să le însușelească spiritul național și simțul patriotic.

Prin trecerea în neființă a lui Diruhi Abazian comunitatea *romanahailor* pierde una dintre ultimele reprezentante ale generației vechi a comunității, generație care, trăind în perioada de glorie a coloniei, a evidențiat importanța comunității noastre în istoria diasporei armene.

Diruhi Abazian a fost o demnă reprezentantă a familiei Abazian, familie de rezonanță a coloniei armene bucureștene care, așezîndu-se pe meleagurile dîmbovițene, la începutul anilor 20, a reprezentat, timp de jumătate de secol, una din familiile cele mai active ale comunității.

Diruhi Abazian s-a născut înainte de masacre, în anul 1910, în Rodosto (Tekirdagh), orașul de origine a multor familii bucureștene, printre care și a părinților Catolicosului Vazken I. Copil fiind, vede și trăiește ororile deportărilor și a *axorului*, scăpînd cu viață, împreună cu întreaga

familie,numai datorită compasiunii unui ofițer turc, căruia i se face milă văzînd pe Baidzar, mama lui Diruhi, cu patru copii mici, împovărați de bagaje, cum se îmbarcau în trenul morții.

După cîțiva ani de refugiu prin diverse localități, familia Abazian se reîntoarce în Rodosto, iar de acolo pleacă la Constantinopol, unde Diruhi frecventează, pentru scurt timp, școala elementară americană de fete din capitala otomană.

În anul 1918 familia Garabed și Baidzar Abazian trece din Constantinopol în Bulgaria, stabilindu-se în orașul cu o importantă colonie armeană Varna. Aici, Diruhi avea să urmeze cursurile școlii armene „Sisaghian” din orașul portuar.

Vremurile tulburi din Peninsula Balcanică fac ca, în primăvara anului 1923, familia Abazian să se strămute în România și să se stabilească în orașul București.

Familia Garabed și Baidzar Abazian a fost o familie numeroasă, cu copii mulți - Agavni, Harutiun, Diruhi și Hovsep - așa cum se obișnuia în acele vremuri, care avea să se integreze rapid în rîndurile coloniei armene bucureștene, devenind, din primii ani de la stabilire, una din familiile cele mai active din viața comunității. Astfel, Baidzar, cu fetele Agavni și Diruhi, vor face parte din organizația de Cercetași-Fete, Diruhi devenind chiar șefa de cercetași, Hovsep din grupul de băieți cercetași-armeni, iar Harutiun, din Uniunea *Homenătmen* și toate organizațiile sportive ale comunității, ca atlet, antrenor sau arbitru. În anul 1926, la 10 decembrie, se înființează Corul „Komitas” și întreaga familie Abazian se înscrie în rîndurile Societății corale. Cine a văzut și ascultat corul nu poate să nu-și amintească de Diruhi, în primul rînd, mereu cu zâmbetul pe buze, de Harutiun în ultimul rînd, în colțul din dreapta, uitîndu-se serios de sus, sau de Hovsep în rîndul din spate, cu obraji roșii și legănîndu-și capul. Chiar și

Aida, fiica lui Harutiun, cu toate deficiențele sale fizice, a fost, pentru o perioadă, membră a corului.

Cea mai proeminentă membră a familiei a fost totuși Diruhi și aceasta datorită funcției de învățătoare pe care a deținut-o, timp de aproape 20 de ani, la Școala Armeană din Capitală. În această calitate, Diruhi Abazian a avut o activitate foarte bogată, de la organizarea de expoziții și serbări școlare, pînă la pregătirea festivităților comunității. Diruhi Abazian a fost și instructora de dansuri armenesti a elevilor școlii și a organizațiilor armenesti din București. Din anul 1965, după închiderea Școlii Armene, o găsim pe Diruhi Abazian lucrînd, pentru cîțiva ani, la ziarul „Nor Ghiank” ca dactilografă de limbă armeană, ajutînd în același timp și pe profesorul H. Dj. Siruni cu dactilografierea lucrărilor sale de armenologie. Venind vorba de prof. Siruni, nu putem să nu arătăm că Hovsep Abazian a fost acela care ani și ani de zile i-a ajutat pe bătrînul profesor, pe d-na Năvart și pe Oriort Anjel, fiind în permanență în casa lor.

În anul 1981 Diruhi și Hovsep Abazian emigrează în Statele Unite, la Los Angeles, unde aveau să trăiască peste 20 de ani, activi fiind în continuare în viața socială a comunității *romanahailor* din America. În acest context, să menționăm că Hovsep Abazian a tradus în limba armeană memoriile d-nei Elize Diradurian despre Școala Armeană din Bucureștii anilor cînd ea fusese directoare.

Dispariția lui Diruhi Abazian este o pierdere și pentru nația armeană, pentru cauza armeană, cu ea dispărînd încă un supraviețuitor al genocidului, încă un martor ocular al ororilor masacrelor, încă un observator al deportărilor și atrocităților comise de turci.

Prin plecarea lui Diruhi Abazian se încheie și un capitol important din viața familiei Abazian, ea fiind ultima

reprezentantă a vechii generații a familiei. După Diruhi, urmași ai familiei rămîn Șahen Harutiunian și Sona Harutiunian-Mardichian și Aida și Garo Abazian. Din această generație a Abazienilor, purtător și continuator al numelui rămîne numai Garo Abazian, bine cunoscut în cercurile *romanahailor* pentru activitatea sa din cadrul organizației culturale „Raffi” din Los Angeles, din al cărui comitet de conducere făcea parte.

Deși Diruhi Abazian pleacă dintre noi la o vîrstă respectabilă, dispariția ei este o pierdere pentru noi, foștii ei elevi, deoarece odată cu ea pleacă și o parte din noi, o parte frumoasă din viața noastră, o parte din vremea cînd eram copii plini de energie și fără griji, o parte din anii cînd eram mai armeni, cînd viața din jurul nostru și lumea pe care o cunoșteam era numai armenescă.

(Sursa:Edvard JEAMGOCIAN, New York / Text realizat cu sprijinul unui grup de foști elevi.)

ANETA ABUREL

Un alt membru marcant al familiei Aburel a fost Aneta Aburel, devenită, prin căsătorie, Aneta Butunoiu.

Născută în anul 1909, a fost absolventă a Facultății de Științe din cadrul Universității din București.

Din 1939 până la data de 08.11.1971 funcționează ca profesor de științe naturale la cele mai bune licee din Galați.

Se remarcă prin dăruirea ei pentru meseria de dascăl.

Și astăzi, când de cincisprezece ani a părăsit această lume, este pomenită de mulți foști elevi.

După moartea fratelui ei Ștefan, în anul 1950, Aneta Aburel Butunoiu ia pe umerii ei grija materială pentru nepotul ei Lucian, rămas orfan de ambii părinți.

Măcinată de griji și nevoi materiale, Aneta Aburel Butunoiu îl ajută pe nepotul său Lucian Aburel să își desăvârșească educația prin absolvirea Facultății Mecanice Navale.

Așadar, venerabila profesoară a murit în anul 2002, la vârsta de 93 de ani, lăsând în urmă o amintire de om de cultură, de om care a știut să se apropie de oameni prin vocația ei de profesor.

ȘTEFAN ABUREL

Ștefan Aburel, 1894 – 1950, profesor. S-a născut în satul Cuca, comuna Băleni, județul Galați. Absolvent al Liceului „Vasile Alecsandri”. În 15 ianuarie 1918 își începe serviciul militar.

Între 1921 – 1922 este profesor la Liceul Industrial de Băieți din Galați. Se mută la Ploiești, unde se căsătorește în 1929. În 1930 i se naște unicul copil, Lucian Aburel.

Între 1927 – 1931 este concesionarul Uzinei Electrice a orașului Vălenii de Munte. În acest oraș își cumpără o casă, unde își aduce soția, în speranța că o va vindeca de boala timpului – tuberculoza.

O a doua măsură necesară era să își izoleze copilul pentru a nu lua de la mama sa bacilul Koch și astfel îl duce pe micuțul Lucian la familia sa din Galați.

Între 1934 – 1938 funcționează ca profesor maestru la Liceul Industrial de Băieți din Ploiești. Dar cum soția îi murise în 1937 și cum nimic nu-l mai lega de Ploiești, cere detașarea la Gimnaziul Industrial din Tulcea. De la această dată până a murit, în anul 1950, predă pe rând ore de desen special, ore de electricitate și mecanică, având titlatura de Profesor Maestru.

Tot în această perioadă deține și funcția de director al acestei școli.

Se stinge din viață destul de tânăr, în anul 1950, în urma unei intervenții chirurgicale.

GIVAN ALTUNIAN

O familie respectată și apreciată de conaționali constănțeni. Givan Altunian s-a născut în orașul Erzânga-Turcia, în anul 1870. Descendent dintr-o familie foarte înstărită și, în același timp, numeroasă - opt frați. Toți au absolvit cursurile liceale în orașul natal.

După primul genocid împotriva armenilor, dezlănțuit de autoritățile Imperiului Otoman în anul 1895, patru din cei opt frați s-au refugiat în România: Măgărdici în 1896, Givan, Haig și Arșag în 1898. În Constanța s-au ocupat de comerț și, în scurt timp, au devenit prosperi oameni de afaceri. Filantropi cu toții, au sprijinit pe membrii comunității armenice, în special pe cei nevoiași și pe refugiații de pe urma masacrelor din 1915.

Givan Altunian a fost ales, de mai multe ori, în conducerea Camerei de Comerț și Industrie Constanța. A avut un mare magazin pe str. Ștefan cel Mare, profilat pe desfacerea articolelor de lux din piele și aur. A funcționat până la naționalizare, în 1948. A deținut mai multe proprietăți imobiliare, adevărate bijuterii arhitectonice, care, din păcate, după 1960, au fost demolate pentru a face loc mastodonților din beton și oțel.

Din cei patru frați stabiliți în Constanța, Arșag Altunian s-a mutat la Varna, iar Haig Altunian s-a stabilit în S.U.A.

Givan Altunian s-a căsătorit, în anul 1905, cu Tacuhi Dovlețian, născută în orașul Tulcea în 1887 și a decedat în

1956. Au avut cinci copii: Araxi, născută în 1907, absolventă de liceu și pension, s-a căsătorit cu dr. colonel Bălașel și a avut două fete: Marina, farmacistă, are un băiat Silviu Stoica, medic specialist stabilit în New York (S.U.A) și Alina, profesoară de istorie. Araxi s-a stins din viață în anul 1992.

Arșag, născut în 1912, inginer mecanic, a locuit la Cluj și a decedat în 1958. Virginia, născută în 1915, a absolvit liceul și pensionul, necăsătorită, s-a stins din viață în 1951. Anahid, născută în 1917, absolventă de liceu, a murit în 1984. Haig, născut în 1920, a urmat gimnaziul și liceul la Colegiul armean Moorat-Raphael din Veneția. Veteran de război, Haig Altunian fost decorat cu Medalia „Bărbăție și credință” cu Spade. S-a căsătorit în 1952 cu Măria Boiangian, fiica dr. Boiangian, o fire sensibilă, cu calități deosebite pentru pian. A fost membră activă a Ansamblului de cântece și dansuri "Sevan". Nu de puține ori l-a acompaniat la pian pe cunoscutul concert maestru Varujan Cozâghian. Au avut doi copii: Anahida, născută în 1953, inginer, licențiată a Universității de Construcții Civile și Industriale București în 1978. Bun specialist, energică, s-a impus cu competență în rezolvarea dificilelor probleme pe care le ridicau obiectivele aflate în construcție. S-a bucurat de multă apreciere și respect din partea colegilor și colectivelor în care și-a desfășurat activitatea. Este căsătorită cu Gheorghe Dogaru, inginer, cunoscut și apreciat manager în cadrul conducerii unei importante întreprinderi de import-export. Au un băiat, Alexandru Jirair Dogaru, masterand la University of Wisconsin, Madison, S.U.A.

Fratele, Givan Altunian, s-a născut la Constanța, în 1955, poartă cu mândrie numele bunicului său. A absolvit cursurile liceale. Este căsătorit cu Silvia, născută Iuga,

licențiată a Academiei de Studii Economice București. Au emigrat în 1988 în S.U.A. Givan lucrează la o firmă prestigioasă din New York ca specialist în prelucrarea metalelor prețioase, iar soția la o bancă din același oraș. Au un copil, Haig, licențiat în științe economice, care lucrează în prezent în sistemul financiar-bancar din New-York.

Părintele lor, Haig Altunian a încetat din viață în anul 1965 și este înmormântat la Cimitirul armenesc, alături de membrii familiei.

În legătură cu Givan Altunian, se cuvine să menționăm că, datorită calităților și autorității de care s-a bucurat, a fost numit Consul Onorific al Armeniei independente la Constanța și Consulul Spaniei acreditat la Constanța. În calitate de consul elibera armenilor refugiați din Turcia sau alte state din Orientul Mijlociu pașapoarte Nansen (după numele exploratorului polar Fridtjof Nansen, un document care le permitea să călătorească, dar care nu le dădea dreptul la proprietăți în țara de reședință). Pe unii i-a ajutat să fie angajați ca muncitori sau meseriași la firmele conaționaliilor care aveau nevoie de forță de muncă.

Posesorii de pașaport Nansen cu posibilități materiale mari puteau obține cetățenia română achitând o taxă impusă de stat. Majoritatea neavând această șansă, au continuat să fie considerați nansenişti, cu consecințele de rigoare, până în anul 1952, când Marea Adunare Națională adoptă legea prin care toți cetățenii cu pașapoarte străine pot obține cetățenia printr-o cerere adresată autorităților statului. Mulți au solicitat și au devenit cetățeni români. Alții au continuat să rămână nansenişti în speranța obținerii mai ușor a unei vize de plecare definitivă din țară .

Armenii stabiliți anterior anului 1915 în România au beneficiat de posibilitatea de a deveni cetățeni români fără nici

o restricție. Astfel, în ședința Senatului din 21 august 1920 a fost adoptată Legea publicată în „Monitorul Oficial” Nr.37 din 31 August 1920, în care se menționează: „Art. unic. Se acordă tuturor armenilor stabiliți în România până la data de 15 august 1916 calitatea de cetățean, cu plenitudinea drepturilor și datoriilor ce decurg din această calitate, dacă în termen de șase luni de la promulgarea prezentei legi vor face declarațiunea de acceptare la Tribunalul județului respectiv al domiciliului lor. Se pune la vot urgența și se admite.”

În motivare se arată că armenii s-au stabilit la începutul sec. X în Moldova și Țara Românească, au fost cetățeni loiali și au contribuit la dezvoltarea și propășirea Principatelor.

Givan Altunian a fost ales de mai multe ori în Consiliul orășenesc și a deținut funcția de președinte al Uniunii Armenilor din Constanța.

A încetat din viață în anul 1945 și este înmormântat la Cimitirul armenesc din localitate.

HAGOP ARAKELIAN

Tatăl - Toros Aristakes Arakelian, născut în 1884, în comuna Komer, districtul Kemah, provincia Karin (Erzerum), emigrat în România în 1913, a decedat la Erevan, în 1958.

Hagop Arakelian s-a născut în 1924, la București. În 1938 a absolvit școala armeană Misakian - Kesimian, după care și-a continuat studiile la Liceul „Constantin Brâncoveanu” (clasa a VI-a). Și-a întrerupt studiile în anii războiului. În 1946 a absolvit în particular Liceul „Sf. Sava”, cu diploma de bacalaureat (secția modernă – latină cu nota 9). În 1948 s-a repatriat cu familia în Armenia. A absolvit Facultatea de limba franceză a Institutului pedagogic de limbi străine din Erevan în anul 1952 cu Diploma Magna cum laudae. Între 1952-1954 a predat limbile germană și rusă la școala secundară din comuna Alapars (regiunea Hrazdan), apoi, între 1954-1959, a predat limbile franceză și germană la școala secundară Bergi Brosian din Erevan, unde a ocupat și funcția de subdirector de studii (1956-1959). În anii 1957-1959 a predat limba latină la Universitatea statală de medicină Mhitar Herati din Erevan. În decurs de 35 ani (1960-1995) a condus catedra de latină și limbi străine a Universității. În 1984, Comisia Unională superioară de atestații i-a decernat titlul științific de docent. În anii 1980-1991 a fost membru al Comisiilor Unionale problemo-metodologice pentru latină și limbile străine la Ministerul Sănătății. În anii 1976, 1983 și 1997 a organizat, pe baza catedrei, două conferințe unionale și una internațională. A participat cu numeroase prelegeri și

comunicări la multe conferințe și simpozioane unionale și republicane. A făcut stagiul la catedrele de latină din Moscova (1976, 1985) și Minsk (1980). A publicat 93 lucrări științifice - metodologice, dintre care cinci manuale (1982, 1986, 1996, 2003, 2005) și nouă materiale didactice. Principalele teme ale cercetărilor sunt: predarea terminologiei medicale greco-latine studenților armeni și străini prin intermediul bilingvistic; integrarea predării terminologiei medicale greco-latine cu limbile străine; trăsăturile specifice ale terminologiei medicale armenice; Latina - procedeu de formare a mentalității patriotice, umanitare și culturale. Cu concursul moral și științific al profesorului docent H. Arakelian, doi colaboratori ai catedrei au fost atestați cu titlul științific de docent de către Comisia de atestare a Republicii Armenia (1997, 2005). Pe 1 septembrie 2007 a expirat contractul de serviciu (la vîrsta de 83 ani). În decurs de 50 de ani de activitate științifică-metodologică și pedagogică în cadrul Universității statale de medicină Mhitar Herati profesorul docent H. Arakelian a pregătit pentru catedră 14 cadre didactice cu studii superioare filologice, care în prezent predau latina și limbile străine. Actualmente, în baza cunoștințelor sale filologice și metodologice multilaterale, continuă să ajute tinerele cadre ale catedrei. Pentru serviciul onest, contribuția, pregătirea cadrelor medicale, didactice și munca rodnică depusă în decurs de 50 de ani, rectorul Universității statale de medicină Mhitar Herati, prof. Gohar Kyalyan, i-a exprimat profesorului docent H. Arakelian recunoștința profundă, odată cu alocarea unei pensii personale lunare din bugetul universității. În 1962, când s-a înființat Asociația de Prietenie Armenia-România, profesorul H. Arakelian a fost ales primvice-președinte, iar din 1990 este președintele Asociației. A publicat în periodicele armenice numeroase articole dedicate istoriei, culturii și prieteniei

seculare armeano-române. În anul 1961 Editura "Haipethrat" din Erevan a publicat culegerea de "Nuvele române" (164 p) tradusă din limba română în armeană de H. Arakelian. Prin decretul nr. 719 din 23 iulie 2002 al președintelui României, Ion Iliescu, „pentru îndelungata și rodnică activitate depusă timp de peste 40 ani în conducerea Asociației de Prietenie Armeano-Română, pentru studiile și articolele având ca obiect cultura română și legăturile acesteia cu cea armeană, profesorului universitar Agop Arakelian i s-a conferit Ordinul Național " Serviciul Credincios" în gradul de Ofițer.

MESROB A. BARONIAN

Născut în orașul Adapazar (1894), nu departe de Constantinopol, rămîne orfan de mic, împreună cu fratele său mai mare. Urmează destinul ce i-a pecetluit atît copilăria, adolescența, cît și anii ce au urmat. Copilăria nu a fost deloc ușoară. Era prima perioadă a unor frămîntări ce amenințau conviețuirea pașnică a comunităților armenie pe întreg teritoriul vechiului Imperiu Bizantin, devenit Imperiul Otoman din anul 1453.

Relațiile dintre armeni și turci au devenit aproape insuportabile în urma atentatului de la Banca Otomană din Constantinopol din 1895, iar o primă represiune soldată cu morți și răniți, ce a urmat acestui eveniment, a pus sub semnul întrebării relațiile pașnice dintre cele două națiuni. Turcii urmăreau să se răzbune împotriva acelor armeni care au pus la cale acel episod. Comunitățile creștine, armeană și greacă, erau amenințate „ca răsplată” pentru aportul lor la viața economică și culturală a țării. Tocmai această perioadă tulbure, ce domina întregul imperiu, a condus în cele din urmă la organizarea genocidului din anul 1915 împotriva armenilor.

Cei doi frați urmează cursurile secundare și gimnaziale în orașul natal. Adolescența și primii ani de tinerețe au fost înnobilăți de întîlnirea cu mari oameni de cultură: poeții Daniel Varujan, Siamanto, Cricor Zohrab, Komidas, creatorul muzicii liturgice, H.Dj. Siruni, Edvard Colangian și alții.

Aceasta și pentru faptul că orașul Adapazar era vestit prin cele patru biserici și tot atîtea școli sub directa îndrumare a episcopului Sîmbat Saadetian, victimă a genocidului de care

aminteam mai sus. O lume frumoasă, în jurul căreia domnea o atmosferă plină de armonie.

În anul 1909 destinul îl îndrumă spre Seminarul teologic de la Armaș, nu departe de orașul natal, unde tânărul Mesrob Ardașes urmează cursurile acestui centru spiritual vestit în lumea armeană. Tot aici și-au făcut studiile și unii viitori preoți ai comunităților armenе din România: Cnel Mandalian (Suceava), Hamazasb Bedighian (Constanța), Nerses Varjabedian (Focșani), Papken Keropian (Bălți) și arhimandritul Harutiun Sîmbat Madengian (Ecimiadzin). Aici va avea prilejul și fericirea să devină discipolul unor eminente profesori teologi și ierarhi ca: Eghișe Turian, Mesrob Naroian, Papken Ghiuleserian, Arhimandritul Komidas. A fost remarcat ca un strălucit student, cu înclinații spre muzica și cultura bisericească.

După absolvirea Seminarului Teologic, în 1914, vine la Constantinopol, unde, împreună cu fratele său, Zareh, care se dedicase pedagogiei, activează în cadrul comunității armenе, fiind în relații strînse cu Patriarhia de Constantinopol, oameni de cultură și artă.

În anul 1923 se căsătorește cu domnișoara Arusiag Voscanian, o devotată învățătoare, care și-a dedicat mulți ani educației noii generații și, timp de 10 ani, ambii își vor consacra viața educației copiilor la școlile armenе din Bazargic, Silistra și Brăila.

În anul 1933, Arhiepiscopul Eparhiei Armenе din România Mare, Husig Zohrabian, ținînd cont de cerința parohiei din Botoșani și avînd în vedere pregătirea lui teologică, îl va hirotoni preot pentru această parohie.

Decenii la rînd a fost emblema acestei comunități, model de înaltă ținută morală, profesională și intelectuală, vorbea curent franceza, turca și bulgara, bun cunoscător de

vechi cîntări psaltice, autor de studii și articole cu caracter moral-spiritual. Iată cum îl descrie, în amintirile sale, d-na Viorica Popa, în prezent președintele filialei Uniunii Armenilor din Botoșani: „Părintele Baronian a fost parohul bisericilor armenesti din orașul Botoșani aflate pe strada Armeană. Era o figură frumoasă și foarte serioasă. Nu pot să uit atmosfera creată în ajunul marilor sărbători ale Crăciunului și Sf. Paști; pregătirile premergătoare ce urmau să aibă loc, curățenia în Biserică, slujbele de la Vecernie, grija părintelui față de nevoiași, dragostea, bunătatea și devotamentul față de credincioși.

În acea perioadă funcționa un mic azil pentru cei ce nu aveau casă și posibilități de întreținere, aceștia fiind în grija părintelui, întotdeauna m-am întrebat de unde vine părintele, de ce ne-a oferit dînsul atîta bunătate și lumină, atîta tradiție, iar acum biserica noastră suferă în urma plecării dumnealui”.

Și, într-adevăr, preotul Mesrob A. Baronian, în anul 1954, la cererea parohiei armene din orașul Constanța, este numit preot paroh în urma îmbolnăvirii și vârstei înaintate a protoereului Hamazasb Bedighian, personalitate marcantă a vieții spirituale și culturale a comunităților armene din Dobrogea.

Astfel, părintele Baronian va sluji în cadrul parohiilor din Constanța, Babadag și Sulina.

Cu prilejul vizitei în țara noastră a Sanctității Sale Vazken I, Patriarhul suprem al Bisericii Armene, în primăvara anului 1965 i se conferă rangul de protoereu împreună cu gramota patriarhală ca drept recunoaștere a întregii sale activități și cu prilejul împlinirii vârstei de 70 de ani. S-a stins din viață în anul 1977.

(Sursa: „Ararat”, 370).

LAURA CORINNE BATMANIAN

Avăzut lumina zilei în capitala țării-București, la 1 mai 1950, din ambii părinți de etnie armeană, Elis și Agop Minasian. Au emigrat în Australia. După absolvirea cursurilor universitare obține următoarele calificări academice: PhD (Melb), 1976, BSc (Hons) (Melb), 1972.

Dr. Laura Batmanian este lector senior în disciplina Științe Biomedicale a Facultății de Medicină de la Universitatea din Sidney. Totodată, este licențiată în științe și are doctoratul în filozofie la Universitatea din Melbourne, Australia.

Coordonează numeroase activități cerute de profilul disciplinei și are un rol semnificativ în cursurile pentru acumularea, schimbarea și continuarea educației. Zona sa de abilități se axează pe predarea fiziologiei, biochimiei, gerontologiei, geneticii, chimiei și patofiziologiei, la studenți și, de asemenea, la absolvenți.

Corinne Batmanian predă și peste Ocean studenților de la Facultatea Științele "Sănătății" (asistente) de la Institutul management din Singapore. Este interesată în integrarea și evaluarea tehnologiei în educația de nivel înalt, în principii și practici de învățare flexibile.

Cercetările sale despre predare și învățare au fost publicate în reviste internaționale de largă răspândire și în "Știri" și "Gazeta" ale Universității Sidney.

Recent, disciplina care o predă-cursul de tasonografie-a fost transmisă în întregime online în programul pentru studenții de la distanță. În plus, a fost invitată, ca lector-

oaspete, să țină seminarii despre predarea flexibilă și problema învățării la diferite Universități în Polonia, Canada, Germania, Spania, Franța, Thailanda, Italia, Marea Britanie, Filipine și Malaezia, de asemenea în provincia Queenstand din Australia.

Acest program nou este considerat ca un model pentru alte cursuri de către academicienii din interiorul și din afara Universității Sidney. Dr. Batmanian a avut o contribuție esențială în schimbarea concepțiilor personalului, introducând în mod progresiv resursele online și experiențele de învățare pentru a intensifica și, unde se poate, transforma modalitățile de predare și învățare.

Munca sa inovatoare a câștigat recunoașterea Universității Sidney. I s-a conferit „Premiul de Excelență” al vice-decanului pentru predare și premiul pentru "Predarea Științelor Biomedicale”, doi ani consecutiv; face parte din "Asociația de predare" a Centrului pentru predare și învățare a Universității Sidney și a primit numeroase granturi pentru susținerea cercetărilor sale.

Pe lângă predare, ea a dezvoltat cercetarea în domeniul gerontologiei punctele sale de vedere fiind publicate în ziarul "SunHerald" și un capitol de carte. Alte preocupări: efectul exercițiului în procesul îmbătrânirii și profilul epidemiologic al femeilor mai în vârstă.

A îmbrățișat un nou domeniu, bio-informatica, de a învăța mai multe despre cancerul de sân, cercetarea sa se concentrează pe Universitatea Stanford.

Dr. Batmanian este membru al Facultății de „Disciplina predării și învățării”, "Disciplina management", "Comitetul de Reformă al Studenților începători", "Societatea Australiană pentru Cancer" și este cercetător al "Institutului de Cercetare pentru Asia și Pacific”. (RIAP)

ȘTEFAN IOAN BALASAN

Originari probabil din orașul Balahsan (Persia)¹ și stabiliți întâi în Oltenia, întemeietori ai satului Balasan² și apoi răspândiți în întreaga țară³, Balasanienii s-au impus, în cultura românească, mai ales datorită figurii lui Theodor Balasan, ieșean, proprietar al celebrului cotidian „Curierul”, în care purta vii și acide discuții cu Mihai Eminescu.

Însă, în cele ce urmează, ne vom referi la un alt important membru al ramurii moldovene a Balasanilor, profesorul și scriitorul Ștefan Ioan Balasan.

Documentele spun că ar fi sosit, împreună cu întreaga sa familie, tocmai din Armenia. Anul nu se mai cunoaște, dar așa și-l amintea pe Ștefan Balasan Părintele Iacobeanu, ce-i fusese profesor și apoi, peste ani, nedezmățit amic.

Ștefan provenea din ramura botoșăneană a Balasanilor și, după cum amintește și catalogul Școlii Armene „Haigazian” din Botoșani, îl găsim - meritoriu elev - între anii 1847 - 1857, alături de alte cinci rude⁴.

Școala a început-o prin 1847 dar, din necunoscute cauze, peste numai 3 ani, la 26 februarie 1850, este nevoit să

¹ Conform Alex. Ciorănescu

² Conform Iorgu Iordan

³ în special în Moldova, în orașe precum Tîrgu Frumos, Iași, Botoșani, Piatra Neamț și Suceava.

⁴ Frații săi David Ioan Balasan (n. 1883), Gaspar Balasan (n. 1919), Axente Balasan (n. 1862) și verii săi Iacob Balasan și Garabet Balasan.

se retragă de la cursuri. Specializat în limba germană și bun cunoscător al limbii franceze, Ștefan reușește însă să obțină atestatul de absolvire⁵, la o zi după aceea plecând „împreună cu alți tineri de seama lui, sub îngrijirea lui Agha Agop Băiăklian”⁶, cu o bursă de studii, la Colegiul „Murat - Rafaelian” din Paris.

Acolo, sub îndrumarea Profesorului Gabriel Aivazovski, se va specializa în „Istoria armenilor” și, din 1855, când termină studiile, va profesa în școlile armenesti din Cancas, predând elevilor limba franceză și istoria armenilor.

Va reveni, un timp, în România, alipindu-se corpului profesoral armean din Botoșani.

În țară nu va sta însă prea mult căci, în 1874, cu sprijinul amicului Johan Missir, va reuși să plece la Tiflis, unde va accepta postul de profesor la școala „Nersessian”.

Este și perioada primelor articole publicate de Ștefan Balasan în revistele vremii (la „Columba Masisului”, „Cocorul”, „Cultivatorul”, „Școala”, „Încercarea”, „Ararat”, „Albina Armeniei” a lui Bedros Simonian și, mai ales, sub pseudonimul „Crici”, în revista „Part”, a lui Abgar Ohanesian).

Tot pe atunci dă la tipar și cele două volume de căpățîi ale sale, „Gramatica limbii armene” și „Istoria armenilor”⁷.

La Tiflis, Ștefan Balasan se va căsători cu o tânără armeană ce-i va dăru, curînd, o copilă, pe care o vor boteza Flora.

Întreaga familie se va muta apoi la Ecimiadzin, unde Ștefan primise unul din posturile de profesor la Seminarul Teologic.

⁵ Eliberat în martie 1852.

⁶ Vezi colecția ziarului „Ararat” 1939

⁷ Publicată în 1886.

Fost elev al său, Î.P.S. Husic Zohrabian și-l va aminti peste ani:

„Ca fizic, Balasan era foarte simpatic. Purta ochelari încadrați în aur și cu șiretul vecinic după urechi. Purta favoriți și avea bărbia totdeauna proaspăt rasă. Umbla domol, privind în jos, parcă s-ar fi ferit să calce peste vreo furnică.”

Ștefan Ioan Balasan se va stinge din viață în noiembrie 1888. Boala necruțătoare îl chinuise timp de 2 luni de zile.

La înmormântarea sa, în curtea mănăstirii Gayane, mulțimea venită să-i aducă un ultim omagiu se va apleca adânc sub predica emoționantă a P.S. Sarchis Der Kasbarian.

(Sursa: Fabian ANTON, „Ararat”)

AGOP

BEZERIAN

Intro mărturie inedită, publicată pentru prima oară în periodical „Ararat” din 16 septembrie 2005, Agop Bezerian scrie: „În 2005 s-au împlinit 90 de ani de tristă amintire pentru națiunea armeană. La 24 aprilie, armenii de pretutindeni au comemorat trecerea a nouă decenii de la genocidul organizat de așa-numiții „Juni Turci”, în cursul căruia un milion și jumătate de armeni, originari din Anatolia Imperiului Otoman, au fost masacrați.

Atunci, un număr - cu neputință de stabilit - de femei și copii armeni au fost înglobați în haremurile sau familiile turcești, pierzându-și rădăcinile străbune. Genocidul și exodul ulterior a sute de mii de familii, care s-au împrăștiat pe tot globul pămîntesc, au avut drept consecință eliminarea aproape totală a populației armenice din Anatolia, astfel încît conducătorii turci ai vremii puteau susține că „în Turcia nu există o problemă armenească”.

Familia mea a făcut parte din noianul armenilor spulberați în lumea întregă. Unul din membrii ei a ales Franța drept țară adoptivă, altul s-a stabilit dincolo de ocean, iar unul singur a rămas în Istanbul. Bunicii și părinții mei, Antranic și Gayane, au coborât - la prima escală a vaporului - la Constanța, pe tărîmul ospitalier al României.

Aici se afla o numeroasă și însemnată comunitate de armeni, grupată în jurul bisericii și a școlii armenice. Pentru prima oară, părinții mei, la fel ca toți armenii aflați pe pămîntul României, aveau parte de o viață liniștită și normală. Aici m-am născut eu, aici mi-am întemeiat familia și mi-am

găsit rostul în viață. Părinții mei nu uitau însă meleagurile natale, pe care adesea le evocau, cu firească melancolie.

Cînd încă eram copil, dar suficient de mare pentru a pricepe unele lucruri, la culcare tata mă lua lîngă el, în pat. Îmi cînta cîntece din satul său natal, cu o frumoasă voce de tenor, dar adesea povestea întîmplări din viața sa. Odată, pe cînd ședeam cuibărit lîngă el, tata mi-a povestit: „Într-o vreme, un consătean turc se ținea de capul meu, zor-nevoie să mă convertească la mahomedanism. I-am rîs în față și, pentru că nu renunța la ideea sa, I-am întrebant ce folos ar fi avut dacă m-ar fi convins. Iar el mi-a destăinuit că dacă izbutea să convertească un «ghiaur», ar fi avut parte de raiul lui Allah, pe lumea cealaltă!”.

Însă episodul cel mai crunt petrecut în viața tatălui meu a fost altul.

„Într-o dimineață, începu tata să-și depene amintirile, ne-am trezit în curte cu o droaie de bașibuzuci înarmați. Mi-au poruncit să nu opun rezistență și să-i urmez. I-am întrebant ce au cu mine și unde vor să mă ducă, deși bănuiam ce avea să mă aștepte. «Ai să vezi tu!», mi-au răspuns scurt. Am fost dus pe cîmpul din apropierea satului, unde mai erau adunați și alți vreo nouă sau zece bărbați, consăteni armeni. Și ca să mi se risipească orice urmă de îndoială, în vecinătate am zărit săpate cîteva gropi, evident menite a deveni mormintele noastre. Orice încercare de a fugi sau de a opune rezistență ar fi fost zadarnică deoarece noi eram cu mîinile goale, pe cînd călăii noștri erau înarmați. Și cînd te gîndești că printre aceștia am zărit cîteva tineri turci cu care copilărisem și pe care îi crezusem prieteni!

Călăii noștri nu erau doar feroci, ci și cinici. Ne-au legat cîte trei, unul în spatele celuilalt, ca să facă economie de gloanțe. Cu un singur glonț vroiau să ucidă trei «ghiauri»

deodată. Asta avea să constituie și salvarea mea. Mi-am făcut cruce și mi-am așteptat sfârșitul, care părea iminent. Am auzit puștile bubuind, apoi am simțit o durere acută la șoldul drept și m-am prăbușit odată cu ceilalți doi martiri din fața mea. Călăii ne-au împins în gropile pregătite din timp, au aruncat câteva lopeți de țărână peste noi și au plecat."

Aici, tata se oprea și cădea pe gânduri.

Cred că, în clipele acelea, tatăl meu rememora tabloul de coșmar, imposibil de uitat.

„Pronia a fost de trei ori milostivă cu mine, continuă el firul narațiunii. Prima dată, atunci când călăii au hotărât să nu ne împuște pe fiecare în parte. În al doilea rînd, când am fost legat ultimul din șirul de trei martiri. Și, în sfârșit, atunci când nu ne-au îngropat la prea mare adîncime, lăsînd probabil pe seama fiarelor sălbatice desăvîrșirea sinistrei lor opere. M-am dezmeticit destul de curînd, cred, căci rana mea nu era profundă și nici mortală. Glonțul pătrunsese în dreptul ficatului, dar străbătuse un traseu pieziș și ieșise din trup prin exteriorul coastelor, fără a atinge și fără a vătăma vreun organ vital."

Tata făcea încă o pauză înainte de a-și termina dureroasa poveste.

„M-am ridicat din mormînt, mi-am oblojit rana cum am putut, apoi am pornit, furișîndu-mă și ferindu-mă, pînă la Uskudar, unde se afla familia mea și unde eram oarecum la adăpost. Așa a vrut Dumnezeu, căci mai aveam de îndeplinit o misiune: să te aduc pe lume, fiule!", își încheia el confesiunea, cu o notă de umor pe care - la vremea aceea - încă nu o sesizam, deoarece aveam doar vreo cinci sau șase anișori.

Bunica îmi povestea și ea suferințele îndurate de mama mea, care fugise din sat și străbătuse pe jos distanța apreciabilă pînă la Uskudar, unde se afla familia ei, răbdînd de foame și

sete, ascunzându-se în timpul zilei și furișându-se pe timp de noapte. Îndurase toate chinurile cu stoicism, căci alternativa ar fi fost haremul.

Voi relata în continuare două întâmplări semnificative, grăitoare, la care am fost martor nemijlocit.

Prin anii '50, în secolul trecut, destinul a făcut să ajung pe meleagurile anatoliene, ca tânăr cadru diplomatic la Ambasada României de la Ankara. Nu îmi modificasem numele, fapt ce a prilejuit presei turce să remarce că „primul-secretar al Ambasadei României este un armean”. Numirea mea ca diplomat în cadrul Ambasadei României de la Ankara s-a datorat faptului că eram cunoscător a mai multor limbi străine, printre care și limba turcă. Ankara, aleasă drept capitală a Turciei republicane de către Mustafa Kemal Atatürk („Părintele Turciei”), era pe atunci un orașel în dezvoltare. Aici se aflau acum instituțiile centrale (parlament, ministere etc.) și tot aici se odihnea făuritorul Turciei moderne, în mausoleul său.

Locuiam nu departe de sediul ambasadei noastre și adesea îmi făcea plăcere să parcurg pe jos drumul respectiv. Cu un asemenea prilej, m-am oprit și am intrat într-o lustragerie de lux, care se afla în drumul meu, pe artera principală - Bulevardul Atatürk.

În interiorul spațios, pe lângă șirul de scaune rezervate doritorilor de a-și lustrui pantofii, se mai aflau și patru tineri, așezați în jurul măsuței cizmarului, care se îndeletniceau cu repararea unor încălțări.

În timp ce ședeam, iar un băiat trudea lustruindu-mi pantofii, unul dintre tineri s-a ridicat de la măsuța cizmarului, îndreptându-se spre ieșire.

Înainte de a apuca să iasă, un alt tânăr -dintre cei așezați la măsuță - i-a adresat câteva cuvinte, spre surprinderea mea, într-o armenească relativă, însă tânărul cizmar, care se afla deja

la ușă, i-a răspuns în turcește și a ieșit. Atunci, cel care se adresase în armeneste, le-a spus celorlalți doi colegi, evident turci ca și el:

„Vedeți? Așa sînt armenii! Nu vorbesc armeneste cu tine, ca să nu le înveți limba și să nu afli secretele lor! Bine a făcut Enver Pașa că i-a stîrpit din rădăcină!” Această întîmplare era pentru mine dovada vie a faptului că spiritul antiarmean și ura împotriva armenilor continuau să dăinuie, ba chiar erau cultivate în moderna Turcie. Căci altfel nu putea fi explicată atitudinea șovină a tînărului turc care, fără îndoială, nu cunoștea decît din auzite despre măcelurile comise împotriva armenilor, într-o perioadă cînd el nici nu se născuse. Dar aceasta nu a fost singura întîmplare din perioada șederii mele în Turcia, care mi-a confirmat că genocidul și prigonirea armenilor au fost reale.

Uneori, făceam scurte călătorii în alte orașe, iar cu un astfel de prilej am vizitat Kayseri, o localitate situată nu prea departe, la sud de Ankara. Am oprit mașina pe o stradă care ni s-a părut principală și am coborît, împreună cu însoțitorul meu, de asemenea diplomat, cu intenția de a ne plimba și, eventual, de a bea o cafea. Îndată s-au apropiat de noi vreo zece localnici, curioși la vederea sosirii unor străini în acele locuri. Atitudinea lor era firească, prietenoasă, iar cînd m-am adresat lor în turcește, au devenit chiar comunicativi. Le-am spus că sîntem diplomați români, că am venit doar ca să ne plimbăm și că ne vom înapoia la ambasada noastră de la Ankara. Totuși, nu le-am destăinuit originea mea armeană, iar convorbirea a continuat foarte prietenește. Interlocutorii noștri erau bărbați în jurul vîrstei de 40-45 de ani, îmbrăcați sărăcăcios, dar îngrijit. Discutam banalități cînd, brusc, unul dintre ei a spus: „Păi, noi sîntem armeni, dar am fost siliți să ne turcim, ca să nu fim uciși. Iar ca noi sînt mulți alții în orașul nostru și în

împrejurimi!" Am rămas mut de uimire, cu atât mai mult că discuția noastră era foarte departe de un asemenea subiect.

Așadar, în anul 1950 existau foarte mulți armeni care se convertiseră la mahomedanism pentru a-și salva viața, dar care nu uitaseră obârșia lor armeană și nu se temeau să mărturisească acest lucru unor străini.

Acestea sînt cîteva amintiri revelatoare pe care le-am purtat de-a lungul întregii mele vieți și sînt recunoscător redacției revistelor *Ararat* și *Nor Ghiank* pentru că mi-au oferit prilejul de a le împărtăși și altora.

DICRAN BEDROSIAN

A făcut parte din Regimentul 2 Vânători de Gardă nr. 9. Fiul lui Garabet și Eraința. A căzut luptând eroic, în ziua de 6 iulie 1941, în bătălia de la Stoenești. Strămoșii lui erau din Agan (fostul Imperiu Otoman). Dicran s-a născut la București, în 1910. A locuit pe str. Popa Petre, un fel de "cartier armenesc".

Cine ar fi crezut că destinul fiului va fi același cu al tatălui său, Garabet, care în primul război mondial cere să meargă voluntar în Armenia ca să lupte pentru independența patriei sale. Dar nu se mai întoarce. Cade eroic în lupte. După câțiva ani se va stinge din viață și soția lui, mama celor doi copii: Dicran și sora lui mai mare.

Absolvă Școala de arte și meserii de pe lângă Monetăria Statului, unde învață meseria de bijutier.

În 1940 sergentul Dicran Bedrosian este mobilizat în cadrul unei unități de elită. La 20 iunie 1941 unitatea lui primește ordin să treacă Prutul pentru eliberarea Basarabiei. Este comandant de grupă și se află întotdeauna în frunte, pentru a-și îmbărbăta camarazii. La Stoenești, inamicul opune o rezistență înverșunată. Nici gând să se retragă cu una cu două... Grupa sergentului Dicran Bedrosian are drept misiune străpungerea liniilor inamicului din sectorul respectiv. El se avânta vitejește cu ai lui, ordonând foc concentric asupra celor care se apără. La un moment dat, un ostaș îl vede pe sergentul de grupă clătinându-se. Se apropie de el. Vrea să-l ajute. Dar sergentul Dicran Bedrosian abia apucă să-i zică: "- Înaintați! N-aveți grija mea!" Apoi cade, sărutând pământul... ..

Astfel moare eroul nostru, într-un anonim complet, fără mormânt și cruce la căpătâi.

La cimitirul armenesc din București, pe o piatră funerară, unde se află mormântul surorii sale, stă scris: "**In memoriam: sergentul Dicran Bedrosian, mort pentru patrie**".

(Sursa: Arșac Bogdan Căuș, fost reporter de război)

NORY

BEDIGHIAN

Fiuul preotului armean Bedighian, Nory, un corifeu al rebusului românesc, s-a născut în orașul Varna, la 11 aprilie 1908. După absolvirea cursului primar în orașul natal, părinții se mută, în anul 1922, la Constanța, el continuând studiile secundare la Liceul „Mircea cel Bătrân”.

Pe lângă pasiunea pentru rebus, Nory Bedighian era un talentat pictor. Multe din pânzele lui se află risipite pe la colecționari, prieteni de familie. Tematicile preferate erau florile și peisajul marin.

Din cauza bolii este nevoit să-și întrerupă studiile, căzând la pat. În suferință găsește forța de a se dedica rebusului, aflând în acest joc al minții alinare și satisfacție. Pe bună dreptate, el este considerat ca unul din cei mai renumiți rebusiști din România.

Valorosul rebusist constănțean este descoperit de profesorul N. Gh. Popescu-Rebus, care, într-un articol intitulat „Un armean – corifeu al rebusului românesc”, publicat în revista „Ararat”, nr. 45/1993, scria: „Figură distinsă, cu fruntea înaltă, cu ochii mari și gânditori, exprima o mare noblețe sufletească”. Între anii 1934 – 1938, rebusistul Nory Bedighian a fost apreciat drept cel mai de seamă creator al definițiilor umoristice în ale careurilor încrucișate. Debutază la *Realitatea Ilustrată* cu primul său careu, intitulat „Egiptul” (1930). I-a frapat pe specialiști prin densitatea tematică a careurilor, pe baza unor definiții de dicționar.

Procedând în această manieră lexicală, Nory Bedighian își continuă seria de jocuri în revista „Rebus”, care apare începând din anul 1931, unde creațiile sale intitulate „Dansatoarea”, „Cupidon”, „Lacrimi”, „Helios”, „Mihai Eminescu” etc. au devenit antologice. În privința ultimului careu, cu numele poetului național, a fost relevată acuratețea grilei și bogăția tematică a conținutului, prin abordarea noțiunilor de bază privind biografia poetului. În creația sa, spre sfârșitul anului 1934, Nory pune accentul pe spiritual în definițiile sale (vezi „Zoologie camuflată”, care a apărut în revista „Rebus”, precum și celebrele careuri „Miscellanea” (1936 -1937), adevărate repere în crucișologia românească, prin caracterul lor umoristic). De exemplu: Prima femeie ce ne iese în cale (Moașa), Termos rural (Ploscă), Jazz în clopotniță (Toacă), La bărbați fără pungă, la neveste cu buzunarul plin (Canguri), Aer grăbit (Vânt), Odaie cu trei pereți (Scenă), Prilej de a intra în relații necunoscute (Ecuatii), Rochie pentru bărbați cu judecată (Robă), Apă sinucigasă (Cascadă), Eliberarea din închisoare (Naștere), Adversarii (!) amiralilor (Contraamirali) etc. Pentru talentul și capacitățile sale, Nory Bedighian a fost cooptat în Comitetul celor aleși „stâlpi grei” din tagma rebusistă.

A murit în plinătatea forțelor sale creatoare, la vârsta de 30 de ani, în casa părintească, și este înmormântat la cimitirul armenesc din Constanța.

Preotul MAMPRÉ BIBERIAN

Preotul Mampré Biberian a fost unul dintre preoții de distinsă reputație ai comunității armenie din București. Încă mulți dintre enoriașii lui își amintesc de părintele blajin care i-a botezat și cununat sau care le vizita și sfințea casele.

Mampré Biberian s-a născut în anul 1894, în orașul Adapazar-Turcia, oraș fondat cu cinci sute de ani în urmă de către armeni. Familia Biberian, care inițial purta numele de Karabibergian, era stabilită de multe generații în Adapazar și era una din familiile respectate din oraș deoarece mulți dintre membrii ei fuseseră preoți la biserica Sfinții Arhangheli, una din cele patru biserici armenie ale orașului.

Familia Preotului Kevropé Biberian și a Preotesei Evkiné a avut mulți copii, fete și băieți, Mampré fiind fiul mijlociu din cei trei băieți ai familiei.

Studiile elementare Mampré Biberian le face la școala „Armenian” din orașul natal, după care primește o aleasă educație la Liceul Central (*Ghetronagan*) din Constantinopol, pe care îl absolvă în anul 1912.

Spiritul umanitar și compasiunea pentru suferința umană îl determină ca, în anul 1913, să se înscrie la Facultatea de Medicină din metropola de pe Bosfor, cu scopul de a urma cariera medicală.

În anul 1915 încep masacrele și deportările armenilor și întreaga populație armeană din Adapazar este masacrată sau deportată. Familia Biberian trăiește zile de groază. Despre agonია exilului și calvarul familiei aflăm din însemnările

părintelui Eghise (și nu Eghișe) Aivazian, publicate de Teotig, în anul 1922, în lucrarea „Calvarul clericilor armeni și al enoriașilor lor în tragicul an 1915”. Din aceste însemnări aflăm că familia Biberian călătorește la început cu trenul pînă în orașul Bozanti, de la periferia Ciliciei, iar de acolo este mînată, pe jos, pînă în orașul Tarsus din vilayetul Adana, oraș ruinat de distrugerile și masacrele din 1909. Caravana își continuă drumul, de-a lungul deșertului sirian, pînă în localitatea Meskene de pe malul Eufratului. Pe acest drum al morții, ei sînt bătuți, jefuiți, batjocoriți și schingiuiți. Aici, la Meskene, în octombrie 1915, preotul Kerovpe și preoteasa Evkine sînt masacrați în fața ochilor copiilor lor, după care sînt uciși și fratele cel mare și sora lui Mampré, iar numai fratele cel mic, Aram, supraviețuiește, descoperit fiind, printre cadavre, de un arab care îl ia și îl duce la Damasc.

Aceste evenimente tragice îl surprind pe Mampré Biberian în mijlocul focului. Neputînd a se întoarce la Adapazar și nici rămîne la Constantinopol, abandonează studiile medicale și se refugiază, împreună cu alți tineri armeni, la Odessa.

Aici el vine în contact cu voluntarii armeni din România, dintre care amintim pe: Arsen Rateosian, Garabed Bedrosian, Antranig Erețian, Sarkis K. Hovnanian și pe sora de caritate Mariam Zacarian (talentata actriță bucureșteană). Tînărul Mampre se înrolează și el în aceste detașamente de voluntari, *hînciakieni* și *tașnagtagani*, care plecau pe frontul Caucazian pentru apărarea patriei, punînd la dispoziție cunoștințele sale medicale. Ajuns în Armenia, el face parte din grupul sanitar din Ecimiadzin de sub conducerea doctorului M. Hovsepien, care, în perioada anilor 1915-1916, îngrijea de soldații răniți și bolnavi armeni. După intrarea în luptă a armatei ruse și dispersarea voluntarilor, Mampré Biberian se

retrage, împreună cu voluntarii *romanahai*, în București. După o scurtă ședere aici, pleacă, în toamna lui 1916, la Tiflis. În anul 1918 se întoarce în Turcia, unde, găsind Adapazarul distrus și ruinat, se stabilește la Constantinopol și lucrează ca ajutor de medic la Spitalul *Surp Pîrghici* de lângă Patriarhia Armeană.

Destinul face ca, aici, la spital, să-și regăsească fratele Aram, care, părăsindu-și familia adoptivă din Damasc, se stabilise la Constantinopol și lucra tot la spital, ca om de serviciu. Întîlnirea dintre cei doi bărbați tineri a fost profundă și ei jură, ca din acel moment al vieții să trăiască nedespărțiți.

În anul 1920 Mampré Biberian ajunge la Paris și se înscrie la Facultatea de Medicină, cu intenția de a-și continua studiile. Lucra ziua pentru a se întreține și învăța noaptea, dar taxele școlare mari și greutățile vieții fac ca și de această dată să nu termine studiile.

Renunță la medicină și în anul 1922 se stabilește, împreună cu fratele său Aram (†1956), în România.

În București, Mampré Biberian profesează diverse meserii pentru a se întreține și, fiind un bun cunoscător al limbii și tradițiilor armene, duce o bogată activitate socială și culturală în cadrul comunității. Dintre acestea este demnă de menționat activitatea sa din cadrul Societății corale *Komitas*, al cărei membru de bază a fost în perioada anilor 1932 -1936.

În anul 1936 se căsătorește cu Hasmig Calaygian, fiica directoarei școlii particulare armene din cartierul Moșilor, Pariz Kalaygian, și în scurt timp sînt binecuvîntați cu o fată, pe numele de Adriné.

Tradiția preotească a familiei, caracterul evlavios și talentul său vocal fiind bine cunoscute fac ca armenii din Argentina, ce au rămas fără un slujitor al bisericii prin decesul părintelui Bagdasar Barasatian, să apeleze la Arhiepiscopul

Husik Zohrabian cu cerința de a-l hirotoni preot pentru biserica armeană din Buenos Aires.

Duminică, 22 noiembrie 1936, în Catedrala Armeană din București, Mampré Biberian este hirotonit preot de către Arhiepiscopul Husik Zohrabian, urmînd ca după petrecerea celor 40 de zile canonice să preia altarul Bisericii *Sf. Grigore Luminătorul* din Buenos Aires. La hirotonire, el păstrează numele laic de Mampré ca nume cleric, după numele bunicului său, preot de renume în Adapazar, devenind astfel preotul Mampré Biberian.

Întîrzierea primirii pașaportului și ocuparea postului din Argentina fac ca părintele Mampré Biberian să rămîna în România și să slujească, pentru o scurtă perioadă, la biserica armeană din București.

În august 1937 moare la Chișinău preotul Harutiun Araradian (n. la Vagharșabad) și, astfel, o aleasă comunitate armeană rămîne fără slujitor. În toamna aceluiași an, părintele Mampré Biberian este numit paroh la biserica *Sf. Măria* din Chișinău și, astfel, el intră în contact cu o veche și distinsă comunitate armeană, dar necunoscătoare a limbii și tradițiilor naționale.

La Chișinău, părintele Mampré va încerca să trezească sentimentele armenesti ale comunității. Astfel, în anul 1938, cu ocazia vizitei la Chișinău a Arhiepiscopului Husik, el organizează, la 11 septembrie, o frumoasă recepție și serbare culturală în sala cea mare a casei eparhiale, iar în ianuarie 1939 pregătește balul anual al Comitetului de Binefacere în folosul nevoiașilor și al copiilor săraci. Tot el preia inițiativa tineretului armean din oraș pentru înființarea unui cor bisericesc și organizează, în același an, un concert coral, invitînd din București pe pianista de renume Eliz Kalaygian, cumnata sa. În calitate de reprezentant al comunității armene,

ia parte activă la evenimentele orașului, dintre care amintim dezvelirea, în februarie 1939, a monumentului închinat Regelui Ferdinand I.

Viața liniștită a comunității avea însă să fie zdruncinată de evenimentele din acei ani. Urmare a Pactului Ribbentrop-Molotov din 26 iunie 1940, Guvernul Sovietic dă o notă de ultimatum României, cerându-i cedarea Basarabiei și Bucovinei de Nord și, în câteva zile, acest pământ străvechi românesc avea să intre în componența URSS-ului, iar la 28 iulie aveau să se naționalizeze toate bisericile și școlile din aceste provincii. Mare parte din populația basarabeană este nevoită să părăsească pământul natal și să se refugieze în România. Părintele Biberian, care nu era străin de refugiu și suferință umană, duce o muncă remarcabilă de salvare a populației armenе nu numai din Chișinău, dar și din celelalte orașe basarabene. El este acela care ajută la refugiarea în București a familiilor Nicolai Muraciov, Hariton Manissali, G. Casabian, Dr. Hovhanes Giulhandanian, Samuel Spantarian, Avedis Dedeian, Av. Eremia Merzianov, D. și I. Panighianț, Aslan Hacicov, Voskanov și multe altele. Tot acum se refugiază în București și preoții Eremia Aprilian din Cetatea Albă și Papken Kevropian din Bălți.

După un an Basarabia trece din nou, pentru o scurtă perioadă, la români, iar atunci (la sfârșitul anului 1941) părintele Biberian este trimis de Arhimandritul Zohrabian să cerceteze situația comunității și a proprietăților armenesti din Basarabia. Oficiază în biserica din Chișinău sărbătorile Crăciunului și înaintează un raport detaliat cu situația proprietăților și a populației armenе din ținuturile basarabene.

Întors la București, i se încredințează altarul Catedralei Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil, altar la care va sluji timp de 23 de ani.

După decesul Arhiepiscopului Husik Zohrabian (23 octombrie 1942), Consiliul Eparhial, îl numește, în ședința din noiembrie 1942, pe preotul Mampré Biberian în funcția de Locțiitor al Eparhiei Armene din România. Această funcție o va deține pînă la 28 noiembrie 1943, cînd postul va fi ocupat de Arhimandritul Vazken Balgian.

În toamna anului 1943, cînd Arhimandritul, nou hirotonit, Vazken Balgian petrecea la Hagigadar perioada de pregătire canonică, părintele Biberian stă cu el la Suceava și îl ajută la învățarea și aprofundarea Liturghiei și regulilor Bisericii Armene.

În timpul celui de al doilea război mondial părintele Biberian, periclitîndu-și libertatea și chiar viața, duce o intensă activitate de ajutorare a prizonierilor armeni. În perioada anilor 1942-1944 se aflau în România un număr important de prizonieri armeni din URSS, circa 1500, încarcerați în lagărele din Calafat, Timișoara, Slobozia și Andronache pentru ajutorarea cărora Consiliul Eparhial crease un colectiv special de ajutorare format din H. Dj. Siruni, Dr. Aram Sahaghian-Salpi, Hîmaiag Kelerian și Zabel Șușan. Părintele Biberian, cu pregătirea sa medicală și familiar cu suferințele conaționalilor săi, intră în rîndurile acestui grup și, împreună cu tineri inimoși din București, dintre care amintim pe Asadur Simonian, Vazken Agemian, Macruhi Mantarlian, ajută prizonierii armeni cu alimente, îmbrăcăminte, bani și cărți.

Din anul 1964 preotul Mampré Biberian se stabilește, împreună cu familia, în Statele Unite, la New York, și slujește pînă la moartea sa, survenită în 1972, la Catedrala *Sfîntul Vartan* din metropola americană, fiind totodată preotul comunității *romanahailor* din New York și New Jersey.

Pentru meritele sale eclesiastice, Mampré Biberian a fost răsplătit prin numeroase gramote (*kondak*) patriarhale și

ridicări în grad. Astfel, în anul 1938 este ridicat, de către Catolicosul Horen I Muratbeghian (12 noiembrie 1932 - 10 aprilie 1938), la rangul de preot stavrofor, iar în anul 1941 primește dreptul de purtare a crucii de piept (*lanceakhaci*).

În noiembrie 1961, la aniversarea a 25 de ani de preoție, primește din partea Patriarhului-Catolicos Vazken I un kondak de recunoștință pentru meritele aduse Bisericii și poporului armean.

Părintele Mampré Biberian a fost un preot respectat și apreciat nu numai de enoriașii săi, ci de toți *romanahaii* bucureșteni. Au trecut deja 30 de ani de la trecerea lui în neființă, dar timpul nu a șters din memoria *romanahailor* amintirea omeniei, înțelepciunii și dragostei de nație a preotului Mampré Biberian.

(Sursa: Edvard JEAMGOCIAN, „Ararat”, nr.282)

DANIELA ANENCOV-BRĂDEANU

Doamnă Anencov-Brădeanu, vă rog să acordați publicației "Ararat" un interviu... ei, nu, nu merge. Pentru noi, cei care nu ne-am născut ieri, ci alaltăieri - și nu numai pentru noi - formularea este prea rece, prea protocolară, nepotrivită cu personajul DANIELA. S-ar potrivi, mai curând: - Ce mai faci, Daniela? Ai o bucățică de timp liber să stăm la o tacla despre tine, despre teatru, despre teatrul pentru copii?

- **Chiar dacă nu am, îmi fac. Nu de alta, dar ai pus punctul pe i de la prima întrebare.**

- Știu la ce te referi, dar e normal, nu e vorba de vreo găselniță de-a mea, ci de viața ta, de faptul că ne-ai intrat în casă, ai năvălit, frumoasă, spontană, vorbăcioasă, peste noi și ne-ai acaparat, ne-am obișnuit cu imaginea ta luminoasă de față dezghețată, proaspătă, plină de bucuria că există, atât de comunicativă, de dornică de a fi partenera fiecăruia dintre noi, alături de prietenul tău, Așchiuță. Spune-mi, Daniela, vrei să vorbim puțin despre trecut, chiar dacă tatăl tău - doctor fiziolog IACOB ANENCOV - a plecat acum, de curând, în cea mai lungă călătorie a sa. Momentul e trist...

- **Desigur că vreau. Nu fug de amintiri, nici chiar de cele triste, din contră, mi le conserv. Cu atât mai mult de amintirea tatălui meu, a acestui armean de mare ținută, caracterizat de decență, de discreție, de subtilitate, de o demnitate cum rar mi-a fost dat să văd. Făcea parte din categoria aceea a medicilor - artiști, se pare răspândită în întreaga lume. Pictura era visul lui.**

- Și ți-a transmis dragostea... de teatru.

- Poate. Această dragoste s-a născut, de fapt, odată cu mine. De când mă știu, ființa mea este - practic - impresionată de teatru, n-am visat, n-am trăit, n-am respirat decât între falduri de cortină, la propriu și la figurat. Eram puștoaică și, pentru a avea și eu acces la scenă, frecventam o formație de amatori a unei case de cultură. Doamne, cu câtă infinită plăcere și considerație îmi aduc aminte de primul meu "instructor" (așa se numeau pe atunci!) Constantin Dinescu - un actor de "adevăratelea", la care mă uitam cu nespusă admirație și-l ascultam ca pe un oracol.

- Actorul Constantin Dinescu, de la Teatrul Mic, era taylorul amatorilor, se ocupa de echipe cu mare seriozitate, profesionalism și dragoste. Formațiile instruite de el erau mereu premiate la concursurile de teatru de amatori "I. L. Caragiale". Probabil la un asemenea spectacol te-au văzut redactorii televiziunii și te-au uns, la 15 ani, prezentatoare a emisiunilor pentru copii.

- N-ai ghicit. M-au văzut la un meci de handbal al echipei în care jucam, adică a Liceului Lazăr, unde eram elevă.

- Și, ușor-ușor, din crainică ai devenit un personaj -DANIELA- în tandem cu Așchiuță. Ai devenit o legendă a televiziunii, căci Daniela nu era o interpretă, ci o eroină, te jucai pe tine însăși. Legenda a pus vreo cărămidă la clădirea carierei tale de actriță?

- Multe. Gândește-te că era o practică destul de dură. Se lucra pe viu, scenariul fiind de fapt o schemă pe care improvizai - asta până la un moment dat, cât s-a permis... Normal că, în institut, am intrat cu un serios bagaj artistic.

- Datorită acestei practici ai optat din start pentru teatrul de copii?

- Nu. Un an am jucat la Constanța. Aș zice că, de fapt, scena copiilor m-a ales pe mine.

- Când te-ai lăsat aleasă, te-ai gândit că a juca într-un teatru de copii implică riscurile unui anumit repertoriu, a unui public special, oricum restrâns?

- Riscuri minime. Să zicem faptul că adulții nu răsplătesc această muncă la valoarea ei sau riscul tău personal de a nu te lăsa păcălit de "gustul" puștilor.

- Adică?

- De pildă, să rezolvi o situație simplă - printr-o strâmbătură - gustată copios de cei mici, să cazii în rutina minimei rezistențe, în loc să cauți o altă cale de a te apropia de înțelegerea și sufletul lor.

- Cred că și în teatrul adult actorul e pândit de asemenea capcane.

- De fapt nu m-am gândit niciodată la scena copiilor ca la un risc profesional, ci ca la o ȘANSĂ pe care viața mi-a dăruit-o pentru că... sunt o norocoasă. Repertoriul? Ei bine, mi-am iubit toate rolurile cu frenezie. Publicul? Hai, să schimbăm și noi puțin rolurile și să te întreb eu. Cunoști spectatori mai minunați decât copiii?

- Nu, ce-i drept.

- Avem spectatori mereu noi, mereu alții - căci copii se nasc întruna - și pe ușile teatrului intră alții și alții, nu?

- Da, ai dreptate. Actorul care joacă pentru copii trebuie să aibă calități deosebite?

- Sigur. Spontaneitate, o mare capacitate de a comunica cu sala, căldură și dăruire, o intensă bucurie a jocului - să te poți alinia la mintea lor și din starea aceasta de grație să intervii cu elementele educative care devin

astfel credibile și neplictisitoare. Dar în primul rând și în ultimul rând și în toate rândurile și printre rânduri trebuie să iubești copiii, altfel nu poți fi actorul lor, scena te respinge.

- Daniela, scena nu te-a respins, ai jucat permanent cu mult succes roluri mari, frumoase, interesante, le-ai plimbat în turnee de-a lungul și de-a latul lumii. Ce faci acum?

- **Joc la Teatrul Excelsior-un teatru de copii înființat după revoluție - alcătuit din șapte actori, sub conducerea lui Ion Lucian - și după cum știi încă nu avem sală, jucăm pe unde putem, foarte mult în turnee. De pildă, în străinătate, unde jucăm destul de mult, prezentăm mai ales "Nu treziți un copil care visează" - cele patru povești scrise de Eugen Ionesco pentru fetița lui. Am scris de curând și o dramatizare - eu îmi alcătuiesc de cele mai multe ori singură textele - după povestea aceea a Ninei Cassian cu cei doi pui de tigru, Ninigra și Aligru, pe care intenționez să o pun în scenă. Și bineînțeles TV, unde sunt clovnul Hapciu în emisiunea BA DA, BA NU.**

- Deci, Daniela-actriță, Daniela-scenaristă, Daniela-regizor...

- **Și, dacă vrei, Daniela-mamă, rolul pe care-l iubesc cel mai mult, privește-le - Andreea și Alexana - cele mai reușite roluri ale mele.**

- Împlinire pe toate planurile. Există pe undeva, într-un colțișor de suflet, vreo neîmplinire? Fiecare actor lasă în urmă și roluri dorite, dar nerealizate. Tu, o frumoasă, erai sortită junelor-prime. Ce ți-ar fi plăcut să joci? Julieta?

- **Nu, poate Ofelia. Numai că eu ador rolurile de compoziție!**

- Daniela, ești realmente o norocoasă. Faci în viață ceea ce ai vrut să faci. Poate și datorită acestui fapt nu se simte

la tine nici un pic de acreală, suferi de o tinerețe veșnică, ești încrezătoare și exuberantă ca un copil. E clar că vârsta va fugi după tine mult și bine, nu te va prinde din urmă. Aștept invitația la premieră.

DANIELA - o legendă.

(Sursa: Tita BOTEZ)

ANDREI POPOVICI-BÎZNOȘANU

Andrei Popovici-Bîznoșanu, unul dintre ctitorii învățământului modern de zoologie, promotor al cercetărilor de ecologie terestră și acvatică, inițiator al mișcării de ocrotire a naturii în țara noastră, s-a născut la 6 aprilie 1876 în satul Bîznoasa (înglobat astăzi în satul Lunca) – județul Botoșani, fiind al doilea copil din cei nouă copii ai lui Mihail și Zamfira Popovici. Când avea vârsta de 5 ani, părinții săi s-au mutat la Albești, donând casa din Bîznoasa pentru local de școală.

Andrei Popovici-Bîznoșanu a urmat primele clase primare în comuna Sulița, unde exista o școală înființată încă din timpul lui Alexandru Ioan Cuza, apoi continuă școala primară la Iași. În anul 1894 este absolvent al Liceului „A. T. Laurian” din Botoșani, în același an luându-și bacalaureatul la Iași. Studiile superioare le urmează la Secția de științe naturale a Universității din București, trecându-și licența în anul 1897. În anul 1898 este absolvent și al Școlii normale superioare din București, unde a căpătat o temeinică pregătire didactică și pedagogică.

După absolvirea facultății a funcționat ca profesor suplinitor la Liceul Internat din Iași (septembrie-decembrie 1898), concomitent lucrând și în Laboratorul profesorului Paul Bujor.

În perioada ianuarie 1899-septembrie 1902 este profesor la Seminarul pedagogic universitar din București și la liceele „Sf. Sava” și „Mihai Viteazu”.

Carierea didactică universitară este legată însă de Universitatea din București, unde, în ianuarie 1899, a fost numit preparator, parcurgând toate treptele didactice: șef de lucrări, conferențiar (1907), profesor titular al Catedrei de zoologie descriptivă (1920).

În perioada 1903-1906 a efectuat un lung stagiul de specializare în străinătate, sub îndrumarea unor mari specialiști. Astfel, un an și jumătate a lucrat în Laboratorul de zoologie din cadrul Universității din München, sub directă îndrumare a renumitului biolog Richard Hertwig, elaborându-și teza de doctorat. În continuare, a lucrat la Stațiunea zoologică de la Villefranche-sur-Mer, apoi la Berlin și Paris. Tot în acești ani a vizitat muzeele și grădinile zoologice din Viena, Leipzig, Halle, Zürich, Geneva, Monaco.

În anul 1905, Andrei Popovici-Bîznoșanu și-a luat doctoratul la Universitatea din München, cu teza „Contribuții la cunoașterea sistemului circulator la insecte”.

În următorii ani, în timpul vacanțelor, a plecat din nou în străinătate, efectuând cercetări în laboratoare și muzee din Viena, München și Berlin (toamna anului 1908), Berlin (iarna anului 1910), Heidelberg, Paris și Berlin (iarna anului 1911).

Activitatea profesorului Andrei Popovici-Bîznoșanu a fost multilaterală, efectuând cercetări în diverse domenii ale biologiei, împletind strâns munca științifică și didactică cu activitatea culturală și socială.

Opera științifică a profesorului Andrei Popovici-Bîznoșanu este vastă, acoperind domenii diferite: studii faunistice și de parazitologie, cercetări de anatomie, morfologie, ecologie, etiologie, biologie generală, botanică.

Astfel, studiază broaștele țestoase din România, dar și paraziții endoglobulari din sângele acestora.

În mai multe lucrări se ocupă de probleme de entomologie. A efectuat un studiu faunistic amănunțit asupra unui crov din Bucegi situat la altitudinea de 1895 m, subliniind varietatea faunei și succesiunea sezonieră a acestuia.

În colaborare, a publicat o lucrare asupra faunei de nevertebrate de pe plajele Mării Negre, arătând originea elementelor identificate.

În monografia „Ortophtera”, publicată în seria „Fauna României”, în colaborare, a prezentat un studiu faunistic și biografic asupra acestui grup de insecte. Deosebit de valoroase sunt lucrările din domeniul anatomiei și morfologiei. Într-o serie de 6 lucrări a prezentat rezultatele cercetărilor privind aparatul circulator la artropode, ajungând la concluzia că inima acestor animale este un organ unitar și nu împărțit în camere.

Andrei Popovici-Bîznoșanu a efectuat cercetări asupra caracteristicilor morfologice ale insectelor și rolul acestora în taxonomia lor.

Înzestrat cu răbdare, curiozitate științifică, discernământ, profesorul Andrei Popovici-Bîznoșanu a căutat ca pe baza unor experiențe să elucideze o serie de aspecte din biologia animalelor. Pe cale experimentală, a provocat apariția fenomenului de nanism la insecte prin creșterea larvelor în laborator în condiții de hrană insuficientă, prin reducerea spațiului de dezvoltare, prin schimbarea hranei. Foarte interesante sunt și rezultatele la care a ajuns studiind tropismul insectelor, în special la albinele sălbatice care trăiesc în trestia de pe acoperișul clădirilor. Pe baza mai multor experiențe a stabilit că atât larvele, cât și pupele au un geotropism negativ.

Deși preocupările zoologice ale profesorului Andrei Popovici-Bîznoșanu au fost de sistematică, anatomie și morfologie, totdeauna a promovat și a realizat studiul organismelor vii în natură, a animalelor și plantelor în mediile

lor, spunând: „Nu e suficient să privești speciile în rafturile de clasificare ale unui muzeu, ci trebuie să le consideri în rafturile naturii...”.

Andrei Popovici-Bîznoșanu poate fi considerat un deschizător de drum și întemeietor de școală ecologică în România. În lucrarea „Mediile zoologice din România”, publicată în anul 1937, a propus o clasificare a mediilor ecologice în unități și subunități. Deoarece a considerat că indicarea simplă a biotopului nu poate da o imagine precisă locului unde trăiește un organism, a propus un nou termen: „bioskenă”. Din lucrarea „Cercetări de ecologie animală”, apărută în anul 1969, se desprind importante idei de ecologie modernă, profesorul Andrei Popovici-Bîznoșanu analizând unitățile ecologice, mediile ecologice din România, introducând termenul de „biodomeniu”. A arătat caracterul suprapus al biodomeniilor și a corelat noțiunea de microclimat cu cea de bioskenă.

Profesorul Andrei Popovici-Bîznoșanu poate fi considerat și drept inițiator al cercetărilor de ecologie din România. A studiat comportamentul albinelor solitare, stabilind modul cum își fac cuibul din frunzele unor plante în tulpinile de trestie, felul cum își fac proviziile de hrană și natura acesteia.

Un aspect interesant al studiului comportamentului îl constituie cercetările asupra deplasărilor periodice din biotop, deplasări care erau considerate de unii autori drept migrații. Andrei Popovici-Bîznoșanu a considerat că termenul de deplasare este mai indicat, migrația fiind o deplasare de anvergură mai mare. În urma acestor cercetări, a arătat că deplasările periodice pe mici distanțe, în același biotop sau în biotopuri vecine, se pot grupa în deplasări periodice sezoniere, deplasări periodice zilnice și deplasări periodice momentane.

O altă categorie de lucrări elaborate de Andrei Popovici-Bîznoșanu o formează cele privitoare la problemele de biologie generală. Studiind homocromia unor insecte, a ajuns la concluzia că homocromia în general, ca și homocromia individuală (de exemplu, la cosaș), nu pot fi explicate prin procesul de selecție naturală, ele fiind rezultatul factorilor interni ce se transmit ereditar și al factorilor externi (temperatură, umiditate) care acționează în timpul răspândirii.

Unul din aspectele esențiale ale procesului de evoluție este cel al adaptării, căruia profesorul i-a acordat un loc important în cercetările sale. Studiind diferite fenomene, ca de exemplu săritul la coleoptere, a arătat că este vorba de un fenomen de coadaptare.

Andrei Popovici-Bîznoșanu a studiat și fenomenul de convergență în lumea vie. În anul 1949 a publicat o valoroasă lucrare în revista „Le Botaniste”, intitulată „Asupra fenomenului de convergență în lumea vegetală”, o altă lucrare, „Convergențele în regnul animal”, rămânând în manuscris.

Profesorul Andrei Popovici-Bîznoșanu a abordat și probleme din domeniul botanicii și globotanicii, rezultatele fiind concretizate în lucrări sau conferințe ca: „Viața socială a plantelor din păduri”, „Fauna și flora Dobrogei”, „Răspunsul domnului Andrei Popovici-Bîznoșanu la conferința de recepțiune ținută în seara de 24 februarie 1935 de Domnul Alexandru Borza cu titlul *Câmpia Ardealului*, „Grădina botanică din București, o carte a naturii”.

Pe lângă calitatea de erudit om de știință, profesorul Andrei Popovici-Bîznoșanu a fost și un mare pedagog care, de la catedră sau prin scrierile sale, a slujit cu devotament școala românească. Fiind profesor de liceu (pentru scurt timp), apoi într-o carieră didactică universitară de aproape o jumătate de

veac, a cunoscut foarte bine problemele învățământului românesc.

Scrierile sale despre și pentru școală cuprind o gamă largă de probleme ce privesc învățământul secundar și cel universitar. Andrei Popovici-Bîznoșanu s-a preocupat de organizarea învățământului, de alcătuirea programelor, de introducerea de metode și practici științifice de predare, de elaborarea de manuale adecvate, de înființarea și dotarea muzeelor școlare.

Singur, sau împreună cu prietenul său de o viață C. Kirițescu, a scris manuale de botanică, zoologie, anatomie pentru gimnaziu și licee (unele manuale – premiate de Academie), cursuri și tratate universitare, un „Atlas zoologic pentru studenți și elevi”, „Călăuza excursionistului în pădure”, „Călăuza excursionistului la Marea Neagră”.

Profesorul Andrei Popovici-Bîznoșanu a îmbinat munca științifică și didactică cu o bogată activitate de popularizare a ideilor științifice în rândul maselor. A ținut numeroase conferințe în atenee, universități populare, societăți culturale, societăți studențești, la Radio România, având un rol principal în organizarea primului Congres al naturaliştilor din România.

La acest congres a fost adoptată în unanimitate propunerea lui Emil Racoviță pentru elaborarea unei legi privind ocrotirea naturii. După doi ani de muncă strălucitoare și de luptă cu numeroase greutăți a fost promulgată *Legea pentru ocrotirea monumentelor naturii*, la redactarea căreia o contribuție majoră au avut-o Emil Racoviță, Alexandru Borza, Andrei Popovici-Bîznoșanu. În conformitate cu această lege a luat ființă, pe lângă Ministerul Agriculturii și Domeniilor prima *Comisiune a monumentelor naturii*, primul președinte al acesteia fiind Andrei Popovici-Bîznoșanu, funcție pe care a

îndeplinit-o în perioada 1931-1937. A fost membru fondator al Academiei de Științe din România.

Dându-și seama că pentru desfășurarea în bune condiții a activității de cercetare și a procesului de învățământ este necesară o bază materială puternică, Andrei Popovici-Bîznoșanu a militat pentru înființarea de laboratoare și stațiuni de cercetare. În anul 1922 a luat ființă, prin strădania profesorului Andrei Popovici-Bîznoșanu, Stațiunea zoologică de la Sinaia, iar în anul 1930 – Cabana naturaliştilor din Bucegi, pentru studierea vieții alpine din Carpații Meridionali. A înființat, la Casa Școalelor, Laboratorul de biologie și Atelierul de confecționat material didactic, precum și Muzeul pedagogic și Biblioteca pedagogică.

Profesorul Andrei Popovici-Bîznoșanu s-a stins din viață la venerabila vârstă de 93 de ani, la 20 octombrie 1969.

(Sursa: Ararat, Elena Florica Șuster)

VALENTINA KALPACCIAN BUTNARU

S-a născut la 23 aprilie 1935, în orașul Constanța, din ambii părinți armeni. După absolvirea cursurilor primare și secundare urmează Facultatea de Medicină Generală, profil de pediatrie (1953-1959), din București.

Este căsătorită cu dr. Ioan Butnaru, medic primar obstetrică-ginecologie și au un fiu, Dan Armand Butnariu, medic, cu dublă cetățenie, franceză și română, cu domiciliul la Paris, angajat la Spitalul Elvețian din Paris, medic șef de dispensare.

A îndeplinit funcția de medic șef de dispensar, medic șef de laborator, medic specialist, medic primar din 1978. A urmat cursuri de specializare în genetică microbiană (1965) devenind specialist în genetică microbiană; curs de specializare în imunologie și imunopatologie (1966) devenind specialist în imunologie și imunopatologie.

Este autoarea a numeroaselor lucrări apărute în publicații de specialitate. În calitate de cadru didactic a sprijinit cadre tinere în pregătirea și formarea lor temeinică. S-a ocupat, vreme îndelungată, de îndrumare și control privind boala diareică la nivelul întregii capitale.

Pentru rezultatele obținute într-o perioadă îndelungată de timp, dr. Valentina Kalpaccian Butnaru a fost distinsă, în 1984, cu titlul de medic inovator: „Diagnosticul etiologic de Salmonella enteritidis prin metode clasice în 24 de ore într-o toxiinfecție alimentară din capitală.”

În anul 1993 i s-a decernat Meritul "Vulturul Alb" obținut în S.U.A., statul New York, cu certificat de atestat. În același an obține Premiul I, în S.U.A., pentru lucrarea „Testarea sensibilității la antibiotice și chimioterapie pe un număr de 352 de tulpini microbiene izolate din infecții urinare”.

Recunoașterea tuturor acestor merite a fost făcută de Academia de Științe medicale în 1996 și de Ministerul Sănătății în același an, care și-a dat acordul, datorită acestor merite, să-și continue activitatea profesională, cu normă întreagă, la nivelul laboratorului de microbiologie din cadrul Direcției de Sănătate Publică a Municipiului București.

CONSTANTIN STIHÎ BOOS

Boos, Constantin Stihî (1936-1992), erudit muzician. S-a născut la Focșani, în anul 1936. Tatăl său, armean, pe nume Hacic Boos, era un strălucit profesor de flaut, iar mama sa, Alexandrina Boos, profesoară de canto și de limbi străine la Conservatorul din Cluj, socotită o muziciană dotată. Constantin Stihî Boos a respirat de mic copil, într-un climat familial de intelectuali, tainele și valorile muzicii clasice și contemporane. A absolvit, cu brio, toate etapele învățământului primar, secundar și universitar, fiind angajat, ca specialist bine pregătit, la cabinetul de muzică al Bibliotecii Academiei. Desăvârșit cunoscător a mai multor limbi de circulație universală, Boos a realizat o sumedenie de traduceri, mai ales din română în engleză, impunându-se atenției generale, prin modestia, seriozitatea și spiritul penetrant de care a dat dovadă. Iată câteva dintre titlurile traducerilor sale în limba engleză: *Romanian Folk Music de Tiberiu Alexandru*; *Muzica în Moldova medievală*; *Impresionismul, studii privind legăturile lui George Enescu și impresionismul*. El a făcut o importantă descoperire, îmbogățind bibliografia enesciană: *Sonata -Torso pentru pian și violoncel*, total necunoscută, precum și manuscrisul nr. 986, conținând o lucrare considerată dispărută timp de 70 de ani: *Frantz Schubert-George Enescu- Andante con moto, din Trio nr. 2 op: 100*, transpus pentru orchestră. Din multitudinea de lucrări, cronici, eseuri, analize critice, comentarii, bibliografii, putem cita următoarele: "Shakespeare, un psiholog modern"; "Studii de bizantologie și etnografie";

"Muzica românească și marile ei primeniri"; "Revelațiile manuscriselor enesciene - mărturiile ineditelor"; "O mare moștenire muzicală românească din vremea lui Ștefan cel Mare și a urmașilor săi - Școala de la Putna"; "Bela Bartok și muzica populară românească" - o prezentare analitică a legăturilor complexe ale marelui compozitor și muzicolog maghiar bănățean cu muzica populară românească și cu revelarea specială a meritelor sale, care au dus la alegerea sa ca Membru de onoare - post mortem al Academiei Române; "Operele cu tematică patriotică ale lui Eduard Caudella"; "Un moment universal și altul național din viața și activitatea lui George Enescu". Multe alte lucrări și studii aparținând lui Constantin Stihl Boos au rămas nevalorificate. În 1991, după schimbarea de regim din țară (până atunci refuzându-i-se dreptul de a se înscrie la doctoratul în muzicologie), Boos se înscrie la doctorat cu tema "Zamolxis - privire istorică-morfologică în contextul spiritualității traco-getice", la Institutul de Tracologie, avându-l ca îndrumător științific pe profesor dr. Vasile Tomescu. Ne-a lăsat un patrimoniu cultural de mare valoare, inclusiv monografia dedicată marelui compozitor englez Henry Purcell. La vârsta de 56 de ani, în plină putere creatoare, Boos trece în neființă.

(Izvoare: Ion Potopiri, "Un muzician erudit: Const. Stihl Boss" - revista "Ararat", nr. 26/1992.)

HARUTIUN CALUSTIAN

Harutiun Calustian a fost unul din cei care au suferit din cauza masacrului barbar comis de Imperiul Otoman asupra poporului armean în aprilie 1915.

În urma atacurilor provocate de turci asupra mai multor sate armenesti, atacuri soldate cu omoruri, aceștia au ajuns și în satul Iacarici, sat în care Harutiun Calustian locuia împreună cu părinții săi.

Părinții săi au fost decapitați de turci, iar Harutiun, rămas orfan, a reușit să fugă în munți, acolo unde forțele de rezistență ale armenilor l-au luat sub aripa lor, unde a rămas până la maturitate.

Curînd după aceea, Harutiun reușește să ajungă în România, stabilindu-se în orașul Constanța. Din micile sale posibilități își deschide un chioșc cu produse de cafea și dulciuri. Între timp, o cunoaște pe Satenig Chevorchian, cu care se căsătorește, plecînd apoi în Moldova, la Bacău, de unde proveneau rudele soției sale.

Aici, în centrul orașului, deschide un magazin reprezentativ cu specialități de cafea și delicatese. După doi ani deschide o fabrică de surogate de cafea în spatele actualului teatru „Bacovia”, avînd ca muncitori angajați, în proporție de 80 %, armeni din oraș.

Fabrica era dotată cu utilaje specifice pentru prepararea cafelei, precum și cu două mașini mari cu care făcea transporturi de marfă în tot județul Bacău, pe la comercianții particulari de atunci.

Harutiun Calustian era membru în comitetul din cadrul Bisericii Armene, fiind prezent la toate slujbele religioase, alături de toți armenii din Bacău, ori de câte ori Părintele Melconian din Roman venea să officieze sfintele slujbe. Calustian sprijinea, cu fonduri adunate de la armeni, întreținerea bisericii.

În timpul războiului, aflînd că într-un lagăr de prizonieri ruși se află și armeni, a hotărît să îi ajute cu îmbrăcăminte de iarnă, hrană și altele. Astfel, a luat legătura cu o parte din armenii mai înstăriți din Bacău și a făcut pachete pentru a fi trimise în lagăr. Riscul era foarte mare pentru că, dacă ar fi fost descoperiți, ar fi suferit toți armenii și familiile lor.

În timpul căsătoriei, Satenig Calustian a dat naștere la 3 băieți, care au fost botezați Zohrab, Vartches și Calust, ultimul ajungînd apoi președinte al filialei Uniunii Armenilor din Bacău.

În casa lui Harutiun se vorbea mai mult armenește și, doar dacă aveau secrete, începeau să vorbească între ei pe turcește.

Părinții ne reproșau mereu că nu eram suficient de interesați de a învăța limba armeană și acum, la bătrînețe, realizez cîtă dreptate aveau.

După cel de-al doilea război mondial, prin 1945-46, Harutiun a fost ridicat de acasă de un tînăr locotenent de securitate, fiind dus direct în beciurile securității aflate în str. *Războieni* din Bacău. I s-a reproșat, atunci, că a ascultat posturi de radio interzise!

Cît a stat arestat, timp de 11 luni de zile, a fost torturat și batjocorit zilnic, spunîndu-i-se să fabrice cafea acolo.

Cei doi copii, Zohrab și Vartches, care veneau la el cu mîncare, au fost și ei torturați de către securitate, în speranța că vor mărturisi cine știe ce fapte reprobabile.

Harutiun, aflînd de chinurile prin care trec copiii săi, se îmbolnăvește de inimă și va părăsi această lume la numai 66 de ani.

Așa s-a încheiat viața acestui om care, după ce a asistat la asasinarea părinților lui în Turcia, a avut parte și de pușcăriile comuniste din România.

(Sursa: Calust Christea CALUSTIAN, „Ararat”, 325).

OVANES (ONIG) CONCEGULIAN

A intrat în viață la Bazargic (Dobrici) Bulgaria la 18 ianuarie 1912, fiind unul din cei șase copii ai preotului Nerses Concegulian, refugiat politic din Imperiul Otoman. Mama lui a fost Armeni Hamparțumian, dintr-o familie originară din Silistra. Veniturile mici ale preotului nu puteau asigura un cadru prea bogat unei familii cu opt guri de hrănit. Starea precară a sănătății preotului după întoarcerea sa din lagărul de la Plovdiv (unde a fost închis pentru că a acordat ajutor prizonierilor români) a adus cheltuieli mai mari. În aceste condiții, băiatul mai mare, Agop, a plecat în lume, pentru a ușura situația materială grea a familiei. Nu după mult timp a venit și rândul lui Onig să se lase de școală și să se apuce de muncă. A întrerupt școala după gimnaziu și, cu mulți ani mai târziu, a putut să-și continue studiile.

A fost ucenic la o firmă de turnătorie și la una de bijuterie. Îmbolnăvindându-se din cauza gazelor, a fost nevoit să-și schimbe locul de muncă. A lucrat băiat de prăvălie și apoi vânzător la mai multe magazine de textile. În această perioadă a activat în organizațiile armenesti din Bazargic: H.O.G. Aragatz și Kanay, care aveau ca scop cultivarea patriotismului și pregătirea cultural - sportivă a tineretului armean. Unele aptitudini muzicale i-au permis sa cânte în orchestrele locale.

În 1930 boala părintelui Nerses se agravează și acesta paralyzează. Din acest moment și până în 1936, când părintele moare, situația familiei devine foarte grea, susținători fiind doar cei doi băieți mai mari, Agop și Onig.

În 1934 Onig a plecat la armată, unde a fost soldat la compania de întreținere a Spitalului Militar Central București. S-a eliberat în toamna anului 1935. În anul următor părintele Nerses se stinge din viață. În acest timp preoteasa a primit o mică moștenire de la o mătușă și situația familiei s-a ameliorat. În aceste condiții, Onig pleacă de acasă și se îmbarcă marinar simplu pe o navă germană. Navigă până în 1939, când pregătirile de război îl obligă să se întoarcă acasă. În 1940 familia Concegulian se mută la Constanța. Onig se angajează la firma de textile Dâmbovița. Pe perioada războiului a fost concentrat de mai multe ori, dar nu a fost pe front. În 1943 s-a căsătorit cu Elena Văcaru, care lucra la farmacia Berbereanu din Constanța. Rodul căsătoriei lor a fost un singur băiat, Concegulian Ervant Ilie. La sfârșitul aceluiași an este demobilizat. Lucrează la firma Dâmbovița până în 1945, când este trecut în șomaj. Urmează o perioadă grea pentru el și tânăra sa familie. Se angajează la firma Marea Neagră din portul Constanța și efectuează cele mai diverse și grele munci portuare. Sosirea în Constanța l-a apropiat mai mult de fratele Agop care, încet, încet, l-a atras către mișcarea antifascistă. În 1945 intră în rândul P.C.R., ajutat fiind de fratele său Agop și de Mesia Hacerian. Tot aceștia l-au sprijinit în 1947 să fie angajat ca vânzător în rețeaua magazinelor de stat. Firea lui deschisă, dinamismul său, experiența de viață și, nu în ultimul rând, limbile străine pe care le cunoștea (turca, tătara, germana și bulgara) l-au ajutat să progreseze, ajungând în anii '50 inspector șef de personal la O.C.L. Aproz din Constanța.

Ca bun creștin, Onig Concegulian a răspuns întotdeauna cu fapte celor care îi solicitau sprijinul. Se cunoaște că, la începutul anilor 1960, foarte mulți armeni au solicitat aprobarea autorităților de a emigra în S.U.A. Drept urmare, li se desfăcea contractul de muncă, mulți rămânând

fără nici o sursă de venit. Mai mult, dacă erau proprietari de case sau apartamente, erau obligați să le vândă statului la prețuri aproape de nimic. Dar toate acestea se realizau numai după obținerea vizei de plecare.

În această situație, multe familii rămâneau într-o situație dramatică.

Bucurându-se de o oarecare simpatie din partea șefilor ierarhici, Onig Concegolian le facilita angajarea ca zilieri la sortarea și ambalarea legumelor și fructelor, asigurându-le astfel un minimum de salariu. Toate bune până când, într-o zi, unii "binevoitori" au adus la cunoștința autorităților "isprăvile" lui Onig, care este acuzat de favorizarea conaționalilor și este schimbat din funcție și numit administratorul Spitalului de boli venerice din Constanța, de unde se pensionează la vârsta de 60 de ani.

Fiind un bun patriot, a participat și a sprijinit organizația "Frontul Armeniei", proaspăt înființată, care grupa constănțeni de etnie armeană. Comitetul de conducere, din care a făcut parte și Onig Concegolian, încă de la constituire, și-a propus revigorarea vieții cultural-artistice din perioada interbelică, când în Constanța activau numeroase organizații ale minorităților naționale. Printre obiectivele înscrise în program figura constituirea unui cor, a unor echipe de teatru și de dansuri și înființarea bibliotecii, prin intermediul căreia să se difuzeze cartea în limba armeană, toate având ca scop principal popularizarea culturii și civilizației armene.

Împreună cu frații săi mai mici (Ervant, Diran și Varujan) a fost un catalizator al activităților cultural-sportive desfășurate de această organizație. Plecarea, în 1948, a mamei sale, împreună cu ceilalți frați, în Armenia Sovietică, a lăsat un gol în sufletul său, dar el n-a vrut să se despartă de pământul Dobrogei și nici de familia sa (la acea dată era singurul

căsătorit din toți frații), rămânând singur în România. Mai târziu, când a fost posibil, și-a vizitat frații de mai multe ori, iar aceștia, la rândul lor, au vizitat țara unde s-au născut. A sprijinit pe toți armenii care au apelat la ajutorul său, bineînțeles că după posibilitățile sale. A fost abonat la toate publicațiile în limba armeană apărute în România, fiind un bun cunoscător al limbii materne. Spre bătrânețe s-a apropiat din nou de biserica națională (aducându-și aminte că tatăl său a fost preot), sprijinind-o în acțiunile întreprinse.

S-a stins din viață la 16 noiembrie 1996, în vârstă de 84 de ani, neîmpăcat cu gândul că mormintele părinților și fraților săi sunt împrăștiate în patru țări de pe trei continente.

NICOLAE CAPRI

Nicolae Capri cu titlu înnobilat - Nicolae Baron Capri (1919 – 1998), inginer agronom, nota într-un Curriculum vitae că face parte dintr-o familie stabilită în Moldova înainte de 1211, cu acte și genealogie din timpul lui Ștefan Vodă și care a fost înnobilită prima oară cu titlul de Cavaler, apoi cu titlul de Baron, la 1785, de către Împăratul Austriei Josif al II-lea. Cea mai veche mărturie atestată a prezenței armenilor pe pământul românesc o constituie un epitaf din anul 967, pe o piatră tombală din Cetatea Albă. Cronicarii maghiari Simon de Kezai și Thmoczi au scris în timpul ducelui Geza (972-997) și al regelui Ștefan (997 – 1038) că, dintre armenii care s-au stabilit în Transilvania, unii au fost înzestrați cu privilegii și titluri nobiliare. Nicolae Iorga, bun cunoscător al istoriei armenilor din România, afirma, în *Choses d'art arméninnes en Roumanie* (1935): „S-a constatat prin documente existența armenilor în Moldova chiar înaintea întemeierii principatului. Cum principatul Moldova a fost în realitate creat pe calea comerțului, acei care au avut această cale au devenit colaboratori în crearea Statului Național în Moldova. Așa încât armenii sunt oarecum părinții Moldovei”. Referindu-ne la familiile cu numele Capri, înnobilate cu titlul de Baron, ele s-au așezat de-a lungul timpului în Moldova și Bucovina, în centrele cele mai importante din punct de vedere administrativ, comercial și religios (Roman, Focșani, Iași, Botoșani, Cernăuți, Siret și, mai ales, în cetatea de scaun, Suceava). Nicolae Baron Capri s-a născut la Focșani, în anul 1919, la 18

decembrie. Tatăl său, Grigorie Capri (1882 – 1945) era mare proprietar de pământ în județul Roman, ca și în județul Putna. Mama sa, Lucreția Murad (1886 – 1958) avea ca zestre o moșie în comuna Brăiești (județul Dorohoi). Ambii părinți ai lui Nicolae Capri și-au făcut studiile la Viena. După terminarea claselor primare, Nicolae Capri urmează Liceul „Unirea” din orașul natal, unde își ia și bacalaureatul, după care, între anii 1938-1942, urmează Școala Politehnică din București (Facultatea de Agronomie), pe care o absolvă cu calificativul „foarte bine”. Tot în cadrul Politehnicii își satisface și serviciul militar. A participat, cu gradul de locotenent major, în cel de-al doilea război mondial, devenind veteran de război. Ca inginer agronom, cât a fost lăsat să lucreze (în dosarul lui de cadre fiind etichetat: descendent al unei familii nobile, aristocratice, fiu de moșier, făcând parte dintr-o „frăție” masonică) N. Capri organizează, în cadrul ICS Plafar, culturile de plante medicinale și arome, pe întreaga țară, cu rezultate excepționale. Între anii 1955 – 1962 ajunge muncitor zilier la Oficiul de control al mărfurilor și la Fabrica de zahăr Chitila. A fost o perioadă grea din viața lui, pentru că în acea vreme trebuia să-și ajute mama și fratele mai mare, ambii având domiciliul forțat. Între anii 1962 – 1967, Nicolae Capri se află în județul Ilfov, la Videle, în calitate de inginer agronom. Aici are posibilitatea să-și demonstreze calitățile profesionale. Inițiază construirea a trei baraje de acumulare de apă, pe văi uscate, introduce irigații pe întinderi mari agricole, creează ochiuri mari de apă pentru piscicultură. A fost o sursă inepuizabilă de inspirație și realizări, transformând zone întregi sterile în livezi de pomi fructiferi, terase cu viță de vie de cea mai bună calitate, ferme de păsări și de animale. În tot acest timp a procurat utilaje moderne pentru agricultură și industria alimentară. Între anii 1967 – 1980, inginerul Nicolae

Capri apare încadrat în Ministerul Agriculturii (Departamentul îmbunătățirilor funciare), unde va demonstra, în continuare, calitățile sale profesionale. Între timp, se căsătorește cu Silvia Simionescu, doctor în științe medicale, după mamă armeană, purtând numele de Burdea, înrudindu-se cu familiile Manea, Tatos și Goilav din Botoșani. Inginerul Nicolae Capri, se pare ultimul descendent al unei familii armenesti așezată în România cu opt secole în urmă, a închis ochii pentru totdeauna în ziua de 13 aprilie 1998. Suferind de o boală necruțătoare (leucemie) și simțindu-și sfârșitul, Nicolae Capri l-a chemat la patul său de suferință pe Arhimandritul dr. Zareh Baronian, slujitor al bisericii armenie georgiene, ca să-l împărtășească. A doua zi a încetat din viață. A fost înmormântat în cavoul „Familia Baron Capri” în Cimitirul Bellu din București.

(Sursa: „Dicționarul armenilor din România” de Bogdan Căuș)

MARIANA MIRZOEV COMBIESCU

Doamna dr. Mariana Combiescu, născută Mirzoev, lucrează de peste 30 de ani la Institutul „Cantacuzino” din București, unde conduce Centrul național de referință pentru enterovirusuri, acreditat de Organizația Mondială a Sănătății. Domnia-sa este descendentă, din partea tatălui, a unei vechi și înstărite familii de armeni, originari din Caucaz. Tatăl, dr. Vasili Barsegh Mirzoev, s-a născut în 1889 în orașul Tiflis din Georgia, unde se știe că a existat și mai există și acum o numeroasă comunitate armeană. Bunicul doamnei doctor era inginer agronom, iar străbunicul trăia la Curtea Țarului, ocupându-se de relații externe, dat fiind că era un om foarte deștept, dinamic și cunoscător al mai multor limbi străine. V.B. Mirzoev studiase biologia și medicina la Moscova. În momentul când și-a terminat studiile, dr. Mirzoev a fost luat pe front, în armata rușilor albi, regimentul său ajungând pe malul Nistrului, în Basarabia. Este momentul în care începe epopeea familiei Mirzoev, căci era în toamna anului 1917, când a izbucnit revoluția bolșevică. Granițele s-au închis, iar tânărul medic spera că lucrurile se vor aranja și că se va putea întoarce alături de părinții, frații și surorile sale. Aceștia din urmă, Armen și Arsen, Nina și Sonia, erau intelectuali cu studii făcute în străinătate. Numai mezinul, Vasili Barsegh, își făcuse studiile în Imperiul Țarist. La izbucnirea revoluției, toți ceilalți erau la Tiflis. Unul dintre frați a fost împușcat de bolșevici, celălalt și-a pierdut urma, ajungând la Samar-

kand, în Uzbekistan, unde a fost profesor de latină la Facultatea de Medicină. Cele două surori au ajuns să trăiască într-o mizerie cumplită, locuind într-o mansardă și, pentru că știau limbi străine, au lucrat într-o bibliotecă. Așadar, niște vieți distruse de tăvălugul bolșevic.

Despre toate acestea mi-a vorbit doamna dr. Mariana Combiescu, fiica d-rului Mirzoev și, de altfel, singura descendentă a familiei numeroase a tatălui său. Am stat de vorbă îndelung, în cadrul intim al laboratorului în care își desfășoară activitatea profesională.

Ce a făcut dr. Mirzoev după terminarea Primului război mondial?

Tata pășise în viață pe cai foarte mari și dintr-odată s-a văzut într-un sat din Basarabia, într-o țară necunoscută. Era deprimant. Pînă la urmă, însă, el a fost singurul realizat și fericit, căci și-a făurit o familie. Cu o oarecare diferență de vîrstă, tata s-a căsătorit la Chișinău cu o româncă din Basarabia, dar care-și făcea studiile de istorie și geografie la Cluj. Astfel, eu m-am născut în Basarabia și familia mea a avut o primă întîlnire cu puterea sovietică în 1940, cînd ne-am părăsit casa, refugiindu-ne la țară și apoi, în 1944, reușind să fugim la București. Gestul se impunea: fusesem anunțați neoficial că sîntem pe lista de deportări, tata fiind socotit inamic public nr. 1, deoarece fusese medic în armata rușilor albi, iar bunicul matern fusese preot. Atunci, am locuit toți trei, pentru o scurtă perioadă, în București, unde trăia fratele mamei mele. Ulterior, tata și-a găsit un post de medic la Titu, unde a trăit pînă la sfîrșitul vieții sale, în 1968.

Vorbiți-mi, vă rog, despre „armeanul” dr. Mirzoev.

Era foarte mîndru de originea sa și ne povestea cum, încă de cînd ajunsese cu regimentul său la Suceava, fusese foarte impresionat de mănăstirea Zamca, de inscripțiile

armenești de pe unele case și porți. Era pasionat nu numai de medicină, ci și de matematică. Desena foarte frumos. Cînta foarte frumos, mai ales niște vechi cîntece armenești. Scria foarte frumos. Rămăsese neconsolat de dramatica despărțire de familia sa, așa că imediat ce a putut, dar asta prin 1957, deci la o distanță de patru decenii, s-a dus să-și revadă rudele rămase în viață din Uniunea Sovietică. L-a găsit pe fratele ajuns la Samarkand și pe cele două surori, rămase necăsătorite și stabilite în Armenia, iar la Moscova s-a reîntîlnit cu un fost coleg armean de liceu, care devenise scriitor și se numea Barhudarian, cu care ulterior a purtat o corespondență intensă. Ca să vă fac o surpriză, iată, v-am adus să vedeți un autograf dedicat tatei, cu multă căldură, de celebrul pictor armean Martiros Sarian, pe catalogul expoziției sale din 1965 de la Galeria „Orizont” din București. Reîntîlnirea dintre cei doi a fost emoționantă, căci se cunoscuseră, în 1957, la Erevan. Au fost zile pline de emoție pentru tata, căci tot atunci a fost și vizita la București a Catolicosului Vasken I. Mi-aduc aminte că, la un moment dat, am luat lecții de engleză de la un anume domn Eghikian, care îi trimitea tatei reviste și ziare armenești la Titu.

Ar fi interesant să ne spuneți cîte ceva despre activitatea dvs. profesională și eventual despre armenii pe care i-ați cunoscut de-a lungul carierei.

Spuneam mai înainte că tata scria foarte frumos. Cred că singurul lucru pe care l-am moștenit de la el este faptul că îmi place să scriu. Drept care am început prin a face studii la Facultatea de Litere de aici, dar, cum asta se petrecea în perioada cînd totul era interzis și totul era lozincă, m-am decis să urmez medicina, după care, în 1965, am fost repartizată la Vatra Dornei. Dar, chiar în toamna aceluși an, s-a ținut un concurs la București, la care am reușit prima, drept care, în

1966, am primit numirea la Institutul „Cantacuzino”, unde lucrez și acum. Tot aici l-am întâlnit pe soțul meu, dr. Andrei Aubert Combiescu, în prezent director al Institutului.

De unde provine numele său francezesc?

Tatăl lui Andrei era francez și, dacă vă aduceți aminte, în noiembrie 1940 a fost un cutremur, în timpul căruia s-a prăbușit blocul „Carlton”. Tatăl lui a scăpat cu viață, căci era concentrat la Craiova, dar mama i-a murit, iar Andrei a fost copilul despre care ziarele vremii (le păstrez și acum!) au scris că a fost salvat de la cutremur. Deoarece ulterior tatăl lui Andrei s-a stabilit la Timișoara, unde a devenit profesor la Facultatea de Medicină, Andrei a fost înfiat de familia Combiescu -sora mamei sale cu soțul, amîndoi șefi de secție la Institutul „Cantacuzino”. Iată, așadar, cum, chiar de la o generație la alta, sîntem legați de acest Institut.

La facultate l-am avut profesor pe dr. Mesrobeanu - o somitate a medicinei românești. O bucată de vreme a fost director al Institutului și, cînd am reușit la concurs, m-a chemat să lucrez cu el. Doamna și domnul prof. Mesrobeanu lucraseră la un moment dat la o temă pe care însă o abandonaseră. Am continuat-o eu și am făcut din ea teza mea de doctorat - „Extractele leucocitare și acțiunea lor bactericidă”.

L-am avut profesor și pe dr. Krikor Pambuccian, o figură foarte luminoasă și îndrăgită de studenți. I se spunea „Pambi”. Mergeam cu mare plăcere la cursurile sale.

Fără nici o legătură cu medicina, și eu și soțul meu am fost și continuăm să fim foarte buni prieteni cu Florina și Varujan Cozighian, pe care i-am cunoscut demult, într-o seară, la o partidă de bridge.

Doamnă doctor, observ că laboratorul dvs. de lucru este dominat de o foarte expresivă fotografie, reprezentînd

unul dintre acele faimoase acoperișuri ale caselor din Sibiu și, în general, din Ardeal. Nu cumva este opera dvs. ?

Chiar așa și este. Ea se numește „Ochii casei”. Într-adevăr, hobby-ul meu este fotografia artistică, iar cu aceasta am luat o medalie de aur în Franța, la un salon de artă fotografică din Senones, după ce am expus de multe ori la Clubul Medicilor, la Asociația artiștilor fotografi din România, la optsprezece saloane internaționale organizate la noi. Trebuie să mă întorc din nou la tata și să vă spun că acest hobby mi se trage de la un aparat „Zorky”, pe care mi l-a dăruit el când s-a întors din vizita făcută la ce mai rămăsese din familia sa. Cum eram teribil de atehnică, am profitat de vecinătatea unui celebru fotograf german din București, care m-a inițiat și m-a sfătuit să-mi urmez inspirația, i-am urmat sfatul și astfel am ajuns pasionată de fotografiat.

Înainte de a vă mulțumi pentru minutele pe care mi le-ați acordat și pentru depănarea amintirilor legate de tatăl dvs., trebuie să spun că am fost impresionată nu numai de amintirile, ci și de fotografiile de epocă ale familiei dvs., păstrate cu pioșenie, care au venit să completeze atmosfera acestei calde evocări.

(Sursa: Interviu realizat de Madeleine KARACAȘIAN, „Ararat”, 212).

EUFROSINA ANETA COSTESCHI

Descinde dintr-o veche familie de armeni din Bucovina. Ambii părinți erau armeni: tatăl se numea Anton, iar mama Aneta, numele de familie fiind Costian. În Botoșani s-au stabilit din anul 1917. Numele de familie al mamei era Lazarovici. Mama avea văr direct pe academicianul Andrei Popovici Bâznoșanu, membru fondator al Academiei de Științe din România.

Costeschi Eufrosina Aneta s-a născut la 3 septembrie 1918 în Botoșani. A absolvit Liceul „Carmen Sylva” din Botoșani și este licențiată a Facultății de Litere și Filologie din Iași, secția franceză-română, promoția 1947. A profesat la Liceul „A.T.Laurian” din Botoșani. Este cunoscută prin numeroasele monografii, recenzii și emisiuni radiofonice la Radio Iași. La TVR Iași a acordat un interviu despre fosta elevă Mariana Dănilă Brăescu, președinte director general la revista „Casa Lux”.

Despre armeni Costeschi Eufrosina Aneta spune că sunt pricepuți, harnici, inteligenți, buni oameni de afaceri, care au dat adevărate personalități. Ea își amintește că părinții pregăteau hurut, plăcinte cu mere și prăjite, plăcintele poale în brâu, catale (care se făceau de Paști), corăbiere. Împreună cu părinții mergea la hramul mănăstirii Hacıgadar. Vorbește cu mândrie despre preoții Iacobeanu, Arachelian și Baronian, care au organizat cursuri de limba armeană la Botoșani.

Locuiește pe strada Armeană, denumire care îi trezește sentimentul că Patria este aproape.

A fost onorată cu înalta distincție de „Cetățean de Onoare” al municipiului Botoșani. Publicația botoșăneană „Cățelul de usturoi” nr. 4 din 8 martie 2002 scrie despre Costeschi Efrozina Aneta: „Modestă, așa cum sunt adevărații oameni de valoare, domnișoara Costeschi a fost un adevărat apostol al timpului său, faptul că a trăit o viață de om la Botoșani formând oameni cărora „le-au crescut aripile” și au devenit personalități pe alte meleaguri, fiind una dintre principalele motivații care au stat la baza acordării titlului de „Cetățean de Onoare”.

(Sursa: Elena Florica Șuster, „Ararat”)

PRAPION CHECIAN

Prapion Checian s-a născut la 13 august 1930 la București. În anul 1937 se înscrie la școala armeană din orașul de naștere. În paralel, studiază pianul cu profesoara Meline Papelian, care, după absolvirea Conservatorului din Paris, s-a întors în țară și a continuat să predea lecții de pian în particular.

După încheierea cursurilor școlii armene, Prapion Checian urmează cunoscuta instituție liceală franceză bucureșteană „Notre Dame de Sion”.

În 1946, împreună cu familia, s-a repatriat în Armenia, unde a continuat să studieze pianul la cunoscutele școli de muzică „Spendiarov”, după care a urmat cursurile Conservatorului din Erevan, având-o ca profesoară pe Margian Mhitarian.

În 1956, în capitala Armeniei ia ființă Școala de Muzică având mai târziu numele compozitorului Micael Mirzaian. Datorită calităților sale pedagogice și măiestriei artistice, Prapion Checian participă la înființarea acestei instituții muzicale ca profesor și șef de catedră pian.

De la constituirea acestui lăcaș de cultură și până în 2007, Prapion Checian se dăruiește cu pasiune și talent formării tinerilor pianiști, dintre care mulți au continuat studiile la Conservatorul din Erevan, devenind nume cunoscute în peisajul interpretativ și pedagogic.

Printre elevele cu care profesoara nu uită prilejul să se mândrească se numără și Hasmig Isfirean, în prezent cadru didactic și docent. Șapte foste eleve ale profesoarei Checian

lucrează la Conservator ca acompaniatoare, iar Anahid Sirinian se remarcă prin profesionalism și dăruire. Izabella Melconian a studiat în Germania, la Conservatorul din Liubec. În prezent, lucrează la același Conservator, ca acompaniatoare.

În ce privește pe Nare Karoian, aceasta studiază la Conservatorul din Berlin și, concomitent, dă concerte în orașele din Europa occidentală. Iren Kiracosian este studentă la Conservatorul din Erevan și oferă melomanilor din Armenia și Federația Rusă concerte mult apreciate de public. Ceilalți lucrează, în calitate de profesori, la diferite școli de muzică.

Profesoara Checian, pe parcursul activității didactice, a prezentat numeroase comunicări la nivel republican. Printre acestea se cuvin amintite: „Importanța exercițiilor și gamelor în dezvoltarea tehnicii”, „Preludiile mici ale lui J.S. Bach” și „Pedalizația”.

În cele peste cinci decenii de activitate a fost răsplătită cu numeroase diplome de onoare, iar în 2006 i-a fost conferit titlul „Cea mai bună profesoară de pian”.

FLORICA T. CÂMPAN

Nu este ușor a scrie despre aceea care, dincolo de noi, se află acum în Parthenon, locul de cinstire a celor aleși de zei, cu sau fără voia noastră...

Doar timpul-care le așează pe toate și ne ajută în reculegere și decantarea faptelor și sentimentelor față de cei nespuse de apropiați ființei noastre - poate limpezi și adunarea gândurilor de cinstire a memoriei... S-au împlinit 14 ani-la 23 august-de când ne-a părăsit cea care, fără să știe sau să vrea, întruchipa grandoarea spiritului, generozitatea și modestia ființei umane.

Matematician, doctor docent, profesor universitar (la Universitatea „A.I.Cuza” din Iași), scriitor - refuzând propunerea de înscriere în Uniunea Scriitorilor - membru în Colectivul de conducere a Comitetului pentru Istoria și Filosofia Științei de pe lângă Academia Română, s-a născut la Iași, la 13/26 noiembrie 1906.

De origine armeană, părinții săi Maria -născută Manea-și Ioan Sava (fost episcop al Bisericii armenie din Iași), s-au căsătorit la mănăstirea Hacıgadar (Suceava), nunta lor fiind (conform afirmațiilor domniei sale și ale doamnei Aneta Munteanu, sora sa), prima nuntă celebrată la această mănăstire.

Soțul său, fizicianul Teodor Câmpan (1899-1960) profesor universitar (la Institutul Politehnic din Iași), spirit profund, generos, erudit, dar în același timp ușor abordabil și simplu în manifestările cotidiene, a fost tovarășul de viață care

a încurajat-o în tot ceea ce a întreprins, înconjurând-o cu acea dragoste care atinge sublimul, căreia i-a rămas fidelă până în ultimele clipe...

Elevă a profesoarei Silvia Creangă, precum și a profesorilor Alexandru și Vera Myller, Florica Câmpan a fost o excepțională cercetătoare în domeniul geometriei și mai ales a istoriografiei matematice (vezi George St. Andone, Forum, nr. 12/1980), manifestând o adevărată pasiune pentru profunzimile filosofiei și ale istoriei religiilor.

În cadrul învățământului universitar a predat bazele geometriei, geometria analitică și geometria diferențială, trigonometria plană și sferică, matematici generale, astronomie, algebră...

Comunicările sale aveau savoare și stârneau un interes deosebit. A participat cu numeroase comunicări la congrese internaționale de istorie și filosofie a științelor de la Paris (1968), de la Moscova (1971) și București (1977); la École Normale Supérieure din Paris în anul 1984, etc. precum și în cadrul manifestărilor naționale din Iași, București, Cluj; a prezentat conferințe la Londra (B.B.C.), Paris (alături de profesorul Bouligan), Moscova (împreună cu traducătorul Manole).

Doar parcurgerea sumară a cărților sale incită la lectură: „Probleme despre laurii soarelui”; „Dispută dintre matematicieni stârnită de un dramaturg”; „Povestea perspectivei sau povestea colaborării dintre geometrie și pictură”; „Povestea florentină sau povestea unui înstrăinat”; „Secțiunea de aur sau povestea unei unități de măsură pentru frumos”; „Cum izbucnește talentul matematic...(Eliza Roman).

În privința istoriei matematicii, memoriile din acest domeniu privesc matematica și învățământul matematic

românesc din secolele XVIII și XIX (viața și opera lui Emanuel Bacaloglu, viața și opera lui Gheorghe Asachi, manuscrisul de geometrie al lui Gheorghe Lazăr, operele lui Nicolae Cercel, Nichifor Theotochis, Iosif Misiodax de la Academia Domnească din Iași; viața și opera lui Ianos Bolyai, despre Daniel Philippides, profesor de matematică la Academia Domnească din Iași).

În ultimele trei decenii a publicat mai multe cărți de inițiere în istoria matematicii, scrise beletristic. Astfel, a apărut „Povestea numărului π ”, o trecere în revistă de-a lungul secolelor a modului în care s-a ajuns la problema cuadraturii cercului și la determinarea valorii lui π pornind de la babilonieni, egipteni, greci și până în zilele noastre. Lucrarea, într-o riguroasă prezentare științifică, este tratată literar, cu o bogată fantezie a scriitorului, fiind tradusă în limbile rusă și maghiară. Alte publicații îi apropie pe cititori de frumusețea matematicilor, cum sunt: „Povestea numerelor”, „Cum au apărut numerele”, „Probleme celebre din istoria matematicii”, „Din istoria câtorva numere de seamă”, „Printre linii și suprafețe”, „Triunghiuri, triunghiuri și iar triunghiuri”, „De la papyrusul Rhind la calculatorul electronic”, „Bolyai sau aventura geometriilor neeuclidiene”, „Vechi și nou în matematică” și încă multe altele ...

În ultimul deceniu, filosofiei și istoriei religiilor, precum și profunzimilor religiei creștine, i-au fost destinate cele mai alese gânduri. Aceste gânduri au prins din nou conturul slovei scrise, așa încât a reușit să-și publice o primă lucrare intitulată „Către tine, Doamne, înalț sufletul meu” (Iași, Editura Fundației „Chemarea”, 1992), urmând ca următoarele manuscrise („Cei patru evangheliști”, „Viața Sf. Apostol Pavel”, „Vas ales”), pe teme asemănătoare și de o emoționantă frumusețe, să vadă -cine știe când- lumina

tiparului în aceeași editură. În 1997 apare „Dumnezeu și matematica”, prin care autoarea înțelege matematica ca fiind o cale de a te apropia de Dumnezeu. În ultimii ani ai vieții a lucrat la versificarea Psalmilor după modelul Dosoftei, lucrare originală, terminată chiar în anul 1993, anul trecerii sale în neființă. Lucrarea, apărută sub titlul „Psaltirea în versuri” (ediție îngrijită de Pr. Mihai Manolică), a fost tipărită cu binecuvântarea Înalt Prea Sfințitului Daniel, Mitropolit al Moldovei și acum Patriarh al României. Din informațiile oferite de Pr. Mihai Manolică, „Psaltirea în versuri” este - până în prezent- prima realizare de acest gen de către o femeie, respectiv o nouă traducere în versuri, în limba română, a psalmilor lui David.

O fermecătoare povestitoare, doamna Câmpan te covârșea prin verva sa, prin cuvântul rostit la catedră, la masa de conferințe sau în dialog cu cei apropiați... Prindea gândul omului înainte de a-și încheia propoziția și intervenea cu replica promptă, care putea fi necruțătoare cu impostura, dar de o generozitate sui generis -generozitatea Floricăi Câmpan- cu toți semenii săi, apropiați sau mai îndepărtați, care avuseseră marele privilegiu de a o cunoaște. Florica T. Câmpan avea darul de a te face să te simți persoana cea mai importantă, și chiar, în acele momente, erai... Îți oferea bucurii spirituale în plăcerea subiectelor discuțiilor pe care le aborda...Se apleca răbdătoare și mereu atentă față de interlocutori, cărora le insufla multă încredere în demersurile lor și multă liniște...

Publicațiile sale, scrise cu seriozitate, competență și deosebit talent literar, unele scrise pe înțelesul tuturor, au dezvăluit erudiția, finețea și rara sensibilitate a gândurilor sale, fapt ce i-a asigurat un mare succes de editură (Editurile: Ion

Creangă, Albatros, Tineretului, Chemarea) și considerație unică atât din partea specialiștilor, cât și a lectorilor săi.

„Fascinantă, vibrând continuu, perseverentă, de o mare răbdare și putere de muncă, este ființa fără egal în matematica noastră, care a scris cu atâta căldură pagini rare de antologie matematică.” (Andone)

Înconjurată de simpatia tuturor celor care o cunoșteau și admirau, casa sa era deschisă prietenilor mai vechi și mai noi, prietenilor din copilărie, prietenilor epistolare precum și celor colegiale, cum au fost: profesorii Bouligan, Ovicescu, Marcus, Mangeron, Balmus, Haimovici, Simionescu, soții Halban, scriitoarea Adina Iamandi-Arsenescu, prof. Maria Dvoracek, prof. Olga Costinescu, Eliza Roman...

O serioasă prietenie o lega de Profira Sadoveanu, colegă de școala primară (din clasa I), despre care, aflând că are tată scriitor, îi era tare milă: „Săraca Profirița, tare greu trebuie să o ducă cu un asemenea tată”. În accepțiunea copilului Florica, scriitorii erau oameni sărmani, prost îmbrăcați, care veneau la „tataia” să se încălzească iarna și să scrie cereri pentru diverși clienți care aveau procese la Tribunalul din apropiere.

Și așa...după mulți ani, Profirița a trimis prietenelor armenе din Iași, Florica și Coca (Dvoracek), o minunată alcătuire în versuri, scrisă la Soci, în 1962, intitulată „Matenadaran”:

Matenadaran

Prietene armean expatriat,
care-ai trimis o foaie de manuscris de la Egipt,
și tu, prietenă Armeanca de la Iași,
soață a primilor mei pași-
ce plângi și tot oftezi de dor și de alean,
hai vino să te închini la

-o splendidă bijuterie-
mai strălucită decât orice broșe
diademe

sacrificate-n veci
pentru răscumpărarea moșneagului
de către fetele armenă...

Vino, de bea dela izvorul
din care băut-a credința

poporul
tău cel năzdrăvan,
vino, prietenă armeană,
să te închini la

Matenadaran.

Aug 1962, Soci

Una dintre ultimele sale dorințe a fost aceea de a i se odihni rămășițele pământești -înainte de înhumare- în biserica armeană de la Iași- fapt care, dat fiind starea bisericii în acel moment, nu s-a putut îndeplini -după care să își găsească odihna alături de soțul său în Cimitirul Eternitatea din Iași. Întâmplarea a făcut ca mormântul -dacă ar fi să tragem o linie oblică imaginară -să fie orientat spre cimitirul armean, unde, într-un loc mai retras, străjuiesc în linie dreaptă strămoșii și alte rude: „Și tataia, și mamaia (Ion și Măria Sava), și babu (Capriel Manea), și Capriel Sava, și Ecaterina Sava și Eufrosina Sava..."

Exeget, mai privesc odată aceste rânduri și-mi spun, cu regret, că ele reprezintă doar pastelul imaginii viguroase a celei care a fost Florica T.Câmpan. Să-mi fie iertat! Singura scuză circumstanțială care ar putea fi invocată ar fi limita de timp în cadrul acestei prezentări, spațiul său editorial, generos, dar, totuși, limitat. Marea speranță într-un complet „In

memoriam", ar fi o lucrare închinată vieții și operei sale care, doar, ar atenua invocarea „errare humanum est”.

(Sursa: Prof. Maria Dvoracek)

ȘIRAG CĂSCANIAN

Nu știu dacă a aflat multă lume de faptul că, la 9 mai 1994, a încetat din viață Șirag Căscanian, la venerabila vârstă de 102 ani, departe de noi, în orașelul Oceanside, dintre Los Angeles și San Diego. Nu știu dacă l-a cunoscut multă lume, mai cu seamă dintre cei mai tineri, ținând seama de faptul că se stabilise de mai multă vreme pe țărmul îndepărtatului Pacific. Nu știu, mai cu seamă, dacă sunt mulți care-i cunosc personalitatea, activitatea, importanța în cultura noastră.

Dintr-un articol pe care i l-a închinat Suren Kolangian în revista *Asbarez (Arena)* din Los Angeles (3 sept. 1994, p. 26-27), aflăm următoarele date biografice:

S-a născut în 1892 în orașul Divrig, din Sebastia (Armenia istorică), unde și-a făcut școala elementară (1899-1905), cea secundară a urmat-o la Sebastia (1907-1911), iar la Constantinopol - Facultatea de Drept (1912-1914 și 1916-1919). Din 1908 a intrat în mișcarea Tașnagțutiu și, la scurtă vreme, a început să colaboreze la cotidianul ei, *Azadamard (Lupta pentru libertate)*, cu care prilej a intrat în contact cu prestigiosul jurist, scriitor, om politic Krikor Zohrab, care, judecând activitatea sa ulterioară, pare să fi avut o influență puternică, benefică, asupra formării personalității sale. A lucrat în biroul de avocatură al marelui cărturar până în 1914, când și-a deschis el însuși, împreună cu un prieten, propriul birou. A făcut parte din inițiatorii revistei *Iravunk (Dreptatea)* a clubului omonim de tineret, în care a publicat materiale referitoare la istoria dreptului armean, a avut un rol hotărâtor în sal-

varea unor copii armeni rămași orfani în urma genocidului din 1915 - fapt despre care a scris, între 1919-1920, o serie de articole în revista Giagadamard (Lupta) din Constantinopol, a avut și activitate pedagogică, în calitate de director al școlii Rumeli Hisar din același oraș, între 1914-1920.

Din anii primei tinereți a început să se preocupe și de unul din domeniile caracteristice culturii și artei armenice: meșteșugul și arta covoarelor, în care urma să se impună ca un specialist de mare valoare.

Asemenea tuturor armenilor care au fost nevoiți să-și părăsească locurile natale în urma persecuțiilor turcești, Șirag Căscanian s-a refugiat în 1922 în România, la început în Siliștra, unde a fost, până în 1924, director al Școlii Naționale, iar soția sa-Haiguhi a condus grădinița. Din 1925 a fost director adjunct al orfelinatului armean de la Strunga, unde a introdus însușirea meșteșugului covoarelor, creând și un apreciabil venit instituției. După închiderea orfelinatului, s-a stabilit la Iași, unde și-a transferat și atelierul de covoare, care a devenit fabrica "Tebriz". A deschis puncte de desfacere la Cernăuți și Cluj. Prin seria de articole publicate în ziarul local Opinia (în traducerea română a lui V. Mestugean), a atras atenția asupra acestui meșteșug, puțin cunoscut până atunci în țară.

Stabilindu-se din 1940 la București, a desfășurat o intensă activitate de inițiere, îndrumare, organizare a producției de covoare orientale (cu noduri) în țară: a înființat ateliere în 15 orașe (între care: București, Brăila, Galați, Tulcea, Brașov, Sibiu, Cluj, Gherla, Constanța, Craiova), a inițiat și condus comerțul intern și mai cu seamă extern al producției respective. Ca o recunoaștere a deosebitelor sale merite de specialist și organizator, i s-au decernat numeroase distincții și i s-a încredințat împodobirea cu covoare a unor

palate. Până la stabilirea sa în S.U.A., în anul 1974, a fost considerat, în țară, drept o autoritate în domeniul covoarelor orientale.

Șirag Căscanian și-a expus o bună parte din cunoștințele și experiența acumulate în meșteșugul și arta covoarelor (a vizitat și cercetat, între altele, un mare număr de centre de producție, conservare și desfacere din România, Armenia, țări orientale și occidentale), într-un apreciabil număr de articole și studii, în diverse publicații din România, Armenia, S.U.A., între altele - în *Studia et Acta Orientalia* din București (1958). Activitatea sa științifică în specialitatea covoarelor este dominată de două cărți de mare importanță: „Covoare manuale” (București, Ed. Tehnică, 1972, 288 pag.), care cuprinde date tehnice, istorice, estetice, practice, asupra domeniului, și „Rolul armenilor în crearea, înflorirea și răspândirea covoarelor orientale” (în manuscris, în armeană), din care menționăm două teze deosebit de valoroase pentru noi și pe care autorul le susține cu argumente științifice și artistice: proveniența armeană a meșteșugului și artei covoarelor cu noduri și a unor tipuri de bază ale ornamenticii acestor obiecte de artă, precum și faptul că acele covoare denumite "transilvane" de pe teritoriul României nu sunt - după cum s-a considerat în trecut - de proveniență micro-asiatică și anume turcească, sau aduse de negustori turci, ci au fost lucrate, în țară, de către armeni emigrați în secolele XVII-XVIII din Moldova în Transilvania, care au folosit lâna "țurcană" locală.

Viață veșnică nu poate avea nimeni, dar golul lăsat de prezența luminoasă, echilibrată a lui Șirag Căscanian în intelectualitatea noastră se resimte dureros. Este datoria noastră să-i cinstim memoria, prin moștenirea culturală pe care ne-a încredințat-o, mai cu seamă prin publicarea manuscrisului

celei de-a doua cărți menționate, care dovedește o dată în plus rolul și locul artei armene în cultura mondială.

(Sursa: Meline POLADIAN GHENEA, „Ararat”, 66).

VACHE DANIELIAN

Vache (tatăl Hakob) Danielian s-a născut în 1929, la București, într-o familie de armeni refugiați din Imperiul Otoman în perioada genocidului din 1915. Tatăl, Hakob Danielian, s-a născut la Techirdah (Rodosto), de unde, împreună cu frații, a plecat în străinătate, cum se întâmpla cu mulți recruți din armata otomană. Mama – Epraxi Cermakian, era din Polis, cu care Hakob s-a căsătorit imediat după încheierea primului război mondial.

În București, tânărul Vache frecventează școala armeană de șapte clase, unde a avut ca dascăli intelectuali de vază ai armenilor, printre care și IPS VASKEN I, care mai târziu a devenit katohikosul tuturor armenilor. După strălucita terminare a gimnaziului armean, continuă studiile la Liceul Francez din București.

Atracția către chimie și chiar pasiunea au apărut din adolescență, când făcea diferite experiențe în laboratorul de acasă. Poate de atunci a hotărât să devină om de știință-savant. În 1948, ca mii de armeni risipiți, a emigrat, împreună cu familia, în Armenia. Pentru tânărul Vache alegerea meseriei nu punea probleme, el vroia să devină chimist.

În 1949 a susținut cu brio examenele de admitere la Institutul Politehnic din Erevan, la facultatea de Chimie Tehnologică. După terminarea studiilor, între 1954 – 1959, având specialitatea de electrochimist, a lucrat în diferite întreprinderi ale industriei chimice din Armenia. Activitatea sa de cercetare în domeniul chimiei a început din perioada când a

lucrat, din 1959, la VINILPOLIMER, un centru de cercetare, de asemenea, la INSTITUTUL DE CHIMIE ORGANICĂ din cadrul Academiei, ca și la CENTRUL DE FIZICĂ-TEHNICĂ din Goris, tot în cadrul Academiei.

Concomitent cu munca de cercetare a predat în diferite instituții, la Universitate (facultatea de fizică), și cursuri speciale despre bazele polimerilor, aminoacizi ș.a. În 1980 a fost admis, prin concurs, la Institutul Politehnic din Erevan, șef de catedră în domeniul prelucrării maselor plastice și a cauciucului, până la sfârșitul vieții.

Lucrările științifice ale lui Danielian se referă la domeniul chimiei despre fizica polimerilor, domeniu unde a obținut renumele de a fi printre primii specialiști. El a fondat laboratorul de cercetare referitor la domeniul menționat, unde a condus și coordonat cu succes lucrări științifice și a devenit, în Armenia, în domeniul chimiei, deschizătorul unei căi. A fost coordonator și conducător științific pentru numeroși doctoranzi.

Vache Danielian a fost o personalitate complexă. El a acumulat calități de cercetător științific, de om practic și valoros profesor.

Este autorul a aproximativ 70 de lucrări: „CHIMIE COLOIDĂ”, „CHINETICA CHIMIEI”, manuale pentru studii superioare. Fiind un cercetător erudit și lucrând în domeniu, a fost autorul lucrărilor „PRODUCEREA POLIMERILOR ȘI PERSPECTIVA DEZVOLTĂRII ÎN ARMENIA”; „CONSTRUCȚIA ȘI CALITĂȚILE CAUCIUCULUI”.

Pentru descoperirile făcute a fost decorat cu „MEDALIA DESCOPERITOR” a Armeniei. Concomitent, a fost și membru în diferite comitete de organizare și participant la diferite simpozioane și conferințe. A activat în instituții, ca membru și președinte în diferite consilii științifice, la

„Asociația chimiștilor” – Mendeleev – Președinte, la Asociația „Știința”, în consiliul științifico-metodic, membru care decernează titlurile de candidat sau doctor. În 1993 a fost numit copreședinte în comitetul de finanțare la Ministerul Culturii și Științelor, în domeniul științei.

KEHAM DEOCLEȚIAN

In perioada când Basarabia încerca să-și consolideze independența proclamată la 2 decembrie 1917, Consiliul Director s-a adresat guvernului român pentru ajutor militar în vederea restabilirii ordinii sociale, asigurarea aprovizionării populației, ajutor cultural și administrativ, astfel că actul unirii Basarabiei cu România a cunoscut mai multe etape.

Acceptarea, la 27 martie 1918, a hotărârii Sfatului Țării de către președintele Consiliului de Miniștri al României, Alexandru Marghiloman, promulgarea actului Unirii de către Regele României, Ferdinand I, ratificarea actului Unirii de Constituanta României, la 20 decembrie 1919, cât și recunoașterea de către marile puteri a actului unirii prin Tratatul de pace semnat la Paris la 20 octombrie 1920, au întregit acest act istoric.

La apelul Consiliului Director, armata română a intrat în Basarabia la 13 ianuarie 1918 și se va începe activitatea culturală, înființându-se un Consiliu tehnic pentru instrucțiune la înaltul Comisariat militar de la Chișinău.

Întreaga activitate în acest domeniu va fi foarte clar precizată prin instrucțiunile emise în acest scop.

La apelul guvernului român a răspuns, în afara cadrelor militare, un număr mare de cadre didactice și administrative, astfel că la 1 februarie 1920 erau deja prezenți în Basarabia un număr de 122 de învățători veniți din Moldova (54), Muntenia (17), Oltenia (6), Dobrogea (44), Macedonia (1). După datele statistice ale vremii, la acea dată (1918), populația Basarabiei

avea următoarea structură: români 65,5%, ruși și ucraineni 12%, evrei 9,8%, bulgari și găgăuzi 7,7%, germani 2,7% greci și armeni 1,3%. Armenii erau stabiliți la Cetatea Albă, Ismail, Devlet Agaci, aveau biserici armenesti, dar nu existau preoți.

Interesant este faptul, pe care îl semnalăm, că și comunitatea armeană din România a răspuns acestui apel, astfel că vom întâlni și armeni printre cadrele didactice și administrative: Goiena Giurchianț, E. Vartic, Cerkez E, Ec. Cassian, Al. Ceilan. Un caz aparte îl reprezintă Keham Deoclețian, tatăl meu, născut în 1896 din părinți fugiți din Constantinopol. Bunicul meu, Aris, și un frate al tatei vor muri pe drum, iar bunica, Iscuhi, și tata, se vor stabili la Tulcea.

Aici, la Tulcea, tata va absolvi cursurile de institutori, iar în octombrie 1916 va fi mobilizat ca militar la Reg. 33 infanterie Botoșani. Va face campania de război, iar la 20 mai 1918 va fi trimis în serviciul propagandei culturale naționale în Basarabia, cu centrul la Chișinău, activând în satele Ciamășir, Hagicurda, Traianu Vechi, Hasan Aspaga, Tașbunar, Șichirlichitai, Banovca, Pocrovca Nouă și altele. Va fi demobilizat abia la 20 martie 1920, nu înainte însă de a fi trimis la Brăila pentru organizarea cazarmii regimentului, la 21 decembrie 1919. Activează astfel atât ca militar, cât și ca învățător, după care este demobilizat definitiv și se stabilește în Ismail.

Întregul corp profesoral are, sub conducerea sa, o activitate deosebită: sunt ridicate școli, monumente comemorative, poduri, astfel că statul român le recunoaște activitatea, iar tata va primi **Crucea** Comemorativă a războiului 1916 – 1918 cu baretele 1919. Generalul Moșoiu va vizita Casa Națională Fântâna Zânelor la 7 august 1921, iar în 1923, prin Înaltul Decret al Regelui Ferdinand I, tata este

numit membru al **Ordinului Coroanei României**, în gradul de Cavaler.

În perioada secetei din Basarabia din anii 1935 – 1936 va colabora pentru ajutorarea celor lipsiți de hrană, astfel că va primi, din partea generalului Filitti, recunoștința Societății Naționale de Cruce Roșie a României.

Activitatea corpului profesoral în domeniul educației se va desfășura pe mai multe planuri. Sunt aduse personalități din Regat în vacanțele de vară pentru a conferenția pe diverse teme. Un asemenea oaspete deosebit va fi și Ionel Teodoreanu, care va susține un proces literar pe marginea romanului "La Medeleni". De asemenea, profesori din Basarabia vin în Regat pentru schimb de experiență și cunoștințe participând - de exemplu - la cursurile de vară care s-au ținut la Deva, în anul 1925.

Abia structurată, societatea românească va fi din nou supusă încercărilor istoriei, astfel că, în 1940, mulți dintre cei care au luptat pentru reorganizarea Basarabiei vor pleca din nou fie pe front, ca tata, sau ca noi, în primul refugiu.

Vom reveni din nou în 1941, dar în anul 1944 va fi ultimul refugiu, când, de fapt, au fost rupte complet legăturile spirituale făcute de-a lungul a peste 25 de ani de muncă, fără a face nici o deosebire între români, bulgari, turci, tătari, găgăuzi, armeni sau ruși ori ucraineni.

(Sursa: N. DEOCLEȚIAN, „Ararat”, 107)

DIRAN

DIRADURIAN

Descendent al unei familii de armeni respectați și apreciați de comunitatea armeană atât pentru contribuția lor la ameliorarea suferințelor familiilor nevoiașe, cât și pentru poziția socială pe care o ocupa, fiind proprietarul marelui magazin de stofe, confecții și galanterie „La milion”. Tatăl, Levon Diradurian, era un om cu vederi democratice, generos și activ în cadrul organizațiilor armenesti din localitate. A avut doi băieți, Diran și Mardiros.

Diran Diradurian s-a născut la Constanța, în anul 1915. După absolvirea cursului primar urmează Liceul „Mircea cel Bătrân”, unde se remarcă în activitatea culturală și sportivă a colegiului. Se înscrie la Politehnica din București, Facultatea de chimie industrială. Cu ani în urmă, Diran mărturisea într-un cerc de prieteni: „Am să vă dezamăgesc probabil, dar acesta este adevărul: eu fac parte dintre chimiștii care, în copilărie, nu au avut laborator acasă și nici n-am aruncat locuința părintească în aer. Ca să fiu sincer, nu am știut până în ultimul an de liceu că mă va pasiona chimia”.

Era convins că un om devotat profesiei trebuie să fie un om de caracter, pentru a se realiza pe deplin. Din acest punct de vedere se poate afirma cu certitudine că Diran Diradurian a fost și a rămas un om de caracter, un coleg desăvârșit, un prieten loial și devotat.

Cel de-al doilea război mondial îl găsește mobilizat, cu gradul de sublocotenent, în cadrul Diviziei a 9-a. Ia parte la eliberarea Ardealului, Ungariei și Cehoslovaciei, în calitate de comandant de baterie. Faptele de arme și sacrificiile mărețe

făcute de ostașii Diviziei a 9-a infanterie au intrat în legendă. Militarii care luptaseră cu atâta vitejie pe frontul antihitlerist reînviaseră, peste decenii, faptele de bravură ale înaintașilor lor. Ei adăugaseră noi cununi de lauri la gloria poporului român și a armatei sale.

Întors de pe front, timp de patru ani lucrează în cadrul unei secții a Direcției județene a Comitetului de Stat al Planificării.

Patriot, atașat trup și suflet comunității armene din Constanța, Diran Diradurian se numără printre primii membri aleși în conducerea Frontului Armeniei, organizație locală, condusă de profesorul Aram Malhas, neangajat politic.

În această calitate ia parte activă la viața comunității. De numele lui sunt legate numeroase prelegeri privind știința, cu referire la cea armeană și contribuția majoră a chimiștilor armeni în domeniu.

A fost stimat și respectat, deopotrivă, de tineri și vârstnici, pentru calitățile sale remarcabile de om și inginer.

În anul 1950 este mutat la București, unde continuă să lucreze în cadrul Comitetului de Stat al Planificării. Și aici s-a afirmat ca bun specialist și apreciat de colegi. În 1958, printr-o hotărâre a Consiliului de Miniștri, este detașat, cu funcție de „demnitar de stat”, în cadrul acestuia.

În anul 1968 Diran Diradurian este încadrat la Consiliul Central al Uniunii Generale a Sindicatelor din România. În ziua de 12 mai 1969, la vârsta de 54 de ani, încetează din viață.

Pentru meritele deosebite în războiul antihitlerist și activitate profesională a fost distins cu ordine și medalii.

A fost căsătorit cu Eliza Diradurian, licențiată a Facultății de Drept din București, ani mulți directoarea școlii armene din București.

Din căsătorie au rezultat doi copii, Virginia și Gabriel Diradurian.

GABRIEL DIRADURIAN

Descendent dintr-o familie înstărită. Bunicul, Levon Diradurian, era proprietarul magazinului „La milion”, frecventat de clientela selectă a urbei. Deși se număra printre oamenii bogați, Levon Diradurian simpatiza Partidul Social Democrat și avea vederi de stânga. A avut doi fii, Diran, inginer chimist, și Mardiros (Bergi) actor la Teatrul de stat din Constanța, apoi la Estrada Marinei Militare Române, după care a lucrat ca regizor tehnic la Televiziunea Română, de unde s-a pensionat.

Gabriel Diradurian s-a născut la Constanța, în 1947, ca fiu al familiei Diran și Eliza Diradurian (născută Hartenesian). După Liceul „Ion Luca Caragiale”, în 1965, începe să studieze la Institutul Politehnic din București, de unde este exmatriculat în anul IV (1971). După doi ani de stagiul militar, în anii 1973-1977 lucrează ca secretar de redacție la săptămânalul în limba armeană „Nor Ghiank”.

În volumul „Cu și despre armeni”, apărut la Editura „Ararat” în 2007, Madeleine Karacașian, membră a Uniunii Scriitorilor din România, referindu-se la activitatea scriitorului Gabriel Diradurian scrie: „În 1977, emigrează în Statele Unite. În 1988, publică la Los Angeles romanul scurt „O întâlnire”. În 1990, tot la Los Angeles, publică eseuul „Cabotinul”, având următorul titlu englezesc, „From a Scoundrel’s Notes” („Din adnotările unui scelerat”). În 1990, la „Freinds and Artists Theatre” din Hollywood i se pune în scenă piesa „Schimb eşuat”, în limba engleză.

Stabilindu-se din nou în România la începutul anilor '90, începe să publice în limba română: eseul „Cabotinel”, 1995, proza scurtă „Cântecul lebedei”, în 1996, romanul „Adevărata față a zeului Ares”, 1997 (fiind o descriere a instituției armatei din anii dictaturii comuniste), romanul „Misiunea”, 1998, reeditează romanul „O întâlnire”, 1998, romanul „Sceleratul”, 2000, volumul „Proze și Poeme” și volumul I din „Memorialistică” (în care face un aspru rechizitoriu al societății armene, în mijlocul căreia și-a trăit primul deceniu și jumătate de viață).

În perioada cât a trăit în Statele Unite a colaborat la reviste și ziare românești și armenesti („Asbarez” și „Kaci Nazar”).

În ultimii ani a colaborat la publicațiile Uniunii Armenilor din România – „Nor Ghiank” și „Ararat”.

Din 1999, este membru al Uniunii Scriitorilor din România.

„Cel care semnează aceste rânduri nu este nici critic, nici istoric literar. Se cuvine această minimă precizare pentru a se lua în considerare o doză de relativ a aprecierilor și observațiilor ce vor urma. Nu este o măsură de „prudență” pentru cine știe ce acolade amicale sau exaltări admirative plecând de la un „naturel simțitor” și o solidaritate de generație. În același timp poate fi luată ca o confesiune a aceluia care, de peste 20 de ani, urmărește cu atenție și participare chiar, tectonica prozei românești de la începuturi și până azi. Cu toate mutațiile ce s-au produs în ultimele decenii, cu toate „revizuirile” care au început să aibă loc după 1989, cu toate incertitudinile și, din păcate, lipsa de interes, din ce în ce mai apăsător resimțită, acordată prozei românești contemporane de critica de specialitate, întărită cu o seamă de (mai noi și mai vechi) teoreticieni ai literaturii nu a neglijat acest material

formidabil care este proza românească postbelică, dar nici nu a reușit să convingă pe deplin cu efortul ei și să impună o lectură atentă și comprehensivă a peisajului, complex și variat, al prozei românești. Au avut loc recuperări de autori și texte, au avut loc reevaluări, noi lecturi, unele specializate și binevenit simandicoase - așa cum beneficiază de multe ori autorii străini din partea cercetătorilor români, au apărut și inedite lucrări de sertar, au fost continuate și ceva serii de opere - puține, din păcate - sigur că nu materialul brut a lipsit. Ce s-a întâmplat după '89 cu proza românească? S-a discutat mult (relativ), s-a strigat tare (din varia motive și partizane încrâncenări - politice, ideologice, de grup, de generație, de ..., de...), dar sentimentul nostru este că s-a citit relativ puțin. Cine știe de ce s-o facă? Numele cu greutate din ultimele decenii din critica și istoria literară românească ori au migrat în alte activități intelectuale, ori au dispărut în eternitate (să pomenim doar de regretații Mircea Zăciu, Ovid. S. Crohmălnicanu, Cornel Regman, Marian Papahagi, Radu G. Țeposu) ori revistele unde se exercită un adevărat exercițiu critic și-au pierdut din auditoriul de altădată. Ne temem că deschidem prea multe paranteze care, fiecare în parte, pot constitui teme de dezbatere (care probabil au și fost epuizate!) speciale fără să plonjăm în subiectul în cauză: proza românească. Care? Dinainte de 23 August? Dintre 23 August și 21 Decembrie? De după 1989? Cum să segmentăm și ce să luăm în vizorul unei analize sumare statistice, dar și analitice? Lucrări specializate au apărut, teze de doctorat, dicționare, sinteze, monografii, mulți autori au beneficiat de relecturi atente și totuși sentimentul nostru, difuz și subiectiv, este că ceva este încă tulbure în această zonă. Analiza prozei pe termen lung cere un efort mic, nu doar de lectură. Intervin și aspecte nu doar estetice, ci și ideologice, politice, sociologice, de receptare și comparatism,

de hermeneutică și semiotică. Și pentru ce? Ca să constatăm că avem și proză și prozatori de certă valoare, că proza românească poate oferi ceva important culturii românești, că prin proză, și prin proză, putem analiza atent și în profunzime părțile mai puțin conturate ale civilizației românești. Cerem scuze pentru aceste lungi ocolișuri, gândul la „Viața Românească” suscită lungi și nenumărate amintiri legate de diverși scriitori, de diferite momente ale istoriei literare din ultimele decenii, de zile și cărți, de ani și anotimpuri. În fine, am fost solicitați să emitem câteva păreri despre un prozator apărut în câmpul literaturii române de după 1989: Gabriel Diradurian. Faptul că sunt printre puținii care-l cunosc de multe decenii devine un handicap: omul e una, cărțile sunt cu totul altceva. Nimeni nu vrea să facă disocieri între aceste repere, din contra, biografismul și detaliile unei vieți pavează, de câteva ori, înțelegerea unei opere. Cel pe care-l supunem azi atenției cititorilor „Vieții Românești” (oare cine mai citește azi „V.R.”?, când apare, cine-l mai scoate, unde se difuzează, pe cine mai interesează ce se publică acolo, etc.) este un om care și-a dedicat toată viața scrisului. Că a reușit sau a fost un eșec încă nu știm bine, poate într-o bună zi vom afla fiecare dintre noi răspunsul corect. Sau poate că el nu va veni niciodată și nu vom afla dacă a meritat sacrificiul (sau, de ce nu, bucuria!) de a scrie. Important este că, după 1989, cărțile, destule, ale lui Gabriel Diradurian au văzut lumina tiparului. Biografia lui este simplă și, cred, nu contează că *Misiunea* a fost scris în 1977 și, cu câteva adăugiri și modificări, apare în acești ani. Și *Sceleratul* are deja peste 25 de ani de când a fost scrisă.

Brief: poate fi Gabriel Diradurian un autor recuperabil istoriei literare românești? Este greu de dat un răspuns. Ani în șir am urmărit și citit cu mare interes, uneori cu reale bucurii

estetice, cărți reeditate după mulți ani, autori ce ieșeau din negura timpului și un editor sau altul îi ofereau lecturii unor noi generații de cititori. Presupunând că lectorii specializați oricum nu le ocoleau. Ne aducem aminte de colecția de la „Dacia” coordonată de mult regretatul și prețuitul prof. Mircea Zăciu sau de colecția de la „Minerva”, pilotată de neostoitul Zigu Ornea - recent septuagenar, *Mazel Tov!* și la mai mare - ca să pomenim doar două serii de „recuperări” importante și făcute la „meserie”. Și? Senzația că ce a fost scris, scris a rămas!

Născut la 28 decembrie 1947, după numeroase tentative de a publica la *Cartea Românească* un volum de *Scurte povestiri* și romanul *Sceleratul* - care au fost respinse primind referate politice negative - Gabriel Diradurian părăsește în 1977 România, stabilindu-se în Statele Unite. Toate manuscrisele și dactilografele - cu câteva excepții - au rămas la Bedros Horasangian și după ele au început, după '89, tipărirea, cu întârzierea de rigoare, a cărților lui Gabriel Diradurian. Dar nu o analiză succintă a întregii opere a lui Gabriel Diradurian se vor aceste rânduri, cât o prezentare, pur și simplu, a trei romane: *Misiunea*, Editura Eminescu 1998, *Adevărata față a zeului Ares*, Editura Aldin 1997, și *Sceleratul*, Editura Ararat 2000, o ediție revizuită după o mai veche variantă românească („Cabotinel”) și englezească (From a Scoundrel's Notes), însoțită de o prezentare a criticului literar Florian Baiculescu.

Adevărata față a zeului Ares (375 p.) este o radiografie adâncă a cătăniei la trupă în anii de tristă amintire, în care este prezentat tot sistemul instrucțional, numeroase, colorate, memorabile și pline de veridicitate portrete de militari, muncile agricole la grâu, porumb, munca ostașilor la

Transfăgărășan și relațiile dintre soldați, gradați, subofițeri și ofițeri.

Misiunea (395 p.) este un roman alegoric în care un tânăr inginer este obligat să primească, sub amenințarea cu moartea, o misiune din partea unei atotputernice Organizații C. conduse de un anume Președinte C, misiune care, i se spune, va aduce fericire veșnică poporului și planetei. Inginerul acceptă, dar nu i se spune în ce constă misiunea sa. După zece ani de pregătire intensivă, i se spune că de fapt nu există nici o misiune. Nu divulgăm soarta eroului. Întreaga alegorie are loc pe fondul unei frumoase povești de dragoste.

Sceleratul este un roman pur existențialist, a cărui tematică se apropie de tematica din *Pe culmile disperării*, *Însemnări din subterană*, *Căderea*, *Un om sfârșit*.

Conform datelor oferite de prozator, *Adevărata față a zeului Ares* a fost scrisă în 1975 (autorul nici măcar n-a îndrăznit să-l propună vreunei edituri) și n-a suferit modificări substanțiale. Bacovia devine un autor foarte important abia după câteva decenii de la moartea lui. Holban și Sebastian sunt azi mult mai „mari” decât erau în anii '60 și exemplele se pot multiplica. De cei care „pierd” locuri sau dispar complet nu este cazul să pomenim aici. (Ce erau Neculuță și Davidoglu în anii '50, dar Eftimiu, Z. Stanca în anii '60, nu știm dacă „viața” face dreptate în timp, dar oricum ea își vede de treburile ei: merge înainte).

Revenind la romanele lui Gabriel Diradurian important, mai ales pentru autor, este faptul că ele au apărut! A fost ceva extraordinar pentru un om care n-a mai sperat că își va vedea vreodată cărțile tipărite. Cei care, ca destui dintre noi, și-au văzut tipărite cărțile cu destule opreliști și emoții, e adevărat, dar le-au perceput fizic, e greu să înțeleagă drama celor care, poate, și-au dorit mai mult decât alții și n-a fost

posibil. Și iată că timpul lor a venit, cărțile lui Gabriel Diradurian există fizic. Fără a face prezentări, judecăți de valoare sau a pune ștampile pentru eternitate (Nu am, eu, Bedros Horasangian, suprafața și prestigiul unui mare critic - sau chiar autor - de a valorifica superior cărțile unui confrate.) *Sceleratul* mi se pare cea mai bine scrisă dintre ele, *Misiunea* are o miză superioară, *Adevărata față a zeului Ares* reprezintă o defrișare a unor lucruri dramatice mult timp ascunse, la antipodul romanului *Dulce ca mierea e glonțul patriei*. Sunt cărți diferite, scrise în registre diferite, elaborate sub impulsul actualității de atunci. Toate romanele sunt contemporane cu un timp românesc anume, Gabriel Diradurian având o bună percepție a realului. Transfigurarea narativă nu face uz de prea multe inflexiuni tehnice, stilul e direct, alert pe alocuri, digresiv uneori în exces. Gabriel Diradurian nu vrea să fie nici moralist, nici analist: povestește, narează, cum îi vine și vede că „sună” bine. Trebuie să adăugăm faptul că editarea cărților lui Gabriel Diradurian, făcută sub semnul urgenței recuperării, nu are hibe mari de minimă acuratețe a redactării, dar suferă din păcate de mici inadvertențe, scăpări stilistice, asperități, etc. ce pot deveni supărătoare pentru un ochi specializat și ultravigilent, greșeli care sunt totuși mărunțișuri.

Iar deschidem paranteze care nu pot fi închise foarte ușor. Șansa cărților lui Diradurian este că există. Nouă ni se pare un autor important, inclus în generația lui Monciu - Sudinski și Dumitru Dinulescu (*Eu și Robert calul* era chiar o carte foarte bună!) care, înainte de a fi judecat cum se cuvine, trebuie citit cu atenție și fără prejudecăți. Poate că se va ivi un alt prilej de a spune mai multe despre prozele lui G. Diradurian.

Suntem prea legați de om pentru a evoca doar câteva sute de pagini de proză. Personal, acum aproape nici nu mai

are importanță că Gabriel Diradurian este scriitor. Mă bucur și ne bucurăm - am lăsat special acest balans - de cărțile mult așteptate. Restul nu e nici măcar literatură: amărăciune, deziluzii, durere. Fum”.

(Sursa: BEDROS HORASANGIAN, Viața Românească)

MARIA DVORACEK

Maria Dvoracek (Gotchian M.), născută la Botoșani, în 28 septembrie 1930. Studii liceale la Botoșani și București. Absolventă a Facultății de Drept din București (1954). Doctor în drept la Universitatea "C. I. Parhon" din București. Numită în învățământul superior la Universitatea din București și la Institutul de Petrol și Gaze București, din anul 1954 până în anul 1957, după care, prin transfer, conferențiar și profesor la Iași, la Universitatea "Al. I. Cuza", precum și editor la Editura Fundației „Chemarea” Iași.

Rămasă orfană de mamă (Agripina din Joldești, Vorona, județul Botoșani), la vârsta de 3 ani, a fost crescută de familia surorii tatălui său (Haig) și anume de Elise Zarughian, de Diran Gocian (frate cu Haig), precum și de soțul Elisei, Senecherim Zarughian.

În această nouă familie a sa a fost înconjurată de multă dragoste, a primit o temeinică educație, a trăit în tradițiile armene și a suferit ceea ce povestirile despre Acsor (genocidul) din 1915 au lăsat, în sufletele ascendenților săi întrucât, în 1915, Elise avea 15 ani, Haig 8 sau 9 ani, iar Diran 7 sau 8 ani. Prin efortul Elisei (numită mamă) au fost aduși în România, prin orfelinatele din Salonic, Constantinopol și Strunga, și frații Diran și Haig, precum și alte rude. Elise, Haig și Diran se născuseră la Erzerum, iar Senecherim la Kemah, în Turcia.

La vârsta de 9 spre 10 ani urma să-și continue studiile la San Lazaro dei Armeni din Veneția, fapt care nu s-a mai

putut realiza din cauza unor interdicții internaționale. Până în 1951, data căsătoriei sale cu Virgil Dvoracek, nepotul profesorului I. Iacobovici, a locuit în casa familiei sale, a cărei ospitalitate și generozitate au rămas proverbiale pentru toți botoșănenii și nu numai. Aici l-a cunoscut pe Haing Bodunan, care, locuind în Dumbrăveni, a petrecut mai multe vacanțe la Botoșani și din discuțiile sale cu mama Elise (aceasta urmase la Erzerum cinci clase gimnaziale), a aflat mai multe despre ororile genocidului armean și despre unii scriitori armeni (Raffi). Aici l-a cunoscut pe H. Dj. Siruni, în discuțiile despre genocid. Tot în casa Zarughian-Gocian (Gotchian) s-a bucurat de prezența mătușii sale Marousia Vittoz, care lucrase la Liga Națiunilor și care, prin căsătoria sa cu arhitectul elvețian Paul Vittoz (fost cumnat al prof. Onicescu) se stabilise la Botoșani, (venind din Lausanne).

La Botoșani, casa era deschisă prietenilor români și armeni. Grădinile caselor în care au locuit în Botoșani și Iași erau impresionante. Georgeta Crăciun, în "Aproape de soare": „Locuința și grădina alcătuiau un întreg în care zburdau copiii familiilor căpitanului Boris Stepanov (după război, în Sibiu, instructor de cavalerie) și colonelului Victor Popescu (după război, generalul Victor Popescu din Satu-Mare). Aici veneau, din Suceava, familia părintelui Kneč Mandulian; din Dorohoi, familia Cividian (seniorii conversau curent în limba turcă, iar unul din fii (Arsen), era apropiat unchiului Diran. Din Cernăuți, venea familia Matighian; din Iași, familiile Melichian și Asadurian, din Basarabia familia Spandarian etc.).

În educația liceală o deosebită influență asupra Mariei Dvoracek au avut-o profesorii de limbă română. "Le port recunoștință Doamnei Lidia M. Sadoveanu, Doamnei Constanța Crudu Martin, Doamnei El. Hulub". În Universitate

aș fi dorit să mă asemăn cu unchiul soțului meu, prof. I. Iacobovici, și cu prof. Florica Th. Câmpan, de a cărei adopție spirituală m-am bucurat până la stingerea sa din viață”.

După căsătorie (1951) și apoi în 1957 s-a stabilit la București și Iași împreună cu familia: soțul, Virgil, președintele Fundației „Chemarea”; fiul, Almast-Ioan, jurist, poet-eseist, scriitor, mecena în proiectul „Albastru: Prin artă și informație, în Europa!” <http://albastai.free.fr>; nora, Aura, licențiată în limba și literatura franceză, manager cultural și formator, master în drept comunitar, publicistă (vezi ambii în Dicționarul "Scriitori și publiciști ieșeni contemporani", de Nicolae Busuioc, pp. 175-176).

Din 1957, referirile celor dinafara familiei nu se vor mai face la Maria-Coca, ci la doamna Dvoracek, căzută parcă deodată în maturitate și solemnitate.

Licențiată a Universității din București (Facultatea de Drept) și doctor în drept la aceeași universitate, doamna Maria Dvoracek își începe activitatea didactică în anul 1954 la disciplinele de filosofie și drept din cadrul Institutului de Petrol și Gaze, precum și la Universitatea din București, după care, prin transfer - în anul 1957 - la Universitatea din Iași, și-a continuat - până la pensionare - activitatea didactică, la Facultatea de Drept.

"Disciplinele predate studenților de la cursurile de zi, fără frecvență și postuniversitare fac parte atât din categoria celor generale, de cultură juridică (Teoria generală a statului și dreptului, istoriile - generală și a statului și dreptului românesc - sisteme de drept contemporan), cât și din ramura celor de specialitate (legislație economică, drept constituțional și drept administrativ), titularizarea pe funcție având în nomenclatură următoarele discipline: Drept administrativ și elemente de

știința administrației, Istoria statului și dreptului românesc și Sisteme de drept contemporan (prof. dr. Mihai Jakotă).

Activitatea științifică a doamnei Maria Dvoracek s-a concretizat în redactarea și publicarea de cursuri universitare, monografii, studii și comunicări la diverse reuniuni științifice naționale sau cu participare internațională, care au suscitât interes prin conținutul problematic și forma prezentării.

În vederea ilustrării afirmației anterioare, rezumarea unor aspecte reprezentative: coautoratul la cele două volume ale Tratatului de istorie a dreptului românesc (Ed. Acad.), precum și la lucrarea monografică "Gândirea politico-juridică din România", apărută în Editura Științifică; Cursul de Istorie a statului și dreptului românesc, precum și cel de Istorie a orientului antic, cursul de Drept administrativ și elemente de știința administrației, precum și cel de Sisteme de drept.

În lucrările de cercetare științifică se remarcă preocupările constante de adâncire a domeniilor de specialitate, doamna Dvoracek abordând cu îndrăzneală aspecte diverse. Astfel: "Elementele de continuitate în drept (într-o perioadă când această realitate era mai greu abordabilă)", "Elemente de drept comparat privind proprietatea și dreptul de proprietate" etc. De asemenea, se remarcă cercetarea unor instituții ale dreptului administrativ, într-o prezentare teoretică diferită de practica arbitrară aplicării normelor dreptului administrativ (restructurarea sistemului politic și administrativ, protecția mediului ambiant prin mijloace juridice, preocupare care s-a concretizat și prin *înființarea primului cerc științific din țara noastră, cu o vastă tematică în acest domeniu.*

În aceeași măsură, rețin atenția preocupările de drept comparat în comunicarea (prilejuită de zilele româno-franceze, din 1974, "La coordination et la consultation dans

l'administration d'Etat en Roumanie"), precum și într-un studiu, publicat la Sofia, în Bulgaria, privind comisiile de împăciuire. În cadrul aceluiași preocupări sunt recenzate lucrările lui Rene Dekkers (Le droit privé des peuples) și Milan Bartošek (Diritto romano e teoria dello stato e del diritto).

Din cercetarea activității științifice a doamnei Maria Dvoracek se remarcă aptitudinea deosebită a domniei sale de a reliefa, prin publicare sub forma unor studii, gen medalion, aspecte din viața și activitatea juridică a unora dintre marile noastre personalități: D. Cantemir, M. Kogălniceanu, A.D.Xenopol (Le profil du juriste), V. Conta, N. Titulescu (cu elemente inedite de arhivă din perioada ieșeană), Gh. Popovici ș.a. (prof. dr. O. Loghin).

Aceleași preocupări pot fi remarcate în revista de cultură armeană "Nor Ghiank", prin publicarea unor studii și recenzii în limba armeană: Despre Anania Șiracaț (sec. VI) ; Un centenar de la nașterea profesorului I. Iacobovici; Răsfoind o carte veche din umbra unei biblioteci (unde se aduc unele precizări cu privire la o biblie - important izvor de drept - editată în limba armeană la Veneția, în anul 1854, între semnatarii introducerii numărându-se și Gabriel Aivazovschi.

În aceeași manieră riguros științifică și curajoasă sunt publicate rezultatele cercetărilor efectuate în mai multe numere din paginile Monitorului Oficial (din anii 1929-1933).

«Procesul cumularzilor», (comunicare publicată, în anul 1986, în Ed. Academiei „Studii”) lucrare în care, prin similitudinea faptelor și datelor comparate, sunt relevate stări de lucruri care, reprobabile în anii 1929-1933, și-au avut un corespondent, incomparabil mai accentuat, în ordinea de drept a trecutului nostru apropiat. În prezentarea acestor stări de fapt, autoarea a utilizat elemente de drept comparat ale

acelorași instituții din Franța, Elveția, Anglia, Germania (prof. Dr. Ștefan Răuschi).

"Analiza sumară și cu totul incompletă a unor aspecte care au jalonat activitatea Doamnei Maria Dvoracek în școala superioară românească vreme de mai bine de 40 de ani nu poate înfățișa în cuvinte bogata ei personalitate, nici rezultatele remarcabile, cu precădere în domeniile istoriei dreptului românesc și al dreptului administrativ.

Pasiunea sa pentru cercetarea științifică a condus-o în mod natural spre învățământul superior, ca un alt teren de afirmare și ca o nevoie de iradiere a comorilor de gândire și de simțire pe calea cuvântului (prof. dr. H.C. Valentin Al. Geogescu).

"Studiul istoriei dreptului românesc scris și cutumiar a constituit, în acești ani, nu singura direcție, dar un interes principal și constant în gândirea și creația sa. Am aminti aici, din nou, contribuția sa la Tratatul de Istoria Dreptului Românesc și cursurile de Istoria Dreptului Românesc, precum și celelalte numeroase lucrări, articole, studii în această direcție, în general, apreciind munca sa în domeniul istoriei dreptului românesc, putem spune, că a adus un aport substanțial la instituțiile prezentate. A pus în lumină documente și elemente noi, a făcut o analiză critică legislației. Domnia sa a contribuit în felul acesta la cunoașterea patriei și a locului exact pe care gândirea juridică românească feudală l-a ocupat în contextul european." Domnia sa a înserat astfel o epocă importantă din istoria juridică și istoria civilizației țării noastre în ansamblul istoriei din Sud-Estul Europei și cu aceasta, în istoria universală, impunând cu fiecare lucrare mai adânc cunoașterea geniului creator și a originalității operelor noastre în acest domeniu, a aspirațiilor de libertate și de progres pe care cultura românească n-a încetat nici o clipă să le promoveze. Dar ceea ce am spus mai sus se referă numai la

o parte din opera distinsei femei de știință. O altă parte și nu mai puțin importantă privește dreptul administrativ. Din acest câmp bogat ilustrat cităm cursurile de Drept administrativ și articolele publicate în revistele de specialitate (prof. dr. H.C. Valentin Al. Geogescu).

„Doamna Maria Dvoracek, în cursul unei lungi și bogate cariere, a îmbogățit cu rezultate decisive disciplinele pe care le-a ilustrat la catedră. În anii în care a fost ținută departe de postul didactic pe care îl merita, erudiția ei s-a îmbinat cu originalitatea concepției și cu farmecul unei forme desăvârșite. Devotată patriei, prin munca ei neprețuită, a contribuit într-o măsură pe care numai cei care vor veni după noi o vor aprecia la justa ei valoare, la a impune gândirea istorică românească în contextul gândirii europene și universale (prof. dr. Mihai Jakotă)”.

Răspunzând unor tineri pe care îi acceptase pentru un interviu, în liniștea amurgului care se lăsase peste frântura de lume din bătrâna sa grădină, Maria Dvoracek rezumă răspunsul: „- Gânduri de mulțumire? Da? Către „Spiritul Infinit” care m-a ocrotit și călăuzit. – Neîmpliniri? Dorințe? Da? Multe? Sănătate și timp pentru a finaliza două lucrări de suflet: 1. Dosar 1915 și urmările lui și 2. „Greșesc mereu”. – Cea mai fructuoasă activitate? Cea din ultimii zece ani în cadrul celor trei compartimente ale Fundației „Chemarea” înființată de Virgil Dvoracek (Învățăământ superior, Editură, sprijin umanitar), benefică pentru tineri și oameni aflați în nevoie.”

ARMENAG ELLUCHIAN

Armenag Elluchian s-a născut la Constantinopol (Turcia), la 31 iulie 1910, fiind fiul cel mare al lui Hacik (născut la Rodosto în 1877, decedat 1937 în Pitești) și Haiguhi Elluchian.

Bunica, Haiguhi, făcea parte din familia Aramian, compusă din părinți și patru copii: farmacistul Mihran, doctorul Oxen, și două fiice: Aghavni (căsătorită cu dr. Smavonian) și Haiguhi, căsătorită cu Hacik Elluchian.

Hacik Elluchian provine dintr-o veche familie de armatori, de unde numele (elluch = pânză vele) având și numeroase bunuri imobiliare. De asemenea, mari și adevărați patrioți, o parte din ei ajunseseră să dețină funcții politice tocmai pentru a apăra interesele națiunii armene.

Despre Hacik Elluchian s-a relatat și într-o carte cu caracter istoric dedicată eroilor națiunii armene. La frageda vârstă de 20 de ani a fost condamnat, torturat, executând 20 de ani de detenție, în condiții inumane, ținut într-un buncăr întunecat și jumătate plin cu apă. Toate acestea pentru faptele lui de curaj și dragoste, în primul rând față de neamul din care făcea parte. Bunica l-a cunoscut într-o misiune a Crucii Roșii. Având idealuri comune, s-au iubit și s-au căsătorit. Din această căsătorie au rezultat doi copii: Armenag, născut pe 31 iulie 1910, și Jirair, cu un an și jumătate mai târziu.

Genocidul îndreptat împotriva armenilor a spulberat și deznădăcinat multe familii. Din testamentul olograf datat 30 septembrie 1915, la Alep (Siria) de dr. Oxen Aramian, reiese că o parte a familiei plecase deja în Liban. Ca o ironie a sorții,

Cimitirul Armenesc, unde au fost înmormântați, nu se mai cunoaște măcar.

Dr. Oxen Aramian, fiind ofițer în armata otomană, a dezertat și, în urma unei misiuni pur umanitare într-un lagăr de deținuți politici armeni, a contactat febră tifoidă și a decedat. În condiții asemănătoare a murit și cumnatul său, dr. Smavonian. Soția celui din urmă s-a călugărit într-una din mănăstirile din Ierusalim (Palestina). Fratele lor, Mihran, în urma masacrării logodnicei sale, Araxy, a îmbrăcat haina monahală în aceeași mănăstire din Ierusalim. Haiguhi, căsătorită cu Hacik, a ajuns împreună cu copiii în România la data de 17 septembrie 1922. Soțul, fiind permanent urmărit, a făcut tot posibilul și a ajuns în afară în 1920. A decedat la Pitești, în 1937, în urma unui infarct miocardic.

Au beneficiat de carnetul de identitate "Nansen". În 29 mai 1947, cetățenia Nansen a fost înlocuită cu cetățenia română.

Familia Elluchian venise în România inițial la București, lăsând în urmă toată averea, poziția socială, toate rudele și prietenii. Toate fuseseră călcate în picioare de turci. Mulți veri, verișoare, unchi, mătuși fuseseră uciși cu sânge rece. Una din verișoarele tatei, Kohar, împreună cu mama ei, veniseră în România după ce tatăl și cei 10 frați fuseseră omorâți în fața mamei, iar ea siluită (prin leșinul ei acoperise trupul lui Kohar, pe atunci o fetiță de doar trei anișori). Armenag Elluchian a încercat să recupereze demnitatea și o anumită poziție socială a familiei, învățând și absolvind doi ani într-un an, Academia Comercială Română. Familia, venind într-o plimbare la Pitești, a îndrăgit liniștea și clima acestui oraș patriarhal, ca și comunitatea armeană de aici. În final, s-au stabilit în Pitești.

Armenag Elluchian a avut o viață activă în cadrul comunității, făcând parte din conducerea Eparhiei Bisericii Armene. A ajutat în anonim mai multe familii de armeni, care la început se descurcau foarte greu.

Fratele cel mic, Jirair, a absolvit tot Academia Comercială Română, fiind ajutat foarte mult de fratele cel mare. Prin anii 57-58, Jirair, împreună cu soția și cele două fetițe, au emigrat în Los Angeles - California, făcând o escală la Liban, unde o parte din averea mătușii Aghavni le-a fost de mare ajutor.

În iarna anului 1944 Armenag s-a căsătorit cu Diruhi Musaian. Măgărdici Musaian era foarte cunoscut în orașul Constanța drept un armean care a crezut cu tărie în libertatea și independența patriei mamă. Timpul a trecut cu repeziciune (ca un vis), regimul politic din România s-a schimbat și Măgărdici a fost deportat în Siberia aproape 14 ani.

Armenag Elluchian a avut și el parte de nenumărate neplăceri, fiind închis de multe ori la Penitenciarul Pitești sau în buncărele din București, considerat dușman al ideilor politice. Deși în anuarul orașului Pitești erau consemnate, la vremea respectivă, doar două persoane cu aceleași studii cu ale lui, nu i s-a acordat niciodată o funcție și un salariu pe măsura pregătirii sale. Fiind nevoit să întrețină trei copii, o soție cu sănătatea șubrezită din cauza necazurilor și o mamă, a muncit din greu, profesând diverse meserii. Era o familie unită, cu un tată deosebit și o mamă înțeleaptă și deosebit de frumoasă. Dar, există un dar... Janinne Manuşag Elluchian, căsătorită Chivescu, ar fi putut avea o copilărie fără coșmaruri, cu rude multe în jur, fără teama de a-și pierde mama, fără a alerga de la un liceu la altul pentru că avea origine nesănătoasă, fără etc. etc. Tata a decedat într-o iarnă grea, cu multă zăpadă, în ajunul Crăciunului 1994, în deplinătatea facultăților mintale,

de infarct miocardic. Janinne Elluchian a rămas un conductor arhitect marginalizat, cu tot felul de caracterizări la dosar. Era doar o armeană, cu statut social nesănătos. Fratele, Măgărdici, fiind mai tânăr cu ceva ani, după ce a scăpat cu viață din armată, a fost lăsat să devină inginer. Sora lor a rămas casnică. Pentru tata nu am putut face decât ca fiica mea să poarte un nume foarte drag lor: Araxy, să devină licențiată în drept și atât ea, cât și nepoții ei, vorbesc în familie limba armeană.

MĂGĂRDICI ELLUCHIAN

Descendent dintr-o familie apreciată și respectată din orașul Pitești. Tatăl, Armenag, a condus mulți ani, în calitate de președinte, Comunitatea armenilor din localitate. S-a numărat printre notabilitățile orașului datorită afacerilor derulate și generozității cu care a sprijinit pe cei aflați în nevoie.

Măgăridici Elluchian s-a născut la 16 iunie 1952, fiind al treilea copil din familie. Tatăl a fost foarte bucuros că, în sfârșit, are un băiat după două fete: Janinn și Luiza. Nașterea lui s-a făcut în condiții dificile, mama îmbolnăvinduse de pleurizie.

Anul 1952, anul ultimei reforme monetare, a adus părinților multe greutăți și persecuții ale regimului comunist. După pierderea averii, tatăl a fost de mai multe ori cercetat și condamnat. Cu toate acestea, atât tatăl, cât și mama, s-au străduit să le ofere condiții cât mai bune pentru a se bucura de o copilărie fericită, percepția de copil a lui Măgărdici fiind marcată de atmosfera caldă a căminului, nedându-și seama de greutățile prin care de fapt treceau.

Prin efortul susținut al părinților toți cei trei copii au urmat cursurile școlilor pe care le-au dorit. După absolvirea Liceului „Nicolae Bălcescu” din Pitești, clasa specială de matematică-fizică, a urmat cursurile Facultății de Transporturi, secția autovehicule rutiere, a Institutului Politehnic București.

Ca inginer stagiar a lucrat în diferite instituții cu profil de transporturi rutiere. Fire dinamică, îndrăgostit de profesia aleasă, în prezent conduce o firmă care se ocupă de pregătirea

și formarea conducătorilor pentru transporturi interne și internaționale.

Pentru atașamentul și dragostea față de conaționali, pentru sprijinul permanent pe care îl acordă Uniunii Armenilor din România, filiala Constanța, este apreciat și respectat.

Este căsătorit cu Aida Derderian, fiică a cunoscutului jurist și sportiv de performanță Vraj Derderian, activist de frunte al Uniunii Armenilor din România, Filiala Constanța. Aida s-a născut la 14 martie 1955, din ambii părinți armeni – Vramșabuh și Iuhaper.

Cursul primar și liceal îl absolvă în orașul natal, după care se înscrie la Universitatea „Ovidius”, Facultatea de Filologie, secția engleză-rusă, promoția 1982.

Este profesoară de limba engleză la Liceul de Artă din Constanța. Depune suflet și pasiune pentru temeinica pregătire a elevilor în vederea însușirii cât mai temeinice a limbii engleze. Rezultatele nu s-au lăsat așteptate. În cadrul olimpiadelor de limba engleză organizate pe plan local și județean, elevii profesoarei Aida Derderian Elluchian au obținut, de fiecare dată, rezultate deosebite, fiind răsplătiți cu numeroase premii.

Măgăridici Elluchian, care, de curând, a sărbătorit 25 de ani de căsătorie frumoasă, cu bucurii, împliniri, dar și cu inerentele greutăți ale vieții, spune că în Aida și în familia ei a găsit un sprijin real, oameni care l-au ajutat și l-au înțeles.

Familia Elluchian, mândră și fericită, cu unica lor fiică, Marylou, care spune „tata ne-a umplut casa, este lumina noastră”. În prezent, este studentă în an terminal la Facultatea de Stomatologie. Îi place foarte mult ce face și promite să devină un medic dentist bun.

Bunicii ei ar fi mândri de ea și familia Elluchian crede că ei sunt și se bucură de acolo unde au plecat. O familie împlinită.

MIRCEA VASILE GHEMIGIAN

Dr. Mircea Vasile Ghemigian s-a născut la 17 noiembrie 1959 în București. Absolvă Facultatea de Medicină în 1985.

Între anii 1985-1987 a efectuat practica în următoarele instituții medicale: Spitalul „M .G . Lupu”, Secția de Boli Contagioase, Secțiile de Medicină Internă, Chirurgie și Ginecologie-Spital "Elias".

Din 1991 este medic chirurg la Institutul de Endocrinologie "C .1 .Parhon", iar din 1996 medic chirurg. Din anul 1999 este doctor în medicină (titlul tezei de doctorat: „Carcinomul medular tiroidian”)

În această perioadă, dr. Mircea Ghemigian a participat la următoarele cursuri postuniversitare: Stagiul de pregătire în chirurgie -Saint-Imier Hospital, Elveția 1990; Clinical Endocrinology-EFFS, octombrie 1996, București, octombrie 2001, București; Basic Techniques and Laparoscopic Colectectomy, București, 1997; Ultrasonography, octombrie 1998 și decembrie 2000 București; Postgraduate Course in Endocrine Surgery-Madeira, Portugal, septembrie 2000; 7 th Postgraduate Course în Clinical Endocrinology-EFFS-Delphi, Grecia, octombrie 2000; 3rd Internațional Course of IASC "Actualities in Endoscopic Surgery, București, aprilie 2001; 7th Postgraduate Course in Endocrine Surgery-St.Dean de Luz, Franța, septembrie 2002; EFFS Regional Postgraduate Course in Clinical Endocrinology, Debrecen, Ungaria, noiembrie 2002; Curs de Chirurgie Laparoscopică, București, octombrie și noiembrie 2002; Biliary Ducts Endoscopic and Advances

Laparoscopic Techniques, București, decembrie 2002; Fifth Internațional Post-Graduated Course of Minimal-Invasive Endocrine Surgery, Strasbourg, Franța, februarie 2003.

A participat la numeroase congrese de specialitate, printre care menționăm: Congresul anual al Societății de Endocrinologie din România, 1993-2003; Congresul Național de Chirurgie, 1998-2002; 8th European Meeting of Neuroendocrine Association, Marseille, Franța, 1997; 4th European Congrese of Endocrinology, Sevilla, Spania, 1998; Merck European Thyroid Symposium. Budapesta, Ungaria, 2000 ; French-Romanian Meeting: Thyroidectomy in ORL, București, 2001; 5th European Congress of Endocrinology, Turin, Italia, 2001.

Este membru al următoarelor organizații științifice: Societatea Română de Chirurgie, din 1987; Societatea Română de Endocrinologie, din 1991; Societatea Română de Osteoporoză , din 1997.

Este căsătorit cu dr. Adina Mariana Ghemigian și are o fiică.

În prezent este medic primar chirurg, șeful Secției Chirurgie endocrină, la Spitalul „C.I.Parhon” din București.

Într-un interviu acordat, recent, publicistului și scriitorului Sevag Hairabetian în periodical „Ararat”, dr. Mircea Ghemigian spune: "Povestea familie mele este aceea a majorității familiilor armenesti, care au fugit din Turcia în timpul masacrelor. Bunicii mei au fugit mai întâi la Odessa, iar de acolo au venit la Silistra, unde s-a născut tatăl meu. Bunicii vorbeau mai mult turca, știut fiind că limba armeană era interzisă. Așa se face că tata știa foarte puțină armeană, iar eu aproape deloc. Asta nu înseamnă că am încetat vreo clipă să mă consider armean atașat poporului meu. Tata, așa cum probabil știți, a fost farmacist și a lucrat, până la pensionare, în

1990, la Spitalul „Elias”. În calitate pe care o avea a ajutat foarte mulți armeni cu diverse medicamente, care erau greu de găsit. Tot acolo a lucrat și mama, ca farmacistă, așa se face că o bună parte din copilărie mi-am petrecut-o pe sălile și în parcul Spitalului „Elias”. De aici vine probabil și atracția mea pentru medicină.

Tata a făcut mult sport, juca tenis foarte bine și chiar de câteva ori l-a învins pe Caralulis, campionul de atunci al țării. A jucat și fotbal, după care a reușit să obțină ecusonul de arbitru FIFA. Mai am un frate, care este tot farmacist.

- *Curios faptul că nu ați îmbrățișat cariera de farmacist și dumneavoastră...*

- Pe vremuri exista ideea preconcepută că un farmacist este, de fapt, un simplu vânzător la teighea. Eu am fost atras de medicină și am dat admitere la Facultatea de Medicină, secția Militară.

- *Ați dorit să îmbrăcați uniforma militară ?*

- Nu, dar se spunea că acolo se intră cu o medie mai mică. În realitate nu a fost așa, dar am reușit să intru, iar după un an, cu unele intervenții, am reușit să mă transfer la Medicina Civilă, pe care am absolvit-o în 1985. Am vrut să îmbrățișez specialitatea Obstetrică – Ginecologie, dar tocmai în acel an au fost arestați șapte medici pentru vina de a fi efectuat avorturi ilegale. Mi-am dat seama că dacă alegeam obstetrica ar fi fost imposibil ca la un moment dat să nu fiu obligat să ajut un prieten, o rudă, riscându-mi cariera.

- *Ați raționat corect și cu prudență. Armeanul din dvs. nu s-a dezis.*

- Probabil, oricum datorită mediei pe care o aveam am fost repartizat ca stagiari în cercetare, aici, la Spitalul „Parhon”. După aceea am dat secundariatul, lucrând la Spitalul

„Floreasca”, a urmat specialitatea, primariatul. Din 1990 am revenit la „Parhon” și am rămas aici.

- *Nu ați prins nici o specializare în străinătate?*

- Am făcut o specializare în Elveția (în 1990), dar nu trimis de cineva, ci mi-am aranjat eu cu un bun prieten, care lucra acolo deja de mulți ani. Am lucrat acolo șase luni, pînă mi-a expirat permisul de ședere A fost o experiență foarte bună. Nu ascund că ulterior am vrut să mă reîntorc ca să rămîn definitiv în Elveția, dar doi factori m-au împiedicat.

- *După 1990 mai putea cineva să vă împiedice să plecați ?*

- *(zîmbește n.r.)* Primul factor a fost familia, de care nu am putut să mă rup. Știți că la noi, la armeni, spiritul de familie este foarte puternic. Ei, și apoi a mai fost și faptul că elvețienii înăspriseră acordarea dreptului de muncă străinilor.

- *Orice rău este spre bine. Acolo ați fi fost desigur un chirurg cunoscut și apreciat, dar strict în lumea medicală, pe cînd aici, deși sînteți încă un om tînăr, ați depășit în privința profesionalismului pe mulți colegi mai în vîrstă, lumea vă cunoaște și sînteți înconjurat de admirație și respect, ceea ce nu-i puțin lucru. Este adevărat că în privința salariului erați într-un avantaj incomparabil.*

- *(dă din mîină a lehamite n.r.)* Cine aleargă după bani nu face meserie. Eu tot ce fac, fac din pasiune.

- *Nu vă tentează să vă implicați și în domeniul învățămîntului universitar.*

- Învățămîntul nostru universitar este pasibil încă de multe îmbunătățiri, iar eu doresc să fac chirurgie și nu să mă implic în acest proces de reformă care merge așa de greu iar, în plus, nu mă interesează titlurile, conferențiar, profesor...

- *Apropo, cînd ați obținut titlul de doctor în medicină ?*

- În anul 1999.

- *Fără falsă modestie, pe ce credeți că se bazează mai mult realizările dvs. și recunoașterea lor?*

- Desigur, este vorba și de ceva talent, dar mai ales de foarte, foarte multă muncă și dăruire. Nu trebuie să uităm totuși că aici, unde m-am format eu, a fost întotdeauna un centru de cercetări unic în Europa, nicăieri în lume nu veți găsi un spital cu 400 de paturi specializat doar pe endocrinologie și chirurgie endocrină, iar acestea sînt meritul marelui prof. Parhon, a academicianului Ștefan Milcu, a prof. Dumitrașcu, a d-nei prof. Pitiș.

- *Cunosc acest spital de mai mulți ani și începuse să se degradeze tot mai mult.*

- Este adevărat, în ultimii 15 ani nu s-a mai făcut aproape nimic pentru modernizarea lui. Dacă ați fi venit acum un an, găseați aici un aspect absolut dezolant. Acum s-a mai mișcat câte ceva, iar spitalul capătă un aspect uman. Cum ați văzut, avem foarte multe solicitări, sîntem medici puțini, dar facem față cu prețul sănătății noastre.

- *Aici intervine pasiunea și devotamentul de care vorbeați.*

- Exact!

- *Am văzut că operați și în alte spitale. De ce?*

- Sînt multe cazuri în care se impun intervenții chirurgicale așa-zise de „frontieră”, de exemplu intervenția asupra tiroidei și asupra toracelui. În acest sens, avem puse bazele unei foarte bune colaborări cu Spitalul „Sfintul Ioan”, secția de chirurgie toracică, condusă de doctorul Dinu Dabelea, cu care conlucrez excelent și avem la activ cîteva sute de cazuri reușite. O bună cooperare avem și cu Spitalul Filaret și uneori cu Spitalul Militar Central.

- *Mai aveți timp pentru viața de familie?*

- Soția mea este și ea medic și avem o fetiță de 6 anișori care, deși a venit puțin cam târziu, ne-a umplut viața și i-a dat un sens. Ne ajută mama mea, la care stă peste zi, iar seara este a noastră.

- *Orice om are un hobby, al dvs. care este?*

- Din păcate, nu am călcat pe urmele tatălui meu, care era un polisportiv. Acum nu de mult am luat și eu obiceiul să merg pe bicicletă. Pe vremuri mai aveam pasiunea vînatului, am și două puști. Acum am renunțat complet, vă dați seama ce dramă ar fi pentru fiica mea dacă aș veni acasă cu un iepure împușcat!

KEGHAM GERAHIAN

Printre componenții trupei de teatru și operetă din Caucaz (conducător H. Hazarian), în turneu la București, prin vara anului 1924, s-a aflat și tenorul Kegham Gerahian. În toamna aceluiași an, el părăsește trupa și se angajează ca profesor de muzică la Școala Armeană din București, post vacant până la acea dată.

Prof. Gerahian, originar din Balcic, s-a născut în anul 1892. A urmat cursurile liceului „Sultanieh” din Istanbul. Având aptitudini artistice și în special muzicale, ia lecții particulare de declamație de la Antoin și Mnaghian și studiază canto cu profesorii Popino Gaito și renumitul bariton Ernesti. În România se specializează, completându-și studiile cu prof. Ștefan Popescu, de la Conservatorul de Stat din București.

În anul 1926 pregătește, pentru publicul armean din București, opereta „Leblebigi horhor aga”, a cărei reprezentație se bucură de o frumoasă primire. Ca dirijor, se ocupă de pregătirea colectivelor Asociației artistice „Erevan” și Asociației absolvenților școlii armene. De numele lui se leagă fondarea corului „Komitas”, al cărui dirijor a fost până în anul 1930.

În 1932 pregătește opera „Anuș” de A. Tigranian, în condiții modeste, la București, pe care o reia ulterior, într-o variantă amplificată cu cor (33 persoane), orchestră (11 persoane), balet (7 persoane) și 5 soliști.

Dirijează numeroase concerte în sala „Roxy” cu corul Școlii armene, făcând o frumoasă propagandă cântecului armenesc.

Paralel cu dirijatul, K. Gerahian are și preocupări creatoare. În 1939 dă la iveală un caiet de compoziții - „Graiul sufletului”- în care sunt cuprinse cântece românești, în stil popular (cu acompaniament de pian, pe versuri de prof. G. Murnu), 4 cântece armenesti (cu acompaniament de pian) și un Dans, pentru pian. Lucrarea a fost prefăcută de Garbis Avachian, la care se adaugă și o recomandare elogioasă a prof. Șt. Popescu.

În anul 1940 sala „Dalles” din București adăpostește un concert cu participarea unor soliști renumiți ca: Aura Davideanu, Arax Savagian, Ghirag Sacizlian, violonistul G. Avachian, precum și pianistul Nicolae Marcovici, care au interpretat lucrări din creația compozitorului Gerahian.

În 1941 situația lui materială devine precară, de aceea el părăsește funcțiile sale de la școală și de la Biserica armeană și se angajează ca translator de limba turcă.

După încheierea celui de al II-lea război mondial, K. Gerahian se stabilește în orașul Ploiești, unde activează ca dirijor și cadru didactic la Conservatorul muncitoresc al Sindicatelor Unite. Ulterior, este numit directorul Școlii Populare de Artă din orașul respectiv.

Într-o lucrare metodologică publicată de Ministerul Culturii găsim următoarele aprecieri despre Gerahian: „Dotat cu multilaterale cunoștințe artistice, a fost un bun sfătuitor al colectivului didactic și un permanent animator al vieții artistice”...

Cu toată vârsta înaintată, el a dat dovadă de o inepuizabilă tinerețe sufletească, transmițând celor din jur din entuziasmul și flacăra lui creatoare.

S-a stins din viață în anul 1966 (17 aprilie). Se află înmormântat la Râmnicu-Sărat.

(Sursa: G. Artiunian)

TOROS GENAZIAN

Destinul familiei Genazian se înscrie în destinul tragic a sute de mii de armeni care au cunoscut masacrele musulmane turcești, ce au culminat cu peste 400.000 de morți în 1895-1896 și îndeosebi cu Genocidul din 1915, când au căzut victime 1.500.000 de bărbați, femei, copii, bătrâni din străvechiul popor de la poalele muntelui Ararat.

De fapt, odiseea familiei Genazian este legată de drama și peregrinările nesfârșite ale lui Toros Genazian, născut în 1881, lângă orașul Erzingian, satul Mahmuțig (Armenia turcească). Tatăl lui Toros, pe nume Ardașes, și mama lui Toros au fost uciși în 1915. Tot în 1915 au fost ucise prima soție a lui Toros, pe nume Kehețig, de care el se despărțise înainte de 1911, și fiica lor, Vartanuș.

Din însărcinarea generalului Antranik, cu care legase relații de prietenie, Toros părăsește în 1911 Armenia, în fruntea unui mare grup de *dașnaghîști*, îndreptându-se spre America, cu scopul de-a cumpăra arme. Din grup mai făceau parte, printre alții: Nazar Balachian, Aram Apelian, Ruben Entgelian, Mardiros Jamgocian, A. Ehamngian, S. Harutunian, M. Korjogian, V. H. Burgujian, Kirk Vartabedian, Arșag Aliesonian. Ei au pornit cu un vapor de la Trabzon și se opresc la Marsilia, de unde trebuiau să-și continue drumul spre Lumea Nouă. Dar la Marsilia era epidemie de ciumă. Armenii au aruncat petrol în jurul vasului lor și i-au dat foc ca nu cumva șobolanii infestați să înoate de pe țarm și să se suie pe vaporul lor. Bineînțeles, nu au intrat în portul Marsilia.

Debarcă în altă parte și ajung cu trenul la Paris. Apoi, Toros Genazian, președintele grupului de dașnaghiști, împreună cu tovarășii lui, ajung tot cu trenul de la Paris la Le Havre, de unde iau alt vapor spre America. Ajung la New York și debarcă acolo.

Trebuiau bani pentru a se putea cumpăra arme pentru întoarcerea în Armenia și a lupta împotriva turcilor. Întreg grupul lui Toros pleacă la Detroit și începe acolo să lucreze la o fabrică de armament. Toros, între timp, depune cerere pentru cetățenia americană.

În 1915, grupul din Detroit cumpără din banii adunați prin munca lor lăzi întregi de arme, pleacă la New York și de acolo iau vaporul spre Franța. Debarcă cu lăzile de arme la Cherbourg, cu gândul se plece în Armenia să lupte. Ajung cu trenul la Sankt Petersburg. Desfac lăzile cu arme. Dar găsesc în lăzi... portocale! Ori vânzătorul îi escrocase, ori cineva pe parcurs înlocuise armele cu aceste portocale. Toți banii adunați prin muncă grea la Detroit erau pierduți. Trebuiau să se întoarcă în America.

Toți au plecat cu trenul spre Vladivostok, traversează Siberia și supraviețuiesc fiind numai ceai cu zahăr. De la Vladivostok iau vaporul spre Yokohama. În orașul japonez ambasadoarea Republicii Armene (plătită de Liga Națiunilor, căci Armenia n-o putea plăti) oferă de mâncare numai orez fiert. Iau vaporul, ajung iar în SUA și, se întorc la Detroit. Aici muncesc din greu. Genocidul începuse, armenii fugari se răspîndesc în întreaga lume.

În 1920, Toros vine la New York și se întâlnește cu generalul Antranik, de la care primește o fotografie cu autograf, poză realizată de maestrul Kanarian. Apoi ia vaporul și traversează Atlanticul oprindu-se la Cherbourg. Ajunge la

Marsilia, iar de aici, cu vaporul, merge la Istanbul. De acolo ajunge la Constanța, după care vine la București.

În capitala României o întâlnește pe Ofsana Arakelian (născută tot la Erzingian) și se căsătorește cu ea. (Ofsana e soră cu mama faimoasei cîntărețe de operă Kallen Esperian). Face cerere pentru cetățenia armeană, pe care o pierde. După invazia Armatei Roșii și sovietizarea Armeniei, Toros vrea să plece din nou spre America, cu fiica sa Vartanuș, de 18 luni și cu soția însărcinată cu fiul lor, Hosrof. Dar trebuie să renunțe căci se naște Hosrof (1923), al doilea copil al său. Se stabilește la București. Hosrof e botezat în același an la Catedrala Armeană din București de către părintele Der Manuc.

Activ, Toros deschide două prăvălii: una de coloniale, alta de mezeluri, amîndouă pe Calea Griviței, nr. 226. După o vreme, Toros dă ambele prăvălii fraților soției sale, Hampartum și Krikor Arakelian, și deschide o prăvălie de coloniale pe Calea Giulești, nr.32.

În 1925, cumpără un teren pe Calea Giulești 125 și construiește aici o casă cu etaj. Se mută cu toată familia în noul loc și continuă afacerea sa.

În 1943, Toros este acuzat că a vîndut pepeni cu 50 de bani mai mult decît ceilalți, adică făcuse speculă, este arestat și stă două luni în lagărul de la Rîmnicu Sărat. De aici se întoarce foarte bolnav.

Tot în 1943 i se închide prăvălia căci n-avea cetățenia română și era apatrid, cu pașaport Nansen. Moare în 1947.

Soția lui, Ofsana, împreună cu copiii ei, Vartanuș, Hosrof și alte două fete care se născuseră între timp: Zarika, născută în 1925, și Izabela în 1927, rămîn în casă. Ofsana trece în neființă în 1971.

Aceasta este odiseea lui Toros Genazian și istoria unui armean fără patrie. În ceea ce-l privește pe fiul său, Hosrof, de

la care am obținut toate informațiile, urmează Școala Armeană din București între 1930-1934 și apoi absolvă Liceul Economic „Nicolae Bălcescu”.

În 1944, Hosrof este încorporat și luptă în Armata Română în al Doilea Război Mondial. Numeroși armeni din România luptă în armată, deși parte dintre ei nu erau cetățeni români, erau apatrizi.

Hosrof luptă împotriva nemților și hortiștilor pînă la Sărmaș-Sărmășel, unde e rănit de branduri naziste.

În 1945, el iese din armată. După acest an lucrează la firma „Ideal V. Danielian” și la firma „Tricotex” a lui Ruben Israelian.

Din 1950 activează la Ministerul Comerțului Interior, ocupîndu-se de probleme de reclamă și filme publicitare.

În 1991 este pensionat. În 1996 primește certificat și medalia de veteran de război de la Președintele României, Emil Constantinescu. Sora sa, Vartanuș, se stinge din viață în 1987. Zarika, a doua soră, rămîne văduvă după soțul ei, Ardașes Sarkisian, iar Izabela, a treia soră, e căsătorită cu Gheorghe Olteanu și are trei copii: Răzvan, Bogdan și Raluca.

(Sursa: Artin MELKON, „Ararat”, nr. 246)

GÜLBENK GÜLBENKIAN

Descendent dintr-o familie bogată și respectată, nevoită să părăsească meleagurile natale ca urmare a măcelului dezlănțuit, în perioada 1915-1918, împotriva armenilor, de către autoritățile otomane. Dintre cei cinci frați Gülbenkian, doar doi - Haigui și Ghülbenk- reușesc să emigreze în România.

Gülbenk Gulbenkian s-a născut în localitatea Alexandretta, în apropiere de orașul Izmir. Haigui era verișoara miliardarului Caluste Gülbenkian, "regele" petrolului. A studiat ingineria la Universitatea Oxford. În 1890 a fost un pionier în domeniul exploatării petrolului din Orientul Mijlociu, iar în 1911- 1912 a creat Societatea petrolieră a Turciei, care avea ca scop folosirea bogatelor surse de petrol din Mesopotamia, fiind unul dintre acționarii Societății petroliere din Irak, de unde i se trage și porecla de "Oil King", dar mai ales de "Mister-Five-Per-Cent" din petrolul acestei țări.

Caluste Gülbenkian a fost socotit armean prin origine, turc prin locul de naștere, irakian prin avere, anglo-saxon prin educație și maniere, parizian prin simțire, iar către sfârșitul vieții-portughez prin adopțiune, pentru că, în timpul celui de-al doilea război mondial, alesese să se instaleze în Portugalia. S-a stins din viață la 20 iulie 1955.

Fundația Caluste Gülbenkian din Lisabona este socotită cea de-a treia mare instituție de acest gen din Europa și una dintre cele mai importante din lume. Fundația Gülbenkian a fost creată la 18 iulie 1956, conform dorinței testamentare a

celui ce a fost unul dintre marii oameni ai finanțelor internaționale. Testamentul stabilea donarea unei importante părți din averea magnatului - precum și a excepționalei sale colecții de artă - țării care, în 1942, îl primise-Portugalia.

Haigui Gülbenkian, stabilită la Constanța, se căsătorește cu industriașul Armenag Damadian. La scurt timp îl aduce și pe fratele ei, Ghülbenk, căruia i se încredințează conducerea unor firme ale fraților Damadian.

Destoinic, apreciat pentru munca depusă, Ghülbenk se impune ca un bun manager. Dornic de a cunoaște lumea și oamenii, întreprinde nenumărate călătorii în importante state europene și din Orientul Mijlociu.

Cu prilejul vizitelor în Franța se înscrie ca student, la fără frecvență, la Academia Agricolă din Paris.

De menționat că atât Hagui, cât și Gülbenk, vorbeau curent limbile română, armeană, turcă, greacă, franceză și engleză.

Declanșarea războiului, apoi bolșevizarea țării schimbă și destinul familiei Ghülbenchian. Căsătorit cu Elisabeta, născută la Constanța în anul 1924, cu care are o fiică, Irina.

După naționalizarea din 1948 Ghülbenk se angajează la Primăria locală-secția agricolă. Este apreciat pentru competența și conștiinciozitatea cu care își făcea datoria. Dar pasiunea lui de o viață rămâne apicultura. Se ocupă de dezvoltarea acestei ramuri având ferma convingere că Dobrogea are toate condițiile în acest sens. Ajută colegii apicultori în descoperirea tainelor acestei îndeletniciri. Pe bună dreptate, i se spunea "Apicultorul nr.1 din Dobrogea".

Irina Gülbenchian s-a născut la Constanța, în anul 1949. După absolvirea cursurilor primare și secundare urmează Academia de Studii Economice București, Facultatea de Comerț Exterior. Repartizată să lucreze în domeniul

turismului, Irina este continuu preocupată de perfecționarea cunoștințelor în sfera turismului și obține gradul de cercetător științific în turism.

A condus lucrări de diplomă, a participat cu comunicări și referate la reuniuni și conferințe interne și internaționale consacrate turismului. Intervențiile ei au fost apreciate pentru înalta lor competență și ținută științifică. De asemenea, a lucrat la Ministerul Comerțului Exterior, ocupându-se de sectorul produselor cosmetice de înaltă clasă.

Este căsătorită cu Nicolae Tinca, prosper om de afaceri, și au un fiu, Andrei, doctorand în informatică. În prezent, predă disciplina respectivă la Universitatea Americană din Viena.

Gülbenç Gülbenkian s-a stins din viață în anul 1976 și este înmormântat în Cimitirul armenesc din Constanța.

HAYGUI ȘI ARMENAG DAMADIAN

Fotografia alăturată înfățișează pe Haygui și Armenag Damadian.

Frații Armenag, Agop și Aram, erau cunoscuți și apreciați oameni de afaceri. În Dobrogea, ei dețineau depozite de cereale, o modernă moară, fabrică de bazalt și materiale de construcții, mari suprafețe de teren în Constanța, în zona Lacului Tăbăcărie. Cunoscuți ca mari exportatori de cereale, se bucurau de încrederea unor cunoscute firme occidentale.

Armenag a fost ales, de nenumărate ori, în conducerea Camerei de Comerț și Industrie Constanța și ca președinte al Asociației Cerealiștilor din zonă. Frații Damadian erau filantropi. Au finanțat Crucea Roșie Română, au contribuit cu mari sume de bani la construcția Liceului "Mircea cel Bătrân", au ajutat așezăminte sociale, Școala armeană, au sprijinit multe familii aflate în suferință.

Într-un album, realizat în condiții grafice deosebite, apare și fotografia lui Armenag Damadian cu mențiunea că este cetățean marcant al urbei tomitane și se bucură de prețuirea oficialităților și cetățenilor orașului.

Pentru merite deosebite, a fost distins cu înalte ordine ale României. Armenag Damadian, ca și frații săi, Agop și Aram, a lăsat o bogată și frumoasă zestre edilitară. Dintre acestea se cuvine evidențiată clădirea în stil brâncovenesc ridicată pe str. Vasile Canarache. Aici a funcționat, ani mulți, conducerea Asociației Cerealiștilor, iar după naționalizare a fost sediul I.C.R.A.

Irina Gülbenkian a moștenit de la Armenag Damadian generozitatea, modestia și dorința de a fi în măsură să-și ajute semenii. După 1989, a sprijinit editarea unor lucrări consacrate armenilor, a donat importante sume în valută și lei Catedralei Armene din București, unor lăcașuri de cult armenesti din țară și a oferit ajutoare substanțiale Uniunii Armenilor din România.

JIRAIR GHIULBENGHIAN

Cunoscut și apreciat inginer constructor, Jirair Ghiulbenghian s-a născut la 22 octombrie 1937. Este licențiat al Facultății de Construcții Civile, Industriale și Agricole București, promoția 1968. De asemenea, a absolvit cursurile postuniversitare în specialitatea seismologie în 1972 și 1975.

Este căsătorit cu Marcela Ghiulbenghian, un manager de marcă, recunoscut și apreciat om de afaceri. Pentru calitățile sale, ca și pentru rezultatele obținute, a fost distinsă de nenumărate ori de către forurile competente. Generoasă, sensibilă la suferințele semenilor, d-na Ghiulbenghian a venit întotdeauna în sprijinul lor, oferind ajutoare materiale și bănești. Ca un adevărat Mecena, a sponsorizat editarea unor lucrări consacrate etniei armene .

Au doi fii, Florin-Mihai Ghiulbenghian, născut la 18 ianuarie 1969, inginer constructor, și Edmond-George, născut la 12 februarie 1982, student.

Între anii 1968-2008 Jirair Ghiulbenghian a deținut funcții de conducere: inginer șef la Intreprinderea de Prefabricate și Agregate pentru Construcții; director Intreprinderea „Granitul”, director la Intreprinderea de Construcții - Montaj nr. 7 din Centrala de Construcții - Montaj a Capitalei; director Intreprinderea de Construcții a Institutului de Construcții București, înființată special pentru consolidarea clădirilor Ministerului Educației și Învățământului și instruirea studenților; director Grupul de Șantier al Trustului de

Construcții pentru Agricultură și Industrie Alimentară al Ministerului Agriculturii; patronul firmei „Ghiulbenghian Construct-G-Co S.R.L.; Asociat al firmelor "Gk și KGK Konsimpex".

A construit în Capitală B-dul 1 Mai, B-dul Nicolae Titulescu, Șoseaua Giurgiului, B-dul Metalurgiei, str. Zețarilor, str. Toporași; peste 10.000 de apartamente, școli, grădinițe, cămine de nefamiliști; peste 90 de complexe și ferme pentru animale și păsări; peste 60 canale, magistrale și rețele de irigații.

Lucrări speciale inginerești: stații de pompare în chesoane închise și deschise, silozuri pentru cereale și stații de condiționat semințe, antene de mare înălțime pentru transmisiuni, serele de la Grădina Botanică, a participat la construcția Casei Parlamentului, a Muzeului de Istorie; lucrări speciale de subtraversări de râuri, baraje, etc .

A executat lucrări de restaurare la Castelul Peleş-Sinaia și Palatul Elisabeta din București; lucrări de consolidare și restaurare la: imobilul C.A.Rosetti nr.36, actualmente B.N.P.DRESNER BANK, imobilul din Jean Louis Calderon nr. 38, actualmente sediul Băncii Europene de Reconstrucție.

A consolidat și refăcut imobilul Fundației „Menachem Elias” din București str. Corbeni nr.30, o clădire P + 8, sector 2, fostul sediu al Credit Bank, și imobilul P+8 din B-dul Brătianu nr.37, sector 4. S-au executat magazinele Stephanie Anais, Naf-Naf și magazinele firmei Edmond.

Una din lucrările mai deosebite a fost realizarea, numai în nouă luni, pentru concernul BRAU UNION-Austria , pe platforma Militari , lângă „Metrou” Militari, a unui sediu central din beton armat, un depozit de cc.3.000 mp. pentru bere, de asemenea toate lucrările pentru utilități, parcaje, platforme tehnologice, instalații de climatizare și încălzire. A

realizat o fabrică de margarină la Iași, montând o hală și instalații necesare în numai trei luni pentru firma olandeză BRUNI FOODS. În zona liberă Brăila a montat o hală din structură metalică ușoară pentru firma cipriotă BLUMSTAHL.

Printre lucrările executate se numără și numeroase vile în zona montană, la Sinaia, Bușteni, Zamora, Predeal.

O lucrare deosebită, care a necesitat ani, a fost consolidarea Catedralei Armene din București. Aceasta a suferit, de pe urma construcției unui holding, grave fisuri la fundație și exterior. Era în pericol de prăbușire. Cu perseverență și înaltă competență profesională din partea celor care au muncit sub conducerea ing. Ghiulbenghian, Catedrala arată astăzi ca un monument renăscut, spre bucuria enoriașilor.

Pentru calitățile sale, Jirair Ghiulbenghian a fost propus de Uniunea Armenilor, de nenumărate ori, în calitate de candidat pentru Consiliul Municipiului București. Totodată, a fost ales în conducerea Uniunii și a Consiliului Parohial. Fire activă, dinamică, este implicat în viața comunității cu toată dragostea și pasiunea.

Pentru merite profesionale a fost decorat cu Medalia Muncii, cu Ordinul Muncii clasa a III-a și a II-a, cu numeroase alte medalii și diplome.

ARAM HARIBIAN

Născut la 23 mai 1911 în Mherd (Turcia), pictor și sculptor. În perioada 1933-1937 a studiat la Școala de Arte din București. Primele lucrări se găsesc în Muzeul Zambaccian din București. În 1946 emigrează în Armenia, lucrează în domeniul picturii și sculpturii.

Printre lucrările cele mai reușite se numără: „Autoportret” – 1947; „Pace”-ghips-1960; „Mama și copilul”-gips-1962; „Komitas”-marmură-1969. Din 1947 participă la expoziții naționale, în cadrul U.R.S.S. și internaționale.

VERA DERZSI-HORENIAN

S-a născut la 6 aprilie 1920, în orașul Samsun – Turcia, din părinții Ohanic și Nartuhi, armeană din Samsun. Ohanic, tatăl, s-a născut în Sivas, familia sa a pierit în genocidul antiarmean din Imperiul Otoman, în 1915. A scăpat din măcel doar el, Ohanic, și o soră mai mică, Ahavni. Bunicul Verei a fost medic la Tokat (Turcia) și proprietar de domenii, iar bunica, Veron, făcea minunate haine tradiționale armenesti din fir de mătase și avea și o crescătorie de viermi de mătase; erau niște oameni harnici, deși aveau o situație materială bună, care le-ar fi permis o viață de huzur. Bunicul a fost spânzurat în primele zile ale genocidului, ca mulți intelectuali armeni în acele timpuri, numai pentru că era armean. Ohanic a reușit să fugă. A ajuns în Constanța, unde, primind pașaport Nansen, a reușit să se stabilească în România (1923), aducându-și mai apoi sora și fiica orfană, Vera. Viața Verei a fost puternic marcată de genocid. Ohanic s-a stabilit în orașul întemeiat de armeni, Gherla, unde la început a lucrat la atelierul de covoare, iar apoi a deschis o prăvălie de textile și și-a întemeiat o familie. Soția lui Ohanic, mama adoptivă a Verei, era fiica unui comerciant, Sahin Peter, dintr-o veche și cunoscută familie de armeni din Transilvania, întemeietori ai orașului Armenopolis. Sahin Peter era supranumit și „negustorul armean cel cinstit”.

Vera a crescut într-o familie bazată pe dragoste, credință în Dumnezeu, cultul muncii bine făcute și al cinstei. Mama, orfană și ea de mamă, de la șapte ani a crescut-o cu

multă dragoste pe Vera. Eu am aflat doar la 14 ani că ea, Vera, mi-e soră doar după tată. A crescut într-o familie în care învățătura era la mare preț și în care a fi armean era o mândrie.

Clasele școlii primare le-a făcut la Școala Armenească, apoi gimnaziul, cursuri de muzică la Gherla și cursuri de desen și pictură la București. Vera a fost dăruită de Dumnezeu cu multe aptitudini artistice: de la croitul și cusutul minunatelor hăinuțe pentru frații ei mai mici, la pictură, o voce plăcută și cânta foarte frumos la vioară.

A cântat în orchestra orașului, a cântat vocal în Biserica armenească din Gherla.

A desenat și a pictat de tânără și viața ei s-a împlinit prin căsătoria cu Derzsi Laszlo, tânăr jurist care a dus-o în București, prin cele două fete – Magda și Kati – și prin pictură.

Între colegii de pictură era numită „Doamna Luchian” datorită preferinței ei pentru flori, dar tablourile ei erau și peisaje, multe dintre ele legate de orașul Gherla sau de parcul Herăstrău din București, portrete de familie, naturi statice. Din 1964 frecventează cercul de pictură de pe lângă Casa de Cultură a sectorului 1 din București. Din acel an expune în cadrul expozițiilor din sector și municipale. În 1971 are prima expoziție personală la sala Dales, București.

A fost originală ca idei și ca tehnică, talentul și sensibilitatea i-au dictat ce trebuia să facă cu formele și culorile.

În urma ei au rămas pereți întregi de tablouri, o muncă de o viață făcută cu dăruire și talent.

Iată cum își amintește de Vera Derzsi-Horelian prietena ei din tinerețe, profesoara Konya Ștefania: „...o păstrez vie în memorie și inimă, ca pe un suflet deosebit, nobil. Fiind adolescentă, a fost un exemplu pentru mine cum trebuie să slujești oamenii din jurul tău, cu dragoste și dăruire. Eram

fericită când puteam fi în preajma ei, când îi puteam povesti bucuriile și tristețile mele. Totdeauna avea timp pentru a mă asculta și îndruma cu dragoste sinceră și maternă.

De la ea am auzit prima dată: *Dacă te apropii de Dumnezeu și Dumnezeu se apropie de tine, Cel ce crede niciodată nu e singur.*

Concepția ei despre viață a fost: *Roagă-te la Dumnezeu și muncește! Cu cât dăruim mai multă dragoste, cu atât avem mai multă. Viața ne este dată ca s-o dăruim.*

Vera Derzsi-Horenian a fost un om adevărat”.

S-a stins din viață la 31 ianuarie 2007.

(Sursa: Material realizat de fiica Magda Marin și surorile ei Any Ștefănescu, Azaduhi Varduca-Horenian).

ARAM HAȘHAȘIAN

S-a născut la Constantinopol (1900) unde a absolvit Gimnaziul „Ghentrongan” (Gimnaziul Național Central).

Martor al unor evenimente din viața comunității armene din capitala otomană. El a cunoscut îndeaproape personalități de prestigiu ale intelectualității vremii: Arhiepiscopul Maghakia Ormanian, fost patriarh al Constantinopolului; avocatul Cricor Zohrab, poezii Daniel Varujan și Siamanto, H. Dj. Siruni, Eduard Colangian și mulți alții.

În anul 1921, împreună cu familia, ca și alți mii de armeni, s-a stabilit la București. Mai târziu a hotărât să-și canalizeze întreaga energie către sport, alpinism și învățămînt.

La începutul aceluiași an, împreună cu un grup de tineri, pune bazele mișcării sportive UGSA (Uniunea generală sportivă armeană). Este membru fondator al Corului Comunității armene „Komitas”, care a luat ființă în anul 1930, avîndu-l ca prim dirijor pe Dumitru D. Botez, muzician și compozitor de marcă, apreciat și cunoscut în întreaga țară. E locul să evidențiez că în întreaga sa existență (1930-1963), corul „Komitas” a fost condus de Dumitru D. Botez, Kegham Gerahian, Garabet Harutiunian, Ferdinand Agopian și Ara Manaș, personalități despre care s-a scris mult de către muzicologii Viorel Cosma și Doru Popovici. La sfîrșitul anilor '40, Aram Hașhașian era un om cu multiple preocupări.

Pîinea zilnică și-o cîștiga în atelierul său de fotografiat. Dar, mai presus de orice, era un animator al mișcării sportive și culturale.

Considerat un talent autentic, nefinisat, fotograf, sportiv, corist (avea o voce frumoasă de tenor), în final învățător și profesor de sport la Școala armeană între anii 1948-1963.

El, care iubea marea, muntele, prezent din zori și pînă-n amurg, mereu vesel dar și trist, rămînînd să stea de santinelă pe acea bancă din curtea Bisericii armenе pînă în anul 1961, a suferit enorm o dată cu comasarea, pentru a nu spune desființarea Școlii armenе. Amărăciunea l-a obligat să ia o hotărîre definitivă.

Într-adevăr, peste doi ani, împreună cu soția Adrine, părăsește apartamentul din *Str. D. Onciul nr. 37*, donîndu-l statului, căci nu avea copii, și părăsește țara. În anul 1965 pleacă în Venezuela, iar mai apoi se stabilește la Los Angeles. Înainte de a pleca l-am vizitat și am stat de vorbă îndelung. Era trist și se simțea nefericit că din motive independente de voința sa părăsea această țară unde își trăise adolescența.

Ne cunoșteam de zeci de ani. Ca preot, nu-i puteam oferi decît să-i împărtășesc marea lui tristețe, pe care o descifram pe obrazul și în ochii lui înlăcrimați.

Casa era pustie. Mi s-a părut o secundă că sînt singur. Și în viața de toate zilele pasiunile sale, sportul, cîntul și fotografiatul le-a transferat dincolo de țări și mări, iar onestitatea, discreția și decența, calitățile cele mai prețuite, le-a păstrat pînă-n ultima clipă a vieții sale.

Ultimii ani i-a petrecut într-un sanatoriu-azil al comunității armenе din Los Angeles, în condiții excepționale.

S-a stins din viață în anul 1993.

(Sursa: Zareh Vart, „Ararat”, 272)

AIDA

COZÂGHIAN HULUBEI

Profesoară de limba și literatura română, s-a născut la 26 martie 1939, în Constanța. Ambii părinți-de origine armeană: tatăl, Avedis Cozâghian, mama, Araxi Cozâghian. A absolvit Liceul „Ana Ipătescu” din Constanța în 1955, seria de 10 clase. Copilăria și adolescența i-au fost marcate de pasiunea pentru muzică și literatură. A studiat pianul și, alături de fratele ei mai mare, Varujan Cozâghian, care avea să devină unul dintre violoniștii de frunte ai țării, s-a bucurat de educație muzicală. Urmează cursurile Facultății de filologie din București până în 1958, când se înscrie la Conservator și reușește la secția canto. În același an, fratele ei, violonistul Varujan Cozâghian, obține premiul II la primul Concurs Internațional „George Enescu” și premiul de interpretare a Sonatei a III-a de George Enescu. Un informator, ca mulți alții ai timpului, a făcut însă imediat o sesizare la Ministerul Culturii, prin care acesta era încunoștiințat că tânăra studentă de la canto era fiică de exploatare, tatăl avusese o mică firmă în perioada imediat următoare războiului și, drept urmare, se anulează reușita la examen pe motivul dosarului necorespunzător. Concomitent, fratelui ei, deja absolvent al Conservatorului „Ciprian Porumbescu”, i se intentează proces pe motiv că primise Bursa Republicană acordată studenților excepționali, deși n-ar fi avut dreptul, din același motiv al unui dosar necorespunzător din punct de vedere social. Bursa este achitată integral din premiul obținut la Concursul Internațional „George Enescu”, iar sora

lui și-a continuat Facultatea la Litere, renunțând definitiv la studiile muzicale.

Se căsătorește în anul 1960 cu pictorul Victor Mihăilescu (1928 – 1966), pe care un destin nemilos îl smulge pretimpuriu din viață. La data de 8 februarie 1989, soția organizează prin Uniunea Artiștilor Plastici o expoziție retrospectivă la sala Eforie din București, expoziție patronată de pictorul Paul Gherasim și criticii de artă Magda Cârnecki și Mihai Ispir. Sunt expuse peste 50 de tablouri reprezentând peisaje, portrete, pasteluri menite să însumeze evoluția artistului în decursul scurtei vieți. Lucrările prezentate s-au bucurat de aprecierile numeroșilor critici și artiști plastici, oameni de cultură prezenți în sală, atât din București cât și din Constanța și Craiova: Dan Hăulică, Radu Bogdan, Mircea Deac, Cristina Anghelescu, Spiru Vergulescu, Grigore Spirescu, Alexandru și Olimpia Paleologu, Dan C. Badea, Mihai Sârbulescu, Ioana Radu, Mihai Șora, dar și prin publicații sau emisiuni difuzate la radio.

Ca profesoară, a predat în școlile și liceele din Constanța până în 1976, iar de atunci și până la vârsta pensionării, în București. A susținut o intensă activitate didactică, pregătind serii de elevi pentru olimpiadele școlare și admiterea la facultate. De asemenea, sub directa îndrumare a criticului Eugen Simion, a scris lucrarea „Aspecte privind proza rurală a lui Liviu Rebreanu” pentru obținerea gradului I didactic.

Din 1994, Aida Hulubei-Cozâghian a devenit membru colaborator al revistei „Ararat”. Cu prilejul concertului susținut în 1995 de fratele ei, violonistul Varujan Cozâghian, la Ateneu (stabilit temporar în Spania, Bilbao) a scris o prezentare a copilăriei și activității solistice a acestuia. Apoi, a publicat interviurile luate unor personalități din domeniul artei

și științei: pictorița Paruhi Tepelikian, medicul primar Valentina Kalpaccian, profesorul universitar doctor Kricor Pambuccian, muzicianul Harry Tavitian și alții. Deși n-au văzut lumina tiparului, Aida Hulubei-Cozâghian a scris literatură de sertar, un volum de poezii, proză, un roman și o piesă de teatru.

Hulubei Tudor, născut la Constanța în 1972, este fiul lui Aida Hulubei și Emil Hulubei. A absolvit Facultatea de Informatică și Calculatoare din București și, în prezent, se află în S.U.A., unde a obținut o bursă pentru susținerea doctoratului în Computer Science la University of New Hampshire. E căsătorit cu Dana Pavel-Hulubei, care a absolvit Facultatea de Automatică și Calculatoare din București și a susținut Master of Science in Computer Science la University of New Hampshire, în prezent fiind inginer cercetător la Nokia Research Center-Burlington Massachusetts U.S.A.

Hulubei Dan, născut la Constanța în 1974, este fiul lui Aida Hulubei și Emil Hulubei. A absolvit Facultatea de Automatică și Calculatoare din București și, în prezent, este Regional Field Marketing Supervisor la firma americană Reynold's din București.

ARITON IACOBEANU

Ariton Iacobeanu a fost unul dintre cei mai merituoși profesori pe care i-a avut orașul Botoșani în prima jumătate a secolului trecut.

S-a născut, la Botoșani, la 27 august 1871 și după ce a urmat Școala primară de băieți „Marchian”, unde l-a avut învățător pe Constantin Galin, a frecventat Liceul „Laurian”, pe care l-a absolvit în 1890, având colegi pe viitorii savanți I. Simionescu și Emil Severin. După ce și-a terminat studiile universitare – Facultatea de Litere și Filozofie – la Iași (1894), a fost numit profesor de limbă franceză, profesie pe care a practicat-o până la pensionare. Dragostea pentru această limbă i-a fost insuflată de Emil Tocarski.

A fost profesor de liceu la Bârlad și Botoșani din 1904. A preferat să profeseze în orașul său natal, cu toate că i s-au făcut o serie de oferte: în 1895, cadru universitar; P.Rășcanu i-a propus să rămână în Iași, unde să predea la un liceu model; în 1907 Spiru Haret l-a chemat la ministerul său, oferindu-i un post de inspector general; în 1910, printr-o scrisoare, A.D.Xenopol l-a invitat să facă parte din corpul universitar Iași; în 1920 profesorul universitar N.Bănescu i-a propus să predea limba franceză la noua *Alma Mater* din Cluj.

A fost de acord cu numai două propuneri: 1. de a face parte dintr-o comisie care să inspecteze diferite școli din țară, iar concluziile să le înainteze forurilor superioare. În această sarcină s-a alăturat unor profesori din elita școlii românești: Bogdan Duică, Ana Conta-Kernbach, D. Pătrășcanu ș.a. 2. de a pleca la Universitatea din Dijon unde să organizeze cursuri

de perfecționare cu profesori români în timpul vacanței de vară. Aici a făcut traduceri din limba română în limba franceză. Pentru activitatea sa, Eduard Herriot, ministrul Instrucțiunii și Artelor, i-a conferit titlul de „Officer D'Academie”.

Profesorul n-a fost adeptul mijloacelor de constrângere, n-a cerut învățatură pentru notă, din contră, detesta bucherii. Iată de ce elevii săi învățau din plăcere și de aceea repetenții săi erau rari. Lecțiile sale erau o adevărată desfătare sufletească.

În mod frecvent integra pe parcursul unei ore povestiri, descrieri din călătoriile sale, sau chiar snoave, lucru ce plăcea elevilor săi. Pentru cei mari și iubitori de limba pe care o predă, aducea la ore diverse reviste și cărți ilustrate. Printre elevi se afla și viitorul profesor universitar Ion Sân-Georgiu, care, în amintirile sale, avea să scrie că Ariton Iacobeanu se ridica deasupra tuturor colegilor săi prin lecțiile sale, adevărate „causerii” la care participau cu toții. Și-a dedicat viața literaturii și limbilor moderne, sub influența personalității profesorului său, Emil Tocarski.

Profesorul botoșenean a lăsat în urma sa numeroase lucrări: „Manuale didactice” în colaborare cu V.Luca și O. Buzoianu; a tradus în 1905 celebra lucrare a lui H. Taine „Despre inteligență”; Studiul „Tradiționalismul limbii române”, în care a căutat apropierea dintre limba română veche și cea franceză din Evul Mediu (1931); Francois Villon și Francois Rabelais – viața și opera lor (1959); Formațiuni savante greco-latine în limbile moderne (1962).

Au rămas neterminate două studii: unul despre viața și opera lui Victor Hugo și altul despre originea cuvintelor franceze și evoluția lor în decursul veacurilor.

Toate lucrările dovedesc erudiția sa. Vorbea curent limbile greacă și latină. Din literatura greco-latină a preferat operele de filologie și filozofie.

La vârsta de aproape 50 de ani a urmat dreptul, pe care l-a terminat strălucit, luându-și doctoratul la Liège. S-a înscris în baroul avocaților din Botoșani, prinzându-și pe peretele casei firma respectivă. După două luni a dat-o jos, dându-și seama că noua meserie nu se potrivește cu caracterul său, dezamăgind pe marele specialist în drept, profesorul D. Alexandrescu Tololoi, care l-a apreciat pentru cunoștințele sale.

Ariton Iacobeanu a dus o intensă muncă culturală în cadrul „Ateneului Român”, „Asociația foștilor elevi ai Liceului Laurian” (ca vicepreședinte). La inițiativa sa au conferențiat pe scena Teatrului „Eminescu” și în aula Liceului „Laurian” numeroase personalități ale vieții culturale și științifice, majoritatea din ele plecate de pe meleaguri botoșenene: N. Iorga, I. Simionescu, E. Severin, I. Iacobovici, M. Ciucă, V. Bogrea, O. Onicescu, Gr. Trancu-Iași ș.a. Câteva din scrisorile acestuia adresate lui A. Iacobeanu se păstrează azi la Direcția Județeană Botoșani a Arhivelor Naționale și vorbesc despre ospitalitatea oferită de profesor în calitatea sa de amfitrion. Extragem din scrisoarea profesorului doctor I. Iacobovici: „Reîntors la Cluj sunt încă copleșit de impresiile plăcute pe care le-am petrecut la dvs. Liceul dvs. este o podoabă. Instituția pe care ați creat-o (Universitatea Populară) este pusă în serviciul acelor idei pe care le-am susținut și eu. Grija dvs. culturală vă cinstește (...) Am găsit o lume curioasă de adevăruri. Nu știu ce impresie am lăsat, știu însă că m-am întors entuziasmat de cele văzute. Și pentru toate acestea trebuie să vă mulțumesc dvs. de la Universitatea Populară și în particular d-tale”.

Vom da câteva din titlurile conferințelor susținute cu competență de A. Iacobeanu: *Romanul și știința; Rolul social al literaturii vesele; Tragedia clasică franceză; Lirica romantică franceză; Legende bretone ș.a.*

În anii grelelor bătrâneți, burlac fiind, s-a bucurat de atenția și stima foștilor lui elevi; medicii l-au îngrijit cu afecțiune până în ultima clipă a vieții, alții l-au vizitat, alții i-au trimis din țară și străinătate cărți și alte atenții, alții scrisori, alții l-au amintit în scrierile lor. Redăm din C. Prisnea: „Vă salut, tovarășe profesor Iacobeanu, pe dvs., de la care, în afara limbii lui Racine și a lui Molière, am învățat ce înseamnă modestia, am învățat devotamentul pentru meseria pe care ți-o desăvârșeai ca pe o artă” - din volumul „După alungarea faraonilor”, *Editura pentru Literatură și Artă*, București.

Profesorul A. Iacobeanu a fost un devotat al școlii, foarte corect în relațiile oficiale cu societatea, rigid uneori cu cei ce se aflau în fruntea ei. Lipsit de morgă, nu l-au încântat onorurile și n-a căutat niciodată răsplata ce-o găsea în ele. Tainica lui mulțumire era cea a datoriei împlinite. A refuzat măririle pe care le considera efemere, insignifiante. Dușman al infatuării și al ariviștilor, a preferat să stea departe de clanurile societății în care a activat, claustrându-se, după 1930, în casa sa, unde găsea liniștea atât de dorită, la fel ca și Diogene în celebrul său butoi. Singurele evadări din „sihăstrie” erau excursiile în străinătate, când prefera țările cu limbi romantice.

Arton Iacobeanu a avut ca mod de viață dictonul lui Goethe: „O viață inutilă e o moarte timpurie”.

(Sursa: Elena Florica Șuster, revista „Ararat”)

ISTORIA UNEI FAMILII

Una dintre familiile de notorietate ale comunității armenice din Cetatea Albă a fost familia Avakian.

Stabilită de multe secole pe aceste meleaguri, familia Avakian provine din emigrația armeană din Ani, sosiți la început în orașul Caffa din regiunea Crimeea, răspîndită apoi în Lvov, Nor Nakhicevan și Moldova de Sud. Încă din secolul al XIV-lea întîlnim în aceste regiuni numele de Avac. Astfel, în Caffa, Avac, fiul lui Mhitar, era în anii 1307, 1310-1330 copist de cărți religioase, iar Avacbaron semna în 1438 o adresă către consiliul florentin. La Lvov, Asdvadzadur Avacovici primea, la 28 decembrie 1656, titlul de cavaler din partea regelui Ioan Cazimir, iar în Nor Nakhicevan, oraș armenesc lângă râul Don, frații H. și S. Avakian erau, în 1898, proprietarii unei tipografii.

Prezența în Cetatea Albă a familiei Avakian are cîteva secole vechime dar, în materialele cercetate de noi, întîlnim membrii acestei familii abia la începutul secolului al XIX-lea. În cimitirul armean din oraș, situat la terminația străzii Sepskaia, în apropiere de combinatul de carne, se găsea pînă nu demult o inscripție funerară pe care era scris, cu caractere armenice: „Aici odihnește Garabed Avakian, născut în anul 1800, care a trecut în odihna Domnului în anul 1880”.

În lista elevilor care au frecventat Colegiul Halibian din Feodosia în perioada anilor 1858-1871 întîlnim și numele lui Măgârdici Avakian din Hîncești, înrudit cu ramura Akermann a familiei, care obținea la absolvirea colegiului titlul de *Tbir* (scrib). Într-o listă, din anul 1871, de donatori

pentru renovarea Catedralei Sfântului Scaun din Ecimiadzin, întâlnim, printre fruntașii comunității armenice din Cetatea Albă*, doi membri ai familiei Avakian: Hairabed Avakian și Tbir Garabed Avakian Kiuciuc. Interesant de menționat este și numele lui Harutiun Avakian, cu titlul de „Titulearnâi sovetnic” (consilier titular-certificat), delegat al Eparhiei armenice a Basarabiei și Nor Nakhicevanului la Congresul Eparhial din 23 iunie 1858, ținut la Nor Nakhicevan, dar lista nu menționează orașul de proveniență al delegaților și semnatarilor actelor congresului.

Să menționăm că, la începutul secolului trecut, funcționa în centrul orașului un salon de cofură de lux care aparținea familiei Avakian. Aici, în Cetatea Albă, influența rusă a făcut ca Avakian să fie numit, în uzanța curentă, Avacov, ceea ce ne face să ne gândim la marele magnat Avakov din Baku, care deținea la începutul secolului XX peste 50% din producția de petrol a regiunii.

Pe la sfârșitul anilor 1920, familia Avakian din Cetatea Albă, mai bine zis copiii soților Măgârdici și Sogovme Avakian, se stabilesc în București. Familia Avakian era compusă din doi băieți și trei fete: **Kricor/Grigore** (1899-1982) arheolog și istoric, elev al Profesorului N. Iorga și colaborator al lui H. Dj. Siruni, autor a numeroase lucrări de istorie și arheologie, de studii de armenologie, de traduceri, **Harutiun/Artemie/Artiom** (1903-1990) pictor, iconograf, restaurator de pictură murală, profesor, autor de lucrări în tehnica picturii murale bisericești, membru al Uniunii Artiștilor Plastici, **Varvara** (1901-1972) căsătorită Băisan, **Sanduhd** (1905-1985) filolog, soția cunoscutului pictor Gheorghe/Ghiță Popescu și **Eghisapeth-Liza** (1900-1985) căsătorită Meserianț.

PS: Numele Avachian (scris uneori cu „k”), își are rădăcina de la cuvântul armenesc **avac**, care înseamnă *primul, cel mare, cel vîrstnic*, corespunzător germanicului *max* sau latinului *maximus*. Numele de Avac este întîlnit începînd din secolul al XII-lea și continuă să fie folosit și în prezent, ca nume de botez sau ca nume de familie. Sunt uzitate și derivații ale numelui Avac, cum ar fi: Avacșah, Avacbaron, Avacher, Avachig, Avackhatun, Avacder, iar ca nume feminine Avacuhi, Avacdighin, și chiar simplul Avac.

*) Ca interes pentru membrii comunității bucureștene să arătăm că pe această listă mai figurau și Harutiun Ciamurian și Manug Kiurdianț.

Hracia Adjarian -Dicționar al numelor de familie armenești. Voi 1, Beirut 1972, p. 325-7.

* * *ARARAT-Vagharșabad, Anul IV, Nr. 2, Iunie 1871.

G. M. Grigorian - Arhivele inscripțiilor armenești. Vol. VII, Ucraina-Moscova, Erevan 1996, p. 272.

Arhiep. Capriel Aivazian- Istoria Colegiului Național Armean Halibian (1858-1971), Dpghis (**Tiflis**), 1880, pg. 42 și 386.

SARCHIS JAMCOCIAN

Născut la 12 august 1933 la Constanța, pedagog, ziarist, cunoscător de limba armeană, rusă, franceză. Tatăl, Garechin, croitor, a fost președintele Comitetului de Ajutorare al Armeniei (H.O.C. – HAIASANI OGNUTIAN COMITE) din Constanța, mama, Orjen, țesătoare de covoare, născută în Constanța. Sarkis a absolvit școala primară armeană din Constanța. În 1946 emigrează în Armenia cu familia și acolo termină studiile liceale la școala nr. 29 din Erevan. În 1953 este admis la Universitatea din Erevan, facultatea de limbi străine – limba franceză, pe care o absolvă cu rezultate foarte bune. Din 1960 lucrează la Moscova ca traducător de limba franceză și română în diferite organizații. Din 1962, este invitat la Erevan de ministrul culturii să organizeze și să predea cursuri serale de limbi străine pentru specialiști. El caută pe cei mai buni specialiști de limba engleză și germană și manuale de specialitate, organizând aceste cursuri și devine șef de catedră. Apoi este numit inspector metodist de limba franceză, de către primărie, la inspectoratul școlar. Din anii 1970 lucrează la Academie, la Institutul de istorie, pentru a redacta o bibliografie despre publicațiile armenice din diaspora. Cartea a fost editată la Erevan și a participat activ la lucrare. Peste câțiva ani, I.P.S. KATOHİKOSUL VASGHEN I îi cere să traducă în limba armeană, din română, cartea lui ȘTEFAN IONESCU „MANUC BEI ZARAF ȘI DIPLOMAT LA ÎNCEPUTUL SEC. AL 19 –LEA”. Peste doi ani cartea a fost editată în Los Angeles, unde prefața este semnată de către

katohikos: „PENTRU TRADUCĂTORUL PERFECT ȘI
CONȘTIINCIOS SARKIS JAMCOCIAN, CU APRECIERE
ȘI BINECUVÂNTARE” 12/04/1991 (barehigi ev targmanici
tiar Sarkis Jamcocianin gnahatancov ev orhnutiamb).

A corespondat la diferite publicații din Armenia și
diasporă, scriind despre oameni de vază ai culturii armenice și
străini. A colaborat intens cu vestitul istoric Suren Cociarian și
s-a bucurat de prietenia acestuia. Sarkis Jamcocian lucrează în
continuare și scrie articole despre diaspora armeană din
România. El a fost Vicepreședinte în COMITETUL DE
PRIETENIE ARMENIA – ROMÂNIA, o vreme a fost
traducător și consilier al Ambasadorului României la Erevan.

EDWARD KANTERIAN

Pentru că nu sînteți cunoscut cititorilor revistei Ararat aș dori să începem cu cîteva date biografice, poate ceva mai nuanțate decît un simplu CV, care poate fi găsit și pe internet.

M-am născut la București, în 1969. Mama este de origine română și germană, tatăl este armean. Tatăl lui a venit din Istanbul și mama lui din Sivas, în Anatolia, amândoi plecați înainte de genocid. Restul familiei lor, rămas în Turcia, nu a supraviețuit. Până la venirea dictaturii comuniste ei erau înstăriți, posedau clădiri cu apartamente și magazine de cafea în centrul capitalei. Am făcut clasele primare la școli în București, de exemplu la Sf. Iosif, și un an la Târgu-Jiu. La București mergeam cu familia duminica la Biserica Armeană, care a rămas astfel pentru mine un simbol al copilăriei. Din păcate însă nu am învățat armeană foarte bine, ceea ce doresc de mult să recuperez . Nu pot să spun că personal, copil fiind, am suferit sub comunism, însă eram conștient, din ce se vorbea în familie, că nu eram liberi. Am părăsit România cu familia în 1981 și ne-am mutat la München, unde se afla deja mătușa mea armeană. Nu știam germană, însă am intrat imediat într-un liceu german, unde am învățat-o destul de repede. Am terminat bacalaureatul în 1989, subiectele principale fiind matematica și fizica, cu o notă destul de bună, însă nu maximă, deoarece în ultimii doi ani de liceu descoperisem poezia și literatura și visam să devin scriitor... După aceea am făcut serviciul civil, în loc de armată, într-un spital din München. Eram de stînga, pacifist, ca mai toți prietenii mei inteligenți, și

doream să îmbunătățesc omenirea prin umanism. De aceea mă gândeam să studiez medicina. Însă în biblioteca spitalului am descoperit o carte despre istoria filozofiei, a lui Ernst von Aster, și pe urmă încă una despre filozofia contemporană a tomistului Bochenski, și am fost „convertit“. Am început să studiez filozofia, istoria și sociologia la Universitatea din Bremen, care era cunoscută ca una cu o tradiție puternic de stânga, chiar marxistă. Însă eu am studiat filozofia antică, medievală și marii gânditori germani acolo, Kant, Hegel, Husserl, Heidegger, nu pe Marx, care nu m-a atras. În 1994 am devenit bursierul unei fundații de elită de studenți germani, „Studienstiftung des Deutschen Volkes“, care mi-a deschis multe căi și posibilități. În 1995 m-am mutat la Leipzig să studiez filozofia analitică, Frege, Quine, Wittgenstein etc., pentru că acolo există un centru pe tema aceasta. Tot acolo mi-am și scris, în 1997, teza de licență despre teoria semnificației la Frege și Husserl. Însă nu m-a interesat numai filozofia - cu un an înainte publicasem traducerea germană a *Indiei* lui Eliade la o editură müncheneză. Din 1991 începusem să vizitez România în fiecare an, îndrăgostit mai ales de cultura și literatura noastră. Descoperisem autori ca Eliade și Noica și cumpăram orice apariție a lor. Foarte devreme mi-a venit ideea să fac această literatură fascinantă cunoscută și în Germania. Am tradus pe cont propriu o grămadă de eseuri din Eliade, chiar două cărți, *Solilocvii*, și *Mathesis* a lui Noica, și am contactat cca. 50 de edituri, însă nici una nu s-a interesat, decât când am propus *India* lui Eliade. În 1998 am tradus încă o carte a lui Eliade, *Patanjali și Yoga*. În 1996 am citit și *Jurnalul* lui Sebastian și viața lui tragică m-a atins așa de mult, că am căutat imediat o editură germană, însă de abia în 2003 am convins una, prestigiosul *Claassen Verlag* din Berlin. *Jurnalul* a fost un mare succes de critică în Germania și a

primit în 2006 unul din cele mai prestigioase premii de literatură germane, Premiul *Fraților Scholl* (doi tineri studenți münchenezi care au făcut propagandă împotriva lui Hitler în timpul războiului și care au fost prinși de Gestapo și executați la ghilotină). După teza de licență am plecat la Oxford ca Visiting Student, la St John's College, unde se aflau cei mai mari specialiști în filozofia lui Wittgenstein, Gordon Baker și Peter Hacker. Am trăit Oxfordul ca un centru intelectual extraordinar, unde puteai să ai discuții despre cele mai diverse subiecte cu cei mai talentați studenți și docenți, învățând mai mult și mai repede decât la o universitate germană. Așa că m-am decis să-mi fac doctoratul acolo cu Baker despre o temă din filozofia limbajului (*Teoria referinței*), fără să-mi dau seama că asta va însemna o a doua emigrare a mea. În 1999-2000 a intervenit o stagiune la New York, unde am lucrat pentru o firmă de pe Wall Street – ne aflam în plină revoluție Internet, și experiența mea editorială și jurnalistică m-a ajutat să găsesc o slujbă bună în această industrie. Însă m-am întors în 2001 la Oxford, nefiind personal satisfăcut de lumea afacerilor și a firmelor, chiar dacă am plecat din New York cu o mare admirație pentru America și spiritul ei întreprinzător și inovator. În 2002 Baker a murit neașteptat, după care am lucrat cu Stephen Williams și Timothy Williamson, doi reprezentanți ai generației mai noi de filozofi în Oxford, bine instruiți în logica formală. Williamson este de fapt, la ora actuală, marele star al Oxfordului. Am terminat doctoratul în 2005, însă a fost un drum lung, deoarece am fost preocupat cu diferite alte activități, de exemplu cu prima mea slujbă, lector full time la Universitatea din Reading în 2004-2005, cu traducerea *Jurnalului* lui Sebastian, cu scrierea unei cărți despre filozofia analitică pentru o editură germană (2004) și cu diverse articole despre literatura română și crimele comunismului publicate

într-un ziar elvețian, *Neue Züricher Zeitung*. Mediul academic anglo-saxon nu prea tolerează o activitate diversă de acest fel, care poate în Est este considerată „intelectuală“, dar acolo mai degrabă neserioasă. Oricum, în 2005 am reușit să primesc prima mea slujbă la un colegiu din Oxford, *St. Catherine's College*, și din 2006 sunt la colegiile *Trinity* și *Jesus*, unde predau logica, epistemologie, metafizică, filozofia minții, limbajului și istoria filozofiei de la Descartes încoace. La ora actuală lucrez la diferite articole de specialitate care să-mi asigure un post permanent în viitor.

Profesional, dacă putem spune așa, care sunt cele mai importante realizări?

Având terminat doctoratul abia acum doi ani, nu pot să spun că am o „operă“. Doctoratul însuși este pentru mine o realizare, fiindcă la Oxford trebuie să treci prin trei examene severe până să-l obții. Sunt și autorul a două cărți, cea despre filozofia analitică, în care discut toată tradiția de la Gottlob Frege până la Noam Chomsky, și una publicată la o editură londoneză, anul acesta, despre Wittgenstein, care este dedicată în egale părți filozofului și intelectualului Wittgenstein (și pe intelectual îl și critic uneori, bunăoară pentru fascinația sa pentru Uniunea Sovietică în anii treizeci, adică în toiul prigonirilor staliniste!). În plus, am editat cu doi colegi, pentru editura *Black wells*, o editură engleză de mare tradiție, o carte cu articole scrise de diverși specialiști despre diferite aspecte ale filozofiei lui Wittgenstein, ceea ce a fost o muncă grea de 4 ani. Cu adevărat mândru sunt poate însă numai de editarea Jurnalului lui Sebastian, pentru că această carte, chiar dacă nu are nimic de-a face cu cariera profesională, este o contribuție la memoria unui om de mare valoare, la memoria unei atrocități epocale, și prin aceasta, *ex negativo*, la moralitate. Așa cum am amintit deja, l-am tradus și pe Eliade, mai ales

capodopera sa *India* (1996), o traducere la care țin și astăzi, pentru că ea a fost, mai ales din punct de vedere stilistic, o adevărată încercare literară.

De pe site-ul dvs. am văzut că sunteți interesat de studiul Genocidului, Holocaustului și Gulagului. Cu alte cuvinte, marile drame ale secolului XX. Genocidul armean se găsește în preocupările dvs?

Da, bineînțeles, încă și cum. Urmăresc orice știre despre el, de exemplu inițiativa lui Nancy Pelosi, purtătoarea de cuvânt a Camerei Reprezentanților din S.U.A., de a recunoaște oficial genocidul. Din păcate, se pare că în ultimul timp suportul pentru acest vot a scăzut, mai ales din cauza presiunii Turciei. Însă chiar și fără votul oficial demersul lui Pelosi este foarte important, pentru că a adus subiectul în discuție la cel mai înalt nivel. Adevărul trebuie cunoscut. Da, mă preocupă genocidul nostru, citesc mult despre el, urmăresc cele mai recente publicații, și am început să-mi fac o bibliotecă pe subiect, cu articole și cărți. De fapt, am fost preocupat de subiect de mic, fiind educat acasă despre el, tatăl povestindu-mi despre crimele atroce săvârșite în numele unei purificări naționaliste demente (sublimate în termenul „panturanism“). De fapt, preocuparea mea cu Holocaustul și Gulagul poate nici nu ar fi existat fără această sensibilizare primordială. Însă nu am scris despre genocid încă, este cel mai emoțional subiect pentru mine. Am nevoie de un context obiectiv. Intenționez însă să scriu un studiu despre epistemologia și moralitatea memoriei și negării oricărei crime împotriva umanității, și aici genocidul nostru o să joace un rol important.

Pentru dvs. ce loc ocupă literatura? În raport cu filozofia și celelalte domenii, spre care sunteți aplecat.

Unul foarte înalt. Filozofia are de-a face cu clarificarea apriori a conceptelor de bază prin care înțelegem și cunoaștem

lumea. Literatura nu are acest rol. De fapt, nu știu dacă are un rol. Ea atinge, ne aprofundează. Pe mine mai ales poezia, mai ales poezia română. Ca să vă dau un exemplu: când am fost în București de curând, am găsit la o librărie o ediție superbă integrală a operei poetice a lui Eminescu, plus una tot integrală a lui Bacovia. Se află de atunci lângă patul meu, le citesc foarte des. De fapt, numai poezia română și cea germană mă interesează, fiind limbile pe care le cunosc cel mai bine. Poezia într-o limbă străină nu mă atinge, nu îmi „sună“. Trebuie să fie în limba în care mă mișc și gândesc intuitiv, și la mine acestea sunt limba lui Eminescu și cea a lui Hölderlin (sunt sigur că afinitățile între cei doi au fost remarcate de specialiști). Iubirea pentru poezie mi-a fost transmisă încă din România, unde tradiția cultivării prin literatură nu a fost distrusă nici măcar de comunism. Pe acest fundal am descoperit în liceul german pe Hölderlin, Ștefan George, Georg Trakl și Rilke, care au rămas poeții preferați, împreună cu Eminescu, Blaga și Bacovia. Sonetele lui Shakespeare sunt singura excepție non-română, non-germană. Este o listă aproape închisă. Există o greutate a adoptării unui nou poet în canonul personal, și eu sunt foarte „conservativ“ în această privință.

Aveți o întrebare fundamentală la care nu ați găsit încă răspuns?

Foarte multe. O întrebare la care mă gândesc mult zilele acestea este cea a răului, nu însă în sensul tradițional, al teodiceei. Întrebarea mea este: putem explica răul, de exemplu răul în istorie? Ce ar putea însemna o explicație a lui? De exemplu, să spunem că dorim să explicăm omorârea prin înecare a celor 700 de copii armeni luați din orfelinatul german în vilaietul Kharput, Anatolia de Est, în vara lui 1915. Ce ar putea însemna o asemenea explicație? Ar fi îndeajuns să

descriem operația în detaliu? Dar descrierea unui eveniment nu este nici măcar în științele naturale o formă de explicație. Gândiți-vă la o supernovă; nici un astronom nu ar accepta descrierea acesteia ca o explicație, de ce ea s-a întâmplat. Și în cazul unui eveniment istoric avem nevoie de un răspuns la întrebarea „De ce?” care să nu fie o pură descriere a evenimentului. Atunci, nu ar ajunge o descriere a faptelor anterioare evenimentului? Dar aceasta nu ar explica de ce înecarea copiilor a fost un rău particular, nici ce este răul în general, ci ar explica, cum o și fac istoricii, cum s-a ajuns la un anumit eveniment, fapt etc. Dacă am adopta această descriere ca o explicație a răului, atunci o simplă istorie a Turciei de la origini până în 1915 ar fi de ajuns să „explice” atrocitatea din Kharput. Dar așa ori am nega răul atrocității (dacă presupunem că nu a existat o atrocitate asemănătoare în istoria Turciei - masacrele hamidiene din secolul XIX) ori am muta problema răului în trecutul Turciei, fără să-l explicăm. Dar nu am putea explica răul prin psihologie sau biologie, de exemplu prin a susține că Junii Turci erau indivizii răi pentru că ei au fost educați în răutate sau pentru că creierul lor era format într-un anumit fel, diferit de cum este format creierul unui om bun? Însă aceste forme de explicație sunt din nou deficiente. Răutatea unei asemenea educații ar trebui din nou explicată. Iar explicația biologică, neurologică, care este foarte *en vogue* astăzi, este foarte greșită, pentru că ea nu explică răul, ci îl elimină. Vocabularul științific cu care se descrie creierul nu conține predicate normative ca „rău”, „bun”, „atrocitate” etc. Toate proprietățile creierului sunt pur biologice, chimice și fizice. Și această „explicație” ar mai elimina și problema responsabilității morale, pentru că nimeni nu este de vină pentru creierul pe care îl are... Problema explicației răului este una așa de grea, pentru că o explicație este de fapt o reducere a

unui fenomen anume la un principiu general. Și principiul trebuie, în cazul nostru, să fie el însuși unul moral, nu istoric, psihologic sau biologic. Dar care principiu moral? Kant însuși a luptat cu o explicație a răului, dar nu a putut-o da, pentru că după el a fi moral înseamnă a fi rațional, adică a cade sub domeniul legii morale, și cine nu cade sub acest domeniu nu este rațional. Dar cine nu este moral, nu este rațional, adică nu este responsabil. Răufăcătorul nu ar fi responsabil... În pofida acestor probleme, un lucru este clar și nu avem voie să-l pierdem din vedere: răul există și noi îl putem percepe și identifica. Oare este posibil ca răul să poată fi numai perceput, dar nu explicat, cum unii filozofi cred astăzi? Iată o întrebare la care nu am un răspuns satisfăcător.

(Sursa: Interviu realizat prin *e-mail* de Mihai STEPAN-CAZAZIAN și publicat în "Ararat")

EDUARD KARAKAȘIAN

Era avid de a cunoaște și a fi la curent cu tot ce este nou în domeniul oftalmologiei. Fire deschisă, amabilă, săritor la durerile și nevoile oamenilor. Apreciat de colegi și pacienți pentru responsabilitatea cu care privea actul medical, Eduard Karakașian a salvat mii de oameni, prin intervențiile chirurgicale, de la pierderea vederii. În palmaresul acestui destoinic chirurg sunt înregistrate mii de scrisori de mulțumire și recunoștință ale celor care s-au bucurat de intervențiile și sprijinul lui.

S-a născut în ziua de 4 iulie 1928 la Bazargic, fiind primul copil al bijutierului Karakașian. După studiile secundare se înscrie la Facultatea de medicină din Cluj, pe care o absolvă în anul 1952.

Este repartizat ca medic la o unitate militară din Timișoara, unde a funcționat timp de un an, după care, prin concurs, este angajat la Spitalul Județean din Constanța. După o perioadă de specializare, ocupă, tot prin concurs, postul de medic specialist oftalmolog în cadrul aceluiși spital, unde, pentru calitățile profesionale, este numit șeful secției oftalmologie.

Fostul director al Spitalului, dr. Ion Alupoaiie, avea întotdeauna numai cuvinte de aleasă prețuire la adresa dr. Karakașian. „Era un bărbat de statură impunătoare, întotdeauna îngrijit îmbrăcat, vorbea clar și metodic. Se impunea prin vastitatea cunoștințelor sale, dar și prin blândețea

sa, gata mereu să vină în ajutorul celor care se aflau în nevoie”.

În lumea medicală constănțeană, dr. Karakașian era cunoscut ca un eminent poliglot, vorbea în mod curent limbile armeană, franceză, engleză, germană, turcă, arabă, rusă și bulgară. De altfel, el a tradus numeroase lucrări de specialitate din revistele franceze și engleze, pe care le oferea cu generozitate colegilor de breaslă.

Pentru merite deosebite în activitatea profesională a fost distins cu medalii pe linie profesională și ales ca membru titular în Societatea de oftalmologie din România.

Era un mare iubitor de teatru, de operă și literatură. A fost căsătorit cu actrița Valentina Bucur – Karakașian de la Teatrul Dramatic „Ovidiu” din Constanța.

Eduard Karakașian a fost un membru apreciat și stimat al comunității armenice. S-a stins din viață, în anul 1990, în urma unui atac de cord.

MATTY (ASLAN) MATEI

Grafician, caricaturist, s-a născut la Ismail în anul 1924. Din 1946 publică desene și caricaturi în presă, făcând în același timp și ilustrație de carte.

Participă din 1963, la Bruxelles, în cadrul Salonului Internațional al Umoriștilor. Matty, cultivă umorul-poantă, incisivitatea satirică a grafiei este potențată de promptitudinea replicii literare care o însoțește și o explică.

Deținător al unor rubrici permanente, printre care cea de la ziarul „România liberă” - susținută ani de zile sub titlul „Una pe zi”, care definește finalitatea socială imediată a umorului său - l-a făcut extrem de popular pentru aplombul și concizia adresei satirice directe.

"Ascendenții mei s-au numit Aslanian. Sunt armean, dar nu cunosc limba maternă. De aceea felicit Uniunea Armenilor din România pentru publicația "Ararat", pe care o editează în limba română, gândindu-se și la armenii ca mine". (Din interviul acordat publicației "Ararat").

A fost unul dintre puținii desenatori de humor din țară (cu excepția lui Cik Damadian) care apărea, zilnic, cu numele său, în paginile publicațiilor. A creat numeroase filme de desene animate de scurt metraj, a editat chiar o publicație, numai cu desene umoristice, având sprijinul Uniunii Artiștilor Plastici. În activitatea lui eluda teme politice.

S-a stins din viață, doborât de o boală necruțătoare, în anul 1995. Într-un interviu acordat publicistului Eduard Antonian și publicat în periodicul "Ararat", soția distinsului

grafician, Simona Aslan, ea însăși descendentă dintr-o familie ilustră (este fiica marelui etnolog Simion Mehedinți și verișoara primară a istoricului Dinu C. Giurescu), a spus printre altele: „Îmi aduc aminte că l-am cunoscut în casa lui Marcian Bleahu, erau prieteni și aveam un grup de prieteni comuni. Oricum auzisem de Matty din „România Liberă”, pe care și eu, ca toată lumea, o citeam. Lumea în primul rînd se uita în acest ziar în colțul din stînga, unde avea soțul meu caricatura și apoi la rubrica de morți. Dar nu știu de ce Matty, la început, cel puțin din ziar, îmi era antipatic fără să-l cunosc. Nu știu de ce! Mi-l imaginam ca un om îngîmfat și plin de el. Realitatea s-a dovedit a fi cu totul alta. Cînd l-am cunoscut, parcă era ca un pisoai, de altfel Matty a iubit foarte mult aceste animale. Se comporta de parcă era un pisoai speriat, era un timid, nu savura societatea gălăgioasă, mese, nu era un băutor, îi plăcea șueta liniștită. Veșnic avea cu prietenii buni poante și glume. Cînd l-am cunoscut am avut un fel de revelație, a fost un *coupe de foudre* între mine și Matty (de fapt îl chema Matei Aslan). Trebuie aici să menționez că nu avea nici o legătură cu familia Anei Aslan. Matty era un om destul de retras, sensibil, timid, era un introvertit. Lucra mult, lumea îl aprecia, dar el se consuma pentru fiecare mișcare, pentru fiecare detaliu din munca sa. Uneori, seara, îl vedeam „descompus”. Coșurile din atelier erau pline de hîrtii, cu desene pe care el credea că nu au ieșit așa cum și-ar fi dorit. Avea o sensibilitate ieșită din comun. Uneori, cînd priveam împreună un film mai tragic, lăcrima. Era un om în adevăratul sens al cuvîntului. Nu ne-am certat niciodată. De exemplu, copiii mei din prima mea căsătorie reprezentau pentru Matty o adevărată împlinire. Se lăuda peste tot cu ei și îi iubea foarte mult. Acum ei sînt stabiliți în Germania și au la rîndul lor copii. Oricum, eu cu Matty ne-am potrivit foarte mult, cu pasiunile noastre, cu

dragostea noastră pentru pisici. Din păcate viața uneori ia întorsături tragice, iar boala nu iartă... Diabetul, cum a fost în cazul lui Matty.

Ani de zile, mai exact 17 ani, Matty Aslan a ținut rubrica sa de prima pagină a „României Libere”. Cum credeți că această rubrică, un simbol al mentalității românești de altfel, a reușit să supraviețuiască atîția ani?

Greu, foarte greu! Matty avea subtilitățile lui și să vă dați seama că în felul său s-a luptat cu sistemul din acea perioadă. El pentru un desen, o caricatură ce urma să apară a doua zi în ziar, pregătea 10 caricaturi din care redactorul șef alegea una. Oricum, avea tematici date, eu știu, pe anotimpuri sau pe probleme concrete, birocrăție sau sport. Tematica era impusă de către ziar. Din păcate, au mai venit la mine colegi de-ai lui Matty, cum ar fi Al. Poch, le-am dat desene de-ale lui, au promis că realizează un album în memoria lui, dar nu au făcut nimic. Îmi doresc să-i readuc numele la lumină, cum se spune. În „Gazeta sporturilor” a mai apărut cîte ceva despre Matty, chiar și un interviu. Un domn redactor, Silea cred că-l cheamă, s-a ocupat de asta. Era acolo un articol intitulat „Și Matty a fost pescar”. Cu toate astea, paradoxal, lui Matty nu-i plăcea peștele, nu mîncă pește. Dar toate vacanțele, la sfîrșit de septembrie, cînd nu mai erau țințari, mergeam în Deltă.

Știu că Matty iubea foarte mult Delta. De altfel, a realizat și un album de caricaturi pe această tematică...

Sigur, mergeam la Mila 23, stăteam acolo cîte două săptămâni. Dar Matty nu mîncă pește. Plecam de acasă cu rucsacul plin de conserve. Eu mîncam pește și raci, dar el nu, nu îi plăceau. Însă era un împătimit pescar și două săptămîni pe an mergeam în Deltă. Îi plăcea primitivitatea și splendoarea de acolo. Nu îi plăcea să meargă cu șalupa. Cei zece ani de vacanță cu Matty au fost o splendoare. Plecam la 3 dimineața,

veneau și ne luau lipovenii cu bărcile. Răsărituri de soare mai frumoase ca acolo nu am mai văzut niciodată. Matty acolo cădea în transă. În Deltă își lăsa barbă, avea gazdele lui și trăia cu o intensitate imensă totul. Viața alături de Matty a fost o împlinire. A fost împlinirea vieții mele, permanentă. Era un om deosebit. Cu totul. Când spun deosebit, spun totul.

Matty avea tabieturi, așa cum îi stă bine unui oriental, unui armean?

Nu vedea altceva decât atelierul lui și pisicile. Nu îi prea plăcea să iasă din casă și nici mie, nu eram prea mondeni. Își dorea weekend-uri liniștite, să nu sune telefonul. Nu își dorea decât Delta, casa, pisicile. Și bineînțeles munca lui „Una pe zi”, cum se numea rubrica din ziar. Nu prea aveam voie să intru în atelierul lui, veșnic nu avea răbdare. Ieșea pentru vreo jumătate de oră la Uniunea Artiștilor Plastici și atunci eu intram în atelier și deschideam geamul, aeriseam. Era un fum de-l tăiai cu cuțitul, uneori uita că are o țigară aprinsă și își aprindea alta. Aeriseam camera, dar nu aveam voie să ating nimic. Matty a fost de fapt personificarea unei țări prin caricatură, iar „Una pe zi” a fost opera de rezistență a sa. Avea talentul și inteligența de a trece peste obstacole. Avea în caricaturi probleme atât de sofisticate pe care le gândea el, încât mulți tăceau și nu se întrebau, de ce? Matty își făcea desenele schematic, vedea cu ochii minții. De aceea, el era aproape în permanență absent.

Deci să înțeleg că dumneavoastră împreună cu Matty ați trăit ca într-un „turn de fildeș”?

Așa este! Adevărul este că și casa noastră se preta la un astfel de mod de viață. Și acum îl văd cum se învârtea prin casă. Îi plăcea să colecționeze mobilier de artă. Era un iubitor de obiecte vechi, de antichități. Despre meritele sale cred că nu are rost să vă mai vorbesc. A primit tot felul de diplome,

decorații, chiar și de la Ceaușescu. Restul, cititorii, publicul poate să-l aprecieze mult mai bine. Dar, oricum, niciodată nu a fost Matty plătit la adevărata sa valoare pentru munca sa.

Maestrul Matty ce conexiuni avea cu armenii din România, cu armenitatea pe care desigur nu i-o contestă nimeni?

Foarte puțin mi-a vorbit despre familia lui, despre originile sale. Sigur, se considera armean, dar nu vorbea limba. Din acest punct de vedere era puțin misterios. Matty s-a născut la Ismail în 1924, în fosta Uniune Sovietică. Știu că tatăl lui a fost director de bancă, iar Matty avea un adevărat cult pentru dînsul, al cărui model a încercat să-l urmeze în viață. Am înțeles că era un om de o corectitudine exemplară, un adevărat armean. Matty a copilărit apoi la Iași, Craiova și Pitești. Pe acolo l-a purtat viața. A făcut liceul în Iași. Nu îmi amintesc exact ordinea cronologică și orașele pe unde s-a perindat familia Aslan. Despre mama sa nu știu mare lucru. Nu prea apucam să stau de vorbă cu Matty despre armeni, Armenia sau armenitate. E de necrezut! Matty era cumva taciturn, nu îi prea plăceau vizitele de la sfîrșitul săptămîinii. Sîmbăta și duminica detesta să audă telefonul sunînd! Cît despre armenismul ăsta de care vorbeați dumneavoastră cred că și l-a izolat undeva și cumva în suflet, fără să-l renege vreodată. Nici vorbă!

Deci, fără a deveni patetic, aș dori să vă întreb ce a însemnat Matty Aslan pentru dumneavoastră?

În primul rînd, așa cum am mai spus, împlinirea și dragostea mea! Eu, culmea, am fost și eu o complexată. Dar Matty m-a făcut să trec peste asta. Între mine și Matty a fost o reacție la prima vedere și culmea e că multă lume spunea că și semănăm. Cînd mergeam cu mașina, v-am spus că Matty era puțin complexat, și îi vedea pe băieții ăștia tineri, tineretul, înguști în șolduri, cu blugi, spunea ca ar fi dorit să arate și el

așa! (n.n. dna Aslan râde...). El era puțin mai mic de înălțime. Dar Matty era Matty. Soțul meu! Chiar așa poți să scrii, **viața mea alături de Matty a fost o împlinire**. Din toate punctele de vedere!

Eu vă mulțumesc dna Aslan și nu pot spera decît că poate vom reuși să scoatem un album omagial pentru Matty Aslan la editura noastră „Ararat”. Ar fi un gest firesc, necesar și desigur de bun simț!

Și eu vă mulțumesc și vă mai aștept pe la mine! Mi-a făcut o deosebită plăcere!

DINAR MARCARIAN

S-a născut în orașul Giurgiu, în anul 1921, din părinți armeni, mama-Agavni, tatăl-Artin, profesor de limba armeană. A avut o soră, Iscuhi, care a emigrat cu tatăl, în 1946, în Armenia.

Este absolvent al Liceului comercial „Regele Carol I” din Constanța. În timpul stagiului militar a fost adus la Curtea Marțială din Constanța și judecat, alături de alți tineri români, evrei, bulgari, armeni, greci pentru activitate antifascistă. În 1943 întregul grup a fost condamnat la ani grei de închisoare.

După 23 august 1944 a fost numit secretar al Prefecturii Constanța, funcție deținută până în anul 1948, când i s-a încredințat conducerea Chesturii de Poliție a orașului. În această calitate a salvat mulți armeni care au încercat să treacă fraudulos frontiera cu sprijinul unor marinari de pe navele străine și românești. După 1950 este transferat la București, în cadrul Ministerului de Interne.

La Constanța a desfășurat o bogată activitate în cadrul Comitetului Democrat Armean. După mutarea la București s-a încadrat activ în activitatea Comitetului Democrat Armean, alături de Krikor Pambuccian, Dicran Grigorian, Baboian, Sagatelian, Ervant Seropian și alții.

În 1958 a îmbrățișat cariera diplomatică. A fost numit *chargé d'affaires* la Bruxelles, după care, în anul 1959, a fost numit reprezentatul României la O.N.U., desfășurându-și activitatea, timp de 11 ani, la Misiunea Română din New York pe lângă Națiunile Unite.

A continuat activitatea ca înalt funcționar O.N.U. la Geneva, în calitate de Direche la HCR (Haut Commissariat des Refugies), de unde a ieșit la pensie.

S-a căsătorit cu Margareta Harutunian. Are două fiice, cea mare, Iris, căsătorită, are o fiică, Adela Maria, care locuiește la Paris, cea mică, Gaiane, stabilită în Canada, are doi băieți, Tudor și Ștefan.

Mama lui Dinar Marcarian, după recăsătoria cu dr. Boiagian Kevorc, medic licențiat la Paris, a avut doi copii: Dicran și Mari. Dicran a fost angajat ca lucrător vamal în Portul Constanța, după care a devenit unul dintre principalii tehnicieni ai Trustului de Construcții Locale.

În anul 1964 se căsătorește cu Silivestru Giovanina și au doi fii: Boiagian Harry-Michelle, inginer constructor, păstrând tradiția constructorilor în familie, implicat în administrația locală în funcție de conducere timp de 7 ani, actualmente manager al propriei afaceri. Celălalt frate, Boiagian Dicran-Dick, cu studii teologice la Biserica Armeană din Ierusalim, angajat în administrația comunității armenе din Constanța.

Boiagian Dicran-Dick rămâne un nume între slujitorii bisericii și comunității armenе din Constanța, aducând contribuții nemijlocite, timp de decenii, la bunul mers al acestora. S-a stins din viață la 20 octombrie 1964.

În privința lui Dinar Marcarian, într-o notă apărută în periodicul "Ararat" se scrie: „În ziua de 23 aprilie 2004, după o îndelungată suferință, a încetat din viață, la București generalul (r) Dinar Marcarian. Se născuse pe 28 martie 1921, la Giurgiu. Copilăria și tinerețea și le-a petrecut în Constanța. A activat în organizații democratice armenе din Constanța și din București.

A avut o bogată activitate ca diplomat, fiind reprezentant al României la New York și, ulterior, reprezentant al României la înaltul Comisariat pentru refugiați al O.N.U. de la Geneva.

Ceremonia înhumării, cu onoruri militare, a avut loc la Cimitirul Armenesc, în ziua de 25 aprilie 2004. Slujba religioasă a fost efectuată de către IPS Arhiepiscop Dirayr Mardichian. Au luat cuvântul d-l Tigran Grigorian și colegi ai defunctului”.

ARMENAG-ARMY MORUKIAN

Armenag Morukian s-a născut la 14 iunie 1921, la Constantinopol. În 1922, datorită masacrelor armenesti și a situației instabile din Turcia, familia lui Ervant Morukian și a lui Arșaluis Suzmeian, împreună cu cei doi copii ai lor, Marius și Armenag (Artur avea să se nască la Galați), se refugiază în România și se stabilește la Galați, unde deschide un atelier de textile. Armenag Morukian își petrece copilăria la Galați, unde, împreună cu fratele său Marius, frecventează școala armeană. Prin anii 1930, familia Morukian se mută la București. Aici, Armenag urmează Liceul Comercial Marele Voievod Mihai, după care se înscrie la Academia Comercială, pe care o absolvă în 1945. După obținerea diplomei de economist, lucrează la secția de contabilitate a Institutului de Proiectări I.C.P.H., ajungând șeful secției de Planificare. În 1963, părăsește România, stabilindu-se, în 1964, împreună cu soția lui Eliza (născută Garabedian) și cu fata lor, la New York.

Armenag Morukian a fost foarte legat de comunitatea armeană, atât în București, cât și în New York. În anii tinereții, el a activat în organizațiile sportive și de tineret ale comunității. Prin anii 1930-'40 a făcut parte din secția armeană a organizației de Scaut, având conducători pe Jirair Kolangian, Hovesp Abazian, Nicol Kestanian. În același timp, a activat și în cadrul asociației sportive E.F.A. (Educație Fizică Armeană), iar în anii studenției era membru al Uniunii Studenților Armeni din România. Era pasionat de călătorii și excursii. Îi plăcea să descopere frumusețile naturii și de aceea a făcut

parte din asociația A.T.P. (Asociația Turismului Popular), organizând excursii, la munte și în Deltă, pentru tineretul armean.

După stabilirea în New York este angajat la una dintre cele mai prestigioase bănci din New York, Chase Manhattan Bank, unde lucrează la serviciul de „audit” al Centralei Manhattan, până la ieșirea la pensie. Armenag Morukian a depus o intensă activitate în cadrul comunității armene din New York. A făcut parte din comitetul de organizare și conducere al Școlii Armene Sf. Grigore Luminătorul din Woodside, chiar de la înființarea ei, la 24 septembrie 1977, alături de alți romanahai devotați, ca Zaven și Verkin Tatevosian, Edward Seferian, Harutiun Zilelian, Dr. Melcon Garabedian. A ajutat la finanțarea localului, a avut grijă de cheltuielile de zi cu zi și a ținut contabilitatea școlii.

Timp de 20 de ani a fost Epitrop al Bisericii Sf. Grigore Luminătorul din Manhattan, unde se ocupa de problemele financiare și de contabilitatea bisericii.

Frații Artur și Army Morukian erau foarte apropiați. Disparația recentă a lui Artur și a soției sale, la București, în iunie 1998, l-a afectat mult pe Army Morukian. Deși în vârstă și cu sănătatea șubredă, a venit la București ca să-l conducă pe ultimul drum pe fratele său iubit. După reîntoarcerea sa la New York mi-a povestit, cu lacrimi în ochi, despre fratele său și ce mândru era de el, de invențiile și inovațiile lui, de diplomele de merit obținute de-a lungul activității sale ingineresti desfășurate în București. Eu îi cunoșteam îndeaproape, pe Artur și pe soția lui, încă din anii '70, când lucram la institute de proiectări paralele: Morukian la Institutul de Studii și Proiectări Hidroenergetice, ca inginer cu experiență, consilier și inginer șef adjunct, iar eu la Institutul de Studii și Proiectări Energetice, ca inginer începător, iar duminică de duminică ne

întâlneam în curtea Bisericii armene. Am avut o deosebită admirație pentru omul și inginerul Artur Morukian. Soții Artur și Sanda Morukian, oameni cu o sensibilitate deosebită, făceau parte din intelectualitatea armeană din București (soția lui Artur, Sanda-Ileana, descindea dintr-o veche familie de origine armeană din Focșani, familia Miron)

Armenag – Army Morukian s-a stins din viață la 29 iulie 1998.

(Sursa: Edvard Jeamgocian, New York).

SORIN MARCARIAN

Sorin Marcarian s-a născut la Braşov, la 3 august 1946. El absolvă Liceul „Dr. Ioan Maşotă” şi apoi intră la Politehnica din oraşul de la poalele Tâmppei, Secţia Mecanică Agricolă.

După terminarea facultăţii e repartizat la I.A.S. Topraisar, lângă Constanţa, unde stă un an. A fost o perioadă de învăţare şi acomodare cu specificul muncii de agricultor.

A fost angajat, după aceea, la Institutul de Cercetare al Cartofului şi Sfeclii de Zahăr din Braşov, post în care stă cinci ani. A lucrat la o staţie de prelucrare de sfeclă de zahăr, staţie unică în ţară. A venit astfel în contact cu ceva nou, interesant, decisiv în pregătirea sa. Tot aici a învăţat şi a devenit pentru el o pasiune automatizarea şi mecanizarea aplicativă.

După cinci ani, ing. Sorin Marcarian a fost repartizat la alt obiectiv în cadrul Institutului, un depozit modern de prelucrare şi păstrare a cartofului de sămânţă. A intrat în această muncă exact în faza de proiectare a obiectivului, când încă depozitul nu era construit. El a fost în permanenţă alături de constructori, de la zero până la finalizare.

După darea în folosinţă, pe parcursul anilor, a lucrat tot în cadrul acestui obiectiv, la care a adus multe îmbunătăţiri funcţionale în ceea ce priveşte automatizările.

Prin inovaţiile şi munca sa de zi cu zi, ing. Sorin Marcarian a adus multe servicii Institutului din care face parte, mai ales prin modalităţile propuse de reducere a consumului energetic.

Sorin Marcarian este căsătorit din 1974, iar soția lui, Luci Marcarian, lucrează la o firmă particulară din Brașov. Ei au doi băieți, Valentin și Alexandru. Cel mare este student la Politehnica din Brașov, Secția Calculatoare.

(Sursa: Gabriel Diradurian, „Ararat”)

HARUTIUN MARTAIAN

Inainte de a prezenta familia Martaian, una dintre cele mai cunoscute și respectate familii din cadrul comunității armenice din Gherla, este necesar să aducem rectificările de rigoare materialului despre această familie, apărut în volumul „Armeni din România” (Ed. Ex Ponto, 2007).

D-l. Simion Tavitian, autorul volumului menționat, a preluat fragmentul respectiv despre familia Martaian, din cartea D-lui Nicolae Gazdovits, „Istoria armenilor din Transilvania”. Ori, informațiile furnizate de D-l Gazdovits nu corespund realității. Folosind datele monografiei orașului Gherla, alcătuită de Kristof Szongot și publicată între anii 1901-1914, D-l. Gazdovits atribuie greșit descendența familiei Martaian din cea a lui Gregorius Lukács „alias Marta”, emigrată din Moldova la începutul secolului XVIII.

Trebuie să precizăm că numele de „Martaian” nu apare în monografia lui Kristof Szongot și nici în vreo evidență oficială a familiilor din Armenopolis, pînă la anul 1923, cînd în orașul Gherla s-a stabilit Dicran Martaian, împreună cu soția sa Arșagui și cei patru copii ai lor.

Dicran Martaian s-a născut la 1873 în orașul Nigde, din Cappadocia, teritoriu istoric al Armeniei Mari, intrat în stăpînirea Imperiului Otoman. Era meșter țesător și negustor de covoare. Om cu știință de carte, vorbea, citea și scria în limbile armeană, turcă și greacă. Din căsătoria sa cu Arșagui Salgian (n.1880) au rezultat un băiat, Harutiun, și trei fete: Noemzar, Aknes și Luiza.

Continuând politica de exterminare a armenilor, prin persecuții și genocid, guvernul turc ordona dizlocări și deportări masive de populație armeană din satele și orașele de pe teritoriile Armeniei, cucerite de turci. Armata turcă scoate cu brutalitate din casele lor familii armenesti, mîndu-le în convoaie ale morții spre zonele deșertice ale Siriei, unde aveau să fie masacrate de către soldații turci și bandele de kurzi. Familia lui Dicran Martaian, împreună cu alte 200 de familii armenesti din Nigde, face și ea parte din aceste tragice convoaie de bărbați, femei, copii, bătrîni, pornite pe un drum fără întoarcere.

Suferințele îndurate de armeni pe acest lung drum al calvarului vor fi descrise de către Harutiun Martaian în articolul „De la Nigde pînă la Alep”, publicat în 1970 în ziarul „Arșaluis”(Aurora) din Beyrouth. Articolul va fi reeditat în publicația „Nor Ghiank” din București, în numerele din februarie, martie și aprilie 2005, prin grija nepotului său, Vartan Martaian. Textul a apărut în ambele publicații fără nici o modificare, așa cum a fost scris de către autor, în limba armeană.

Printr-o șansă nesperată, familia lui Dicran Martaian reușește să se salveze și să se imbarce la Beyrouth pe un vas care îi va duce la Constanța, de unde, cu ajutorul unor rude aflate aici, vor porni mai departe, pentru a se stabili definitiv în orașul Gherla.

În vechiul Armenopolis, Dicran Martaian lucrează, pentru început, în manufactura de covoare a cumnatului său, Gaspar Salgian.

După absolvirea a patru clase gimnaziale, Harutiun, fiul cel mare al familiei Martaian, născut la Nigde în 1902, începe să se inițieze în arta covoarelor orientale și să deprindă meșteșugul tradițional al familiei. Plecarea la București a

unchiului său Gaspar Salgian și decesul tatălui său îl determină pe Harutiun Martaian să înființeze propria sa manufactură de covoare care, în scurt timp, capătă un binemeritat renume nu numai în părțile Transilvaniei.

Cunoscutul specialist în covoare orientale Sirag Cascanian, autorul unei lucrări de specialitate („Covoare orientale”, București, 1972), va aprecia în mod deosebit priceperea tânărului Martaian în această veche și minunată artă care, din cele mai îndepărtate timpuri, a atras admirația lumii apusene.

În 1935, Harutiun Martaian s-a căsătorit cu Elmone Kurușian (născută în 1912), fiica unei alte familii de refugiați armeni, stabilită în Gherla. În casa lui Harutiun Martaian se vorbea armeneste și se păstrau cu respect obiceiurile creștinești și tradițiile neamului. Dicran, fiul cel mare a lui Harutiun Martaian, căruia i s-a dat numele bunicului său, în semn de cinstire a înaintașilor, a fost învățat să citească și să scrie în limba armeană.

Harutiun Martaian a iubit orașul de pe Someș. Regăsea în frumusețea echilibrată a urbanisticii, în măreția catedralei care domina împrejurimile, în sculpturile sfinților cu trăsături armeneste care împodobeau intrarea, un fragment de istorie, o mărturie a permanenței poporului său.

Străbătînd străzile, arăta celor doritori elegantele construcții de case armeneste cu însemne heraldice și blazoane și relata cu mîndrie evenimente de seamă din trecutul Armenopolisului. De mîna cu nepoții, cărora le vorbea armeneste, se plimba prin parcul secular al orașului, oprindu-se de fiecare dată la marginea Someșului, de unde se deschidea, spre lumea largă, o vastă panoramă.

Harutiun Martaian a fost un iubitor de cultură; își alcătuisese o frumoasă bibliotecă cu lucrări de istorie și literatură

în limbile armeană, română și maghiară, multe dintre volume fiind dăruite cu autograf de către autori.

Ospitalitatea soților Martaian era renumită și impresiona pe toți cei care le treceau pragul casei. S-au bucurat de generoasa lor găzduire nu numai armeni din țară și străinătate, aflați în trecere prin Gherla, dar și personalități venite în oraș, interesate să cunoască istoria și valorile arhitecturale ale vechiului Armenopolis.

Dintre personalitățile de prestigiu ale culturii române care au vizitat, nu o dată, familia lui Harutiun Martaian, îi amintim pe Mircea Zăciu, scriitorul Dumitru Radu Popescu, poeta Veronica Porumbacu, criticul literar Mihai Petroveanu, istoricul de artă Raoul Șorban, poetul Anatol Baconsky, criticul literar Vladimir Streinu.

Reputatul specialist în artă medievală, academicianul Virgil Vătășeanu, i-a cunoscut pe soții Martaian cu prilejul documentării sale asupra barocului transilvan. Casa familiei Martaian, situată în apropierea catedralei armenе din centrul orașului (Str. Dragoș Vodă 3) fiind o construcție caracteristică stilului baroc din secolul XVIII, a fost descrisă de către Virgil Vătășeanu și prezentată printr-o ilustrație în lucrarea sa.

Strânse relații de prietenie a întreținut Harutiun Martaian cu profesorul armean din Gherla Gabány Ianos-Arpad și cu binecunoscutul etnograf și teoretician al artei populare Ion Apostol Popescu. Cu poveștile culese, în majoritate, de la Elmone Martaian și surorile acesteia, Vartuhi și Hermine Krușian, Ion Apostol Popescu va publica în 1959 volumul „Basmе armenеști din Transilvania”.

Artista decoratoare Ileana Balotă, sora reputatului estetician literar Nicolae Balotă (cu descendență armeană pe linie maternă) s-a specializat în arta tapiseriei sub îndrumarea lui Harutiun Martaian.

În 1958 manufactura de covoare a familiei Martaian intra în proprietatea statului, Harutiun Martaian rămînînd să conducă în continuare, ca specialist, colectivul de țesătoare.

Prieten apropiat al lui Harutiun Martaian a fost și istoricul armean Suren Kolangian, căruia i s-a oferit călduroasă găzduire atunci cînd venea de la Erevan să se documenteze în vederea elaborării studiilor sale privind istoria armenilor din România.

În articolul „Artiști de pe Someș”, publicat în revista „Steaua” a Uniunii Scriitorilor (nr.12 din 1976), poeta Veronica Porumbacu scria următoarele despre soții Martaian:

„Harutiun înseamnă, în limba armeană, Înviere. Cînd a primit acest nume, fiul unor țesători de covoare din Cappadocia, habar nu aveau părinții că împlinesc un comandament al destinului. Căci, în 1915, pe lîngă băiatul cu nume alegoric a trecut foarte aproape, la un fir de păr, moartea. Și el și familia lui, laolaltă cu alte familii de armeni, care scăpaseră de oarba dezlănțuire de furii caracteristică oricărui pogrom, s-au exilat voluntar. Așa au ajuns toți pe un vapor de marfă, călătorind aproape 17 zile fără un strop de apă - condiții anticipînd parcă bou-vagoanele deportărilor fasciste. Așa au descins din Asia Mică în Europa, din Cappadocia în tîrgul transilvan-vechiul Armenopolis întemeiat, prin 1700, de alți imigranți.

Odată cu ei s-a încetățenit în orășelul de pe Someș, ridicat lîngă un castru roman, arta covoarelor orientale, moștenită din părinți în copii. Așa cum există generații de meșteri fierari, potcovari, pielari, cojocari, în evul mediu, așa sunt lanțuri întregi de familii ai căror urmași se joacă de mici lîngă războaiele de țesut, între izvoadele cele mai osebite aduse din Asia, din Persia, din Tebriz, Keșan, Ispahan, Buhara, Ahar, cîte orașe, atîtea tipare.

Așa a înviat, odată cu micul atelier de țesut din casa Martaianilor, copilul cu numele Înviere, căsătorit mai târziu cu o altă fiică de țesători, Elmone. Și ea, și sora ei mai mică Vartuhi (Roză-Rozalia), au devenit artiste, creatoare de modele, în secția de covoare a întreprinderii de industrie locală "Someșul", întemeiată în 1958, însuflețită de Martaiani.

Azi, bătrînii sunt pensionari. Numai Vartuhi, frumoasă ca și Elmone, mai lucrează în sectorul de creație a covoarelor orientale din Transilvania; ea are în grijă potrivirea motivelor, dă armonie culorilor, ridică la scară de proporție modelele pentru fiecare comandă: cîți străini nu caută covoarele persane din Transilvania!

Am colindat atelierelor printre lungile șiruri de războaie, la care firele de lînă țesute prin urzeală nasc flori, animale, decorații geometrice în culori ce au, pentru fiecare covor, o cheie muzicală proprie. Aceste chei sunt marele secret al țesătoarelor, care fac mișcări de harpiste, aș spune. Uneori degetele execută adevărate triluri. Și noile lucrătoare care au deprins vechea meserie au urmat cursuri de specializare și printre maeștrii lor au fost, firește, Martaianii.

O artă bătrînă a înviat la Gherla, cu familia armeană, legînd cu un pod de covoare, Asia de Europa. Copiii țesătorilor armeni din Gherla sunt astăzi ingineri, doctori, economiști, profesori. Martaianii sunt ultimii mohicani”.

Harutiun Martaian a murit în 1982, la vîrsta de 80 de ani. Își doarme somnul de veci, liniștit și împăcat, în cimitirul armean al orașului, alături de alți locuitori ai vechiului Armenopolis.

Dar neamul Martaianilor, venit în Transilvania din teritoriul istoric al Armeniei Mari, nu s-a stins. Trunchiul viguros a lăsat urmași.

Din căsătoria lui Harutiun Martaian cu Elmone Kurușian au rezultat doi fii: Dicran, inginer chimist, și Aram, inginer constructor.

Vartan Martaian, fiul lui Dicran și nepotul lui Harutiun Martaian, este redactor la ziarele „Nor Ghiank” și „Ararat” și autor al valoroaselor dicționare armean-român și român-armean, apărute în 2004 și 2007 sub egida Uniunii Armenilor din România. Este căsătorit și are două fete: Meline și Karine.

Garbis Martaian, fiul lui Aram (1938-2000), este inginer în instalații la Gherla, iar Elmone, fiica lui Aram, economistă, s-a stabilit prin căsătorie în Ungaria.

(Sursa: Anaïs Nersesian).

IOAN MIRE-MELIK

Inginer, matematician, profesor universitar, membru al Societății „Junimea”, s-a născut în București, la 15 august 1840, unde a făcut cursul primar și două clase de la Liceul „Sf. Sava”, pe care îl părăsește pentru a urma la Liceul Jacquet din Paris, obținând bacalaureatul în 1860. În același an se înscrie la Școala Superioară de Mine și devine inginer, în 1864.

Cu toate că s-a căsătorit cu o olteancă (Maria Ruxandra Bănulescu) a preferat să se stabilească la Iași, devenind adevărat moldovean până la moarte. A profesat în învățământul superior și a îndrăznit să investească în agricultură, cumpărând o treime din moșia Costești. Armeanul devine și rămâne, astfel, în istorie, ca un om de seamă al meleagurilor moldave.

Reîntors în țară, a fost numit profesor de matematică la Catedra de Calcul diferențial și integral de la Universitatea din Iași, unde a funcționat 24 de ani (1875 – 1899). Din 1865 devine membru al societății culturale ieșene „Junimea”, sprijinind activ tipografia acestei societăți și fondurile pentru trimiterea bursierilor în străinătate.

A scris multe cărți, dar nimic în „Convorbiri”. La început, era foarte întreprinzător în idei, căci el propunea serios ca „Junimea” să ia în exploatare mine de sare. Însă propunerea s-a respins. A fost întâiul administrator al tipografiei „Junimea”, dar nu pentru mult timp. Apoi, pentru mulți ani, a fost casierul „Junimii” la aniversări. Era un om tăcut și se zice că ar fi vorbit doar 23 de cuvinte de la începutul

„Junimii” până în 1880, dar mulți contestă această cifră, găsind-o exagerată.

Deși a fost un simplu membru, el a rămas, până la moarte, junimist, fiind privit în societate cu deosebită considerație, fiind stimat de toți profesorii societății, în frunte cu Maiorescu.

A fost poreclit „Mirmilic”, prin derivație „Irmilic”. Această ultimă poreclă era o aluzie la numele vechii noastre monede metalice: Irmilicul. I s-a mai spus și „Mindrigiu”, aluzie glumeață la originea sa, mai toți mindrigiții ieșeni de pe vremuri fiind armeni.

La ședințele „Junimii”, prin atitudinea sa impasibilă balansa între grupa celor care nu înțelegeau nimic și grupa compactă a „Caracudei”. Când i s-a imputat că n-a scris nici un vers, I.M. Melik s-a grăbit să semneze versificația:

„Să scriu?

Ce?

Nimic

Melik”.

Alături de N. Culianu și A. Naum, a format trinitatea pudică în sânul „Junimii”. Pentru pudicitatea sa exagerată, Gh. Panu îl califică „fata mare”, iar A. D. Xenopol, fost elev și în urmă profesor al Institutului Academic, vorbind de I.M. Melik, arată că era „un om de o desăvârșită și drămluită exactitate, care, când era director nu îngăduia profesorilor nici cea mai mică întârziere la cursuri, fără a-i nota: reducând leafa, în proporție cu orele și chiar minutele lipsite. De aceea i se spunea în derâdere că era „Melik Emindrigiul, care coase la absențe”.

Este interesant că „Junimea”, deși societate eminentamente literară, l-a însărcinat pe Melik cu o „lucrare de aritmetică” pentru gimnaziul inferior, până la februarie 1866,

ceea ce arată că „Junimea” a acordat chiar de la început o deosebită atenție învățământului.

Matematician erudit, Melik a publicat „Elemente de aritmetică”, „Equerul grafometru” și „Curs practic de geometrie”, fiind unul dintre profesorii de mare autoritate ai Universității din Iași.

Întreaga sa viață, I.M. Melik s-a bucurat de stima tuturor membrilor „Junimii”, fiind apreciat în mod deosebit de Titu Maiorescu. Moare la 20 ianuarie 1889 și este înmormântat la cimitirul „Eternitatea” din Iași. Îndurerat de pierderea sa, amicul Anton Naum îi scrie lui Iacob Negruzzi, la 16 februarie 1889:

„Am pierdut pe bietul Melik în șapte zile din bun sănătos ce era. Mi-a lăsat un gol în inimă, căci eram foarte strâns cu el. A lăsat patru copii și este în casa sa un doliu nesfârșit. Doamna Melik m-a rugat să te întreb dacă Ministerul a apreciat cărțile lui Melik. Te rog răspunde-mi. Ea speră mult în amicitia prietenilor bărbatului său”.

Din cei patru copii: Eugen Melik (1871 – 1957), licențiat în drept internațional, fost profesor la Universitatea Al. I. Cuza din Iași, a construit curtea mult dorită de tatăl său, numită de localnici „Castelul lui Melik”, în satul Costești, fiind legat de aceste meleaguri îndeosebi la bătrânețe, când s-a stabilit la moșie. A fost căsătorit cu Elena Despa Boldescu, sora moșierului Boldescu de la Mănăsterești și a avut trei fete.

Fata cea mare, Maria-Ana (Mariana) născută, în 1910, la Botoșani și decedată în anul 2000 la București, a fost căsătorită cu Constantin Tudor (procuror la Judecătoria Botoșani, un om deosebit, la care apelau toți consătenii când aveau necazuri de natură juridică, fiind ajutați fără rezerve).

Fata mijlocie, Ioana, născută în 1912, nu a fost căsătorită niciodată. Fiind afectată de nedreptățile din anul

1945, când nu i s-au lăsat cele 50 ha la care avea dreptul pe motiv că nu are familie proprie, a decedat în plină tinerețe, când avea doar 35 de ani.

Mezina, Nicoleta (numită Colete), născută în 1917, s-a căsătorit cu Mircea Dimescu, de profesie inginer.

Deși urmașii lui Ioan Mire Melik au plecat de la moșia Costești de peste 50 de ani, sunt adeseori pomeniți cu admirație de bătrânii satului pentru modul de comportare și dragostea de natură.

Ioan Mire Melik, împreună cu Constantin Caraene și preotul Neculai Iftimescu, au fost ctitorii bisericii din Teișoara, iar banca populară din Costești, care a funcționat în perioada interbelică la Dumitru Cuciureanu, a fost numită „Banca Ioan Mire Melik”.

Cu prilejul aplicării Legii agrare din 1912/1922 familia Melik cedează 206 ha din moșie, primind drept răscumpărare suma de 273.156 lei. Nu același lucru se va întâmpla în 1948, când comuniștii îi expropriează fără nici o despăgubire și ultimele suprafețe ce au rămas familiei după iureșul din 1945.

Armenii au fost prezenți în satul Costești-județul Botoșani îndeosebi ca proprietari sau arendași de moșii (Ciolac Ioan, Ilie și Neculai; Melik Ioan Mire și Eugen; Tăbăcaru Garabet; Luzgarden și alții). Majoritatea lor nu au locuit însă în sat. Excepție face moșierul Eugen I. Melik, care și-a construit aici un castel de vacanță, ce există și în prezent, fiind un simbol al satului, zărit de departe. De asemenea, a locuit în sat tatăl lui Iacob Iacobovici, viitorul profesor de medicină.

(Sursa: Albumul „Figuri din Junimea” editat de C. Văleanu, „Dicționarul Junimii literare”, cartea „Cimitirul Eternitatea din Iași”, coordonată de Lucian Vasiliu și Ion Holbana, Costache Uliciuc: „Costeștii Botoșanilor la sfârșit de

mileniu”; Monografie „În căutarea satului de altădată”, Editura
Axa, Botoșani, 2004).

COHAR MESRIGHIAN

S-a născut la Constantinopol, în anul 1903. Părinții erau originari din orașul Muș (estul Turciei de azi).

În urma Genocidului din 1915, împreună cu părinții, se refugiază în România, stabilindu-se la Galați.

Cunoscând bine armeană, ca și turca și franceza, i se propune de către directorul Școlii Armene, Sarchis Sărentz, să predea limba armeană. În anii interbelici în Galați trăiau mulți armeni. Biserica și școala erau stâlpi de susținere ai Comunității, sprijinite financiar de industriași și negustori ca: frații Hagop, Ardașes și Copernic Seferian, Bedros Vartbaronian, frații Hlebnikian, Fam. Nicolae și Caterina Borvizianu, Fam. Topalian, frații Demiraiakian, Fam. Ohanian, Fam. Israelian și alții. Religia în școală cândva era predată de părintele Harutiun Hovsepien, fost preot paroh al Bisericii armene din orașul Smirna, unul dintre cei mai culti preoți, poliglot, vorbitor curent al limbilor greacă, franceză, turcă.

Cohar Mesrighian a fost învățătoare între anii 1925-1941, măritându-se apoi în București cu comerciantul Ardașes Acterian. De pe băncile clasei ei au absolvit mulți elevi. Unii dintre ei, care mai trăiesc, își aduc aminte cu recunoștință de dînsa. Iată cîteva nume: Edoardo Seferian, mare filantrop, trăiește la Buenos Aires din anul 1946, ing. Asfadur Hacıaturian - București, Bedros Aharonian, actualmente Președintele Epitropiei Bisericii armene din Galați, surorile Sofig Iancu și Alice Manea (născute Hacıaturian), viitorul

mare tenor și artist Garbis Zobian (decedat anul trecut), Aram, Aghavni și Macruhi Amroian, frații Bagdasar și Haiganuș Akaraghian, Varujan Medzadurian, Manug, Ovanes, Măgărdici și Gaspar Varunghian, frații Chevorchian, Coco Sărabian, Sarkis Săzian și alții.

După război, Cohar Acterian vine la București și va locui pînă la sfîrșitul vieții într-o casă de pe Strada Biserica Pantelimon nr. 8. Pe străzile adiacente *Foișorului de foc*, *Iancu Căpitanul*, *Călușei*, *Ion Maiorescu*, *Vaselor*, *Gheorghe Pop de la Băsești*, *Dimitrie Onciu*, *Aleea Rumecară*, *Zece mese*, trăia o adevărată comunitate de armeni, negustori și intelectuali, oameni cu tradiție și frica lui Dumnezeu. Din anul 1948, este învățătoare la cursurile primare ale Școlii armene din București.

În clasa a II-a i-am fost elev. Deși nu am fost un băiat sânguincios, am terminat clasa pe locul 1. Poate pentru faptul că tatăl meu, profesor fiind, era foarte sever cu mine, ca de altfel și mama. Nu îmi pare rău nici astăzi de educația ce mi-au dat, datorită căreia disciplina, corectitudinea și demnitatea au rămas componentele caracterului meu. Dar să revin la învățătoarea mea. Cu o statură medie, păr negru, ochi negri, pătrunzători, ce își iubea „meseria”, mereu amabilă, cu multă răbdare, îmbrăcată elegant, a reușit să țină în mîini o clasă mixtă, cu copilași mai neascultători. Deși „bătaia e ruptă din rai”, cum se zice în popor, dispăruse din toate școlile. Noii politicieni considerau aceasta o trăsătură a trecutului. Singurul care mai primea palme eram eu, tatăl meu fiind acela care mă „răsplătea” pentru fiecare „obraznicie”. Eu am iubit-o pe învățătoarea mea. Ea poate mă iubea mai mult. Nu avea copii. Avea în schimb un suflet bun, mereu binevoitoare, întotdeauna gata să sară în ajutor, veselă și profundă iubitoare a literaturii și muzicii. Ori de cîte ori o vizitam avea radioul pe un post

muzical. Pe undele aparatului se ascultau Beethoven, uneori Schubert, iar nocturnele lui Chopin erau pătrunse în sufletul ei. I-am fost duhovnic pînă la sfîrșitul vieții. În ultimii ani, de cele necesare ale traiului se ocupa o bună prietenă de-a ei, Any Basmagian.

A încetat din viață în 1983.

(Sursa: ZAREH VART, „Ararat”).

ZADIG MURADIAN

Puțini dintre cititorii noștri știu că unul dintre cei mai apreciați astrofizicieni ai Franței este originar din România. Numele lui: ZADIG MURADIAN. Pe când mă afluam la Paris, am convenit să ne întâlnim la o cupă de înghețată și să vorbim ca doi vechi prieteni. Locul de întâlnire, la un snack-bar. Tânărul bucureștean de altă dată s-a maturizat, dar își păstrează vivacitatea-i cunoscută, deși astăzi e un venerabil om de știință. După introducerea de rigoare despre el, familie și prieteni, a fost de acord să-mi acorde un interviu pentru "Ararat", publicația armenilor de limbă română, având în vedere legăturile sufletești pe care le păstrează cu țara în care s-a născut și și-a terminat studiile, începând cu școala primară armeană din București (1937-41), apoi Școala Evanghelică germană (1941-44), Școala Sf. Iosif (1944-48) și, în sfârșit, Liceul Sf. Sava (1948-50).

- Spune-mi, Zadig Muradian, cum ai ajuns să îmbrățișezi cariera de astronom?

- Dintr-o simplă întâmplare. O poveste veche, de neuitat, învățam la Școala armeană din București. Într-una din zile, ora de geografie a fost suplinită de profesorul Garabet Balgian (devenit ulterior Patriarh, actualul Catolicos al tuturor armenilor, Vazken I).

Dânsul a întrebat clasa dacă dorește să țină o lecție sau să povestească ceva. Elevii, în cor, au optat pentru a doua propunere. Și domnul profesor Balgian ne-a povestit cum vor ajunge oamenii, într-o zi, pe lună, inspirându-se după romanul

lui Jules Verne, folosindu-se pentru asta un obuz care va fi proiectat de un tun uriaș... Această previziune, în viitor, mi-a trezit interesul pentru astronomie.

- Și te-ai format ca astrofizician!

- După cum vezi! Între anii 1950-54 am urmat Facultatea de Matematică și Fizică a Universității din București. Am avut fericirea să am dascăli de renume: Horia Hulubei, G. Demetrescu, Călin Popovici. Ultimul, în special, m-a ajutat să îmbrățișez astrofizica. Am lucrat o vreme la Observatorul din București, iar din iunie 1959 la Observatorul din Paris. În 1965 mi-am luat doctoratul în științe fizice la Universitatea din Sorbona cu tema: "Contribution à l'étude du bord solaire et de la structure chromosphérique". În prezent lucrez la Observatorul astrofizic de la Meudon.

- În ce direcție a astrofizicii ți-ai îndreptat specializarea?

- Încă din 1959 am lucrat la Serviciul solar al Observatorului din Paris și, ca astrofizician, m-am specializat în studiul soarelui, în fizica atmosferei solare, în care domeniu am scris aproximativ o sută de articole în diverse publicații de specialitate, ca "Solar physics" din Olanda, "Astronomy and astrophysics", care apare în Franța și Germania, în "Annales d'Astrophysique" etc. Majoritatea lucrărilor se referă la fizica cromosferei. Observațiile pe care le folosesc în cercetările mele sunt obținute fie pe sol, fie în spațiu (cosmos), fie participând la cele 5 eclipse de soare din diferite colțuri ale lumii.

- Ce rezultate ai obținut până în prezent?

- Printre cele mai importante rezultate obținute pot cita punerea în evidență a transportului de materie între cromosferă și coroana solară, primele observații ale transformării câmpului magnetic în cursul erupțiilor solare, existența "disparațiilor bruște" a protuberanțelor prin ionizarea plasmei,

studiul structurilor erupțiilor, studiul ciclului de activitate a soarelui.

- **Am aflat că ești autorul unor invenții prestigioase?**

- Cea mai importantă realizare o consider construirea unui spectrograf solar de concepție proprie, care este montat la marele Observator francez de pe Pic du Midi din Munții Pirinei, la o altitudine de 2900 m. Acest instrument este folosit de mai multe echipe franceze și eu însumi efectuez una sau două misiuni pe an pentru observații. Cupola apare închisă, fiind de o concepție specială.

- **Colaborezi și cu alte institute de profil?**

- Bineînțeles. În afară de americani, colaborez și cu institutele astronomice din Bulgaria, Cehia, Japonia și, în special, cu Observatoarele de la Biurakan din Armenia și de la București. De altfel, în momentul de față am un doctorand român pe care-l pregătesc la susținerea tezei: "Structura zonei de tranziție dintre protuberanță și coroană".

(Sursa: Tigran GRIGORIAN, „Ararat”, 47)

AGOP NALBANDIAN

Consemnăm aici date despre una dintre cele mai cunoscute familii de armeni din România, care își are rădăcinile în Armenia Imperiului Otoman și a căror membri au fugit de acolo și au avut de suferit de pe urma Genocidului din 1915.

Să începem cu Boghos Nalbandian, născut în 1845. E originar din Bursa (Turcia). Avea aici plantație de duzi și crescătorie de viermi de mătase, care erau vânduți la filaturile franceze din orașul respectiv și apoi din întreaga lume. Mai avea o mică fabricuță de construit trăsuri, iar produsele acesteia erau cunoscute sub numele de „Fordul Turciei”.

În 1884 se naște fiul său, Agop Nalbandian. Acesta absolvă în 1902 „Liceul Frații Iezuiți Francezi” și în 1906 „Facultatea de Sericicultură” din Constantinopol. (Bursa era un oraș foarte apropiat de capitală). După studiile universitare intră în afaceri alături de tatăl său. N-a avut frați sau surori. Mama sa, Filora, soția lui Boghos, ajută și ea în afacerile familiei. Acestea erau foarte prospere și priceperea tatălui și a fiului în această industrie de creștere a duzilor, a țesătoriei și a construcției de trăsuri le adusesse mare faimă. Ei erau implicați și în activități de ajutorare și finanțare a școlilor și bisericilor armenesti din Bursa și Constantinopol.

Dar a venit 1915. Boghos, Agop și Filora au fost deportați la Konya. Li s-a confiscat toată averea, mai bine zis, au fost jefuiți de guvernul turc al vremii. În deportare, Agop Nalbandian s-a îmbolnăvit de tifos, de care a scăpat ca prin minune, dar și-a pierdut un ochi.

În 1919, toți trei reușesc să se întoarcă la Constantinopol. Agop deschide un atelier de imprimărie și devine un expert în această meserie. Evident, nimic din averea confiscată nu le este restituit. Atelierul a fost deschis doar prin eforturile supraomenești ale lui Agop.

În 1921, Agop Nalbandian se căsătorește cu Araxi Marcarian din Adrianopol. Și ea fusese deportată în 1915 în deșertul Siriei și venise apoi la Constantinopol. În deșert, Araxi își pierduse tatăl, Harutiun Marcarian, ucis de soldații turci. Tatăl ei fusese ani de zile episcop la Biserica Armeană din Adrianopol și activase mult timp în cadrul Școlii Armene din Adrianopol. Araxi, în afară de tatăl ucis în deportare, a mai pierdut în deșert și alte numeroase rude și membri de familie.

Araxi Marcarian a mai avut și o soră mai mică cu 9 ani (născută în 1902), pe nume Tacuhi, care și ea fusese trimisă în deșert, în 1915, supraviețuise și se întorsese împreună cu Araxi la Constantinopol.

În 1923, Boghos Nalbandian trece în veșnicie la Constantinopol. În același an, Agop, împreună cu mama sa, Filora, cu soția sa, Araxi, cu fiica lor Armine, care se născuse între timp (1922) și sora soției, Tacuhi, prin anumite circumstanțe, se stabilește la Silistra (pe vremea aceea în România).

La Silistra, Agop Nalbandian, întreprinzător, deschide alte afaceri, mai ales în domeniile țesătoriei, în care avea mare calificare. Cîștigă bani mulți prin muncă grea. Oferă uriașe sume de bani Școlii Armene din Silistra, Bisericii Armene din Silistra și se implică adînc în acțiuni de caritate în folosul armenilor săraci, a orfanilor rămași de la Genocidul din 1915, dă de lucru la mulți armeni, oferă multe ajutoare și cadouri. În conducerea fabricilor de țesătorie ale lui Agop un rol important îl joacă mai ales Tacuhi, cumnata sa, o fire extrem

de energetică și voluntară. În acțiunile de caritate, foarte activă e soția sa, Araxi, care conduce acțiunile de binefacere.

În 1926 se naște al doilea copil al lui Agop și Araxi, un băiat ce ia numele bunicului decedat în 1923, anume Boghos.

În 1936 moare Filora, mama lui Agop.

În 1940, la cedarea Cadrilaterului, întreaga familie Nalbandian se mută la București. Agop își păstrează fabricile de țesătorie și cea de turnătorie (unde construia de la A la Z războaie de țesut) din Silistra și deschide și altă fabrică de țesătorie, la București. Se implică în viața comunității armenie din capitala României. Ajută enorm Școala, Biserica, dă de lucru la armeni. Este bun prieten cu Vasken Balgian, care mai târziu avea să ajungă Patriarhul Suprem al tuturor armenilor, sub numele de Vasken I. Este prieten apropiat cu Vahe Danielian, care avea fabrici de cafea și de dulciuri, mare om de afaceri, cunoscut pentru activitățile sale, de asemenea, de ajutorare a comunității.

În 1948, la naționalizare, lui Danielian i se confiscă toată averea.

Agop devine bun prieten cu Levon Șahazizian (tatăl lui Lanis Șahazizian), un alt om de afaceri, care ajută comunitatea armeană. Și acestuia i se ia tot în 1948. Devine un apropiat al fraților Israelian, care aveau, la fel, fabrici de țesătorie. (După 1948, când li se ia tot, ei pleacă în Argentina). E bun prieten cu frații Mihran și Aram Mesrobian, care lucrau tot în textile. (Socrul lui Aram avea fabrică la Măgurele). Și lor li se ia tot în 1948.

În 1947 lui Agop Nalbandian i se iau fabricile din Silistra de către comuniștii bulgari și în 1948 i se naționalizează în București fabrica „Nalbandian”, tot de țesătorie textilă (care mai funcționează și azi, pe Șoseaua Giurgiului nr. 235). Această ultimă fabrică este vîndută de FPS

unui cetățean privat după Revoluție, cum ar veni furată a doua oară.

În 1950, după ce se luaseră toate proprietățile familiei Nalbandian, ei sînt dați afară și din apartamentul lor mare, frumos și cu multe camere din Bulevardul Ana Ipătescu (actualmente Bulevardul Lascăr Catargiu) și sînt mutați cu toții într-o locuință insalubră.

Agop se angajează apoi ca simplu muncitor de țesătorie la „Cooperativa Voința”. Tot în 1950 devine episcop al Bisericii Armene din București. Se îmbolnăvește grav de inimă. Aproximativ între 1963-1965 (toate datele despre familie ne-au fost oferite de fiica lui, Armine, care nu-și amintește cu exactitate toți anii) e închis pentru aur. Deși așa grav bolnav de inimă, e dus la închisoarea Rahova. Trece în lumea veșnică în 1970, lăsînd în urma sa o amintire extraordinară nu numai în cugetul celor care l-au cunoscut îndeaproape, dar și a tuturor armenilor din România și Bulgaria. Încă e iubit, apreciat și amintit mereu în cadrul comunității armene.

În 1974 se stinge din viață Tacuhi. Araxi decedează în 1988.

Fiica lui Agop și Araxi, Armine Nalbandian, absolvă în 1941 Liceul maicilor nemțoaice „Institutul Sf. Măria - Pitar Moș” din București și apoi lucrează pentru tatăl său pînă la naționalizare. Din 1950 pînă 1977, cînd se pensionează, lucrează ca desenatoare tehnică la Institutul de Proiectări „I.P.C.”. De curînd, a reușit, prin legea privind retrocedarea averilor, să ia înapoi apartamentul din Bld. Lascăr Catargiu, unde locuiește singură, nemaiavînd pe nimeni. Nu s-a căsătorit niciodată.

În ceea ce-l privește pe Boghos Nalbandian, fiul lui Agop și Araxi, fratele Arminei, acesta a absolvit în 1943, la

București, „Liceul Comercial” și, cu mari greutate, căci era fiu de burghez, termină în 1950 Politehnica București - Facultatea Mecanică. Este angajat apoi la „Filatura Jilava”, unde devine mecanic-șef. Refuză să se facă membru de partid și este retrogradat salarial. În 1954 pleacă la curățătoria chimică „Nufărul” ca inginer și ajunge inginer-șef. Conduce lucrările de construcție a „Centralei Nufărul” din Militari. În 1977, refuzând iar să intre în Partid și la apariția decretului ceaușist că cei ce nu sînt membri de partid nu pot ocupa funcții de conducere, este retrogradat. Din 1977 pînă la pensionare, în 1987, lucrează la „Industria lînii” de pe Pantelimon. În toți acești ani și pînă la decesul său, survenit în 1993, a fost un membru activ al comunității armene din București. A fost consilier eparhial al IPSS Arhiepiscop Dirayr Mardichian și apoi consilier al Epitropiei Bisericii pînă la moarte. A lucrat pe acest tărâm cu multă dăruire și abnegație, cinstit și intransigent și a fost iubit de toți armenii din București. Trecerea sa în neființă a fost o grea pierdere.

Atît Agop, Araxi, cît și Boghos și Tacuhi își au locurile de veci în Cimitirul Armenesc din București.

Iată pe scurt istoria unei familii importante, familia Nalbandian, care a jucat un rol atît de însemnat în cadrul vieții comunităților armene mai ales din România, dar și din Bulgaria și care n-a precupețit nici un efort, deși a fost atît de nedreptățită de autoritățile comuniste, să-și facă datoria pînă la capăt, să renunțe la viața de familie. Să nu uităm că Tacuhi, Armine, Boghos n-au fost căsătoriți niciodată numai ca să se dedice total binelui armenilor și nu numai.

(Sursa: Artin MELKON, „Ararat”, nr.257)

ZARE NAZARYAN

Născut la 28 aprilie 1958 în localitatea Rakka, oraș aflat pe malul Eufratului, unde a curs mult sânge armenesc. Ambii părinți sunt armeni, tatăl – Boghos Nazaryan provine din Giarmugi (Turcia), mama – Araksy Keșișian din localitatea Urfa (Turcia).

Străbunicii, Hagop Nazaryan – din partea tatei și Hovanan Kesisian – din partea mamei, s-au născut în fosta Armenia din Anadolia (astăzi teritoriu turcesc, în satele GARMUJ și, respectiv, URFA).

Străbunicii Hagop Nazaryan a fost unul din fondatorii partidului TAȘNAG. De altfel, el a fost arestat și împușcat (1915), iar străbunicii Hovanan a fost preot. Și el a fost arestat și împușcat.

Străbunicele, Sara (din partea tatălui) și Arasky (din partea mamei) au fost deportate cu acele convoaie în 1915 pe traseul morții spre deșertul Srian, împreună cu copiii lor. Printre ele au fost și bunicii Magardici (din partea tatălui) și Apkar (din partea mamei). Ei au parcurs acel drum al morții trecând prin Alep – Bab – Maskane – Rakka. Printr-o minune dumnezeiască, dar și cu ajutorul unor familii de arabi, reușesc să rămână în orașul Rakka și de aici duși în satele Tel Alsamen (străbunicii din partea tatei) și Tel Abiad (străbunicii din partea mamei).

În aceste sate își câștigau existența, ba chiar mai mult, între timp devin oameni înstăriți. Bunicul din partea tatei devine mare agricultor, iar cel din partea mamei, morar.

Amândoi se căsătoresc cu armence, iar în 1945 se stabilesc în orașul Rakka. Aici are loc căsătoria între părinții lui Zare (amândoi - absolvenți ai școlii Armene din Alep).

Bunicii au adus o mare contribuție la dezvoltarea și prosperitatea comunității armenice, de altfel au fost și ctitorii singurei biserici din Rakka (Biserica Sf. Maria) și fondatorii școlii armenice (Școala Nubarian Varjaran), ambele există și funcționează și astăzi.

Studiile primare și gimnaziale le urmează la școlile armenesti Zavgrian (I-V) și apoi Jemaran Vaojran (VII-XII).

Între anii 1976-1980 urmează cursurile Academiei de Studii Economice și Politice din localitatea Alepo. În 1980 vine în România și se stabilește la Iași. Între 1981-1987 urmează cursurile Universității de Medicină și Farmacie Iași. Între 1988-1991 lucrează la Spitalul Universitar „Sf. Spiridon”, Clinica a III-a Chirurgie generală, 1992-1997 susține doctoratul în medicină la Universitatea de Medicină și Farmacie din Iași.

În perioada 1992-2006 îndeplinește funcția de medic specialist la Spitalul Universitar „Sf. Spiridon” Iași, în clinica a III-a Chirurgie, după care ocupă funcția de medic specialist la Spitalul orașenesc Hărlău, iar între 2003-2006 îndeplinește funcția de șef secție chirurgie la Spitalul orașenesc Hărlău. În prezent este medic chirurg la Spitalul Universitar „Sf. Spiridon” Iași.

A participat la numeroase conferințe în chirurgie atât pe plan național cât și internațional (Franța, Germania, Elveția, Grecia, Italia, Anglia).

Fire întreprinzătoare, de când a venit în România și s-a stabilit la Iași manifestă o mare preocupare pentru tot ce înseamnă comunitatea armeană. Ani de-a rândul a fost membru de onoare al Consiliului Parohial și tot de atunci

membru în Consiliul Eparhial al Episcopiei Armene din România.

Alături de enoriași a încercat să facă tot ce îi stă în putință pentru restaurarea Bisericii Armene, care se afla într-o stare foarte avansată de degradare. Cu eforturi personale (inițial) și susținut ulterior de domnul Varujan Vosganian, au reușit să reconstruiască biserica în decurs de trei ani, astăzi putând fi vizitată și se pot oficia slujbe.

În 2006, din inițiativa proprie și cu sprijinul senatorului Varujan Vosaganian, a reușit să înființeze prima secție de chirurgie vasculară din cadrul Spitalului „Sf. Spiridon” (aceasta neexistând de când s-a înființat medicina la Iași).

Între anii 1980 – 1990, având posibilitatea de a călători în afara țării, a participat la numeroase manifestări ale comunităților armene din întreaga Europă prilejuite de diverse sărbători și comemorări.

Visul de a vizita Armenia i s-a îndeplinit în 2003, când a fost nominalizat să reprezinte Episcopia Armeană din România la Primul Congres Mondial al tuturor Bisericilor Armene din lume la Ecimiadzin, iar în 2004 a participat în mod oficial la manifestările Zilei Independenței Republicii Armenia, din 18 septembrie.

Iubitor al istoriei și culturii armene, dr. Zare Nazaryan, între anii 2003-2005, a creat o clasă cu elevii comunității armene din Iași (12 copii) unde cu dragoste și pasiune a predat limba, literatura și istoria armenilor.

Fire activă, în prezent îndeplinește următoarele funcții: șef cabinet senatorial, Președintele Consiliului Parohial al Bisericii Armene din Iași, Președintele Comisiei de cultură din Eparhia București, Membru în Consiliul Eparhial al Episcopiei Armene din România, Membru în Comitetul laic din Sfântul

Scaun din Ecimiadzin – Erevan, Armenia, Vicepreședinte al Uniunii Armenilor din România.

Este căsătorit cu Liliana Nazaryan, română, și au o fetiță, Araksy, vorbitoare de limba armeană.

Un destin împlinit!

ION NUBERT

Profesorul dr. Ion Nubert s-a născut la Pașcani. Părinții, Iosif și Flora, erau de etnie armeană și sunt înmormântați în Cimitirul Armenesc din Iași.

Liceul și facultatea l-au stabilit definitiv la Iași. Concomitent cu activitatea de anatomist, a fost un apreciat oftalmolog. Uriașa activitate didactică la catedrele de anatomie (descriptivă și topografică) i-a ocupat timpul, dar s-a impus și ca un remarcabil cercetător. Rezultatele studiilor sale anatomice au fost consacrate prin includerea lor în celebrul tratat „Testut”, o adevărată biblie modernă a anatomiei. Studenții ieșeni erau mândri descoperind numele Nubert, profesorul lor, în ediția a IX-a a tratatului, alături de cei mai mari anatoomiști ai lumii.

Într-un articol consacrat personalităților Iașului, prof. dr. Constantin Romanescu, membru emerit al Academiei de Științe Medicale din România, publicat la 2 februarie 2005 în „Ziarul de Iași”, scrie: „Unul din cei mai celebri profesori ai Facultății de Medicină din Iași, Ion Nubert, titular al catedrei de anatomie între 1930-1950 (dar asistent din 1915), deținea în deceniile din mijlocul secolului trecut un statut special. Astăzi umbra timpului l-a îndepărtat, situându-l într-o lume ireală, dar în acea epocă, la Iași, medicina începea în mod real cu anatomia și cu profesorul Nubert.

Anatomia ocupa doi ani de studiu (zilnic, între 14 și 19) și însemna, dincolo de obiectul „didactic”, o inițiere lungă

și foarte dură, un antrenament foarte sever pentru meseria de medic.

Nici un curs prealabil, cum ar fi fost necesar, nu explica necesitatea unui astfel de stagiu, nici nu explica de ce cariera, care era închinată menținerii vieții, începea, brusc, aproape șocant, cu moartea, studiată pe cadavru. Nici vârsta de 18 ani nu era (și nu este) potrivită unei abordări atât de brutale a medicinei. Dar, trecând peste caracterul extrem de scolastic al acestui sistem de introducere în arta medicală, rezultatul era eficient: o anumită disciplină interioară, deprinderea cu munca grea, antrenamentul la insomnie și o filozofie pragmatică, mai îngăduitoare, cu eternul uman, au fost și sunt necesare acestei profesii.

Aceste calități erau învățate în sala de disecție, la studiul formelor anatomice, la cursurile clare, precise, impecabile din punct de vedere didactic, la examenele și colocviile riguroase.

Personajul principal al „perioadei de anatomie” (care era aproape un „stil de viață”) era profesorul Nubert. Sobru, sever, masiv, putând apărea când nu te așteptai în sălile de disecție, unde se interesa uneori de o problemă, completând răspunsul cu observații brutale, chiar „cazone”, Nubert ni se părea întruchiparea unor forțe superioare, a unor elemente metafizice, înspăimântătoare. Era prudent să te ții deoparte, să nu fi observat, era mai înțelept să-i urmărești cu atenție pe asistenții profesorului, doctorii Purice, Vasilescu, G. Timosea, Miki Rusu, ultimii doi deveniți, și ei, peste decenii, profesori ai Facultății de Medicină.

Anii au trecut. Astăzi Nubert este o amintire, un portret clasic al anatomistului erudit, riguros, tenace, laborios, foarte exigent, dar oarecum umbrit de gloria unor predecesori ca Fr. Rainer și Grigore T. Popa. Adevărul este că Ion Nubert a fost

un eminent slujitor al anatomiei (un „aneilla anatomiae”, cum spuneau medievalii), identificându-se, într-o lungă perioadă, cu școala anatomică ieșeană, școală cu determinantă istorică în medicina românească.

Asistent de anatomie în 1915, conferențiar și docent în 1932, profesor în 1942, Nubert a fost un model viu al medicului clasic, maestru al artei și științei sale, așa cum îl mai vedem încă în vechi imagini ale medicinei clasice. Era extrem de exigent, de o severitate proverbială. Exigența lui Nubert nu avea totuși nimic absurd. Am asistat odată la un examen de anatomie, în plină perioadă de foame; studenții (mulți dintre ei) aveau siluete scheletice. Răspusesem la examen și așteptam fără grijă să termine și ceilalți colegi de grupă. Cineva dintre cei neexaminați a avut un mic leșin, căzuse, avea o „lipotimie”, era foarte palid și o transpirație rece. Am sărit câțiva și l-am scos afară, la aer. Când ne-am întors, bătrânul profesor s-a ridicat, l-a examinat, i-a privit atent pupilele și i-a întins carnetul în care însemnase deja o notă de trecere. Apoi, încurcat cumva, poate de sentimentalismul necontrolat, a evacuat întreaga grupă, șoptindu-i asistentului, doctorul Purice: „aista era lihnit de foame...vai de capul nostru”.

Mutat de mulți ani la Timișoara, profesorul Nubert a murit acolo în 1975. Înainte de a se sfârși, a participat la o sesiune festivă de întâlnire a unei promoții, cred că în 1951. Nu am asistat niciodată și nicăieri la o furtună de aplauze, la o manifestare atât de zgomotoasă, la cea mai mare expresie de iubire și respect cum s-a făcut atunci severului, exigentului profesor Nubert.

Profesorul dr. Ion Nubert s-a numărat printre personalitățile de seamă a etniei armene din Iași. S-a bucurat de stima și aprecierea conașionalilor săi atât pentru

profesionalismul, cât și pentru generozitatea cu care răspundea la solicitările celor neajutorați, armeni sau de altă confesiune.

A fost un slujitor devotat a lui Hipocrat.

HACIG PARSEGHIAN

U mbând la "lada cu arhive" rămasă de la părinți, zilele trecute am descoperit un ziar îngălbenit de vreme. Este vorba de ziarul armenesc "Nor Arșaluis", fondat în anul 1922, cu sediul la București, strada Aurel Vlaicu 23, și care poartă pe frontispiciu numele directorului-proprietar: Baruir Levonian. Numărul este festiv, datat 15 mai 1932 și marchează zece ani de la apariție. Pe una din paginile ziarului - fotografia tatălui nostru, Hacig Parseghian, zețar al publicației.

Despre el am vrea să vorbim în cele ce urmează.

S-a născut în anul 1898, într-un sat de lângă Izmir-Turcia, pe coasta Mării Egee. Copilăria și adolescența le-a petrecut, împreună cu frații săi, în casa părintească, înconjurată de vii și livezi de măslini. Nu bănuia, desigur, evenimentele tragice care aveau să-i întrerupă liniștea tinereții: într-o dimineață, soldații turci năvălesc în satul lor, adunând toți tinerii între 15-20 de ani. Astfel și el este smuls din sânul familiei. Din acel moment nu își va mai vedea părinții și frații. Tinerii încolonați sunt îndreptați într-o direcție necunoscută. După câteva zile de mers pe jos ajung la DEIR-ES-ZOR. Aici cunoaște toate grozăviile unui drum fără întoarcere.

În timpul unui popas de noapte, tinerii armeni sunt închiși într-o încăpere mică, fără aer. Supraveghetorii turci beau și petrec afară, în compania unor tinere armenice – și ele prizoniere – obligate să cânte și să danseze în fața lor. Una dintre ele află că tinerii închiși vor fi a doua zi împușcați într-o

pădure. Ei trebuie avertizați. Dar cum? Și începe să cânte, cu glas puternic, o melodie armenească – dar cu text improvizat – în care se spune: fugiți, altfel mâine veți fi uciși...

„Codul” melodiei este descifrat de tinerii armeni. N-au altă scăpare decât să evadeze. Hacıg Parseghian vine cu o idee. Să se ardă cu țigările aprinse lemnul de care e fixată închizătoarea ușii. Și, înainte de a se lumina de ziuă, ușa cedează, iar prizonierii, unul câte unul, se strecoară afară fără să fie simțiți...

Hacıg evadează cu prietenul lui Kricor. Ziua stăteau ascunși, iar noaptea alergau. Se hrăneau cu fructe, ierburi și rădăcini... Epuizați, își fac intrarea într-un sat de arabi. Fie ce-o fi! Aveau să afle că nu sunt departe de orașul Alep. Amândoi găsesc adăpost la o familie de arabi. Sunt folosiți ca ajutoare la gospodărie. După un timp, Kricor se mută la o altă familie, tot de arabi. E bine să nu bată la ochi. Gospodăriile erau uneori controlate de soldații turci, care urmăreau în special fugarii.

Știind carte, Hacıg câștigă încrederea stăpânului său, care era analfabet. Într-o zi, arabul fusese la oraș ca să vândă produse agricole. S-a întors amărât de ciudă, i-a spus lui Hacıg că a fost înșelat de bani. Hacıg socotește la rândul lui și îl încredințează pe stăpânul său că socoteala e bună. N-are de ce să fie supărat. De atunci a fost altfel văzut de cel care îl adăpostea. Era mereu poftit să ia masa împreună cu capul familiei. Arabul i-a propus să-i aplice un tatuaj similar cu al celor din familie, pentru a fi considerat de-al lor și să scape astfel de urmărirea soldaților turci. Hacıg Parseghian însă a refuzat...

După încheierea primului război mondial, în zonă apar englezii. Hacıg lucrează o vreme pentru aceștia. Strânge ceva bani și ajunge la Constantinopol, ca apoi să revină acasă la ai săi. Întâmplarea face ca, într-o duminică, să se întâlnească la

Biserica armeană cu o verișoară apropiată. Bucuria revederii se transformă în durere. De la ea află că toți ai lui au fost ridicați de turci și nu se mai știe nimic despre ei. Ulterior, mai află că în satul său n-a rămas nici sămânță de armean. Se refugiază în Bulgaria, iar de aici în România, la București, unde găsește o comunitate armeană destul de numeroasă. Împreună cu un grup de tineri armeni purcede la scoaterea unui ziar în limba armeană. Încrăzător în puterile sale, caută și găsește litere armenesti de tipar, uzate și aruncate într-o pivniță. Le spală și le recondiționează. Așa apare ziarul "Nor Arșaluis". Se ocupă atât de tipărirea lui, ca zețar, cât și de răspândirea în țară, la toate comunitățile armenice existente: Constanța, Iași, Chișinău, Gherla, Bălți, Craiova, Pitești etc., unde se deplasează, personal, făcând abonamente de sprijin.

În 1955 revine din nou la vechea meserie, angajându-se ca zețar la ziarul "Nor Ghiank" și la revista "Sevan", până în anul 1963, când se pensionează. Chinuit de boala profesională (saturnism) - Hacig Parseghian trece în eternitate în anul 1981, lăsând în urma lui imaginea unui slujitor adevărat al presei armenice din România.

(Sursa: Araxi CHIVULESCU, Gabriel PARSEGHIAN)

OHANES - ONIG POLADIAN

Poladian, Ohanes-Onig (1889-1975), reputat arhitect. S-a născut la Constantinopol, din ambii părinți armeni: Bedros și Amber. Studiile elementare și o parte din cele secundare, în orașul natal. Termină liceul la Roma, unde absolvă și Institutul de Arte Frumoase. Obține, la început, diploma de arhitect, apoi, cea de profesor arhitect. Se perfecționează în tehnica construcțiilor metalice în Anglia, la Manchester. A funcționat, într-o vreme, ca profesor de arhitectură la Institutul de Arte Frumoase din Roma, până la începutul primului război mondial, când se întoarce la Constantinopol și este mobilizat, ca ofițer, în armata turcă. În 1922 se refugiază în România și se stabilește în București. Aici ia contact cu comunitatea armeană, cu o seamă de intelectuali, oameni de afaceri, devenind în scurtă vreme un factor activ, președinte al Comunității. A contribuit la construcția clădirii Școlii armenе din curtea Catedralei armenе, a ridicat câteva locuințe particulare și conace, ca arhitect și constructor. Autor al unor monumente funerare în București, Roman, Botoșani, Chișinău. Tot el a conceput și realizat Monumentul Eroilor Armeni, căzuți în primul război mondial, aflat în interiorul cimitirului armenesc din București. Arhitectul Ohanes Poladian și-a pus semnătura pe decorațiunile interioare ale unor locuințe din Capitală (Casa Manissalian, Casa arh. Georgescu, de pe Bulevardul Carol, devenit ulterior, Institutul de Literatură "G. Călinescu", care a trebuit să plătească tribut demolărilor din epoca de tristă

amintire). De numele arhitectului Poladian se leagă organizarea celebrelor Baluri Orientale, care se desfășurau anual în saloanele Cercului Militar din București; ornamentarea unor magazine cu specific armenesc. După 1948, O. Poladian a lucrat ca arhitect la Institutul de proiectări pentru arhitectură, de unde s-a pensionat. În anul 1975, Onig Poladian trece în neființă.

(Sursa: Bogdan Căuș-, „Figuri de armeni din România”, Ed. „Ararat”, 1997).

GABRIEL POLADIAN MOAGĂR

S-a născut la 23 septembrie 1965, în București. În 1984 absolvă Liceul de matematică-fizică nr. 3 din București. Este licențiat al Facultății de Fizică a Universității din București, secția Fizică tehnologică, specializare „Dispozitive cu semiconductori și materiale electrotehnice”.

Între anii 1990-1992 este cercetător în cadrul Institutului de Optoelectronică „Optoelectronica” S.A. din București; între 1992-1994 cercetător științific în cadrul Institutului de Microtehnologie și din 1998 cercetător științific principal în cadrul Institutului Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Microtehnologie.

Cercetător în domeniul optoelectronicii și al microsistemelor, Gabriel Poladian, a publicat o parte dintre rezultatele obținute în reviste de specialitate din străinătate sau prezentate la conferințe internaționale. A condus și conduce teme de cercetare în aceste domenii și a participat și participă la desfășurarea unor astfel de teme.

Este membru al Societății Române de Fizică (1990); membru al Societății Europene de Fizică (1990); membru al Societății Europene de Optică.

Între anii 1995, 1998, 1999, a fost invitat pentru a deveni membru al New York Academy of Sciences. În 1999 este invitat pentru a deveni membru al IEEE (Internațional Electronica and Electroniva Engineres). În 1999 este invitat

(de 2 ori) pentru a deveni membru al Optical Society of America.

Într-un articol publicat în periodicul „Ararat” de jurnalistul Eduard Antonian și intitulat „Gabriel Poladian-Moagăr sau invenția ca perspectivă” se spune, printre altele: „Pentru Gabi Poladian anul ce a trecut (2006) a fost un an mai mult decât fructuos și plin de realizări. A participat, în luna septembrie, la Târgul Internațional de la București. Acolo a fost prezent la Salonul Cercetării, care a găzduit și Salonul de Inventică (a X-a ediție națională, dar practic prima internațională), realizat în colaborare cu cei de la Salonul de Inventică din Geneva. A participat cu o invenție, „Metode și echipament pentru transmiterea informației prin medii fluide și/ sau prin plasmă folosind radiația electromagnetică”, care a obținut Medalia de Aur cu Mențiune (ceea ce înseamnă cea mai mare medalie). Mai mult decât atât, reprezentantul delegației maghiare, care este și Secretarul Federației Internaționale a Asociației de Inventatori, i-a conferit o cupă și o diplomă pentru invenția sa. De menționat că au participat cu invenții reprezentanți din douăsprezece țări. Mai mult, asociațiile de inventatori din diferite țări au dreptul să ofere omologilor câte o medalie pentru o invenție, dar selectată de ei. Astfel, Asociația Inventatorilor din Croația – ARKA a conferit Medalia de Aur României pentru invenția lui Gabriel Poladian-Moagăr. A fost o recoltă bogată pentru prietenul nostru în anul ce tocmai s-a scurs: Medalie de Aur cu Mențiune, alta de aur de la ARKA, Cupa și Diploma.

Din nefericire, patentarea internațională a invenției sale ar costa circa 300.000 Euro, dar la ora actuală posibilitățile financiare pentru a o înregistra îl depășesc, așa că prietenul nostru consideră că invenția trebuie: „...dăruită oamenilor; mi-a dat Dumnezeu această idee și nu trebuie să o țin pentru

mine, nu are nici un sens! În momentul când voi putea să obțin suma respectivă se va putea pune în practică și brevetul. În ceea ce privește această invenție ca punere în practică, vor fi necesari între 3 și 5 ani și aproximativ 10 milioane de Euro ca să pot să livrez soluția tehnică la cheie, căci trebuie puse la punct dispozitivele aferente componentelor lanțului de transmitere a informației. Cineva trebuie să fie dispus să investească...”. Din nefericire, în România marile firme nu sunt încă disponibile, financiar, să investească. Vorba lui Gabi Poladian: „...În România încă se urmează principiul lui *merge și așa!* Și o astfel de mentalitate nu implică deschidere către nou...”. Deci, practic, conaționalul nostru și-a oferit, „din păcate”, invenția celorlalți cercetători, cum ar veni, gratuit! Dar ce a contat pentru Gabi Poladian au fost valorile morale, de la tehnică, până la mentalitate. Rămâne de văzut ce va urma cu invenția sa acum, când deja suntem membri cu drepturi depline în toate domeniile în Uniunea Europeană.

EDUARD SAGATELIAN

S-a născut la 17 iulie 1947, în București, din ambii părinți armeni. După absolvirea cursurilor liceale urmează Institutul de Arhitectură „Ion Mincu” din București, pe care îl absolvă în 1971, cu media maximă la examenul de stat.

După obținerea licenței este repartizat la IPRAN București. Între anii 1971-1987 desfășoară activitate profesională ca arhitect proiectant în cadrul aceluiași institut (IPRAN, IITPIC, IPROCHIM) în cadrul Ministerului Chimiei. În perioada 1987-1990 îndeplinește funcția de diriginte de șantier coordonator la combinatul Chimic Giurgiu, de unde, în 1990, revine în cadrul IPROCHIM.

Din 1990 și până în prezent este proiectant, apoi consilier, membru în Consiliul Tehnico-Economic al Institutului PETRODESIGN S.A. Între 1990-1992 ocupă funcția de director al societății comerciale DEDO INTERPROIECT, al cărei obiect de activitate a fost proiectarea complexă (arhitectura, construcții și instalații).

Din 1992 până în prezent deține funcția de director general al societății comerciale VPS CONSULTING SRL, având același profil de activitate-proiectare complexă. Este expert verificador de proiecte atașat Ministerului Lucrărilor Publice și Amenajarea Teritoriului. Are o bogată experiență profesională: 25 de ani în proiectare și 3 ani experiență de șantier.

Printre lucrările executate în România menționăm: Unitatea de îngrășăminte complexe NPK de la Instalație de furfurool la

Slobozia și Craiova, 20 obiecte. Instalație de detergenți și polimetacrilat I .C . Fălticeni, Uzina de apă grea Drobeta-Turnu Severin (atelier mecanic secția H S, instalație de schimb ionic, stația electrică) în suprafață de peste 15000 mp. Instalație de acid azotic-Hala turbocompresoare la Craiova, Turnu Măgurele, Tg. Mureș. Birouri, construcții în preuzinal, pavilioane administrative detalii de execuție, Pavilion administrativ și grupa T.S. pentru 3000 de muncitori la IUC Borzești, în suprafață de 6000 mp, în 1974.

Pavilioane administrative și grup T.S. la C.Ch.Fălticeni - 3.000mp, Plenița - 4.000mp, CIC Slobozia - 2.000mp; Punct medical, centrală telefonică și sala polivalentă - CIC Tg. Mureș 1978; Unitate sanitară, cabinet protecția muncii, poarta etc. - 8.000mp în preuzinal la C.Ch. Drobeta-Turnu Severin 1983; Centrul Național de Chimie – zona Dudești, planurile și machete pentru cele 3 institute de cercetare-proiectare ale M.I.Ch. - IPROCHIM, IPROSIN, IITPIC - cu o suprafață de 20.000 mp. 1979; Cantine pentru muncitori la C.Ch. Giurgiu și C. Ch. Fălticeni 1990; Pavilion administrativ și preuzinal la Carbochim - Copșa Mică – 1990.

În străinătate: oferte, oferte la cheie, proiecte de execuție și detalii. Complex TSP 450.000 t/or Siria – INDUSTRIALEXPORT – DDE (stații electrice, instalații de aer comprimat, hală pudrare, hală maturare, hală sistare etc.) - peste 10.000 mp 1975-1976; Centrală termică - Zarqa - Iordania - DDE (hală turbine, anexe, birouri, stații electrice etc.) - 12.000mp 1976; Instalație bicromat de sodiu – Ebzig – Turcia – DDE toate obiectele aferente instalației - cca. 9.000mp în 1981; Instalație bicromat de sodiu – China și Cuba 1982 – ofertă; Pavilion administrativ - Mustaganem - Algeria

- oferta; Instalație de furfurool 500 t/or - Cuba - oferta; Depozite combustibil - Basra - Iraq 1987 - DDE.

Lucrări executate la C.Ch.Giurgiu în perioada 1987-1990: Parc de distracții și agrement cca. 40 ha în orașul Giurgiu (lacuri artificiale, poduri, pasarele, stadion 15.000 locuri, terenuri diverse, sală polivalentă 4.000 locuri, săli de expoziție, restaurante, cluburi, baze nautice etc.) - proiect de execuție, parțial DDE; Casa poarta principală, cantină muncitori, amenajare preuzinal, depozite materiale etc. - peste 50 lucrări în suprafață de 30.000mp.

Lucrări diverse executate în calitate de colaborator sau prin detașare: Muzeul Militar Central - amenajări exterioare parc, amenajări interioare, mobilier etc. - detalii de execuție 1975; Academia de studii politice - 1972 - colaborator DDE; Spitale la Cernavodă - DDE - 4.000 mp. 1990; Diverse vile și locuințe în bloc.

Colaborare cu ROMCONSULT: activitate în Emiratele Arabe Unite în perioada mai-septembrie 1990, lucrări executate: Cartier de locuințe în Yemen - cca. 50 ha - oferta; Amenajări interioare 2 palate prezidențiale în Al Ain; Palat locuință - proiect de execuție în Abu Dhaby; Bloc de locuințe 20 etaje - Abu Dhaby.

Lucrări executate în cadrul S.C. VES CONSULTING S.R.L. și DEDO INTERPROIECT.

1990 - Casă poartă principală - C.Ch. Copșa Mică; Pavilion administrativ - C.Ch.Copșa Mică ; **1991** Spital boli terminale - Cernavodă; **1992** Braserie - Bar Drumul Taberei - București; Spital și cămin de copii - Saranda - Albania; - Amenajare 2 Palate Abu Dhaby - Emiratele Arabe; **1993** - Imobil de birouri și locuințe - București Str. Argentina nr.5; **1994** Stație televiziune "AMEROM - CANAL 38" - București; Depozite de marfă + parcaje auto-Chitila; -

Construcție metalică cu caracter comercial – București - Șos. Giurgiului; Agenție ACR - Sucursala București - Șos. Colentina, nr.1; **1995** - Amenajare sucursală Banca BCIT – București, Bd. Titulescu; Pavilion administrativ TEC – Balotești; **1996** Magazin, birouri spații anexe – București, Șos. Giurgiului; - Imobil multifuncțional Câmpina – Bd. Carol I nr.31.

LOCUIȚE + CASE DE VACANȚĂ - PROIECTE DE EXECUȚIE:

1991 - Casa de vacanță - Izvorul Mureșului; **1992** - Casa de vacanță Breaza - Str. 30 Decembrie nr. 17A; **1993** - Casa de vacanță Bușteni - Zamora - Str. Aluniș nr.4; **1994** - Casa de vacanță - Vălenii de Munte - Jud. Prahova; **1995** - Casa de vacanță - sat Vlădiceasa - Com. Snagov; -Vila-Motel-Restaurant - Poiana Câmpina Str. Ragman nr. 26 A; **1996** - Locuință în vilă - Ploiești str. Nicopole nr.71; Locuință în vilă - București Str. Răspântiilor nr.23 A; Imobil tip vilă - Câmpina Str. Griviței nr.71.

VARUJAN

SEMIZIAN

Scriitorul, publicistul și traducătorul Varujan Semizian s-a născut la 20 aprilie 1934, în București. Pentru că locuia într-o zonă îndepărtată de școala armeană nu a putut s-o frecventeze. La vârsta de 12 ani, în 1946, a fost repatriat, alături de 2000 de familii de armeni, în Republica Sovietică Armenia. Aici, cu stăruință și perseverență, a învățat să scrie și să citească în armeneste. După absolvirea liceului și efectuarea stagiului militar a fost admis la Universitatea ce Stat din Erevan, Facultatea de limbi străine (franceză).

Terminând studiile de cinci ani, a fost repartizat ca profesor de franceză la diferite școli din capitala Armeniei. În paralel cu franceza, a predat desenul și muzica. Timp de 20 de ani a slujit cu devotament și dragoste profesia aleasă, fiind respectat de elevi și părinți.

Având înclinații profunde spre muzică, Varujan Semizian a format grupuri de interpreți la mandolină și acordeon. A participat la numeroase olimpiade școlare, fiind distins cu premii și diplome. A realizat înregistrări la posturi de radio și televiziune, care i-au transmis concertele. În repertoriul acestora, pe lângă cântece armeneste, figurau, la loc de cinste, compoziții românești.

Începând din anii de școală a făcut traduceri la ziarele "Pionier", "Avangard", "Gragan terț". Cunoscător a opt limbi străine, s-a aplecat cu precădere spre literatura română. El a tradus cartea scriitorului Ion Apostol Popescu, apărută la Cluj și intitulată „Povești armeneste din Transilvania”. Volumul a

apărut în anul 1999, în orașul Ecimiadzin. În prefața cărții, Varujan Semizian scrie : " Poporul armean prețuiește foarte mult silința și răbdarea depusă de a culege aceste bogate și scumpe basme, ca niște pietre prețioase căzute în gunoi. El a murit, dar munca lui uriașă nu va pieri și nici nu se va uita niciodată”.

În 1980, familia Semizian se mută în S.U.A. și se stabilește în orașul Los Angeles. Începe să colaboreze la publicațiile armenesti.

Printre acestea, menționăm: „Paros”, „Sevan”, al cărui redactor șef era Suren Barsalian, după decesul căruia publicațiile au fost conduse de soția acestuia, Soussana Barsalian. Paleta temelor abordate era foarte variată, de la impresii din Armenia până la știri, reportaje și informații din întreaga lume.

Varujan se impune ca un prolific redactor ale căror materiale sunt citite și apreciate. După douăzeci de ani a simțit nevoia să viziteze Armenia. Întâmpinat cu căldură și dragoste de colegi, prieteni și elevi, Varujan Semizian a fost invitat de posturile de radio și T.V. să împărtășească impresiile și amintirile de odinioară. Nu a uitat să interpreteze la muzicuță câteva din cântecele înregistrate în anul 1961. Surpriză la finalul interviului: i s-a oferit o casetă cu înregistrările făcute pe vremea dăscăliei, când a condus formația de muzicuțe. A fost un moment emoționant, pe care Varujan și-l amintește cu mare plăcere.

Varujan nu uită să menționeze că, atunci când a plecat din România, a luat cu el câteva cărți de povești dragi lui și pe care le-a citit de mai multe ori.

Este căsătorit, are doi băieți și mai mulți nepoți, pe care îi iubește cu tot patosul sufletului său. Se consideră un om împlinit. Are însă o mare dorință: să viziteze orașul nașterii și

copilăriei, Bucureștiul, de care este legat trup și suflet și este convins că acest vis i se va îndeplini cât mai curând.

O viață de om dedicată semenilor.

ERSILIA CHIURDIAN-STĂNESCU

Ne întrebăm, adesea, de ce pleacă atât de timpuriu dintre noi cei mai buni, cei tineri, cei mai curați?

Născută în anul 1951, a trecut în neființă la 15 octombrie 1993. De necrezut, dar adevărat. Se stinge din viață la vârsta de 42 de ani. O figură gingașă, cu ochii mari, străvezii, cu un zâmbet neșters pe buze, emanând raze de inteligență celui cu care vorbea.

A absolvit Facultatea de limbi germanice din București cu media 10. După obținerea diplomei de profesoară este numită la catedra de limba engleză a unui liceu din Tg. Jiu. Ulterior, este transferată la Liceul „I.L.Caragiale” din București.

În 1991 susține un referat pe tema predării tehnicilor de scriere în limba engleză în cadrul unei Conferințe naționale organizate de Asociația profesorilor de limba engleză din România.

Devine asistent universitar la catedra de limbi moderne, specialitatea limba engleză. În 1992 participă la cursurile de vară din Hastings (Anglia), unde obține o bursă de studii la Edinburg. În cadrul Fundației „Soros” urmează un curs de perfecționare, la Iași, cu profesori englezi.

A scris numeroase lucrări științifice:

1. Noi apariții editoriale în Statele Unite ale Americii;
2. Teaching conversation techniques;
3. Revista „Speak English” (Ed. Coresi);
4. „Eisenhower at war 1943 – 45” (Ed. Pacific-Bucur);
5. „The Seals” (traducere în limba română –

Ed. Nemira); 6. „Artistic imagery in W. Shakespeare’s and V. Voiculescu’s sonnets”.

În septembrie 1993 urma să dea doctoratul, dar aripile vieții i-au fost frânte, la 15 octombrie, același an, lăsând posterității amintirea calităților sale spirituale de neuitat.

(Sursa: Nadia Horasangian, „Ararat” 47)

GABRIELA TEODORA

STEPAN

Născută la 3 martie 1944, în București. Între anii 1950-1957 absolvă Liceul de fete din capitală, după care urmează Liceul de muzică nr.1 (1957-1962). Este licențiată a Conservatorului „Ciprian Porumbescu”, secția pian, promoția 1967.

Din același an este numită profesor de pian la Liceul de Muzică „George Enescu” din București.

Membră în numeroase jurii ale unor competiții naționale, inclusiv la cele organizate la nivelul Ministerului Învățământului (cu caracter de „Olimpiade” în domeniul interpretării muzicale). Ani de-a rândul, membru în Consiliul artistic al liceului. Distinsă cu građația de merit pentru activitatea didactică.

Cel care a îndrumat-o spre studiul muzicii și care i-a și urmărit evoluția în primii ani a fost maestrul Alfred Alessandrescu. Dintre profesorii cu care a lucrat un loc aparte l-au ocupat Stela Cameninăcea-care i-a constituit și un autentic model pentru cariera pedagogică de mai târziu – și prof. Ovidiu Drimba.

Încă din anii studenției s-a afirmat ca interpretă de muzică de cameră. Duo-urile camerale din care a făcut parte, susținând recitaluri foarte apreciate pe prestigioase podiumuri muzicale ale capitalei (Sala Mică a Palatului, Ateneul Român) au realizat și numeroase înregistrări pentru emisiuni de Radio și Televiziune.

Dăruindu-se activității didactice, prof. Gabriela Stepan a obținut elogii în țară și în străinătate, discipolii săi devenind

studenți meritorii ai unor instituții de învățământ muzical din România, Franța, Germania, S.U.A., Israel, etc. Elevii îndrumați la clasa de pian au obținut peste 35 de premii internaționale în Italia, Spania, Franța, Germania (printre care figurează și cele purtând prestigiul unor competiții de mare dificultate, inclusiv în lista celor afiliate Federației mondiale).

Aceste rezultate se adaugă unui lung șir de premii la competițiile naționale – majoritatea răsplătind locul I. Aprecierile la adresa pregătirii profesionale a tinerilor pianiști s-au concretizat și în distincții acordate direct profesoarei: „Diploma d'onore” conferită de Assessorate alla Cultura di Citta di Stresa (1984), „Diploma d'onore” a Concursului Internațional de pian „Schumann-Young Chang” – Targa Macugnaga (1991), medalia municipalității din Mansle – Franța (1980), ca și aprecierile primite cu ocazia recitalurilor susținute de elevii îndrumați în Italia, Spania, Franța, Germania, în concertele cu orchestră sau în emisiunile de radio și de televiziune la care a fost invitată.

Urmărind valorificarea pregătirii pianistice a tinerilor discipoli și în relația permanentă cu publicul, dar și creșterea unor noi generații de iubitori ai muzicii, Gabriela Stepan a coordonat și prezentat stagiuni muzicale duminicale la Ateneul Tineretului la Sala Dalles, organizând și ciclul „Studiul tânărului solist” în cadrul Universității Cultural Științifice București, cu care prilej a fost și distinsă cu Diploma de Onoare (1987) și Diploma jubiliară și Medalia „N.Iorga” (1993).

Despre activitatea prof. Gabriela Stepan au apărut numeroase articole de apreciere în presă. Printre acestea menționăm câteva:

„În spatele acestor talente cu adevărat de excepție stă un pedagog-muzician dedicat integral acestei profesii, un

om cere și-a focalizat toată energia vieții în acest nobil sens. Profesoara Gabriela Stepan are un stil intransigent de lucru, explorează până la limită resursele copiilor și îi învață de foarte devreme să și le fructifice, ajungând astfel la fenomenul de creație, la vârste mici! Cultivă mijloacele tehnice cu multă asiduitate, concomitent cu adâncirea conținutului, obținând o tehnică instrumental funcțională, bazată pe o bogată și nuanțată cultură a sunetului la pian. Este o personalitate puternică, ce se identifică cu profesiunea se de credință”.

Ascultându-i pe cei doi "ucenici vrăjitori" ai săi, auzi Muzica! „Ucenicii vrăjitori” / (Carmen Popa, Cultura Națională, nr. 5, 30 iunie 1996, pag. 2)

„Faptele pledează prin ele însele pentru un profesor excepțional și elevii săi excepționali. Dna Gabriela Stepan va continua cu aceeași pasiune și dăruire, identificându-și viața cu munca la catedră; iar elevii săi, mereu alții, vor câștiga - desigur - multe alte premii naționale și internaționale.

Este datoria noastră de onoare de a-i urmări în egală măsură pe elevi și pe profesor (...).

Elevii reprezintă profesorul”

(Cristina Sârbu - Azi, 3 aprilie 1996, pag. 5)

„Gabriela Stepan este un pedagog de elită: are darul de a descoperi calitățile muzicale și umane pe care le poate clădi, sacrificându-se fără ezitare, ca un Meșter Manole - de ce nu? - pianistul de calitate.

Gabriela Stepan este un maestru: finisează, transcende muzica, o trece din sufletul ei în cel al copilului din care vrea să facă, din prima clipă, artist și nu „operator de clape. (...)”.

Gabriela Stepan are zeci de discipoli răspândiți prin S.U.A., Israel, Germania, care sunt pianiști, soliști, fac muzică de cameră, sunt profesori, compozitori.

Gabriela Stepan a primit „botezul” în muzică de la maestrul Alfred Alessandrescu și nu a vrut să devină o profesoară, ci dorea să facă muzică de cameră, să facă lied. Nu a fost să fie și nu sunt singura care crede că este mai bine așa.

(Ecaterina Stan – „24 de premii internaționale”... - Cultura Națională, 5 sept. 1996, pag. 8)

„În cadrul concertului inaugural al Fundației „Excelsior” pentru susținerea copiilor supradotați, l-am reascultat pe Alexandru Ciobanu, un pianist care la doar 14 ani este deja un talent binecunoscut chiar și în străinătate, datorită palmaresului său, construit cu strădanie și pasiune încă de la 7 ani. Lucrând de patru ani la Liceul „George Enescu” cu excelenta profesoară Gabriela Stepan, el a acumulat un repertoriu complex, dar mai ales a câștigat - în plan tehnic și interpretativ - aspecte evidențiate de altfel, în reușitele sale - naționale și internaționale.

(Anca Florea – „Palmares la 14 ani” - Actualitatea muzicală nr.194, aprilie 1998, pag.2)

„Presa franceză i-a decretat fără rezerve virtuozii. Este un epitet cu care interpreții români ne-au obișnuit deja, numai că aceștia despre care vorbim acum sunt la vârsta când, de obicei, performanțele abia se întrezăresc. (...) Fapt demonstrat de-a lungul anilor, elevii doamnei Gabriela Stepan se situează la toate competițiile numai pe locul I. Numeroasele premii naționale și internaționale certifică în mod indubitabil calitățile elevilor și sunt și premii ce se cuvin acestei profesoare, dăruită de o viață cultivării minunatelor mlădițe.”

(Gabriela Hurezean – „Ambasadori ai virtuozității românești” – Tineretul Liber -23 iunie 1990, pag.3)

SETIR

MAGANIAN

Născut la 14 ianuarie 1926, în localitatea Târgu-Frumos, jud. Iași.

A fost al cincilea copil – dacă ținem cont că prima născută (Araxi) s-a prăpădit în pustiurile Siriei – al unei familii de intelectuali armeni (profesori, amândoi) refugiați în România din calea călăilor îmbrăcați în uniforma armatei turce, în timpul genocidului.

Tot în Siria, la Alep, s-a născut cea mai mare dintre surorile lui, Anahid (căsătorită Garabedian), apoi: Mary (căsătorită Haciturian) la Adana; Alice (căsătorită Afrikian, și care trăiește la Erevan), s-a născut la Galați, urmează el și apoi Ulnia (căsătorită Blănaru) se naște la Ploiești.

După ce se naște el, la puțin timp, părinții lui Maganian, Nșar –care funcționa ca director - și Maganian Zaruhi – care funcționa ca profesoară la Orfelinatul de Copii Strunga – se mută la Ploiești.

Aici urmează cursurile primare și gimnaziale („supra-primare”, pe vremea aceea).

Cursurile liceale le-a absolvit la Ploiești, la Liceul „Sf. Petru și Pavel”. În paralel cu urmarea cursurilor liceale, a muncit (de la 14 ani), întâi ca ucenic într-un atelier de tâmplărie, apoi ca agent comercial – distribuitor de țigări. Toate acestea, pentru a fi, alături de tatăl său, încă un susținător material al numeroasei sale familii.

Din aceleași motive, a urmat și cursurile „Școlii Tehnice Economice”, alegându-și astfel o carieră „practică” (aceea de contabil), deși avea puternice înclinații spre una

artistică. Mărturie în acest sens stă și faptul că a făcut parte din echipa teatrală de liceeni al cărui membru era și viitorul actor Fory Eterle și care era condusă – atunci în calitate și de „regizor” – de Toma Caragiu. Cu această echipă cutreiera satele și comunele prahovene, „culturalizând masele”.

După terminarea stagiului militar, în 1950, se angajează contabil la „I.P.E.I.L.” – Ploiești. În 1953, se transferă contabil-șef la „I.F.E.T.” – Sinaia. În această perioadă se căsătorește cu o teleormăneancă (Tănase Dumitra-Șușanig, „poreclită” pe armeneste).

În 1955 se transferă la „Trustlemn” – Ploiești ca șef serviciu contabilitate, apoi, în 1956, la „Direcția Silvică” – Ploiești ca șef serviciu C.F.I. (control financiar intern), unde rămâne până în 1959.

În 1958, pe 4 iulie, devine tată. Are un fiu: Maganian Levon-Dan.

În 1960 se transferă la „D.R.E.F.”- Ploiești ca șef serviciu C.F.I. În 1962 se transferă ca șef-contabil la „I.M.T.F.” – Ploiești.

În 1967 începe cursurile „Academiei de Studii Economice” – București, la fără frecvență, pe care le absolvă în 1971.

Din 1971 până în 1976 este detașat de „U.M.T.C.F.” – Ploiești (fosta „I.F.E.T.”) la „Centrala de Exploatare a Lemnului – „C.E.L.” – București, ca șef serviciu „Aprovizionare”.

Din 1977 până la pensionare – în 1978, după 39 de ani de activitate – lucrează ca titular pe acest post.

Deși se pensionează, reia activitatea în același an, la același loc de muncă, pe aceeași funcție, fiindcă „n-are astâmpăr” să stea acasă (după cum spunea).

Din 1990 până în 1999, 12 ianuarie (când decedează, cu două zile înainte de a împlini 72 de ani) a fost asociat cu câțiva dintre foștii colaboratori și prieteni în societatea comercială „Interfacesta” S.R.L., ca director comercial.

Și-a petrecut toată viața în industria lemnului și, pentru că așa după cum spunea, „de la 14 ani mi-a intrat lemnul-n sânge; așa că de-aia am ales marea familie a forestierilor...”

A fost o fire deschisă, comunicativă, energică, ambițioasă, generoasă și iubitoare.

A știut totdeauna să ajute pe cineva la necaz, din proprie inițiativă sau dacă i se solicita acest lucru.

A știut totdeauna să aprecieze o glumă bună, o melodie sau o poezie sau o pictură bună.

A știut întotdeauna să recite o poezie, să cânte (mai ales cântece vesele, de petrecere) să spună un banc, într-un cuvânt să fie „sufletul petrecerii”.

Așa mi-l voi aminti întotdeauna: un bărbat care a știut să-și trăiască viața așa cum a vrut și a putut, din cauza vremurilor, alături de familia sa (soție și copil – pe care i-a iubit și ajutat foarte mult) alături de colegi, prieteni, cunoștințe, alături, mai ales de comunitatea armeană și de organizația ei, „Uniunea Armenilor din România” (al cărui secretar-general a fost de la înființare până a decedat).

A murit, ca și copacii – în picioare – pentru că – știți – de la 14 ani...

ELENA FLORICA ȘUSTER

Din partea mamei descinde dintr-o veche familie de armeni din nordul Moldovei – familia Tăbăcaru (vezi Elena Florica Șuster „O veche familie de armeni” – „Ararat”, Anul XVI, nr. 11 (320), 1-15 iunie 2005, pag. 5).

Tatăl – Petru Șuster, de origine austriacă, a fost profesor universitar, doctor în Științe Naturale, membru al Academiei de Științe din România, primul cadru didactic care a ținut un curs de biologie generală și istoria biologiei la Universitatea din Iași.

Mama – Eufrosina Tăbăcaru, căsătorită Șuster, de origine armeană. Ambii ei părinți erau armeni: tatăl – Grigore Tăbăcaru, mama – Ana Malhasovici, căsătorită Tăbăcaru. Străbunicul, Garabet Tăbăcaru, vine de la Suceava și se stabilește la Luizoaia, în apropiere de Botoșani. A fost arendaș de moșii și a cumpărat terenuri agricole. Fiul său, Grigore Tăbăcaru – bunicul, a fost proprietar de moșie în comuna Văculești, lângă Botoșani. În anul 1921 și-a cumpărat cu 500.000 de galbeni o casă în Botoșani, pe strada Sfinții Voievozi – actuala strada Victoriei – casă care a fost demolată. Grigore Tăbăcaru a decedat în anul 1934, la vârsta de 83 de ani. Garabet Tăbăcaru a avut, în afară de fiul Grigore, două fiice: pe Flora, care s-a căsătorit cu Ilie Murad și s-a stabilit la Focșani, și pe Maria, care s-a căsătorit cu Mihai Manea, la Botoșani. Maria Manea a avut trei copii: pe Lucreția, căsătorită Capri, pe Caterina, căsătorită Loganovici, și pe

Grigore (Grigoriță, cum i se spunea în familie) de profesie pictor. Acesta și-a făcut studiile de pictură în Germania. Pe Lucreția Manea, căsătorită Capri, a înfiat-o mătușa acesteia, Flora Murad, care n-a avut copii.

Lucreția Capri a avut trei copii: pe Gheorghe, pe Iolanda și pe baronul Nicolae Capri. Nici unul dintre ei nu a avut copii. Nicolae Baron Capri s-a născut la Focșani la 18 decembrie 1919 și a decedat în ziua de 13 aprilie 1998. Tatăl său, Grigore Capri (1882 – 1945) era mare proprietar de pământ în județul Roman, ca și în județul Putna. Mama sa, Lucreția Murad (1886 – 1958) avea ca zestre o moșie în comuna Brăilești (județul Dorohoi). Ambii părinți ai lui Nicolae Capri și-au făcut studiile la Viena.

Grigore Tăbăcaru a fost căsătorit cu Ana Malhasovici (de origine armeană). Au avut doi copii: pe Cristea, avocat la Iași, și pe Eufrosina, căsătorită Șuster. Eufrosina Tăbăcaru s-a născut în anul 1896 în comuna Văculești județul Botoșani și a decedat în anul 1963 la Iași.

Elena Florica Șuster s-a născut la 21 martie 1936 la Iași. A absolvit cursurile primare și cele liceale (Liceul „Oltea Doamna”) la Iași. Este absolventă a Facultății de Filologie, secția limba și literatura rusă de la Universitatea „Al. I. Cuza” Iași, fiind diplomat universitar, specialitatea limba și literatura rusă.

Și-a început activitatea în anul 1961, ca bibliotecar principal la Stațiunea de Cercetări biologice – geografice „Stejarul” din comuna Pângărați – Neamț. Se transferă în același an la Biblioteca Centrală Universitară „M. Eminescu” din Iași, cu aceeași funcție.

În anul 1962 este numită bibliograf principal la aceeași bibliotecă.

Între anii 1963 – 1968 este asistent universitar la Institutul Politehnic Iași, unde predă cursuri de limba rusă la facultățile Electrotehnică și Hidrotehnică. În perioada 1969 – 1990 ocupă funcția de redactor principal la centrul de Documentare și Publicații Tehnice din cadrul Ministerului Industriei Ușoare din București, apoi la Centrul de Estetică a produselor Industriei Ușoare și, în final, la Institutul de Modă pentru Industria Ușoară.

„La 9 martie 1974 a avut loc, la Academia Română, prima „Întâlnire a urmașilor foștilor membri ai Academiei”. Și astfel, în aula Academiei Române, acolo unde tatăl meu – Profesor Dr. Petru Șuster, și-a prezentat de-a lungul vieții lucrările științifice – spune Șuster Elena – am vorbit de această dată eu despre personalitatea regretatului meu tată. Am fost cea mai tânără dintre vorbitori.

Cu această ocazie s-a mai vorbit despre: Vicențiu Babeș, Victor Babeș, Gheorghe Ionescu – Sisești, Constantin Rădulescu – Motru, Theodor Speranția, D. Olănescu, Ștefan Fălcoianu, Cezar Petrescu și Cornel Medrea.

Pot spune că era o premieră în cadrul Academiei Române. Această primă „Întâlnire” a fost organizată de Comitetul de elaborare a Istoriei Academiei, al cărui președinte era academicianul Ștefan Milcu, iar secretar Petre Popescu – Gogan. Comitetul respectiv a fost înființat în anul 1972 și desființat câțiva ani mai târziu din motive lesne de înțeles.

Președintele Academiei era academicianul Miron Niculescu, iar secretar științific era Radu Voinea, ulterior președintele Academiei.

În cadrul „Întâlnirii”, în aula Academiei Române s-a amenajat câte o vitrină expozițională cu fotografii și

documente pentru fiecare dintre foștii membri ai Academiei despre care s-a vorbit.

Urmașii au datoria de a cinsti memoria celor pe care îi reprezintă.

Este de fapt datoria întregii națiuni”.

Recent a apărut, la Botoșani, un volum consacrat mișcării filatelice din localitate, autor Ștefan Nicolau. Printre figurile cunoscute ale colecționarilor se menționează și numele profesorului dr. Petru Șuster. Încă o recunoaștere a uneia din pasiunile majore ale omului de cultură și știință.

După cum recunoaște distinsa doamnă, cel mai frumos serviciu l-a avut...după ce a ieșit la pensie. Timp de cinci ani a lucrat la Uniunea Armenilor din România, unde a făcut parte din secretariatul general al Uniunii...” (publicația botoșăneană „Cățelul de usturoi”, nr. 4, martie 2002, pag. 3)

A fost căsătorită între anii 1965 – 1976. Are doi copii: Laurențiu și Velentin.

La cea de a VIII-a sesiune științifică a Institutului Politehnic „Gh. Asachi” din Iași a prezentat lucrarea științifică „Dragostea de patrie la Esenin”.

A alcătuit, în colectiv, Manualul de limba rusă pentru studenții din anii I și II (sem. II) pentru facultățile Institutului Politehnic Iași.

A elaborat o culegere de texte în limba rusă pentru studenții Facultății de Electrotehnică de la Institutul Politehnic Iași – partea I; Hierasus, X, Editura Fundației Chemarea Iași, 1997; Artă Moldaviae Septentrionalis, I, 1999, Editura AXA, Botoșani.

A publicat în: „Revista învățământului superior”, „Nor Ghiank”, „Jurnalul Dimineața Botoșanilor”, „Jurnalul literar”.

Este inițiatoarea realizării albumului „Case armenesti din România”, album care se află în lucru.

Este colaborator al revistei „Ararat”.

A primit diploma de Excelență din partea Bibliotecii Județene „Mihai Eminescu” din Botoșani (ianuarie 2002).

Elena Florica Șuster nu poate uita că în primăvara anului 1945 bunica Ana Tăbăcaru și unchiul Cristea Tăbăcaru au fost scoși din casa în care locuiau la proprietatea din Văculești (județul Botoșani). Bunica, în vârstă de 95 de ani, a fost dusă în bucătăria de vară, unde îi aduceau sătenii de mâncare, dar datorită frigului a supraviețuit doar două săptămâni, după care a decedat de dublă pneumonie, iar unchiul Cristea Tăbăcaru a fost trimis cu domiciliu obligatoriu în orașul Roman, unde a și decedat.

În ceea ce privește activitatea în cadrul Comunității Armene din București, este elocventă dedicația: „Doamnei Șuster, pentru abnegația ei armenescă, stima lui Sergiu Selian.”

Fire dinamică, generoasă, gata oricând să vină în sprijinul semenilor, a desfășurat o bogată și rodnică activitate în cadrul comunităților armenesti din București, Botoșani și nu numai.

A fost mereu alături de cei lipsiți de sprijin și de bătrâni, pe care i-a ajutat cu fapta și cu vorba de îmbărbătare și speranță în mai bine.

S-a manifestat ca bun organizator în desfășurarea manifestărilor cultural-artistice în cadrul Uniunii Armenilor. Ca bun creștin, a sprijinit parohia armeană din Botoșani, fiind prezentă la slujbele și evenimentele marcante înscrise în calendarul armenesc.

În ciuda vârstei, a rămas același neobosit participant la viața urbei botoșănene, de care este legată trup și suflet.

Devotată etniei sale, doamna Florica Șuster continuă să se bucure de dragoste, afecțiune și respect din partea

conationalilor, dar și a foștilor elevi, numeroși cetățeni care îi poartă o nețărmuită și statornică afecțiune.

ARA ALEXANDRU ȘIȘMANIAN

Născut pe 26 ianuarie 1951 la București, Ara Alexandru Șişmanian urmează, după un prim an la Facultatea de limbi romanice, Secția Franceză, cursurile Facultății de limbi orientale, Sectia Hindi, unde îl are ca profesor de **filosofie și religie indiană** pe Sergiu Al-George, absolvind-o în 1974 cu o teză despre sacrificiul vedic (*Sacrificial vedic sau Coincidentia oppositomm*).

În 1975 obține, din partea unei fundatii belgiene, o bursă în vederea aprofundării studiilor indianistice, bursă de care nu va putea beneficia, viza fiindu-i refuzată. Publică sporadic cronici literare în *Luceafărul* și eseuri de fenomenologie literară în *Steaua (Topos și Rit in opera lui Mihail Sadoveanu, Ciudatele farse și zadarnicele melancolii ale diaconului Creangă, Metaforă culinară și spirit carnavalesc la George Călinescu)*, sub cvasi-pseudonimul Alexandru Romașcanu. Frecventează *Cenaclul de Luni* unde citește un grupaj de „psalmi”, constituind nucleul volumului *Menuetul menestrelului morbid* (volum inedit). Pe 4 martie 1977 semnează Apelul pentru respectarea Drepturilor Omului în România, lansat de scriitorul Paul Goma.

Părăsește, în urma multiplelor persecuții politice (între care o tentativă de internare „psihiatrică” pe baza Decretului 12/1965), definitiv România în 1983, stabilindu-se în Franța. Urmează cursuri de istoria religiilor la École Pratique des Hautes Etudes și studiază sanskrita, armeana clasică, ebraica biblică și copta, pregătind o teză de semiologie comparată a religiilor (vedism și gnosticism). Publică, în reviste de

orientalistică și în Actele unor Conferințe internaționale de istoria religiilor, mai multe studii de specialitate: *Le Nombre et son Ombre. Cosmodicée et cosmogénie dans le Veda et dans la Gnose, le Nombre et son Ombre (Ke'sume')*, *L'Orientalisme au Carrefour. Reflexions en marge d'une «Nouvelle politique de l'Orientalisme»*, *Semiologie et Ontologie. Quelques observations méthodologiques a partir d'une «spectroscopie» de l'Apocryphon de Jean*, *Sergiu Al-George - L'abstracteur de la forme.*

După Revoluție publică în reviste din țară poezie (*Contrapunct, Viața românească, Vatra, Familia, Ramuri, Luceafărul*) precum și, în țară și în exil, articole politice (*Contrapunct, Lumea liberă românească, Dorul, Cotidianul, Vatra, Familia*). În 1997, respectiv 1998 și 1999, apar, la editura "Arhipelag" din Târgu Mureș, cele trei volume ale *Tripticului (Priviri, Ochiul orb, Tireziada)*.

Versiunea unificată a *Tripticului* vede lumina tiparului în 2001, la Editura Cartea Românească. Din 2003 începe publicarea, tot la Cartea Românească, a «hexalogiei» *Migrenelor*.

În 1993 izbutește realizarea unui Colocviu Internațional de Istoria Religiilor - *Psychanodia* - la Paris (Institut National des Langues et Civilisations Orientales - INALCO), în memoria lui Ioan Petru Culianu, asasinat de securitate. Creează, în mai 2005, asociația "Les Amis de I.P. Couliano", al cărei președinte este. Publică în mai 2006 tomul I al Actelor: *Ascension et hypostases initiatiques de l'ame. Mystique et eschatologie à travers les traditions religieuses*, în colaborare cu soția sa, Dana Șișmanian. Tomul II al Actelor (*Les huit transgressions de Ioan Petru Culianu*) e în pregătire.

A publicat volume de poezie:

- ◆ *Priviri* (1997), *Ochiul Orb* (1998), *Tireziada* (1999), Editura Arhipelag, Târgu-Mures.
- ◆ *Triptic* (2001) : *Priviri, Ochiul Orb, Tireziada* (reunite), Cartea Românească.
- ◆ *Migrene I* (2003), Cartea Românească
- ◆ *Migrene II* (2004), Cartea Românească.
- ◆ *Migrene III* (2005), Cartea Românească
- ◆ *Migrene V-VI* (în pregătire)
- ◆ *Menuetul menestrelului morbid* (în pregătire)
- ◆ *Si minor* (în pregătire)
- ◆ *Vampirism* (în pregătire)

Traduceri în limbi străine:

Ochiul Orb, in Dieter SCHLESACK, *Gefährliche Serpentinaen. Rumänische Lyrik der Gegenwart*. Druckhaus Verlag, 1998.

Într-un amplu interviu acordat criticului Paul Cernat, intitulat „Un conglomerat al durerii și dezgustului...” publicat în periodicul „Ararat”, poetul Ara Alexandru Șișmanian mărturisește: „Bineînțeles, rezumatele sînt totdeauna mult mai idilice decît faptele trăite. Întradevăr, dacă decizia de desfacere a contractului de muncă, o colecție de incredibile ineptii, comporta și ideea extravagantă a atentării la Secretul de Stat (corectînd publicațiile EA (Editura Academiei) se pare că spionam, nu se știe pentru ce putere străină!), în paralel Busuioc(eanu) se dedase la o operațiune mult mai puțin amuzantă. Profitînd de un decret scelerat de-al lui Ceaușescu (12/1965) ce definea opozanții politici pur și simplu ca nebuni - sînt binecunoscute multiplele internări psihiatrice pe motive politice - ipochimenul depusese la Procuratură un fel de denunț-diagnostic, ce cuprindea, bun înțeles, referiri doctissime la semnarea Apelului Goma și încheia printr-o

propoziție capitală ce-mi califica „maladia“ ca „manie obsesivă de a critica producția de carte a *Editurii Academiei* și conducerea acestei instituții“ (cred că citatul este exact). Oricum, paradoxul era total! Căci dacă în decizia de desfacere a contractului mă pomeneam definit ca spion-al-unor-texte-destinate-publicării, adică al unor „secrete” sortite comercializării pe un pumn nu de dolari ci de lei băștinași, în urma și pe temeiul semnării apelului Goma *pentru respectarea drepturilor omului*, denunțul-diagnostic adresat Procuraturii se bizuia exact pe același „argument”.

„Mania obsesivă de a critica...” În fond, din acest punct de vedere dictatorul și directorul erau pe aceeași lungime de undă: și unul și celălalt erau convinși că tot ce risca să-i demaște (crimele unuia, matrapazlîcurile celuilalt, de fapt matrapazlîcurile ambilor!) nu putea să țină decît de sfera insanității mentale. Bizareria, ca să nu spunem ipocrizia acestei atitudini caracteristice totalitarismului paranoid (dacă tot e să formulăm „diagnostice”) constă în includerea „terapeuticii“ în sfera unei represiuni ce-și mărturisea, astfel, afîinitatea cu psihopatologia.

Cum am putut constata mai tîrziu, cînd m-am găsit în situația de a consulta toate aceste „documente“, diagnosticul directorial se sprijinea pe două denunțuri extorcate, nu știu exact prin ce mijloace, unor колеge de la corectură (pe care nu le voi numi), una, o lungană frumușică cu sîni splendizi, fie spus în treacăt, cealaltă, o „stahanovistă“ cu fizic ingrat pe care această delapidare a sănătății proprii avea s-o conducă, doi ani mai tîrziu, la spital.

Deocamdată, însă, era rîndul meu să fiu condus la Spitalul 9, într-o dubă, laolaltă cu cîțiva inși de aspect dubios, între care un bețiv ce n-a întîrziat să vomite și a sfîrșit prin a dispărea nu știu unde, de îndată ce i s-a ivit prilejul; la aceștia se

adăuga, firește, „milițianul-psihopomp“, a cărui misie era să ne conducă pe această nouă buclă a infernului pînă la cabinetul vreunui medic. În mod curios, n-a găsit pe nimeni (de altfel, de acest moment de relativă derută a profitat și bețivul pentru a se face nevăzut), astfel încît „psihopompul“ s-a văzut nevoit să ne aducă înapoi de unde ne luase. Au mai trecut vreo trei săptămîni. Între timp, cîte ceva se mai schimbaseră în situația mea căci obținusem trei recomandări foarte favorabile ce infirmau și chiar puneau în postură delicată acuzațiile de insanitate ale EA. Cea dintîi, din partea jurnalistului, criticului și istoricului literar Levon Kalustian, personalitate excepțională ce cunoscuse, de altfel, prea bine infernul penitenciar comunist. A doua venea din partea profesorului Cicerone Poghiric, care ne predase cîteva cursuri de istoria religiilor la facultatea de hindi, deschizînd mai cu seamă drumul doctorului Al-George (alt „cunoscător“ al închisorilor comuniste), acesta din urmă nefiind universitar. Ulterior, profesorul Poghiric a părăsit România nu mai știu în urma căror persecuții, găsind, după o perioadă destul de dificilă în Italia, un post la Universitatea din Bochum (mi se pare că I.P. Culianu a jucat un rol în această privință). În fine, a treia recomandare, extrem de simpatetică și simpatică am datorat-o bunăvoinței d-nei Eugenia Oprescu, eminentă cercetătoare pe care o cunoscusem în perioada colaborării mele la MLR, unde, printr-o incoerență bizară a sistemului, devenise secretară de partid. Ceva mai tîrziu, d-na Oprescu a fost implicată în tenebroasa afacere a „meditației transcendente“, ce avea s-o coste, din păcate, extrem de scump.

Probabil că Securitatea, care trebuie să fi urmărit îndeaproape întreaga afacere, inspirînd atît „ezităările“, cît și „deciziile“, fixase deja o configurație de compromis. Cert e că procurorul ce se ocupa de caz aproape că m-a implorat să mă

mai duc o dată la Spitalul respectiv, „de bună voie” dar însoțit de același „milițian-psihopomp”; evident, dosarul trebuia „betonat” cumva. Astfel am fost dirijat de-bunăvoie-cu-milițianul-la-spate spre ospiciul ce ar fi trebuit să-l adăpostească la drept vorbind pe Ceaușescu în primul rînd și-o bună parte din familie și clică pentru a completa tabloul (de ce nu și pe Busuioceanu, între alții?). De data aceasta n-am mai fost transportat, însă, cu duba, ci am luat prozaic tramvaiul. Și nici nu mai eram întovărășit de vreun oarecare bețiv ce să-și întindă în jur voma ori de vreo altă figură dubioasă. Eram singuri, „psihopompul” și cu mine, singuri în drum spre infern. Ajunși, în fine, milițianul s-a închis mai întîi în cabinet cu o doctoriță de-a lor. Au șopocăit destul de mult. Apoi a venit rîndul meu. De data aceasta lucrurile n-au trenat deloc, pentru că, după circa 60 de secunde de „consultație” și vreo 2-3 minute necesare pentru redactarea „concluziilor”, am putut ieși liber ca păsările cerului... pe culoar. „Concluziile” astea, cum am putut constata foarte repede, erau o chestie foarte șmecheră. Căci după ele, dacă nu puteam face obiectul unei internări, nu eram destul de „bolnav” pentru asta, eram totuși taman atît cît era necesar pentru a justifica denunțul EA și evita directorului un drăguț de proces în calomnie! „C'est ainsi que je suis devenu un presque-fou politique” aveam să scriu mai tîrziu în cererea de azil politic în Franța. Nu-i vorbă, am încercat destul de insistent să-i intentez o acțiune în calomnie lui Busuioceanu și să-l acuz de abuz, ambele acuzații perfect justificate. Însă lucrul s-a dovedit imposibil și chiar riscant.

Problema era că după un an de trudă și pericole nu neapărat insignifiante mă vedeam întors la punctul de plecare. Eram din nou, ei da, corector la EA. Singura diferență: mă căsătorisem.

În fapt, ostilitățile continuau să mocnească. De două ori Busuiocul directorial mi-a inventat niște sancțiuni și tot de două ori a fost nevoit să le retragă. Căci descoperisem și eu o armă nouă: greva foamei (prima oară 9 zile, a doua, 13). Asta-mi reamintea, de altfel, perioada studenției, când traversasem o fază „ascetică“ de influență indiană: yoga, vegetarianism (mîncam niște oribile conserve de roșii spre disperarea mamei), posturi... De la o zi, vinerea, trecusem repede la trei zile de post pe săptămînă (singurul aliment: cafeaua). Pe deasupra, dormeam pe jos cu o mică buturugă în chip de pernă. Ceva mai tîrziu, cînd l-am vizitat, am constatat că și Culianu practica niște tehnici de acest gen. Nu părea să doarmă în pat, dacă ăla putea fi numit pat... Dar despre asta, mai încolo.

N-aș putea fixa cu precizie data, dar cred că prin septembrie '80 „stahanovista“ a fost nevoită să se interneze. Excesul de efort la care supusese un fizic fragil sfîrșise prin a o doborî. În ultimele luni dinainte de internare se uita la mine cu o privire de cățelușă bătută. Remușcări? Nefericita! Avea într-adevăr ceva jalnic cu ambiția asta meschină (visul ei era să devină șefa corecturii) și aerul de coțofană rahitică. Milă sau „apărare a valorilor“? Nu știu bine, probabil amîndouă. În orice caz, aflînd situația monstruoasă în care monstruoasa „conducere a EA“ o plasase, de vreme ce, nemulțumită cu spitalizarea la care supranormele o împinseseră pe nenorocită, îi pretindea, în plus, noi supranorme, și mai bestiale, ce aveau poate s-o aducă, în fine, spre satisfacția directorială, direct la cimitir- omul-oră? și de ce nu femeia-semn? – am decis că trebuia cu orice preț să reacționez. Orice mi-ar fi făcut fata asta nu puteam să mă uit liniștit în timp ce tocmai cei ce o manipulaseră cu prilejul tentativei ratate de internare „psihiatrică“ voiau acum s-o strivească sub efort. Și-apoi,

situația asta dementă ne viza pe toți, la urma urmelor. Cu toții eram supuși la diverse presiuni psihologice și profesionale pentru a ni se extorca, pentru același salariu mizerabil, un volum de muncă dublu sau triplu (cel puțin cvintuplu în cazul ei). A nu recunoaște concediile medicale, a constrânge salariații la supra-norme compensative în plus de supranorme curente reprezenta un procedeu ilegal suplimentar în haosul totalitar al completei ilegalități și al fărădelegii absolute, o tehnică de „flexibilizare“ radicală și nelimitată a muncii în contextul unei pauperizări din ce în ce mai rigide și în curînd sordide pe care, în ce mă privește, am trăit-o pînă în 1983 numai, iar cei mai mulți *dincolo* - nu dincolo de „această dată“, nu dincolo de uman, ci dincolo, mult dincolo de inumanitatea cea mai atroce.

La început m-am mulțumit să marchez punctul cu prilejul proximei ședințe de lucru, una la care, în mod excepțional, asistau Busuioc(eanu) însuși și dir. tehnic, un oarecare Stoenescu. Recunoașterea concediilor medicale - am început - intra în sfera drepturilor constituționale elementare. Era, prin urmare, inadmisibil ca EA să nu recunoască un drept înscris în Constituția țării. Nu trebuia să ținem prea mult seama de Constituție, a replicat cu un ton tulbure Busuioc(eanu). Am tresărit. Așa deci! Deci tov. director nu recunoștea Constituția țării în care trăia, cum nu recunoștea, Justiția mă confirmase prin sentință cu ocazia proceselor, în special Tribunalul Suprem, nici o formă de legalitate, nici o formă de drept alta decît „dreptul“ la abuzul de putere. Foarte interesant! Iritat, neavînd ce să mai răspundă sau neîndrăznind să împingă provocarea mai departe, crocodilul directorial părăsi subit, în compania acolitului lui, o ședință unde nu mai avea ce să mai caute și care avea să alunece rapid în

delicvescență ca urmare a accesului directorial de delicvență anti-constituțională.

Evident, toate acestea erau foarte frumoase, dar nu duceau nicăieri. Punct interesant, secretara de partid pe editură, alta decât precedenta și uman de mult mai bună calitate, o femeie oropsită, în fond, pe care, conform „informativului” meu de la cadre, Busuioc (eanu) o constrânsese la relații extra conjugale, îmi ținuse partea. Însă, încă o dată, asta nu schimba nimic. Întrebarea simplă era: voiam, da sau nu, să merg pînă la capăt? O circumstanță fortuită m-a obligat să mă decid. Întorcîndu-mă de la editură, m-am întîlnit, complet din întîmplare, cu fostul meu profesor de lingvistică de la facultatea de hindi, d-l Laurențiu Theban. Și după o scurtă discuție acesta mi-a propus să scriu un text axat pe romanul unui scriitor de limbă hindi, Premchand (mi se pare că pentru o emisiune radiodifuzată). Romanul, intitulat „Vâl întinat”, destul de celebru de altminteri, mi s-a părut de o rară stîngăcie, unul din cele mai indigeste pe care le-am citit vreodată. Să fi fost acesta motivul? Oricum, am constatat cu o ciudă ce s-a transformat în furie, apoi în descurajare, că eram incapabil să însăilez două rînduri. E drept, subiecte cu care nu putusem intra în empatie mă blocaseră și-n alte ocazii. Totuși, nu-mi închipuisem vreodată că *voind* n-aș fi fost în stare să scriu un text, orice fel de text. La urma urmelor, eram departe de a mă găsi la prima recenzie ori la cel dintîi articol critic. Prima „carieră” pe care o anvizajasem cu seriozitate era, în fond, cea de critic literar. Și totuși, inspirația mea părea complet înșepenită. Cadaverică. În cazul ăsta nu-mi mai rămînea decât să mă transform în cadavru. Căci scriitorul nu e numai martor, cum crede Goma, iar scriitura nu e doar mărturie. Ci scriitura e *existența* scriitorului, pur și simplu, solitudinea lui existențială. Un *privilegiu* al solitudinii, un

privilegiu al unei transcendențe vecine cu nitescența incomprehensibilă a neantului mistic. Exilat dintr-o țară, România sau alta, rămân însumi, dar exilat din scris sînt exilat din sine, nu afară din mine-însumi, ci izgonit din *sine-însumi*, adică într-adevăr exilat, nu mort, ci sub-mort.

A scrie e o stare de spirit înainte de a fi o stare de fapt, un „text“. Pierdut din scris ești pierdut din spirit, oricum ai „compensa“ altminteri asta. Ideea că hărțuierile imbecile la care fusesem supus, tracasările, persecuțiile simultan monstruoase și ridicole, ar fi putut să-mi altereze contactul cu sinele profund, să-mi întunece oglinda eternă a scrisului, chiar și la nivelul unei umile recenzii, mă plonjase într-o disperare unde furia și descurajarea fuzionau și se alternau în succesiuni frigid-incandescente. Punctul de plecare al indignării mele, „concediile medicale“, se transformase în precar pretext; și totuși, am hotărît, aveam să-i dau consistența unui autentic motiv.

Așa se face că pe 29 octombrie 1980 am intrat în cea mai lungă grevă a foamei din viața mea, o viață ce, privată decum de sens, trebuia să înceteze în *cel mai politic* mod pe care-l putusem imagina. Am declarat deci greva foamei dublată de o grevă de producție telefonic și în scris la toate forurile posibile ale sistemului: la EA, bineînțeles, dar și la Academie, CNST (parcă așa-i zicea „forului tutelar“ al Academiei) precum și, *last but not least*, la CC. Lucrurile astea se pot zîmbi acum, însă tot ce resimțeam pe atunci era o mînie metalică, abisală. (De altfel, aptitudinea mîniei nu m-a părăsit ci stă repliată sub multiple eforturi de bunăvoință și straturi protectoare de autoironie).

„Semnatar, în 1977, al *Apelului Goma* pentru respectarea drepturilor omului, grevist al foamei, persecutat politic de Securitate – scrie criticul Paul Cernat - , el va reuși

sa se exileze la începutul anilor '80. Și în exil, Șișmanian va ramîne – pînă în decembrie 1989 - un contestatar fervent al comunismului ceaușist. Apropiat al lui Ioan Petru Culianu și al grupului disident de la Iași, autor a numeroase studii de mitologie și istoria religiilor, poet inclasabil și prozator încă necunoscut, a desfășurat, în ultimele decenii, o activitate scriitoricească prea puțin evaluată. Publicăm, deocamdată, un fragment din pasionantele sale confesiuni memorialistice: analiză scilpitoare și document biografic tulburător, ele interesează în cel mai înalt grad istoria noastră intelectuală recentă. Sperăm că vor vedea, cîndva, lumina tiparului într-un volum. O asemenea apariție ar fi, credem, o revelație și ar atrage atenția asupra unei figuri intrate, pe nedrept, într-un relativ con de umbră. Pînă atunci, îi mulțumim pentru amabilitatea de a fi răspuns întrebărilor adresate și pentru gestul de a fi ridicat un vâl de pe o istorie personală ieșită din comun”.

OVANES TAVITIAN

Medicul stomatolog Ovanes Tavitian s-a născut la 29 noiembrie 1931, în orașul Cetatea-Albă. Se stabilește cu familia în Constanța, unde urmează cursurile primare și liceale, apoi cursurile universitare la Institutul de Medicină și Farmacie, Facultatea de Stomatologie București, pe care o absolvă în 1967.

După absolvire și efectuarea stagiului la Spitalul orașenesc Hârșova, vine prin concurs la Spitalul Județean Constanța, apoi, tot prin concurs, optează pentru postul devenit vacant la Policlinica M. T. Tc., situată în incinta portului, unde va rămâne până la pensionare.

Este căsătorit cu Constanța, născută Mănoiu, și au o fiică, Irina, fizician.

În discuțiile purtate a ținut să precizeze că este foarte bucuros de alegerea făcută. De când îl știi, era un veșnic îndrăgostit de mare, iar opțiunea pentru Policlinica Port nu a fost întâmplătoare. Chiar dacă nu putea călători, avea acum ocazia să admire de aproape coloșii de metal. Eram convins că nu se va mulțumi cu atât și nu m-am înșelat. Romanele de călătorie care îi fascinaseră copilăria erau încă treze în memorie.

Policlinica nu era în exclusivitate a Navrom, ci deservea toate întreprinderile de pe platforma portuară, dar și navele sub pavilion străin a căror companii aveau încheiate protocoale cu țara noastră. Era o activitate acerbă.

Iată ce-și amintește cu plăcere despre acei ani. Dintre numeroșii pacienți care umpleau holurile policlinicii – povestește dr. Tavitian - navigatorii formau un contingent aparte, ei veneau pentru efectuarea controlului medical periodic, fără de care nu puteau pleca în voiaj. Așa l-am cunoscut și pe soțul asistentei cu care lucram. Era un tip trecut de prima tinerețe, vorbea rar, ca majoritatea ardelenilor, îți dădea impresia că își cântărea fiecare cuvânt; era un om care îți inspira multă încredere. Nu încerca să prezinte totul în roz, decât atunci când, după săptămâni de mers pe apă, ajungeau în port. Din acel moment, totul devenea trandafiriu, mai ales când poposeau pe meleaguri pe care nu le văzuseră. Îmi povestea cum hoinărea în grup pe străzi, din dorința de a vedea și cunoaște cât mai mult. Prezenta lucrurile, atât cele frumoase, cât și cele neplăcute, cu mult discernământ, încât te cucerea prin sinceritatea sa. Între timp, am aflat că multe din asistente erau căsătorite cu navigatori, pe unii din ei i-am cunoscut fără să știu cine sunt; aflasem despre ei întâmplător. Erau oameni obișnuiți, chiar simpatici. Mi s-a părut hilar și nu am înțeles de ce unii din semenii noștri -mai răutăcioși- îi numeau „lupi de mare”, presupunând că în închipuirea lor mai persistă imaginea piraților, care, cu multă vreme în urmă, străbăteau mările și oceanele lumii cu scopul de a jefui corăbiile. Toate aceste povești aparțin trecutului, iar asemănarea dintre aceștia și actualii „oameni ai mării” nu suportă comparație.

În anii când m-am angajat, flota comercială era în plin proces de dezvoltare și ascensiune. Atât navele construite în țară, cât și cele în șantierele străine, contribuiau la creșterea zestrei comerciale a flotei. Odată cu creșterea numărului vapoarelor comerciale, se ridica problema asigurării asistenței medicale, în special pe rutele lungi. Trecuse o bucată bună de vreme, timp în care reușisem să mă impun pe linie

profesională, încât abordarea subiectului de a solicita aprobarea unui voiaj în calitate de medic de bord avea sorti de izbândă. Și așa a fost. Confirmarea scrisă a venit nesperat de repede. Dorința de a naviga a prins contur și acum se transforma în realitate.

M-am dus să văd nava însoțit de medicul inspector de la Spital, care a făcut și prezentările de rigoare. După cum discuta cu comandantul am înțeles că se cunoșteau de multă vreme. I-a atras atenția că sunt la primul meu voiaj, probabil se temea că s-ar putea să am rău de mare. Ne-am amuzat cu toții și, cum eu eram vedeta principală, inspectorul a continuat să mă scalde în lăptic și să mă prezinte ca pe un exemplar de lux.

Înainte de a se retrage din flotă, inspectorul a navigat mulți ani. Conștiincios și corect, se bucura de multă trecere. Trebuie să recunosc că el a fost acela care s-a orientat asupra navei și în special a rutei. Aveam de parcurs Canalul de Suez, Marea Roșie, Oceanul Indian, Marea Chinei și să poposim în Singapore, Indonezia, Tailanda și Hong-Kong.

Așa a început odiseea mea pe căile albastre ale Terrei. Pentru prima mea călătorie aș spune că am pășit cu stângul. A fost un voiaj foarte dificil, am nimerit în perioada schimbării musonilor, când oceanul era foarte agitat, cu valuri enorme, care în momentul când izbeau nava produceau un zgomot infernal, vasul scârțâia din toate încheieturile atât de puternic încât îți dădea impresia că se va rupe în două dintr-o clipă în alta. Acest infern a ținut trei zile și trei nopți, după care furtuna, spre bucuria noastră, a început să scadă în intensitate. Cei care în călătoriile anterioare au avut ghinionul să treacă prin acest coșmar spuneau că am avut noroc să nimerim la sfârșitul perioadei, că de obicei ține mai multe zile, în care face ravagii. A urmat o vreme frumoasă, ceea ce a permis conducerii ca, în momentul apropierii de linia imaginată a

ecuatorului, să organizeze festivitatea de botez a celor care traversau prima dată ecuatorul. Spre surprinderea mea, aceștia reprezentau mai mult de jumătate din echipaj, majoritatea oameni cu stagii îndelungate pe mare. Explicația era simplă: în general, mulți preferau să navighe în Marea Mediterană sau Marea Nordului, pentru că erau voiaje scurte în comparație cu cele de Australia sau Brazilia.

Ritualul a durat aproape două ore, timp în care, pe rând, am fost așezați pe scaun și „bărbieriți” ca să fim „eleganți” la traversarea ecuatorului. „Frizerul”, un membru din echipaj, a adus o căldare cu clăbuc și o bidinea, după care ne-a „săpunit” și a început să ne bărbierească cu un brici din lemn. Norocoșii rezemați de balustrada de la puntea bărcilor priveau la acest spectacol și râdeau în hohote. În toiul veseliei, a venit și demonul, ținând în mână căldarea cu motorină și bidineaua cu care ne-a mozolit în așa hal încât semănam cu cei din tartar. Pe mine aghiută m-a protejat, s-a mulțumit doar să-și moaie degetele în motorină și m-a murdărit mai mult simbolic pe abdomen, apoi am fost spălați cu jeturi de apă. A urmat o petrecere de la care nu a lipsit nici „băutura”, am fost serviți cu câte un pahar de... apă din ocean, pe care am dus-o spre gură, cu buzele strânse ne-am prefăcut că bem, am lăsat lichidul să se prelingă în jos.

La sfârșitul ceremoniei am primit, fiecare, Certificatul de botez prin care se confirma că am devenit „marinari cu acte în regulă”.

După acest moment de destindere am pornit spre Singapore, important port maritim situat în Sud-Estul Asiei, cu climă ecuatorială. A fost prima noastră escală, după săptămâni de mers prin furtună, patru zile de vizitare a orașului, mare ca întindere, cu clădiri înalte și îngrijite, cu străzi curate și foarte multă verdeață. Erau multe locuri de vizitat, dar timpul nu ne-a

permis, a trebuit să ridicăm ancora și să plecăm spre o nouă destinație - Thailanda, tot în aceeași zonă geografică.

Thailanda este situată în peninsula Indochina, la golful Siam și Marea Andaman. Noi am acostat în portul Bangkok, care, totodată, este și capitala țării. Aici am stat la ancoră trei zile, în care am vizitat o mică parte din obiectivele importante, printre care și cea mai mare rezervație de crocodili din lume, situată la o distanță apreciabilă de Bangkok. Ca multe alte capitale din lume, este un oraș mare, cu numeroase clădiri impunătoare, dar și cu case cu acoperișuri în stilul palatelor chinezești, care le oferea un iz aparte, cu parcuri și foarte multă verdețură, datorită climei subtropicale. Am părăsit localitatea cu mult regret. Când faci parte din echipaj ai destule obligații profesionale. Chiar dacă stai mai multe zile într-un port, nu le poți consacra în totalitate umblatului pe străzi, ca turiștii.

Următoarea escală a fost Indonezia, țara care ne-a primit cu ostilitate, pentru că veneam dintr-o „țară comunistă”. Autoritățile nu ne-au permis să coborâm și, ca să fie siguri, au postat polițiști la scara vaporului. Noroc că în două zile am descărcat marfa, ceea ce ne-a permis să continuăm voiajul în direcția Mării Chinei de Sud, spre Hong-Kong. Am ajuns la destinație în jurul orei trei și am stat pe punte până s-a luminat de ziuă. Stăteam în radă și priveam panorama orașului scăldat în luminile reclamelor multicolore până la apariția zorilor. Pentru că eram aproape de țarm, la cererea comandantului, ne-au pus la dispoziție un remorcher, pentru cei care doreau să viziteze orașul. Am fost împărțiți în două grupe; nu eram mulți, probabil că ceilalți, în voiajele anterioare, au avut ocazia să viziteze orașul. Noi am avut la dispoziție doar jumătate de zi, noroc că debarcaderul era în zona comercială, unde am putut admira, printre altele, sculpturi în fildeș de o rară

frumusețe. Spre seară, când s-au aprins becurile diferit colorate, aveai impresia că ești în ajunul unei mari sărbători. De altfel, Hong-Kong este cunoscut în toată lumea ca un important centru industrial, comercial și financiar, dar și ca oraș cu un turism foarte dezvoltat. Am regretat faptul că am fost nevoiți să plecăm așa de repede. În anul următor mi s-a ivit ocazia să plec cu altă navă la Hong-Kong, dar nu m-am încumetat pe motivul că a fost planificată în aceeași perioadă cu cea din primul voiaj. Am evitat de teama surprizei neplăcute prin care am trecut.

Următorul voiaj a fost traversarea Oceanului Atlantic. Primul port de acostare a fost Baltimore, situat în N-E Statelor Unite, în apropierea golfului Chesapeake, mare centru industrial și cultural, cu străzi late și curate, cu parcuri și spații verzi îngrijite, se simțea că este gospodărit cu pricepere. Aici am închiriat un autoturism și ne-am dus la Washington. După circa o oră și jumătate de mers cu viteză pe autostradă am ajuns la destinație. Am parcat în apropierea Capitoliului. O clădire imensă, cu o arhitectură deosebită. În partea inferioară, lângă scară, era un bazin cu apă pe fundul căruia se vedeau multe monede. Se spune că dacă ai o dorință de îndeplinit trebuie să arunci un bănuț, ceea ce am făcut și noi. Am urcat. Lângă scara interioară erau doi polițai care ne-au făcut semn că putem trece. Am vizitat sala rondă și sediul Senatului, pe care am privit-o de la intrare, accesul în interior era interzis. De aici am plecat spre monumentul închinat memoriei lui George Washington, general și om politic, primul președinte al SUA, apoi ne-am dus la Casa Albă. Aici, polițaiul ne-a spus că duminica nu se poate vizita, ne-a sugerat că, dacă vrem, putem vedea partea din spate. Am ieșit în stradă, am ocolit clădirea și am ajuns la locul indicat și prin gardul de fier forjat am admirat partea de clădire și curtea plină de flori și verdeață.

A început să picure și ne-am hotărât să ne întoarcem. Pe drum ne-a apucat o ploaie zdravănă, am fost inspirați că am plecat. Nu am fi văzut nimic pentru că nu eram echipați pentru o astfel de vreme. După ce am mai stat o zi, am pornit spre Houston, statul Texas, important port la Golful Mexic, însemnat centru comercial, industrial, cultural și de cercetări spațiale.

Aici, cu sprijinul Clubului Navigatorilor, patronat de biserica catolică, am reușit să vizităm Centrul spațial de la NASA, situat în afara orașului. Am avut jumătate de zi la dispoziție, timp în care trebuia să parcurgem sălile cu diferite exponate, începând cu cabinele cosmonauților, până la rocile lunare. Ne-am întors cu același autobuz, condus de o măicuță...

Următoarea escală a fost la Baranquilla, oraș în nordul Columbiei, la gurile fluviului Magdalena, port la Oceanul Atlantic, centru industrial și comercial în special pentru produsele petroliere și cafea. Aici am stat o zi la descărcare. Centrul era departe și nu m-am hazardat să merg până acolo, m-am mulțumit cu ce am putut vedea în jurul portului; multe magazine și forfotă ca de zile mari. După ce am părăsit portul am putut admira panorama orașului văzută de la distanță, era mare ca întindere, cu clădiri înalte, încât nu se deosebea de cele vizitate până atunci.

Eram în drum spre Mexic. Am ajuns la Veracruz, situat în estul țării. Port și oraș turistic la Golful Mexic. Aici am stat aproape o lună, timp în care am străbătut toate străzile principale. Datorită diferenței de fus orar mă simțeam mereu obosit, simțeam nevoia de a dormi ziua în amiaza mare, lucru ce nu mi se întâmplă acasă. După ce așteptam vreo două ore, eram aproape refăcut. După ce îmi rezolvam toate treburile, așteptam să se întunece, pentru ca, împreună cu amicul meu

telegrafist, să putem pleca în parc, unde, în fiecare seară, municipalitatea organiza concerte de muzică mexicană. Interpreții în port național, iar pe cap cu vestitele sombrero, cântau acompaniindu-se de ghitare. Lângă scenă erau instalate două boxe puternice, încât melodiile puteau fi auzite la distanță. Spectacolele erau gratuite și țineau până seara târziu. După ore de stat pe scaun simțeam nevoia de puțină mișcare. Deși era târziu, plecam la plimbare. Fiind oraș turistic, grădinile și restaurantele erau pline de lume. După ce parcurgeam obișnuitul nostru traseu, ne întorceam la „insula noastră plutitoare”. A fost singurul port din tot itinerarul nostru în care am stat așa de mult.

Următoarea escală a fost Cuba. Am sosit la Havana, unde am stat câteva ore pentru aprovizionarea cu combustibil. Datorită timpului scurt, nu ni s-a permis să coborâm. După ce am părăsit portul, la fel ca la Branquilla, am admirat panorama orașului de la distanță. Până la următorul port a trebuit să traversăm Atlanticul, distanță parcursă fără dificultate. Era o vreme caldă, cu cer senin și oceanul liniștit.

Am ajuns în Insulele Canare, în portul Las Palmas, centru comercial și turistic. Important nod în traficul maritim. Am stat trei zile, timp în care am vizitat magazinele din preajma portului și cele din centru. Spre deosebire de dughenele din apropierea portului, unde negustorii arabi, indieni și de alte naționalități îți ofereau la prețuri atractive produse cu aspect deosebit de frumos, cu etichete ale unor firme prestigioase, care în realitate erau contrafăcute și de calitate îndoielnică, cele din centru erau altfel. În clipa în care le pășeai pragul, îți inspirau încredere. Aici am întâlnit numeroși marinari români din flota de pescuit oceanic, care, după luni de ședere pe mare, veneau să-și mai cumpere câte ceva pentru uz personal.

Chiar dacă nu aveai bani pentru a târgui, o simplă plimbare prin oraș și admirarea vitrinelor aranjate cu gust îți ofereau satisfacție.

Următorul popas a fost La Valletta, în Malta, port la Marea Mediterană, cunoscut centru turistic, cu numeroase monumente din timpul cavalerilor ioaniți. Oraș cu multe biserici, chiar și unele case din zona veche a orașului erau împodobite cu statuete înfățișând pe Maica Domnului.

Plimbându-mă prin oraș și oprindu-mă la toate vitrinele, mare mi-a fost mirarea când am văzut, la un magazin de bijuterii, pe lângă podoabe scumpe, o fructieră plină cu „cocoșei”, monede franceze din aur. La noi, pe vremea de tristă amintire, mulți oameni au fost bătuți și schingiuiți de autoritățile comuniste cu scopul de a-i deposeda de aceste valori.

Ultimul nostru popas a fost Albania. Am acostat la Durres, port în vestul țării, situat într-un golf al Mării Adriatice. Aici, ca și în Indonezia, am fost primiți neprietenește. Înainte de a intra în port, am fost anunțați prin difuzoare de către comandant, care la rândul lui a fost înștiințat de autoritățile portuare albaneze, ca toți deținătorii de aparate foto să le predea. Au fost depozitate într-o cabină și ținute sub cheie. Ne-au fost restituite după ce am părăsit portul. După ce am acostat, am înțeles rostul acestei măsuri. Peste tot domnea o sărăcie lucie. Macarale vechi, camioanele-niște rable a căror uși se deschideau în timpul mersului, în schimb peste tot erau agățate panouri cu citate din „operele” lui Enver Hodja. La scara navei a fost postat un militar care nu permitea urcarea albanezilor. O măsură inutilă, pentru că ei și așa se fereau de străini. Ni s-a atras atenția că nu avem voie să ieșim din port. Timp de trei zile, cât a durat încărcarea cu minereu, nu am

coborât și nici nu eram curios să văd unicul restaurant din incintă la care aveam acces.

De câte ori am fost întrebat de impresii din voiaj am evitat să vorbesc despre Albania pentru că am rămas cu gustul pe care ți-l poate oferi o țigară mucegăită.

După ce am navigat pe oceanele Indian și Atlantic mi-am propus să vizitez porturile bătrânei Europe. Era greu de găsit o navă care să poposească în mai multe porturi. Aflasem că voiajele erau scurte. Porturile mari din Europa sunt bine înzestrate și utilizate, încât timpul folosit la descărcare și încărcare se reducea simțitor, după care erai obligat să eliberezi dana. Am plecat în voiaj cu remușcarea că nu voi avea posibilitatea de a „hoinări” ca în voiajele anterioare.

Prima escală a fost în Italia, la Civitavecchia, port la Marea Mediterană, oraș industrial cu multe vestigii romane. De aici am putut vizita Roma, aflată la o distanță mai puțin de o oră de mers cu trenul. Am plecat în grup dis-de-dimineața și ne-am întors seara târziu, epuizați după o zi în care am mărșăluit continuu.

Următoarea destinație a fost Antwerpen (Anvers), situat în estuarul fluviului Escaut, în nordul Belgiei, mare port maritim, oraș industrial cu multe monumente, printre care: Catedrala gotică din sec.14-16, Biserica Saint Paul din sec .16, Primăria din sec. 16 și numeroase muzee.

După două zile am pornit spre Rotterdam, oraș în sudul Olandei, în delta Rinului, port pe Maas, centru industrial, financiar și cultural cu multe teatre și muzee. Majoritatea monumentelor au fost distruse în timpul celui de al doilea război mondial.

După trei zile am pornit spre Portugalia. Am acostat la Lisabona, port la gura de vărsare a fluviului Tajo în Oceanul Atlantic și, totodată, capitala țării, important centru economic,

politic și financiar al țării, cu numeroase teatre, muzee și monumente, printre care Catedrala din sec.12-14, turnul Belem din sec.16 și multe biserici din secolele 16,17 și 18.

După patru zile am demarat spre Bilbao, în Țara bascilor, oraș din Spania, port pe canalul Nevrión. Datorită timpului foarte scurt nu am putut vizita decât zona centrală a orașului.

Al patrulea voiaj a fost o simplă croazieră. Am nimerit o rută pe care mare parte din porturi îmi erau cunoscute. Cu toate că aș fi vrut să le revăd, nu s-a putut. Comandantul nu a permis nimănui să coboare. Cu mine a fost amabil și cred că m-ar fi învoit, dar s-ar fi creat un precedent neplăcut. Pe navă totul depinde de comandant. În perioada aceea nu puteai pleca în oraș decât în grup. Acestea erau instrucțiunile din țară, comandantul putea face concesii pe răspunderea sa și probabil nu a vrut să riște. În primele două voiaje am plecat cu comandanți cunoscuți, oameni cu experiență și vederi mai largi. Acum mi s-a ivit prilejul să cunosc și reversul medaliei. La întoarcere, comandantul m-a invitat la o cafea, eram singuri în cabină și simțea probabil nevoia să justifice măsura severă luată. Mi-a povestit că în voiajul anterior i-au rămas doi marinari la Anvers, fapt pentru care a fost chemat și amenințat cu ridicarea Brevetului. În voiajele de nord asemenea surprize erau destul de frecvente, dar nu-mi închipuiam că puteau avea asemenea urmări pentru comandant. I-am dat dreptate nu din politețe, ci din convingere.

În următorul voiaj am plecat cu un comandant pe care îl cunoșteam. Prima noastră escală a fost Lisabona, apoi două porturi franceze. Portul Nantes este situat în vestul Franței, la estuarul Loirei, oraș industrial și cultural cu multe obiective turistice, printre care și Castelul ducilor de Bretagne din sec.15-18, oraș cu istorie interesantă. Al doilea a fost Rouen,

oraș în N-V Franței, port fluvio-maritim pe Sena, important centru comercial, cu numeroase monumente: Catedrala Notre Dame din sec. 13-16, biserica Saint Quen din sec. 14-16, Marele ceas din sec. 16, Palatul Justiției din sec. 15-16 și multe muzee. Aici am avut o surpriză la care nu visam. Alături de nava noastră era acostat un alt vas românesc. Aceștia au organizat o excursie cu microbuzul la Paris. M-au luat și pe mine. Șoferul, un bătrânel simpatic, înainte de pensionare, a lucrat la o agenție de voiaj . Ne-a întrebat ce vrem să vedem, pentru ca, în funcție de aceasta, să poată întocmi itinerariul. Unii aveau preferințe, dar majoritatea am lăsat la aprecierea lui și nu ne-am înșelat. Pentru mine a fost ceva deosebit, picat din senin.

Următoarea escală a fost la Pireu, port în sudul Greciei, la Goful Egina, centru industrial și financiar situat la mică distanță de Atena, pe care nu am putut să-l vizităm din cauza timpului scurt. În schimb, am străbătut Pireul în lung și în lat. În aceeași noapte am plecat spre țară. Am zăbovit mult pe drum din cauza unei defecțiuni la motor. După trei zile am ajuns acasă. M-am dus la comandant să-i spun că vreau să plec, am schimbat câteva cuvinte, apoi ne-am luat rămas bun și am plecat. La scara vaporului ofițerul de serviciu m-a întrebat dacă mă duc la festivitățile organizate de „Ziua Marinei”, i-am răspuns afirmativ. După ce m-am îndepărtat am realizat că este prima duminică din august. Pe vapor, când acesta este în mers, toată lumea muncește, încât la un moment dat pierzi noțiunea timpului. Mergând spre casă am auzit o voce care mă striga, am ridicat capul și am văzut pe comandantul din primul meu voiaj, îmi făcea semn să urc la el. Întâlnirea a fost ca între doi frați. După ce ne-am îmbrățișat, m-a invitat să iau loc. Mi-a spus că s-a gândit mereu la mine, era curios să afle cu ce impresie am rămas după acea „tăvăleală” la care am fost supus

la primul voiaj. Am adăugat că nu numai eu, ci toți a trebuit să înfruntăm furia oceanului dezlănțuit, eu am fost încântat și îmi amintesc cu mută plăcere, chiar dacă a fost vreme urâtă. Am avut prilejul să văd atâtea țări și mări încât partea neplăcută a fost compensată de frumusețea locurilor vizitate și de amabilitatea întregului echipaj, de care m-am bucurat pe parcursul întregului voiaj. A făcut ochii mari și mi-a spus că nu s-a așteptat la un asemenea răspuns. Era fericit că eu am fost încântat de voiaj. Mai era ceva, dar m-am ferit să-i spun. Dacă pentru marinari navigația este o profesie, la mine este o dorință, pasiune. Dacă ei sunt nevoiți să plece pe mare, indiferent de condiții atmosferice sau anotimp, eu am posibilitatea să-mi aleg ruta și la urma urmei m-am oferit de bună voie și nesilit de nimeni, așa că orice mi s-ar fi întâmplat nu puteam da vina pe nimeni pentru că singur mi-am asumat acest risc. M-am abținut de teamă să nu mă înțeleagă greșit, țineam mult la el și doream să rămânem prieteni. După ce am stat puțin la taclale, știam că se pregătea de voiaj și n-am vrut să-l rețin. La plecare ne-am strâns mâinile, i-am urat „vânt de pupă” și i-am spus că s-ar putea ca la viitoarea călătorie să plecăm împreună. A început să râdă și mi-a spus, poate nu știi, dar eu fac mereu sud-estul Asiei...La auzul acestor cuvinte am izbucnit și eu în răs.

În drum m-am abătut de la traseul meu obișnuit și m-am îndreptat către portul Tomis. Festivitățile începuseră, cineva vorbea la microfon despre însemnătatea acestei zile, deodată a apărut un elicopter, după ce a survolat zona a aruncat în apă o coroană cu numeroase jerbe de flori pentru victimele mării a căror trupuri au pierit în adâncuri. Era ceva zguduitor, mi s-au umplut ochii de lacrimi și gândul m-a dus spre Bosfor, la momentul când am trecut pe lângă ce a mai rămas din nava „Independența”, considerată la vremea aceea

vasul amiral ai flotei noastre comerciale, având 150.000 tdw, care, datorită vizibilității scăzute cauzată de ceață, a intrat în coliziune cu o altă navă. În urma impactului, nava românească a luat foc. Au ars mii de tone de țiței, au fost mistuite de flăcări și viețile celor aflați la bord. Deși a trecut o vreme, prova navei, care depășește nivelul apei, stă ridicată, privind spre cer, neacceptând să fie acoperită de apă. Când am ajuns în dreptul ei sirena navei noastre a sunat prelung de trei ori, iar cei aflați pe punte am privit cu regret în suflet la această priveliște dureroasă.

Pe țărmul mării noastre, în prezența numeroasei asistențe, a început programul artistic. Fanfara cânta melodii vesele, care au descrețit frunțile participanților. De capătul unei bârne lungi, unsă cu soluție lunecoasă, a fost legat un purcel oferit ca recompensă celui care reușea să ajungă la el. Pentru a spori veselia au fost lansate la apă rățuște domestice, un grup de tineri aliniați la bord au sărit să le prindă, ceilalți se chinuiau pe bârnă să înainteze, dar se dezechilibrau și cădeau în apă. Strigătele de încurajare și râsetele nu mai conteneau. În cele din urmă a fost câștigat, spre satisfacția tuturor. S-a instalat veselia generală. Au fost uitate clipele triste. Buna dispoziție a biruit. Era și firesc să fie așa, pentru că viața, cu bune și cu rele, merge înainte....

GABRIEL TATOS

Orașul Fălticeni este situat la sud de Suceava, pe râul Somuzul Mare, afluent al Siretului. E un oraș relativ nou. El nu apare ca oraș în "Descriptio Moldaviae". La început a existat sub formă de sat. Abia la sfârșitul secolului al XVIII-lea este ridicat la rang de "târg", prin hrisovul domnesc din 18 august 1780, dat de Constantin Moruzi. La început poartă numele de Timpești, Folticeni sau Soldanești, iar din anul 1826 începe să poarte numele actual - Fălticeni.

În acest oraș moldovenesc armenii au adus un aport considerabil. Nu este nevoie ca un oraș să aibă o puternică comunitate armenescă, pentru a-și face simțită prezența. E adevărat când se spune că oamenii fac istoria, căci în Fălticeni o singură familie armenescă a reușit să pună amprenta armenescă asupra orașului. Aceasta a fost familia Tatos. Numele de familie Tatos provine de la numele armenesc Tatosian, care a fost transformat și scurtat. Această familie era originară din Iași. În cadrul Așezământului Național din Iași, din 3 martie 1840, printre semnatarii Obștei Armene din Iași, întâlnim străbunii familiei Tatos din Fălticeni: Mahdesi Tatosian, Garabed Hagi Tatosian și Anton Tatosian¹. Familia Tatos o întâlnim și la Botoșani. Doi dintre ei apar pe lista de donatori ai Bisericilor Armenești din Botoșani, Donig Tatos în 1851 și Aurelia Tatos în 1911.

¹ Comunitățile armenice din România, Botoșani 1914, pg. 19-21, Tipografia B. Saidman.

Cunoscutul istoric Suren Kolangian, încă acum 40 de ani, a cercetat originea acestei familii. Într-un articol publicat în 1954 el afirmă că familia Tatos este una dintre familiile vechi moldovene, originare din orașul Ani, care se înrudește cu familiile Missir, Kapri, Pruncu, Zadig, Goilav, Buicliu și Kesim. El găsea urmele acestei familii și în orașul Roman, unde, prin hrisoavele domnești date de Ioan Sandu Sturza în 28 februarie 1828 și de Grigore Ghica în 28 iunie 1856, i se acordă colonelului Bogdan Tatos sau Tudorovici din Roman titlu de onoare și scutiri de dări financiare.

Dintre membrii familiei fâlticene Tatos de la începutul secolului trecut, s-au evidențiat:

Doctorul **Gabriel Tatos** (1879-1927). Medic primar al orașului și medicul șef al secției medicale din spitalul "Stamate" din Fâlticeni. Născut în satul Hârtop, de lângă Fâlticeni (fosta moșie a părinților), într-o familie armenească cu rădăcini adânci în Moldova (mama era din familia Kapri). Școala primară o face la Institutul Caracași din Iași², iar liceul la Institutele Unite din același oraș. După absolvirea liceului, în 1898, se înscrie la Facultatea de Medicină din București. În 1904 obține diploma de Doctor în Medicină, iar un an mai târziu, după terminarea stagiului militar, pleacă la Paris pentru studii de perfecționare.

În timpul războiului (1916-1918), lucrează ca medic militar, ajungând la gradul de colonel în rezervă, unde dă dovadă, pe lângă o pregătire desăvârșită, de o bunătate rară. Moare în 1927, lăsând în urmă-i amintiri neșterse. Colegii de spital și oamenii din oraș nu l-au uitat și prin străduința lor, în 1939, se ridică un bust de bronz în curtea spitalului "Stamate".

² Școala particulară a lui Haceres Karacașian, care a funcționat între anii 1866-1892. A avut elevi armeni și români.

Cu prilejul ridicării acestui bust, "Curierul Fălticean" din 1938 scria, sub semnătura lui George C. Diaconu: "Cine nu l-a cunoscut ? Cui nu i-a spus o vorbă bună cât a fost în viață ? A fost doctorul cu totul gratuit al funcționarilor, al pensionarilor, al muncitorilor și în definitiv al tuturor acelor sărmani, lipsiți de mijloace, fără deosebire de religie. Cine nu-și mai aduce aminte de acea zi extrem de tristă pentru acest județ și îndeosebi pentru orașul Fălticeni, când a fost dus la locul de veșnică odihnă" . Tot "Curierul Fălticean", în mai 1939, publică discursul ținut de Prof. V. Ciurea la dezvelirea statuii: "Disparația sa fulgerătoare, de acum 12 ani, a înmărmurit întregul județ. Zece mii de oameni înlăcrimați l-au condus la locul de veci, jelindu-l mult timp după aceea, resimțindu-i și astăzi lipsa".

D-ra **Zinca Tatos** (+ 1929). Sora doctorului Gabriel Tatos. Face studiile în țară și în străinătate. A fost mulți ani profesoară la Londra. A făcut multe fapte de binefacere. În 1928, în cadrul vizitei făcute în București, ea donează "Bibliotecii Centrale Armene" din București un tablou de 3m x 2.5m, "Nașterea Mântuitorului", al renumitului pictor italian Tito Bassano, care un timp a împodobit una din sălile "Casei de cultură armene".

Jenică Tatos a fost primarul orașului Fălticeni și președintele "Ligii culturale". În anul 1931 primește, în calitate sa oficială, pe mareșalul Pilsudski, ministrul armatei polone și comandantul onorific al Regimentul 16 Dorobanți. Este decorat cu medalia "Polonia restituită" cu gradul de Cavaler³.

Dr. **Teodor Tatos**, medic. În anul 1937 este decorat cu Medalia "Victoria" și "Crucea comemorativă" pentru

³ ARARAT - Anul X, No. 115, 1934.

activitățile de cercetaș în timpul războiului. Alți membri ai acestei familii din această perioadă erau David **Tatos** și **Ioan Tatos**, pe care îi găsim ca abonați ai revistei "Ararat", în anii '30 și '40. Tot din această familie se trage și regretatul scenarist și regizor de filme **Alexandru Tatos**

Numărul armenilor din Fălticeni a fost întotdeauna mic. În cadrul statisticii întocmite în 1928 de Consiliul Eparhial pentru Ministerul Cultelor, în Fălticeni trăiau 150 de armeni. La începutul secolului, pe lângă familia Tatos mai întâlnim în Fălticeni familiile Ferhat, Ohanes și Zarughian⁴. Tot în această perioadă, armeanul Sache Săvulescu era proprietarul moșiei Lespezi de lângă Fălticeni. Numele unui alt armean apare într-un document din 15 noiembrie 1807, din care aflăm că divanul întărește logofătului Costache Balș moșia Fălticeni din județul Suceava, pe care o ținea amanet pentru 22.000 lei de la negustorul armean din Botoșani, Baronul Theodor Mustață, supus austriac (Acad. Documente CCXLIX). În privința toponimicelor armenesti din această regiune găsim, în apropiere de Fălticeni, satul Cămârzeni, provenind de la vechea familie moldovenească cu același nume⁵.

(Sursa: Edvard JEAMGOCIAN, „Ararat”, 48)

⁴ ARARAT - Anul V, No. 51, 1928 și Anul VII, No. 74, 1931

⁵ Vlad Bănățeanu - Armenii în toponimia românească și toponimice românești de origine armeană In "Studii și Cercetări Lingvistice", Anul XI, nr. 2, pg. 214.

ALEXANDRU TATOS

Tatos, Alexandru (1937-1990), regizor de teatru, cineast. În anul 1994, la patru ani după dispariția lui Alexandru Tatos, Editura „Albatros” din București publică un volum masiv, cu însemnările zilnice ale regizorului (începând din anul 1973 și până în ziua de sâmbătă 27 ianuarie 1990), cu patru zile înainte de a-și închide ochii într-o veșnicie. Regizorul și profesorul Stere Gulea, prefațatorul volumului (de peste 500 de pagini) ale „Jurnalului”, mărturisește printre altele: „Alexandru Tatos a făcut parte din acea categorie, destul de restrânsă la noi, a spiritelor care încearcă să sustragă, pe cât posibil, viața de sub zodia întâmplării. (...) Fără să fie un ambițios pe plan social, fiind, mai degrabă, un spirit nepractic, Alexandru Tatos apare ca un om extrem de tenace în a-și clădi o operă, pe cât posibil unitară. (...) Ciudat este că nu a fost o fire complicată, contradictorie, ci un om conștient de consecințele incalculabile pe care le poate avea pentru cei din jur fiecare gest sau inițiativă a individului”. Împătimit de cinematografie, după ce a pus în scenă numeroase piese de teatru, A.T. abordează regia de film. Două mari reușite: „Mere roșii” (1976) și „Duios Anastasia trecea” (1980), care îl consacră și peste granițele țării. În 1977 vizitează Armenia și prezintă la Erevan filmul „Mere roșii”, distins pe plan național cu premiul I, și în Polonia (Lublin) cu premiul II, important pentru cinematografia românească. Tatos notează în „Jurnalul” său: „Program destul de încărcat aici, la Erevan. Nici n-am apucat

să batem orașul cu piciorul. Am văzut, însă, niște lucruri minunate, despre care am să scriu”.

Două din filmele lui Alexandru Tatos au fost prezentate cu succes și la festivalul Filmului Armenesc de la Paris (iunie-octombrie 1993), sub genericul „Le cinéma armenien – Salle Garance, Center Georges Pompidou, Paris, 1993”. Din păcate, multe dintre planurile lui de viitor a trebuit să fie părăsite, A.T. fiind ținut mai mult în paturile de spital, decât pe platourile de filmare. A rămas însă consecvent crezului său creator: „Fiind întrebat ce sfaturi ar putea să-i dea unui tânăr regizor, Luis Bunuel a răspuns: *„Nu pot să dau sfaturi tehnice. Aș putea să dau ceea ce se cheamă un sfat moral: un film poate fi bun, prost sau indiferent, dar niciodată nu trebuie făcut împotriva conștiinței, ideilor, ideologiei autorului. Chiar dacă mori de foame, să nu faci nimic împotriva conștiinței și a ideilor”*. Păstrând proporțiile, continuă Alexandru Tatos, cred că am respectat această credință sau profesiune de credință. Poate n-am spus lucruri mari, dar am vorbit numai despre ceea ce am crezut. Cu atât mai mult acum, când am intrat în ultima parte a carierei mele, cu toate vitregiile timpului pe care-l trăim, sunt ferm hotărât să nu abdic”.

(Sursa: „Pagini de Jurnal”).

SIRARPY

SEMIZIAN-TOROSSIAN

Născută la București în anul 1916, după absolvirea Academiei de Belle Arte (atel. C. Ressu), deschide în anul 1939 prima sa expoziție personală la sala Dalles, urmată de numeroase expoziții de grup, atât în țară cât și în străinătate: Franța, Cehoslovacia, Ungaria, Statele Unite.

În urma acestor manifestări, în anul 1943 obține bursa Alexandru von Humboldt, care îi permite să studieze timp de doi ani pictura la München, sub îndrumarea profesorului Hess.

Întoarsă în țară, participă cu lucrări de pictură la saloanele oficiale, unde este apreciată de critica și de forurile oficiale, fiind răsplătită cu unul din premiile Ministerului Artelor.

După numeroase participări la expozițiile organizate de statul român peste hotare, în anul 1953 Sirarpy Torossian părăsește definitiv România, stabilindu-se, împreună cu soțul ei, sculptorul Hovaghim Torrosian, în Liban. După un sejour de doi ani în Liban, își stabilește domiciliul în Statele Unite, unde, în anul 1981, participă la marea expoziție organizată de Universitatea Rockefeller. Un an mai târziu, prezența ei este remarcată în „Art Exhibition Festival” din New York.

În ultimele sale lucrări Sirarpy Torossian caută să simplifice linia și forma, convinsă că acceptarea unor forme noi, în locul celor cunoscute, face ca realitatea să devină mai expresivă, mai dinamică și mai convingătoare. Renunțarea la o serie de detalii ne semnificative, departe de a sărăci conținutul unei lucrări, o face mai vie, mai interesantă.

Aria de inspirație a artistei e bogată și cuprinzătoare, oscilând între peisaj, natură moartă, pictura de interior și portret, pentru care dovedește o deosebită predilecție. Portretele, mai ales cele feminine, pe lângă asemănarea individuală, sunt însuflețite de o aură poetică, lăsând impresia că atmosfera care plutește în jurul lor este emanată de însuși sufletul artistei.

Din numeroasele sale portrete îmi stăruie în memorie un portret intitulat „Femeia cu pălăria roz”, în care acordul discret și subtil al nuanțelor demonstrează marile resurse coloristice ale pictoriței Tirossian. De altfel, întreaga sa operă se caracterizează printr-o atmosferă încărcată de subtilitate emoțională, o deschidere spre vis și poezie.

Lucrările semnate Sirarpy Torossian pot fi văzute, azi, în numeroase muzee și colecții particulare din România, Franța, Germania, Anglia, Canada, Armenia, Statele Unite.

ALICE OVANEZIAN TRANCU

S-a născut la Constanța, la 23 septembrie 1923. A absolvit Facultatea de Farmacie din București în anul 1950. A funcționat ca farmacist șef la colonia Crucii Roșii de la Ștefănești (Florica-Argeș) între anii 1950-1953, după care a fost angajată chimist analist la Laboratorul de cercetări ICECHIM Dudești (1953-1961) și ulterior încadrată la Laboratorul de Igienă SANEPID, sector 2, București (1961-1978).

A absolvit Școală Populară de Artă, secțiile pictură - 1969, clasa prof. Eugen Gâscă; artă decorativă - 1972, clasa prof. Maria Văgăi ceramică-1972, clasa prof. dr. Cecilia Storch Botez.

Este membru fondator al Asociației artiștilor plastici din București, membru al cenaclului I. Țuculescu al medicilor și farmaciștilor. S-a bucurat de organizarea de expoziții personale: Teatrul Foarte Mic, Uniunea Armenilor, Redacția „Viața Medicilor”, Senatul României. A participat cu lucrări în cadrul unor expoziții de grup: Teatrul Național, Complexul Expozițional Herăstrău, Sala Dalles, Spitalul Dr. Cantacuzino, Ateneul Român. Totodată, a fost prezentă la expozițiile de primăvară și de toamnă la Galeria Universul a Cenaclului I. Țuculescu, Redacția „Viața Medicală”, Teatrul Național.

A fost distinsă cu numeroase premii, printre care: Premiul I republican de ceramică în anii 1983, 1987, 1989; Premiul Asociației artiștilor plastici din București, 1982, 1983, 1985; Premiul „Dr. Georges Dumitrescu” al Societății medicilor scriitori și publiciști din România pentru întreaga activitate

artistică de ceramist și pictor, 1998; Premiul I la „Cântarea României” 1984 ,1987 ,1989 .

Lucrările artistei se găsesc în multe colecții particulare din țară și în S.U.A., Germania, Elveția, Turcia, Franța, Italia, Australia.

Referindu-se la lucrările pictoriței, prof. Nicolae Iorga scria: „Alice Ovanezian este una dintre artiste foarte importante ale acestui cenaclu, activând ca pictoriță și ceramistă. Domnia-sa are pe simeze o lucrare intitulată Așteptând primăvara, pentru care aş felicita-o și i-aş sublinia aportul la o serie de piese de ceramică, gândite într-o viziune modernă și de-a dreptul originală . Ele încalcă toate regulile convenției de reprezentare a ceramicii, ceea ce dovedește că artistul talentat nu este neapărat nevoie să aibă și o diplomă pentru a ajunge la rezolvări geniale”.

„Primele mele încercări - spune Alice Ovanezian - au avut la bază motive armenesti. Ele s-au îngămădit în imaginația mea după ce am studiat cu încântare o carte de „miniaturi” armenesti. La aceasta s-au adăugat călătoriile mele în Armenia, la Erevan, unde imaginile reținute s-au transformat în „idei” pe care le-am transpus în obiectele de ceramică pe care le-am creat”.

Multe și elogioase au fost cronicile și articolele inserate în ziare și publicații de specialitate, care au remarcat talentul și pasiunea artistei pentru plastică și ceramică. Criticul de artă Radu Ionescu, într-o cronică publicată în „Viața Medicală”, scria: „Astfel, cu dezinvoltura unei îndelungi practici și cu o siguranță a ochiului pe care doar temeinica cultură artistică o poate da, Alice Ovanezian, într-o substanțială suită de acuarele, confirmă – o dată mai mult – autoritatea în acest domeniu, pe care și-a câștigat-o cu simplitate și îndrăzneală,

cu forță și grație artistică și stăpânire, motivul conferindu-i
acea putere fascinatorie pe care o au doar operele împlinite”.

EUFROSINA TRANCU-SĂVESCU

Sora mai mică a lui Grigore Trancu-Iași-figură proeminentă a vieții politice românești și a învățământului superior comercial – și a Martei Rainer (soția cunoscutului anatomist universitar și antropolog F.I.Rainer) fruntașă și ea în istoria chirurgiei de la noi, la rândul ei, Eufrosina a ilustrat învățământul și activitatea culturală din părțile nemțene. Nici nemțenii mai vârstnici și nici fostele ei eleve n-au dat-o uitării. Un simpozion prilejuit de comemorarea unui număr important de ani de la înființarea Școlilor Normale din Piatra Neamț – astăzi funcționând ca o instituție unică – a reîmprospătat amintirea ei, considerând-o ca „o personalitate a învățământului nemțean”, care și-a depășit cu mult obligațiile de catedră și pe cele de conducătoare de școală.

Am cunoscut de aproape complexa ei activitate, aflându-mă ca profesor la Școala Normală de învățători din imediata apropiere a celei de învățătoare. Piatra Neamț, oraș climateric, foarte solicitat și de elementele didactice, a devenit încă de mult un veritabil centru de valori profesionale. Mărturie stă acum amintirea obștească plină de venerație pentru cei care nu mai sunt și publicațiile de prestigiu din biblioteci. Nu exagerez afirmând că, alături de alte valori didactice nemțene, Eufrosina T. Săvescu rămâne și acum o mândrie a învățământului și culturii din această parte a țării. Să împrospătăm, cât mai sobru cu putință, viața ei de muncă necurmată. Fiică a lui Lazăr Trancu din Tg. Frumos, rămâne la patru ani, în 1886, orfană de tată, pândită și de mizerie, căci un

incendiu mistuise aproape toată averea tatălui său. Din opt copii vor rămâne în viață numai trei. E luată de o mătușă din Botoșani, Hopsida Ciomac, femeie cu avere, în stare s-o întrețină. La 11 ani, altă lovitură: pierde și pe binefăcătoarea ei. Va încerca să urmeze la cunoscutul institut școlar ținut de Emilia Humpel, sora lui Titu Maiorescu. Lipsurile materiale o fac să părăsească acest institut, înscriindu-se și cucerind o bursă la Școala Normală de institute „M. Sturza” din Iași. „Dacă n-a fost totdeauna prima pe școală, a fost mereu prima în clasa ei” afirmă Marta Rainer în volumul „File de jurnal”, apărut în 1982. Termină această școală cu media 9,90, prima între 54 de absolvente. Ar fi putut obține un post în învățământul primar din Capitală. Rămâne însă ca institutoare la Galați între 1904 și 1916, ilustrând postul său. Dă diferența de liceu, se înscrie apoi la Facultatea de litere a Universității din București, specialitatea Filologie modernă, între 1910 și 1913 studii încununată la absolvire cu „Magna cum laudae”. Între 1913-14, prin concurs, obține o bursă a Casei Școalelor, urmând cursuri de limba germană pentru studenții străini de la Universitatea din Berlin. Izbucnind primul război mondial e silită să revină în țară, deși gândul ei fusese să urmeze integral cursurile berlineze. Susține, în 1916, examenul de capacitate pentru învățământul secundar, obiectele româna, germana și pedagogia, obținând media 9,13 și fiind clasificată a doua. De la 1 septembrie 1916 până la 1 septembrie 1939, vreme de 23 de ani, va funcționa ca profesoară la Galați și apoi la Piatra Neamț. În iulie 1922 primește sarcina de directoare a Școlii Normale de învățătoare din Piatra Neamț. Nu este vorba de o sinecură. Era una din acele școli apărute cu câțiva ani mai înainte, lipsită de clădire proprie, de material didactic ajutător lecțiilor și de multe alte înlesniri. Nimic n-a descurajat-o. femeia, mai mult mărunță la stat, mereu stăpână pe sine, mereu

cu un zâmbet în colțul gurii, modestă, exemplar de modestă, era înzestrată cu o voință de fier. În câțiva ani a căpătat un local nou, zidit în cartierul pietrean Dărmănești, laboratoare, cabinete, un corp didactic bine pregătit și încheșat. Școala ei s-a impus printre cele mai bune din Moldova. Colonii de vară, cursuri pentru recalificarea unor cadre didactice sunt adăpostite anual de această școală, iar legătura cu mediul rural, unde urmau să activeze elevele sale după absolvire, era întreținută prin dese prezențe la cercurile învățătorești din județ. Profesoară de elită la catedră, directoare și educatoare exemplară, Eufrosina Săvescu nu uită nici alte obligații de cultură. În 1939, la împlinirea a două decenii de la înființarea școlii, scoate un volum comemorativ care, alături de darea de seamă amplă a activității școlare, dă la lumină un set de studii pe o sută de pagini, datorate unor universitari cunoscuți (I. Simionescu, general farmacist dr. Grintescu, arheolog Radu Vulpe, anatomist Gr. T. Popa ș.a.) alături de cercetători locali. Cu alte produse similare, studiile publicate în acest volum reprezintă contribuții locale deosebit de prețioase la cunoașterea științifică a regiunii respective. Firește, recompensele oficiale primite în cursul activității sale au fost bine meritate: numeroase adrese de mulțumire oficiale, „Răsplata muncii pentru învățământ clasa întâi” primită în 1923, „Răsplata muncii pentru construcții școlare clasa întâi” în 1926, „25 de ani de serviciu” în 1932 și medalia de aur a Soc. „Tinerimea Română”, în 1933. Altă categorie de recompense privește munca gratuită depusă ca soră de caritate la spitalele de campanie, în vremea primului război mondial: „Crucea de război” în 1921, „Crucea Regina Maria de Aur” în 1924, „Médaille des épidémies” în argint, acordată de Republica Franceză în 1917, „Palme académiques” în gradul de ofițer din partea aceluiași stat.

Eufrosina Săvescu n-a „vânat” aceste recompense, ca atâția alții. Nana noastă cea dragă – căci ne-a cununat pe soția mea și pe mine și a fost nașa de botez a fiului meu mai mare – nu se zbătea pentru asemenea recompense. Deși noi ne-am bucurat de intimitatea ei, am luat cunoștință despre ele acum, din hârtiile rămase de la ea. A prețuit mai mult semnele de recunoștință din partea fostelor ei eleve. Truda ei de ani de zile și-a avut rostul în versurile lui Vlahuță citate în substanțialul ei „Cuvânt înainte”, din volumul comemorativ pomenit anterior: „Trudește, făcătorule de bine / Veni-vor roiuri alții după tine / Și vor culege rodul – bogăția”.

Întemeiază o familie, căsătorindu-se, în 1919, cu economistul Ilie Săvescu, conducător al mișcării cooperatiste din jud. Neamț, care a ajutat-o mult în îndeplinirea atâtor sarcini grele. Singurul lor copil este Ioana Iliescu, jurist consultant și pictoriță de un talent care e mărturisit de cele patru expoziții organizate anii trecuți în Capitală. Văduvă de multă vreme, va fi sprijinită de fata ei, ea ajutând-o în schimb, la educarea nepoților. În răstimpul anilor negri, viața lor n-a fost surzătoare. Pe lângă alte „recompense”, primește un afront din partea noii stăpâniri de la Ministerul Învățământului care fusese solicitat să-i acorde fostei directoare o diplomă de merit. În rezoluție, răspunsul a fost: „Nu există nici o lege în baza căreia să se acorde grație de merit profesorilor pensionari”. Începuse doar, atunci, în 1946, seria lungă și dură a răsplăților. Eufrosina Săvescu trece în veșnicie, fapt semnificativ, la 20 iulie 1971, de ziua soțului ei.

Văduvia de 28 de ani i-a fost alinată de grija afectuoasă a fiicei și generelui ei.

(Sursa: Prof. Dr. Victor Andrei, „Ararat”)

ARȘAVIR TORAMANIAN

Părinții: tatăl – Toramanian Horen, născut în Sabin Carahisar (Turcia) comerciant, mort în 1978 la Erevan. Mama – Toramanian Paitsar, născută în București, casnică.

S-a născut la 20 iunie 1927 la București, a absolvit Liceul „Nicolae Crețulescu” din București în 1947. A emigrat în Armenia, împreună cu părinții, în 1948. În 1954 a absolvit Facultatea de Arhitectură a Institutului Politehnic din capitala Armeniei – Erevan. În 1962 – 1964 a fost doctorand în domeniul arhitecturii. Titlul de doctor în 1964, apoi, în 1974, doctor în științe în domeniul arhitecturii, în 1977 cu titlul de profesor în domeniul științific. Mulți ani a fost șef de catedră la facultățile din Erevan și Chișinău. Consultant în domeniul ingineriei la Academia Armeană. Mai mult de 250 de lucrări științifice dedicate istoriei arhitecturii orientului creștin, printre care „Istoria arhitecturii monumentelor armene din Moldova” – 1986, „Istoria construcțiilor armene din Moldova” – editată la Moscova în 1991, în limba rusă, „Arhitectura medievală a Armeniei și Țările Balcanice”, 2003 – Erevan, în limba rusă și se traduce acum în engleză. Un „Dicționar arhitectural” cu ilustrate – Erevan 2007.

Actualmente la Universitatea din Erevan, profesor la catedra de Arhitectură, construcții și conservarea monumentelor istorice.

ARAM TUMAIA

Aram Tumaian, născut la Constanța, în 1935, medic, absolvent al Institutului de Medicină și Farmacie din București în anul 1961. A practicat peste 14 ani ca specialist în Anestezie și Terapie Intensivă la Spitalul de Urgență (Floreasca) din București. Autor și colaborator la comunicarea și publicarea a peste patruzeci de lucrări de specialitate, atât în țară, cât și în străinătate, inclusiv scrierea unui capitol asupra mecanismului și tratamentului șocului într-un tratat de chirurgie. A comunicat experiența sa la peste 300 de medici secundari. Dr. Tumaian a participat efectiv la popularizarea în toată țara a metodelor de Reanimare Cardio-Respiratorie în afara spațiului spitalicesc, promovând în fabrici și școli resuscitarea gură la gură și masajul cardiac extern. A prezentat aceste tehnici și ca „actor” în filmul documentar „Viața în pericol”, produs la Studioul Alex. Sahia și a fost consultant al unui film de prim-ajutor în accidente de circulație. În anul 1974 a emigrat în Statele Unite unde, după dobândirea licenței, a continuat să practice în aceeași specialitate, în ultimii ani punând un accent deosebit pe tratamentul durerii cronice. Retras din practica de Anestesiologie din 1997, este actualmente Director Medical al unui Departament de Consultații Preoperatorii.

Soția, Clementina Tumaian, născută Hagiopol, în Constanța, absolventă a Școlii de Arhitectură și Construcții din București, fostă proiectantă la IPROMET București, actualmente senior designer la secția de poduri a unei firme de ingineri consultanți din Philadelphia.

Edward Tumaian, născut la București, în 1967, este fiul Clementinei și lui Aram Tumaian. Absolvent al Universității Villanova, Secția de Biologie, în 1989, s-a specializat în cercetări farmaceutice și este în prezent Project Director la Secția de Analgesie și Rheumatologie a unei instituții din preajma Philadelphiei.

Într-un interviu acordat Aidei Cozâghian-Hulubei și publicat în periodicul „Ararat”, doctorul Aram Tumaian a declarat: „Eu am fost „prâslea” familiei lui Măgârdici și Elisabetei Tumaian. Ambii mei părinți s-au născut în Turcia. Tata a fost educat, la Istanbul, la **Robert College** și a fost funcționar al unor autorități locale. Vremurile vitrege i-au purtat și pe ei pe drumul exilului, prin deșerturile Anatoliei. Au fost martori la dispariția tragică a zeci de membri ai familiei. Folosind unele „relații” și aproape tot ce au agonisit, au reușit să se refugieze în România în anul 1922. Un coșmar plin de grozăviile trăite l-a urmărit pe tatăl meu până în ultimele clipe ale vieții sale. Eu am apărut la paisprezece ani după ultimul născut al părinților mei. De aceea, cred că am fost privilegiat, fiind înconjurat de atenția și dragostea lor nelimitată.

Sunt constănțean și mi-am petrecut copilăria sub umbra anilor de război. La grădinița doamnei Rădulescu am învățat primele reguli de comportare într-un grup: punctualitate, răspundere, respect și prietenie. Primii ani de educație elementară i-am căpătat la Școala Primară nr. 2, unde am avut un învățător căruia îi datorez dragostea pentru carte și citit.

După război au urmat anii de nesiguranță și persecuție. Foametea s-a așezat în viața noastră pentru mai bine de doi ani. Tata mă avea pe mine și ca ajutor, și ca povară. Nu știu cum se descurca după ce pierduse mai tot ce-a agonisit. În vara lui 1947 a dat cu amanet ultimul covor din casă și a plecat să o

vădă pe viitoarea mea mamă. Aveam 12 ani. Clasa a doua la liceu. Ultimul an de liceu. A urmat Reforma care ne-a adus zecile de ani de școală, după un sistem nedorit. După alți câțiva ani de școlarizare, am reușit să echivalez anii de liceu. Ajungând la momentul critic de alegere a viitoarei profesii, gândurile îmi zburau la cinematografie, care m-a atras încă din copilărie, când proiectam bucățele de film de prin gunoaiile cinematografului pe un orificiu făcut în ușa unde știam că după-amiezele apărea o rază de soare întotdeauna. O a doua preferință prezentată decanului a fost chimia. În anii '50, chimia industrială era un teritoriu aproape virgin și asigura un viitor garantat absolvenților de la Politehnică. În sfârșit, după multe judecăți, sfaturi de la colegi și un pic de „grandomanie apărută ad-hoc” am pus pe „listă” și Medicina. Când mama a aflat că așa putea avea o șansă să devin DOCTOR, așa, cu litere mari, mi-a dat lovitura de grație cu o frază pe care o port întotdeauna în inimă: „Aram, nu există pe lume o altă profesiune mai nobilă decât aceea de doctor”.

Mai exista un singur obstacol „minor”: nu eram decât 2000 și ceva de candidați pe 200 de locuri, care mai apoi au fost suplimentate cu încă 200 și ceva, în așa fel încât anul I al Facultății de Medicină din București număra, în toamna lui 1955, peste 400 de „boboci”!

Categoric, anul I de Medicină a fost unul care ne-a pus la încercări grele. Așa încât promovarea anului cu media generală „BINE”, care a inclus un „bine” la chimie din partea exigentului profesor Mezincescu, a constituit un mare pas înainte. Au fost destui colegi pe care nu i-am revăzut în anul următor. Din anul II am luat bursă de merit. În anul III m-am evidențiat în clasele de anatomie patologică și fiziopatologie, avid să înțeleg baza structurală și mecanismele diferitelor sindroame și boli.

Din anul IV am pătruns în lumea pregătirii clinice. Deși eram extrem de „curios” să-i „văd” pe marii performeri ai chirurgiei române în acțiune, din ce în ce mai des mă apropiam de capătul mesei de operație, unde se afla capul bolnavului despărțit de restul corpului prin acea perdea tradițională care se numește „bariera de eter”.

În anul V s-au anunțat examenele de admitere la INTERNAT și m-am înscris cu repeziciunea unui meteor. După examen, fiind printre cei privilegiați, care puteau alege locul preferat, am fost primul candidat care a ales Anestezia și Reanimarea, în cazul meu, la Clinica a II-a Chirurgicală a profesorului Ioan Turai. M-am prezentat la directorul spitalului, excelentul chirurg dr. Aurel Calalb, care, aflând că sunt un nou intern, mi-a zis ceva pe românește, dar n-a uitat să menționeze că sunt armean. Mai târziu, am aflat că este de origine armeană, de pe la Roman, iar soția lui tot armeană, profesoară de limbi străine. Aurel Calalb a fost un chirurg fenomenal.

În noaptea de 23 mai 1960 am primit botezul în anestezie, fiind de gardă cu doctorul Munteanu, căruia îi datorez dobândirea în scurt timp a unui enorm bagaj de cunoștințe în practica anesteziei.

La sfârșitul anului, pe 29 decembrie 1960, m-am căsătorit cu prietena mea de mulți ani, Clementina, născută Hagiopol, din Constanța, ca și mine, absolventă a Școlii de Construcții și Arhitectură din București.

În septembrie 1961 am absolvit Facultatea de medicină și, spre deosebire de marea majoritate a colegilor, nu a trebuit să aștept „repartizarea”. Eram deja intern în anul al doilea și aveam sala MEA de operație la Clinica de Ortopedie.

În iulie 1963 am participat la concursul de secundariat de chirurgie pentru ocuparea locurilor (13!) vacante din orașul București și am obținut media 9,88, clasându-mă pe locul întâi.

Da, iată-mă șef de laborator – de fapt, cu titlu în structura Facultății de Medicină, care îmi oferea largi posibilități de dezvoltare științifică și totodată îmi asigura un loc în echipa de Anestezie și Terapie Intensivă (ATI) a Spitalului Clinic de Urgență.

V-am relatat o parte din activitățile de după absolvire. În toți cei 14 ani și jumătate înainte de emigrare, am practicat medicina în specialitatea de Anestezie și Terapie Intensivă la Secția ATI a Spitalului de Urgență, dar ca salariat al Clinicii Chirurgicale.

După epidemia de poliomielită de la sfârșitul anilor '50, sute de copii cu diformități rămase în urma „paraliziei infantile”, care a cuprins aproape întreaga Europă, au sosit din toată țara la Clinica de Ortopedie pentru operații plastice reparatorii pe extremități, în care a excelat, fără a face economie de talent artistic sau timp, maestrul Corneliu Doboșiu, chirurg renumit până pe coastele de vest ale continentului. Am administrat 297 de anestezii, de la copii de 1-2 anișori până la adolescenți. Cum eterul era singurul anesteziec pe care îl aveam la dispoziție, experiența m-a ajutat să fac unele inovații care să permită inhalarea mai rapidă a acestui lichid foarte iritant și cu un miros dezagreabil. Un exemplu ar fi insuflarea de oxigen concomitent cu administrarea „cu picătura” a eterului. Într-unul din cazuri, un băiețel de 7 ani din Delta Dunării, care a avut nevoie de șapte intervenții, administrarea repetată a eterului i-ar fi putut cauza o hepatită toxică (la anesteziștii din spitalele de copii hepatita toxică era un risc profesional în acele vremuri). Providența ne-a trimis un reprezentant al firmei Pfizer, care ne-a adus niște

mostre de anestezie administrabil pe cale venoasă și având calitatea de a fi tolerat bine de bolnavii cu probleme de ficat sau diabet. În zilele noastre, anestezicele nu sunt hepatotoxice. De fapt, în anii '70 și după aceea, crearea de noi anestezice și adjuvante ale anesteziei, tolerate bine de toate organele vitale ale organismului uman – inimă, creier, rinichi și ficat -, a luat așa o amploare, încât bolnavii din zilele noastre sunt răsfățați și tratați cu minime riscuri legate de anestezice sau de mijloace și tehnica lor de administrare.

- Ce amintire deosebită, afectivă profesional, se leagă de Spitalul de Urgență?

- Trebuie să vă relatez un caz unic de intoxicație cu Dicloretan, un adeziv pentru linoleum, oferit în „glumă” de colegii de muncă drept apă de băut unui tânăr de 18 ani. De două ori în aceeași noapte i s-a oprit inima tânărului. De două ori l-am resuscitat cu succes și, după o spitalizare de vreo două săptămâni, a fost trimis acasă... ca nou! Gheorghiu S., din Călărași, nu a încetat să mă viziteze până la plecare și am devenit frați pe vecie! Am să încerc să închei acest capitol cu relatarea unor activități extrem de interesante. La un congres de specialitate din Anglia, doctorul Filipescu l-a cunoscut pe medicul norvegian Laerdahl, inventatorul lui Resusci Ane, o păpușă pe care și în zilele noastre se practică respirația gură la gură și masajul cardiac extern, spre a se învăța de către profesioniști și amatori metoda modernă de reanimare în caz de stop cardio-respirator în afara condițiilor de spital. În mai puțin de o lună, prin primăvara lui 1964 și în 1965, am călătorit cu doctorul Filipescu pe toate meridianele țării să propagăm resuscitarea cardio-respiratorie, prezentând cu această ocazie și filmul documentar realizat la Studioul Alexandru Sahia „Viața în pericol”, în care am fost artist și consultant.

Nu de puțină importanță a fost și activitatea mea ca director al Cursurilor de Vară de Anestezie și Reanimare pentru asistente medicale, trimise să învețe bazele administrării anesteziei în centre chirurgicale fără specialiști.

A fost foarte ușor pentru mine să explic autorităților ce m-a decis să cer emigrarea/imigrarea în Statele Unite. „Întregirea familiei” ar fi fost o variantă fără baze veridice, deși, la sosirea pe aeroportul din New York, pe 6 august 1974, ne-au așteptat vreo 5-6 familii – veri și verișoare – care au fost mobilizate ca asigurare că nu vom fi trimiși înapoi! Ei nu știau că noi imigrasem cu aprobarea ambelor autorități guvernamentale. Motivul meu sincer a fost „perfecționarea în anestezie, în țara în care era practică de peste 100 de ani și de unde s-a întins în întreaga lume”.

Sosit în Statele Unite, știam că trebuie să dau și să trec o serie de examene. Considerând că trecuseră 14 ani și jumătate de la absolvirea Facultății de Medicină, mă așteptam la ceva greutăți în obținerea unor rezultate bune. După obținerea Certificatului ECFMG, care îmi dădea dreptul de a cere intrarea într-un program de rezidență, autoritățile corespunzătoare în specialitatea de Anestezie mi-au dat dreptul să trec direct în programul de rezidență, socotind că peste 14 ani de practică se pot echivala cu un an de internat.

- Relatați-ne câteva din etapele parcurse pe acest drum.

- Mi-au trebuit câteva luni și multe interviuri ca să fiu acceptat eventual într-un serviciu temporar. Condițiile de acceptare a medicilor din țări străine deveneau tot mai grele, așa încât munca perseverentă de pregătire a examenelor și perfectarea limbii engleze au ocupat o parte importantă din timpul avut la dispoziție. Singurul și cel mai important sfat pe care îl dau unei persoane pe cale de emigrare, indiferent de

profesiune, este să învețe limba engleză! L-am cunoscut pe doctorul James R. Harp, M.D., profesor și șef de Catedră la Departamentul de Anesteziologie al Centrului Medical de la Universitatea Temple din Philadelphia, când eram deja angajat în Serviciul de Terapie Respiratorie al acestui Centru Medical. Aflând că sunt anestezișt și că aștept primirea certificatului ECFMG, mi-a oferit să lucrez pentru el temporar, ca tehnician pentru analiza gazelor sanguine și a balanței electrolitice la bolnavii care erau operați pe creier sau pe inimă.

Licența am obținut-o în timpul rezidenței.

La Delaware County Memorial Hospital din Drexel Hill, Pennsylvania am funcționat ca anestezișt până la retragerea din practică din martie 1997. Directorul serviciului m-a angajat după primul interviu. Din partea a trei profesori de la Temple am primit excelente recomandări. „Aram is an excellent man. He left his home in Romania, behind the iron curtain, to seek a new life in our country. I have had the pleasure to watching and helping as he has overcome, one by one, the hurdles facing a migr physician. From the beginning of this residency program, he has performed in an outstanding manner. His technical and intellectual development has been excellent. I believe he will be a most valuable addition to your staff, and I recommend him without hesitation.” (Aram este un om excelent. El și-a părăsit casa din România, în spatele cortinei de fier, pentru o nouă viață în țara noastră. Am avut plăcerea de a observa și ajuta trecerea cu succes peste multe obstacole care se află în calea unui medic emigrant...De la începutul programului său de rezident, performanța sa a fost eminentă. Dezvoltarea sa tehnică și intelectuală a fost excelentă... Am încrederea că el va fi o adițiune foarte valoroasă echipei dvs. și îl recomand fără ezitare.) Am citat din referința profesorului și șefului de catedră, alăturată cererii

mele de angajare ca anestezist. Deși am căpătat Licența de Practică și în Florida, am rămas loial primului loc de muncă.

De altfel, după cum știți, de peste un an de zile m-am retras din practicarea anesteziei și sunt angajat în pregătirea medicală a bolnavilor în etapa premergătoare operației, prin coroborarea datelor examenului clinic cu datele de laborator, electrocardiograma și alte teste electronice. Cred că v-am relatat că, la începutul carierei și în cei peste 14 ani de practică în România, am colaborat și publicat peste 40 de lucrări legate de experiența mea în anestezie și terapie intensivă, unele și în reviste de specialitate europene.

- Ce s-a aflat mai presus de orice: viața personală ori cea profesională, sau, poate, ați reușit să le îmbinați fiindcă ați avut înțelegerea familiei?

- Sunt foarte convins că datorită înțelegerii și susținerii integrale a carierei mele de medic din partea familiei am reușit să îmbin toate aspectele vieții mele în toate situațiile, fericite sau nu, de criză financiară sau domestică, în situația extrem de dificilă de după emigrație, în lunile interminabile de pregătire pentru examenele de „revendicare” a dreptului de practică medicală în Statele Unite și, în general, de integrare în modul de viață american. În același timp, port în inima mea pe toți cei care, în țară sau aici, peste mări și țări, mi-au recunoscut puterea de muncă, loialitatea și respectul pentru munca și experiența altora și m-au ajutat în mod nelimitat, fără a cere recunoștință, mulți rămânând, practic, anonimi. Saroyan spunea odată că, în privința scrisului, el aplică metoda „sări-în-apă-și-încearcă-de-înoată-numaidecât”. Parafrazându-l, aș putea spune că, de-a lungul vieții, m-am angajat într-o îndelungată partidă de natație, în care, de multe ori, am sfârșit pe podium numai datorită înțelegerii și sprijinului familiei, indiferent în ce ape am înotat.

PAUL TUMANIAN

S-a născut în 1938, la Chișinău-Lăpușna. Părinții: Ion și Agafia. Este absolvent al Facultății de Matematică și Fizică, Universitatea București, 1960. A publicat *volume de proză*: UN PAHAR DE CINZANO (povestiri), Editura pentru Literatură, 1969, 194 p.; DOMNUL MARIUS ȘI DOAMNA CEA MICĂ (roman), Editura „Ararat”, 1995, 176 p.; URMA SCAPĂ TURMA (roman), Editura „Ararat”, 1997, 310 p.; CONSPIRAȚIA INOCENȚILOR (povestiri), Editura „Ararat”, 1999, 301 p.; CU SPATELE LA TERENUL DE JOC (povestiri), Editura „Paralela 45”, 2005, 150 p.; DRAGOȘ ȘI SEXUL FRUMOS (povestiri)-încă nepublicată *) *Volume de traduceri*: ADEVĂRUL DESPRE CERNOBÎL, de G. Medvedev (eseu științific — traducere din lb. rusă), Editura „Humanitas”, 1992, 216 p.; FATA DIN ALSACIA de B.E. Stevenson (roman-traducere din lb. engleză), Editura Cezareea, 1993, 227 p.; MEMORII de A. Saharov (memorialistică-traducere din lb. rusă, în colaborare), Editura „Litera”, 1996, 874 p. *) *Proză în periodice*: Povestiri în revistele: „Viața românească”, „Luceafărul”, „Vatra”, „Basarabia” (Rep. Moldova), „Origini” (SUA), „Orizont”, „Familia”, „Empireuma” (Spania), „Casa del Tiempo” (Mexic), „Convorbiri literare”.

Scrie Paul Tumanian: „Între scrisurile mele există deosebiri stilistice importante. Nu numai fiindcă scrierile (deși relativ puține la număr) acoperă un interval de câteva decenii, ci și fiindcă prima întrebare pe care mi-o pun atunci când încep o proză este: în ce "cheie" se cere ea scrisă? Iar

răspunsul la această întrebare nu este, nici pe departe, unul singur. De foarte multe ori am optat pentru proza situată la granița dintre real și fantastic. Aceasta s-ar putea numi, cu o expresie pe care am întâlnit-o, "realul magic". Îmi displac operele așa-zis cerebrale. Consider că o operă de ficțiune nu poate să fie cu adevărat gustată de cititori decât prin intermediul *emoției* estetice. În pofida modei prezentului, mă încapățânez să resping vulgaritățile, violențele de limbaj și atotputernicia sexului. Nu cred în "fragmentarism" și, pe cale de consecință, nici în "structuralism", "deconstructivism" și în alte "isme", inclusiv în așa-zisul "postmodernism". O sursă inepuizabilă de inspirație este pentru mine copilăria. Mă întorc de fiecare dată acolo ca la o lume primordială, pură, având atuul tuturor deschiderilor posibile

Tania Radu scrie: "Paul Tumanian are (...) atu-uri de partea lui: el este beneficiarul efectului surpriză, cartea își face loc cu pricepere exact în golul de tăcere uimită care se formează instantaneu la intrarea, de pildă, a unui balerin într-un ring de box. *Domnul Marius și Doamna cea mică* e o carte narcisiacă, se bucură de ea însăși, reușind, în același timp, să și bucure. Cititorul și cartea încap și se simt bine sub același clopot de sticlă al divagărilor închipuirii. (...)

Farmecul cărții lui Tumanian vine (...) în primul rând din spuma neobosit dantelată a vorbăriei celor două personaje. (...)

Vorbele se rotunjesc, se ascultă, execută un joc al lor ceremonios și cuminte, al cărui rost rămâne închis în simpla rostire, din care realitatea se încheagă de la sine.

Cartea lui Paul Tumanian e un divertisment subțire, cizelat până la manie pe alocuri.

Nicolae Prelipceanu scrie: "Romanul [*Domnul Marius și Doamna cea mică*] e o încercare de fantastic interesantă,

mai ales în literatura noastră, unde, de la Eliade, astfel de opere se pot număra pe degete."

Dan Stanca: „Acest roman [*Urma scapă turma*] își propune să descrie cu nerv, simț al nuanței și pe alocuri accente nostalgice o serie de aspecte din viața marginală a societății. (...) Cartea trebuie semnalată pentru această neperversită surprindere a marginalului social, pentru stilul bogat, succulent, neînhibat.”

Publică articole de politică, atitudine civică și mediu înconjurător în: „Cotidianul”, „22”, „România liberă”, „Timpul” etc. Redactor-șef al revistei „Re-Mediu” (ecologie/protecția mediului), editată de Grupul Ecologic de Colaborare (1997-2000).

DIMITRIE TĂBĂCARU

Familia Tăbăcaru este descendenta unei vechi familii de armeni născuți la Cernăuți. Grigore Tăbăcaru (1900-1984), tatăl lui Dimitrie, a făcut studii de medicină (specialitate) la Paris, a fost doctor oftalmolog, numit pe o perioadă medic-șef al orașului Cernăuți. Cânta la vioară, organizând serate muzicale cu pianistul Titus Tarnavski. Repertoriul preferat – sonatele pentru pian și vioară de Mozart și Beethoven. Este înmormântat în cimitirul armenesc din București.

Eliza Tăbăcaru (1903-1982), mama, a făcut studii muzicale la Paris, la celebra „Schola Cantorum”. Avea o voce caldă și bine timbrată de mezzosoprană. Participa la seratele muzicale din Cernăuți alături de soțul ei și a interpretat roluri în operele „Crai Nou” și „Baba Hârca” în cadrul Societății „Armonia din Cernăuți”. Este înmormântată în cimitirul armenesc din București.

Dimitrie Tăbăcaru s-a născut la 26 octombrie 1929, la Cernăuți. Studiază pianul, fiind de mic copil crescut în spiritul dragostei de artă în general și de muzică în special. A absolvit Liceul „Mihai Viteazul” din București, promoția 1947. A urmat cursurile Facultății de Litere, secția română – franceză, din cadrul Universității bucureștene. În paralel, urmează cursurile Conservatorului „Ciprian Porumbescu” din București, secția regie de operă, absolvindu-le în anul 1955. Examenul de licență l-a susținut la Opera Română din Cluj cu spectacolul „Mariana Pineda” de B. Smetana. A fost coleg cu Marianti Banu, Carmen Dobrescu, George Zaharescu, Anghel

Ionescu Arbore, nume cu rezonanță în regia de operă în perioada 1956 – 2000.

A avut ca profesori mari personalități ale culturii românești: George Călinescu, Tudor Vianu la Universitate, Zeno Vancea, Ion Șerfezi, Gheorghe Dumitrescu, Tudor Ciortea, George Brazul la Conservator. La cursul de specialitate regie de operă a avut ca profesori pe V.G. Cuikov și V.V. Vasiliev, mari personalități ale teatrului rus, formați la școala lui Stanislavski, cea mai solidă școală de teatru ce s-a răspândit apoi în întreaga lume. Studiul literaturii și muzicii deopotrivă a fost benefic pentru întreaga sa carieră și pentru profesiunea atât de complexă pe care a ales-o.

În anul 1955 s-a căsătorit cu Gina Tripa. Cu toate că era deja numit asistent de regie la Teatrul de Operă și Balet, l-a atras ideea de a merge la Iași, unde în anul 1956 se înființa Opera de Stat. Alături de soția sa a slujit această scenă din superba clădire a Teatrului Național „V. Alecsandri” din Iași până a decedat, în anul 1985.

Spectacole realizate pe scena Operei Române din Iași au fost: „Traviata” de G. Verdi, „Boema” de Puccini, „Carmen” de Bizet, „Evgheni Oneghin” de Ceaikovski, „Faust” de Gounod, „Nunta lui Figaro” de Mozart, „Paiate” de Leoncavallo, „Aida” de G. Verdi, „Povestirile lui Hoffman” de Offenbach, „Bal mascat” de Verdi, „Othello” de Verdi, „Olandezul zburător” de Wagner, „Lucia di Lammermoor” de Donizetti, „Manon” de Massenet, „Samson și Dalila” de Saint-Saens, „Don Carlos” de Verdi, „Nabucco” de Verdi, „Ernani” de Verdi, „Gianni Schicchi” de Puccini.

Din creația românească de operă a montat „Decebal” și „Răscoala” de Gh. Dumitrescu, „Alexandru Lăpușneanu” de Al. Zira.

Spectacole realizate în țară: „Othello” la Teatrul Liric din Constanța, „Traviata” la Teatrul Muzical din Brașov, „Toate pânzele sus” de St. Lorriy și „Petru Rareș” de Ed. Caudella la Teatrul Muzical „N. Leonard” din Galați, „Boris Godunov” de Musorgski la Opera Română din Cluj, „Ernani” de Verdi la Opera Română din București.

Scenografiile cu care a realizat cele mai importante spectacole sunt: Hristofenia Cazacu, George Doroșenko din Iași, Gheorghe Codrea din Cluj, Constantin Russu și Lidia Radian de la Teatrul Național București și, respectiv, Teatrul Nottara din București.

În perioada anilor 1956 – 1969, în cadrul schimburilor culturale organizate de Ministerul Culturii, a avut posibilitatea de a urmări spectacole importante pe celebra scenă de la *Balșoi Theatr* din Moscova, a participat la Festivalul de Operă de la Edinburg și Praga, dar cele mai importante specializări au fost în Germania, la München, Hamburg și *Opera Comică* din Berlin. A montat la Opera din Ankara (Turcia) „Don Pasquale” de Donizetti. A fost decorat cu ordinul „Meritul cultural clasa a IV-a”.

Ca director al Operei Române din Iași, în perioada 1974-1982, a dezvoltat atât repertoriul instituției, a întinerit colectivul de soliști, cor și balet și a întreprins turnee în străinătate: „Răscoala” și „Trubadurul” în Bulgaria, schimb cultural cu Opera din Stara Zagora (1977); spectacole cu colectivul de balet în Italia („Giselle” de A. Adam și Gală de Balet în 1978); spectacole cu colective de soliști, cor și balet în Italia în 1979 și 1980 – turnee de trei luni cu titlurile „Văduva veselă” de Lehar, „Liliacul” de J. Strauss, „My Fair Lady” de Loewe, „Orfeu în infern” de Offenbach, „Sânge vienez” de J. Strauss, Gală de Operetă (Roma, Milano, San Marino, Palermo, Bari, Reggio Emilia, etc.)

În 1978 a efectuat un turneu în Germania și Olanda cu două spectacole în colaborare cu Filarmonica „Moldova” din Iași și Opera Română cu „Povestea Soldatului” de Stravinski și „Pierrot Lunaire” de A. Schönberg, interpretând rolul povestitorului.

Din anul 1961 până când a decedat a condus Conservatorul „G. Enescu” din Iași, alături de dirijorii Radu Botez și Corneliu Calistru. Dintre studenții preferați, care au făcut carieră națională și internațională, menționăm pe tenorul Ionel Voineag, mezzosopranele Mihaela Agachi și Mariana Cioromila, soprana Nelly Miricioiu precum și foarte mulți viitori soliști ai Operei din Iași în perioada 1968 – 1985. A realizat cu ei numeroase spectacole pe scena Operei Române din Iași („Povestirile lui Hoffman”, „Căsătoria secretă”, „Nevestele vesele din Windsor”, „Căruța cu paiate”, „Prețioasele ridicole”). În toate montările sale regizorul Dimitrie Tăbăcaru s-a bazat în primul rând pe o serioasă documentare și pe o colaborare perfectă cu dirijorul, scenograful și coreograful, susținând ideea echipei într-un spectacol de operă.

Imagini din grandioasele sale spectacole „Nabucco”, „Don Carlos”, „Aida”, „Samson și Dalila”, „Manon” au rămas și astăzi vii în memoria spectatorilor, asemenea unor tablouri și basoreliefuri datorită expresivității și plasticității lor. Lucra foarte minuțios cu interpreții, căutând logică fiecărui gest sau o anumită intensitate a privirii. Îi plăcea în mod deosebit să realizeze scenele monumentale cu cor și balet, dezvoltându-și astfel nu cu ostentație, ci cu profunzime și finețe în exprimare, bogată sa cultură. Era un perfecționist interiorizat, foarte rar cu adevărat mulțumit de ceea ce realiza pe scenă.

Avea discuții îndelungate cu studenții pe diverse teme de artă nu numai în sala de curs, ci și în parc sau în foyerul

operei, dorind să cunoască ideile tinerei generații, fiind obsedat și de pericolul rutinei, pe care o considera „moartea actului artistic”. Pasionat deopotrivă de teatru, avea o intuiție scenică deosebită și un talent actoricesc remarcat încă din studenție de profesorul său V.V. Vasiliev, care la absolvirea cursurilor i-a spus: „Prin dumneata țara va câștiga un foarte bun regizor, dar va pierde un mare actor”.

George Bălan, vorbind despre „Momentul muzical ieșean” cu privire la montarea operii „Traviata”, spunea: „Întregul spectacol era străbătut de un fluid care electriza și contopea soliștii, corul, orchestra, transformându-i în protagoniști ai unei drame puternice, într-un continuu crescendo. Proaspeții absolvenți de Conservator Grigore Iosub (dirijor), Dimitrie Tăbăcaru (regizor) și Emil Chivu (dirijor de cor) au un merit deosebit în realizarea acestei sinteze muzical-dramatice. Alături de întregul colectiv, ei au făcut ca potențialul de viață pe care această operă îl conține să se înalțe mai presus de toate banalitățile ei”.

Mihail Cozmei, referindu-se la montarea operii „Ernani” de Giuseppe Verdi la Opera Română din Iași, spunea: „Noua și valoroasa realizare a Operei Române din Iași se datorează, într-o bună măsură, unui artist a cărui excelentă condiție profesională, al cărui talent și nedezmintit entuziasm au adus, de-a lungul anilor (sunt aproape trei decenii), contribuții substanțiale la consolidarea, dezvoltarea și afirmarea teatrului liric românesc, inclusiv la promovarea creației de operă a reprezentanților școlii românești de compoziție: este vorba de regizorul Dimitrie Tăbăcaru. Indiscutabil, spectacolul cu opera „Ernani” poartă pecetea personalității sale, reprezentând concretizarea unei bogate și fructuoase experiențe scenice și, totodată, valorificarea unor temeinice și repetate întâlniri cu creația marelui compozitor

italian (a mai pus în scenă: *Traviata*, *Aida*, *Trubadurul*, *Othello*, *Don Carlos*, *Nabucco*). De aici, din această îndelungată meditație asupra stilului și problematicii operei verdiene, a rezultat, pentru noua premieră a teatrului liric ieșean, o concepție regizorală clară, în centrul căreia aflăm un permanent echilibru între dramaturgia muzicală și exigențele artei teatrale, un rafinat gust al expresivității scenice și o autentică pasiune pentru adevăr și frumos; în esență, o concepție de ținută clasică, echilibrată, cu funcționalități certe și o expresie directă”.

„(...) Spectacolul încântă prin armonioasa așezare scenică a protagoniștilor și a ansamblului, de unde rezultă, adesea, imagini de o plasticitate surprinzătoare, amintind atmosfera și culoarea pânzelor de Velasquez”.

Cu privire la montarea operei „Gianni Schicchi” de G. Puccini la Opera Română din Iași, Mihail Cozmei spunea: „Cunoscând calițiile soliștilor de la Opera Română din Iași, mi-am dorit de mult timp să-i ascult și să-i văd realizând această bijuterie muzicală care este opera bufă „Gianni Schicchi”, scrisă de Puccini în 1919, deci la sfârșitul unei fructuoase și strălucite activități de creație. Singurul regizor pe care mi-l imaginam dăruindu-se muncii de re-creare a acestei partituri superbe dar dificile era Dimitrie Tăbăcaru. Dorința mi s-a împlinit. Din păcate însă, acest maestru al scenei lirice, acest artist sensibil și cult, acest om inteligent și de o distinsă modestie, care timp de trei decenii ne-a îmbogățit cunoștințele și experiența estetică și ne-a înnobilit sufletele punând în scenă peste patruzeci de lucrări de operă (din care douăsprezece din creația compozitorilor români) a trecut în lumea umbrelor. Nu înainte de a concepe acest spectacol, uimitor prin complexitatea lui muzical-dramatică și prin acuitatea dezvăluirii unor caractere viciate de patima înavuțirii

cu orice preț. Este într-un fel testamentul regizorului D. Tăbăcaru. O sumă a ceea ce a cucerit în ani de muncă și permanentă ardere, o demonstrație, împlinită cu o măiestrie exemplară, a ceea ce ar fi putut să realizeze mai departe”.

Paula Bălan, în articolul „Noi succese la Operă” – „Flacăra Iașului”, 21 dec. 1985, scria: „În cuplaj cu „Cavalleria rusticana” de P. Mascagni, opera bufă „Gianni Schicchi” de G. Puccini a fost așteptată cu emoție, ca ultimă trăsătură regizorală a regretatului nostru maestru Dimitrie Tăbăcaru: pregătea punerea în scenă asistat de Mihai Zaborilă și de tânăra Anda Tăbăcaru, pe care o iniția de câțiva ani în arta conceperii și conducerii scenice. A trebuit ca regia să meargă pe urmele maestrului pentru „desfacerea” și montarea finală a capodoperei pucciniene. În spectacol a fost o indiscutabilă izbândă a interpreților și a realizatorilor, care au înconjurat cu afecțiune și înțelegere priceperea, imaginația artistică, orizontul intelectual al Andei Tăbăcaru.

În articolul „Dimitrie Tăbăcaru” din revista „Muzica” nr.2, febr. 1986, pag. 24 -26, Mihail Cozmei scria: „Colegii și iubitorii de artă din Iași s-au obișnuit de aproape trei decenii să urmărească zilnic silueta unui om de statură mijlocie, robust și cu alură de artist care, traversând cu pas meditativ Piața Unirii, se îndrepta spre Teatrul Național „Vasile Alecsandri” unde, cum se știe, se află și sediul Operei Române. Avea un mers egal, purtând o expresie interiorizată, încărcată de nebănuite așteptări și speranțe, luminată adesea de un zâmbet cald, îngăduitor. Omul acesta era Dimitrie Tăbăcaru”.

Dimitrie Tăbăcaru a decedat la Iași în 16 noiembrie 1985. Este înmormântat alături de Gina Tripa Tăbăcaru în cimitirul „Eternitatea” din Iași.

(Sursa: Elena Florica Șuster, revista „Ararat”)

ELIZA MANUG-TĂBĂCARU

S-a născut la 1 mai 1902 în orașul Tecuci, în casa bunicului matern, Donig Chircorian, fiică a lui Anton Vartan, provenit dintr-o familie de agricultori din Ivești, și a lui Matilda Martaiga Vartan, născută Chircorian. Tatăl Elizei, Anton Vartan, era căpitan în garnizoana Iași, dar, din nenorocire, când Eliza avea numai câteva luni, tatăl moare în urma unei duble pneumonii. După un timp mama ei se recăsătorește cu Manug A. Manug, farmacist la Brăila, care o înfiază pe Eliza, care va purta numele Eliza Manug. Dar și tatăl adoptiv moare de tuberculoză.

În 1909 mama ei se recăsătorește cu judecătorul Garabet Găina, originar de la Gura Humorului (satul-moșie Stejăroaia) și se mută în Bucovina (atunci Austria) la Suceava, unde soțul devine consilier de curte și președinte de tribunal și cu care a avut doi fii: Grigore Găina, avocat la Cernăuți și la Suceava (a fost un timp și președintele Comunității Armene din Suceava) și Donig Găina, medic la București.

Eliza Manug urmează școala primară și liceul de fete din Suceava, dând examenul de maturitate "cu distincție" în 1920, timp în care învață și pianul. Apoi a luat lecții de canto cu profesoara Karnet, soția dirijorului August Karnet, care a condus activitatea muzicală a Reuniunii muzicale-dramatice Ciprian Porumbescu. În 1927, Eliza Manug se căsătorește cu Dr. Grigore A. Tăbăcaru, medic, care provenea dintr-o veche familie de armeni, negustori și intelectuali, bine cunoscută la Cernăuți. În 1928, în timp ce soțul s-a specializat la Paris în

oftalmologie, Eliza Manug-Tabacaru a luat lecții de canto la Schola Cantorum (École Supérieure de Musique) cu profesoara Legrand-Philip. Soțul a fost medic oftalmolog și medicul șef al Municipiului Cernăuți (până în 1944), iar apoi medic oftalmolog la București. Era, de asemenea, iubitor de muzică și un bun violonist. Au avut doi fii: Dimitrie Alexandru (1929, Cernăuți - 1984, Iași) și Ionel Grigorie (1932, Cernăuți).

În perioada 1921-1943 Eliza Manug Tăbăcaru a desfășurat o bogată activitate muzicală în cadrul Reuniunii muzicale-dramatice "Ciprian Porumbescu" din Suceava, a Societății Muzicale "Armonia" din Cernăuți, a Societății Doamnelor Române din Bucovina, a Teatrului Național din Cernăuți, precum și la diferite concerte cu scopuri filantropice. A interpretat rolurile Anica și Dochița din opereta Crai Nou de Ciprian Porumbescu, rolul Zinca din opereta Baba Hârca de Matei Millo și Alexandru Flechtenmacher, rolul Viorica din opera Beizadea Epaminonda de Eduard Caudella și rolul Viorica din opera Noaptea Sfântului Gheorghe de Tudor Cavalier de Flondor. Încă din 1922 apar cronici muzicale în care sunt apreciate vocea și jocul ei. Unele din cronici au fost reproduse și în Istoricul Reuniunii Ciprian Porumbescu. Astfel, în "Glasul Bucovinei" din 6 aprilie 1922 apare cronica *Zile de Sărbătoare la Suceava - Jubileul operetei Crai Nou*, în care se spune: "Anica d-șoarei Manug ne-a captivat înainte de toate prin exteriorul ei de dulce și frumoasă "copiliță de la munte". Ne-a emoționat în scena trezirii din leșin, unde e îngrozită încă de viziunea dușmanilor care o urmăresc, ca și în duetul de fericire, unde ochii ei de mură se pierd în ai lui Leonaș; a fost de o grație răpitoare în hora "Copilița de la munte". Mezzo-sopranul D-sale e dulce, plin, puternic, emisiunea vocii foarte justă, denotând o frumoasă școală".

Referitor la un concert dat în 6 iulie 1922, tot în Glasul Bucovinei se spune : "Pe Carmen însăși ne-a înfățișat-o și cântat-o d-ra *E. Manug* . Am scris "a înfățișat-o", pentru că însuși tipul de frumusețe brună, oacheșă, o predestina pentru rolul acesta, iar mezzo-sopranul D-sale plin, viguros, dramatic, a redat toată pasiunea ce clocotește în pieptul neînfrânatei țigance spaniole. Dar pe solista noastră publicul a putut s-o admira și ca fină interpretă de "lied-uri". După căsătoria sa și mutarea la Cernăuți a păstrat legătura cu Reuniunea Ciprian Porumbescu, participând la spectacolele și concertele Reuniunii date la Suceava, ca și la Cernăuți și la București, la Ateneul Român și la Radio. În cronică muzicală publicată de Victor Morariu în Revista de Literatură și Folclor Făt - Frumos (octombrie, 1927) se spune, referitor la spectacolele cu opera *Beizadea Epaminonda*: „Rolul Zincăi în seara întâia și a treia ni l-a cântat iubita noastră primadonă care deci înțelege să rămână și mai departe a noastră, d-na *Eliza Manug-Tăbăcaru*, cu acea artă suverană în joc și în cântecul ei generos, biruitor și cu acel farmec, pentru care de mult orice elogiu e de prisos.” La Cernăuți, la solicitările Prof. Univ. Leca Morariu, Director al Teatrului Național și Președinte al Asociației Armonia, a cântat la Teatrul Național și frecvent la "Academiile Muzicale" ale Societății Armonia. În Cronică muzicală din "Glasul Bucovinei" din 8 februarie 1933, referitor la unul din concertele "Armoniei", se spune : "Stăpână pe imense facultăți muzicale, distinsa cântăreață *Elisa Manug -Tăbăcaru* încântă auditoriul cu Elegia de Massnet, cu un superb Vieni ! de L. Denza și cu o piesă de Caudella. La pian, suplețea d-nei Măria Mendika-Fischer".

La întoarcerea din refugiul în perioada 1942-1944 și-a continuat activitatea muzicală. Astfel, într-o cronică din ziarul Bucovina din 5 aprilie 1942, referitoare la Ciclul de întruniri

culturale-muzicale organizate în Sala Palatului Cultural se spune că " ciclul a fost inaugurat cu frumoasa audiție muzicală a d-nei *Elisa Dr. Tăbăcaru*, care a interpretat cu puternica-i voce de soprană cântece românești, germane și italiene, fiind acompaniată de d-l Director al Conservatorului Tiț Tarnavski". În ziarul *Capitala*, București, 19 aprilie 1943, într-o cronică semnată de I. Vlaicu, se spune: „Printre rândurile cântăreților bucovineni care au depus toată dragostea pentru ridicarea prestigiului acestui vechi teatru (este vorba de Teatrul Național din Cernăuți), vrednic de amintit este rolul d-nei *Elisa Tabacaru* care, prin farmecul și căldura melodiilor cântate de d-sa, a fost aplaudată îndelung de întreaga asistență.”

În perioada războiului a activat și în cadrul Crucii Roșii, îngrijind de răniții ce soseau cu trenurile de pe front în gara Cernăuți, iar în anul 1942 a fost aleasă membră în Comitetul Societății Naționale de Cruce Roșie, prezidat de către Mitropolitul Bucovinei.

După 1944, în urma celor trei refugii în care familia și-a pierdut casa și bunurile (din Cernăuți în 1940, când au trecut granița numai cu hainele pe ei, a doua oară din Cernăuți în 1944, când Dr. Tăbăcaru a primit ordin să refugieze Policlinica la Arad, și din Arad în 1944, când, după armistițiul, au ocupat ungurii Aradul) și s-a mutat la București, Eliza Tăbăcaru s-a dedicat exclusiv îngrijirii familiei. Eliza Manug-Tăbăcaru s-a stins din viață la București, la 3 iulie 1982, la vârsta de 80 de ani.

Izvoare: Victor Morariu și Ștefan Pavalescu "*Istoricul reuniunii muzicale-dramatice Ciprian Porumbescu din Suceava (1903-1938)*", Suceava, 1939, Tipogr. Glasul Bucovinei, Cernăuți; Emil Satco "*Arta în Bucovina*, Suceava, 1991; Cronică în *Revista Făt-Frumos*, Suceava Edit.

Prof.Univ. Leca Morariu și în ziarele "Glasul Bucovinei (1921-1939), Cernăuți, Gazeta Poporului, 1925, Cernăuți, Bucovina (1942-1943), Cernăuți, Capitala, București, 10 iunie, 1943.

ANDA TĂBĂCARU-HOGEA

Anda Tăbăcaru-Hogea este fiica lui Dimitrie Tăbăcaru și a Ginei Tripa Tăbăcaru. S-a născut în 27 februarie 1962, la Iași. A absolvit Liceul de artă „Octav Băncilă” din Iași – secția pian, în anul 1980, Conservatorul de muzică și arte plastice „G. Enescu” din Iași – secția muzicologie-compoziție în anul 1986, Academia de muzică „Ciprian Porumbescu” din București – secția regie teatru muzical în 1995. Este căsătorită cu Toma Hogea, actor la Teatrul „Luceafărul” din Iași.

Între anii 1987 – 1990 a fost regizor artistic la Teatrul Muzical „N. Leonard” din Galați, unde a montat opereta „Rose Marie” de Rudolf Triml și operele „Carmen” de Bizet și „Bărbierul din Sevilla” de R. Rossini.

Din 1990 și până în prezent este regizor artistic la Opera Română din Iași. Pe scena Operei Române din Iași a montat spectacolele: „Traviata” de G. Verdi, „Povestirile lui Hoffmann” de J. Offenbach, „Elixirul dragostei” de G. Donizetti, „Paiate” de Leoncavallo, „Povestea soldatului” de Igor Stravinski, „Cei patru bătărași” de H. Wolf-Ferari, „Cosi fan tutte” de Mozart, „Nevestele vesele din Windsor” de Otto Nicolai, „La răscruce de vânturi” de Bemaid Taylor (premieră mondială), „Don Giovanni” de Mozart, „Mefistofele” de Arrigo Boito, „Lucia di Lammermoor” de G. Donizetti. În pregătire se află opera „Pescuitorii de perle” de G. Bizet.

A montat și premiere absolute ale compozitorilor ieșeni contemporani: „Prețioasele ridicole”, după Moliere, de Vasile Spătarelu, „Farse medievale” de Cristian Ulisievi,

„Groaznica sinucidere din strada Fidelității", după Caragiale, de Leonard Dumitriu. În pregătire este „Enrico la Canossa", de Iulian Trofin.

Din anul 1995 colaborează cu soliști japonezi care au dorit să efectueze cursuri de clasă de operă pe scena Operei Române din Iași și cursuri în Japonia la Tokyo, Tzukuba, Mito, Hiroshima, Fukuyama(1996, 1998, 1999,2000).

Din anul 2000 colaborează cu „Opera Ensemble" din Hiroshima, unde a montat „Tosca" și, în anul 2002, a montat „Boema" de Puccini.

Opera Română din Iași a fost în turnee în Germania și Elveția cu spectacolele „Traviata", „Elixirul dragostei", „Gală Verdi", „Mefistofele", „Bărbierul din Sevilla", iar pentru anul 2003 este în pregătire un turneu cu „Aida" și „Pescuitorii de perle".

Din anul 1984 colaborează cu Teatrul pentru copii și tineret „Luceafărul" din Iași și Teatrul Național „V. Alecsandri" din Iași, realizând ilustrație muzicală și compunând muzică originală. Dintre aceste spectacole, enumerăm: „Print și cerșetor", „Baltagul", „D'ale carnavalului", „Cabala bigoților", „Oedip" etc, avînd astfel ocazia să colaboreze cu mari personalități ale teatrului românesc: Sorana Coroamă-Stanca, Mircea Marosen, Horea Popescu.

În ceea ce privește profesia sa de regizor artistic, Anda Tăbăcaru-Hogea ne spune: „Le sînt în primul rînd recunoscătoare părinților mei. A te naște într-o familie de muzicieni înseamnă a avea deja muzica „în sînge", a avea oricînd la dispoziție o bibliotecă de specialitate, a putea să asisti, copil fiind, la repetiții și la discuțiile cu scenografi și coregrafi, a învăța cum să citești și cum să te documentezi și, de ce nu, cum să te porți cu sensibilitatea deosebită a cîntărețului de operă. Îi sînt recunoscătoare regretatului regizor

maestrul Anghel Ionescu-Arbore, care, după moartea tatălui meu, a continuat formarea mea ca regizor și mi-a urmărit evoluția pînă în clipa dispariției sale".

Anda Tăbăcaru-Hogea a luat Premiul III la Sesiunea studentescă națională de muzicologie (1984 - București), Premiul II la Sesiunea studentescă națională de muzicologie (1986 - Cluj), Premiul I „Spectacolul anului” oferit de revista „Actualitatea muzicală” pentru realizarea operei „Mefistofele” de Arrigo Boito (2000 - București) - regia artistică Anda Tăbăcaru-Hogea, scenografia - Cătălin Ionescu-Arbore, conducerea muzicală - Leonard Dumitriu

Grigore Constantinescu-în articolul „Alegerea unei operete centenare” - revista *Rampa* nr. 90/1996, 21-27 iunie, scrie: „Gondolierii” de Arthur Sullivan a depășit un secol de existență, iar în România nu a avut pînă acum decît două montări, la Opera Română din Cluj și la Studioul de operă al Academiei de Muzică din București, în ambele ipostaze semnătura regizorală îi aparținea lui Anghel Ionescu-Arbore (autor al traducerii libretului lui W. S. Gilbert), invitat să realizeze și spectacolul de la operetă. Împrejurări dramatice, care au determinat dispariția acelu artist în timpul repetițiilor de debut ale ansamblului, au făcut ca proiectul să se amîne pînă la finalul acestei stagiuni. O idee fericită, cea a solicitării tinerei regizoare Anda Tăbăcaru, de la Opera Română din Iași, a rezolvat acest impas, nu la întîmplare și nici în condiții improvizate. Prima impresie - poate cea mai pregnantă - este maniera tinerească a punerii în scenă. Culorile și costumele imaginate de arh. Constantin Gheorghe ar fi uimit spectatorii de acum un veac, dar îi amuză pe cei prezenți în sala Operetei; dansurile și mișcarea alertă create de coregraful Constantin Florian contribuie la activizarea personajelor și ansamblurilor, atrăgînd spre un spirit mai nou decît cel al muzicii, fără

exagerare însă. Toate acestea, probabil existente încă din premisele trasate de A. I. Arbore, s-au armonizat în lucrul asupra regiei, care, datorită Andei Tăbăcaru, impune prin atitudine, prin eficiență și detaliu, ocolind constant orice vulgarizare. De fapt, Andea Tăbăcaru recepționează sensibil factorul de interes al lucrării, care nu este acțiunea propriuzisă, ci muzicalitatea partiturii lui Sullivan".

A efectuat numeroase turnee în străinătate: 2000-Germania, cu spectacolul "Gală de operetă"; 2001-Germania și Elveția cu spectacolele "Mefistofele", de Arrigo Boito (Teatrul din Leverkusen), "Viva Verdi"(Zürich-Kongresshaus); "Traviata", de G.Verdi, (Zürich-Tonhalle și Lausanne-Théâtre de Beaulieu), "Lumea întreagă este albastră", de R.Stolz; 2002-Germania și Elveția cu spectacolele "Elixirul dragostei" de G. Donizetti și "Mefistofele" de A. Boito (Teatrul din Winterthur); 2003-2004 Germania și Elveția cu spectacolele „Pescuitorii de perle” de G. Bizet, "Viva Verdi", "Gală Johann Strauss" și "Gală de operă franceză și italiană", "Gală de Anul Nou" (Zürich-Tonhalle, Lausanne-Theatre de Beaulieu); 2006-Austria și Germania cu spectacolele "Pescuitorii de perle", de G. Bizet, „Paiate” de R. Leoncavallo, „Lucia di Lammermoor" de G. Donizetti, „Cosi fan tutte" de W. A. Mozart, „Traviata" de G. Verdi, „Gală de operă", „Elixirul dragostei" de G. Donizetti.

A realizat spectacole peste hotare: 1996-"Tosca", de Giacomo Puccini cu grupul de operă "Colore rosso" din Tsukuba-Japonia; 1996-"Boema", de Giacomo Puccini cu grupul de operă "Colore rosso" din Tsukuba-Japonia; 2000-"Tosca", de G. Puccini cu Hiroshima Opera Ensemble-Japonia; 2002-"Boema", de G. Puccini cu Hiroshima Opera Ensemble-Japonia; 2004- "Carmen", de Georges Bizet cu

Hiroshima Opera Ensemble; 2006 - „Carmen”, de G.Bizet, Kure, Japonia.

„Actuala versiune ieșeană a operei, pusă în scenă de regizorul Anda Tăbăcaru-Hogea, a ținut seamă, cu precădere, de posibilitatea pe care o oferă creația lui Offenbach, atât interpreților, cât și scenografului, de a-și pune în valoare fantezia, cultura, universul în care este plasată acțiunea fiind unul eminent romantic”, scrie Roxana Heinisch.

Anca Florea scrie în „România Liberă”: „Numeroase articole din presa de specialitate din țară și străinătate au scris cronici elogioase la adresa tinerei regizoare. Regia semnată de tânăra Anda Tăbăcaru-Hogea apelează la simboluri, în măsura în care acestea subliniază alternarea elementului real cu cel fantastic, născut din imaginația poetului E.T.A. Hoffmann.

Tot Anca Florea, în articolul „Daruri muzicale în prag de sărbători”, scrie: „Opera Națională a prezentat, pentru prima oară în România de puțin cântată în lume - "Simon Boccanegra" - extrem de pretențios și destul de ingrată pentru regizorul care trebuie să găsească soluții inedite în care, sub aspect scenic, nu se prea întâmplă nimic. Deși în loc să fie readuse în repertoriul curent opere precum „Don Carlos”, recunosc faptul că spectacolul este un succes nu doar pentru că întreg beneficiind de o distribuție omogenă în plan valoric, ci și pentru că **Hogea** (care semnează astfel prima sa montare "integrală" pe scena "Mefistofele" realizată la Opera din Iași și "transferată" pentru câteva suflete și cu o minuție exemplară, colaborând ideal cu scenograful un decor unic, aerat, dar impunător, și costume surprinzătoare conferă culoare și viață desfășurării scenice destul de statice.

În viziunea regizoarei Anda Tăbăcaru-Hogea, în „Pescuitorii de perle”, montarea este inspirată din modul de viață hindus, încercând să se apropie cât mai mult de

mentalitatea, gesturile, ritualurile, reperele fundamentale, costumele Ceylonului de altă dată. Cu siguranță, întreg ansamblul a fost cucerit de aceste aspecte inedite, dovadă fiind implicarea extrem de serioasă, dorința de a se apropia cât mai mult de lumea atât de diferită a indienilor pe care i-au întrupat”.

IONEL TĂBĂCARU

Ambii părinți, Grigore A. Tăbăcaru și Eliza Manug Tăbăcaru, provin din vechi familii de armeni din Moldova.

Bunicul dinspre tată descinde dintr-o veche familie de negustori armeni, Tăbăcar (sau, cum se scria sub austrieci, Tabakar), bine cunoscută la Cernăuți. După istoricul Siruni (un studiu publicat în revista „Ani”) familia ar fi venit cu numele Tabacar din Crimeea, unde armenii fugiți din Ani au fost primiți de colonia genoveză iar apoi, sub presiunea tătarilor, au fugit în Moldova. Dar este tot așa de posibil ca, fie că au venit direct din Ani sau după ce au stat un timp în Crimeea, numele Tabacar să fie căpătat în Moldova. Cel mai vechi act pe care îl are familia este un certificat de școală sau stagiu comercial pe numele Elias (Ilie) Tăbăcar, născut la Suceava, dat la Lemberg (actualmente Lwow), scris cu litere gotice și prevăzut cu pecete de ceară roșie. Elias Tăbăcar, frate al străbunicului, a fost declarat cetățean de onoare al orașului Cernăuți pentru actele sale filantropice. În casa lui, moștenită de bunicul și apoi de tată, au copilărit frații Tăbăcaru. Casa se afla pe strada Petrovici (numită după un primar al Cernăuților, tot armean), lângă casa Miculi (Axinian), iar în capătul dinspre centru al străzii se afla o foarte frumoasă biserică armeano-catolică de cărămidă roșie. Familia Tăbăcaru, însă, păstra tradițiile armeano-gregoriene, părinții fiind cununați, iar copiii botezați de același preot, Knel Mandalian din Suceava, care era foarte iubit în familie și venea periodic să binecuvânteze casa. Se crede că, la origine, familia Tăbăcar din Cernăuți provenea din

Suceava, de moment ce ramura înrudită din vechiul regat (Botoșani) migrase de la Suceava („O veche familie de armeni” de Elena Florica Șuster, Ararat, An XVI, nr.11 (320), 1-15 iunie 2005), iar în copilărie Ionel a cunoscut foarte bine o familie Tăbăcar la Suceava, familie din care provenea mama bunului său coleg și prieten Radu Negru, profesor universitar de estetică și critic de arte plastice, înmormântat în cimitirul armean din Iași. Bunica dinspre tată, Ecaterina (Kasunia) Tăbăcar, născută Găina, descindea dintr-o veche familie de armeni agricultori de la Gura Humorului (satul-moșie Stejăroaia).

Tata, Grigore Tăbăcaru (Cernăuți, 1900 – București, 1984) a urmat liceul sub austrieci la Cernăuți și de pe băncile liceului austrieccii l-au trimis la școala de ofițeri de la Jägersdorf, dar după ce a devenit ofițer, tata, care militase pentru unirea Bucovinei cu România, nevrând să lupte împotriva României sau a Italiei, a fugit în România. După terminarea primului război mondial și unirea Bucovinei cu România, tata a urmat Facultatea de Medicină la Iași, iar apoi s-a specializat în oftalmologie la Paris la profesorul Felix Terien și, ulterior, la Viena și la Berlin, la profesorii Fuchs și Möller. Tata a fost medic oftalmolog și medicul șef a municipiului Cernăuți, iar apoi, după ocuparea Cernăuților de către ruși, medic oftalmolog la București.

Mama, Eliza Manug Tăbăcaru, era fiica căpitanului Anton Vartan, din garnizoana Iași. El descindea dintr-o familie de agricultori din Ivești, unde exista o mică colonie de armeni („Armenii din Ivești” de Edvard Jeamgocian – „Ararat, Anul VI, nr.4 (97) 16-29 febr. 1996). Din nefericire, când Eliza avea numai câteva luni, Anton Vartan moare în urma unei duble pneumonii, la întoarcerea de la Ivești, unde fusese la înmormântarea tatălui său, și a fost înmormântat lângă biserica

armeană din Iași. Bunica s-a recăsătorit cu farmacistul Manug A.Manug, care avea farmacia Sfântul Gheorghe din Brăila, și care a adoptat-o pe mama. Dar și Manug moare de tuberculoză când mama avea numai doi ani, iar bunica, după câțiva ani, se mută în Bucovina (Austria), căsătorindu-se cu Garabet Găină, consilier de curte și președinte de tribunal la Suceava (fratele lui Kasunia Tăbăcar, mama tatei, astfel încât părinții mei s-au cunoscut de mici copii). Bunica dinspre mamă, Mathilda Martaiga, născută și ea la Ivești, descindea dintr-o familie de negustori, Donig și Oschihada Chircorian, din Tecuci. Bunica însă mi-a arătat la Zamca (Suceava) casa în care s-a născut bunicul ei (tatăl lui Donig) cu numele Kirkor Găină, care, trecând în Moldova, a luat numele Chircorian. Bunica știa să citească armeneste pentru că ea a urmat școala primară la o școală armeană, iar apoi școala medie la Notre Dame de Sion la Galați, unde a fost colegă și prietenă cu Sophie Ferhat (care a devenit soția generalului Cihoschi).

Mama, Eliza Manug Tăbăcaru (Tecuci, 1902-București, 1982) a urmat liceul la Suceava, unde a luat și lecții de pian și de canto cu profesoara Karnet, iar apoi a luat lecții de canto cu profesoara Legrand – Philip la Schola Cantorum la Paris. Activitatea artistică a mamei este prezentată în volumul „Arta în Bucovina” de Emil Satco, vol. 2, pag.122, Suceava, 1991, precum și parțial în ”Istoricul reuniunii muzical-dramatice Ciprian Porumbescu din Suceava” de Victor Morariu și Ștefan Pavelescu, Suceava, 1939.

Ionel Grigore Tăbăcaru s-a născut la 12 septembrie 1932, în orașul Cernăuți. Clasa I primară a absolvit-o la Cernăuți, a II-a la Suceava, a III-a și a IV-a primară precum și prima clasă de liceu la Cernăuți, la Liceul „Mihai Vitezul”. Aceasta fiindcă în 1940, la vârsta de 8 ani, împreună cu bunica, a reușit să fugă cu un autovehicul la Suceava, dar

părinții și fratele au fost prinși și abia după mai multe luni, timp în care nu au știut nimic de ei, au obținut aprobarea să treacă, doar cu hainele de pe ei, în România. În 1941 dr. Tăbăcaru a primit ordin să reorganizeze serviciul sanitar din Cernăuțiul eliberat, în calitate de medic șef a municipiului. Dar în 1944 a trebuit din nou să lase casa și toate bunurile și să se refugieze mai întâi la Arad, iar apoi la București, unde în 1945 tatăl, după ce a fost pe front până la încheierea războiului, a primit un post de medic oftalmolog.

Între anii 1951 – 1955 a urmat cursurile Facultății de Biologie (secția Biologie – Zoologie) a Universității din București, susținând în sesiunea din iunie 1955 examenul și lucrarea de diplomă pregătită în cadrul cercului studentesc de Hidrobiologie.

Doctoratul l-a susținut în cadrul Institutului de Științe Biologice București, având conducător de doctorat pe prof. dr. Margareta Dumitrescu.

După absolvirea facultății, în 1955, a fost repartizat la Stațiunea Zoologică de la Sinaia a Facultății de Biologie din București, în funcția de preparator principal.

În 1956 a fost transferat cercetător științific la Institutul de Speologie „Emil Racoviță”, prin decizia de înființare a Institutului. La același institut a fost promovat prin concurs, în 1968, cercetător principal III, în 1990 cercetător principal II iar în 1993 cercetător principal I, funcție în care a activat până în 2005. A îndeplinit un timp (până s-a îmbolnăvit grav și a trebuit să suporte 5 operații urmate de o lungă hepatită) și funcția de adjunct al profesorului Orghidan la conducerea Institutului. Începând din 1964, în urma deciziei Prezidiului Academiei, s-a ocupat și de publicația Travaux de l' Institut de Spéologie Émil Racovitza, mai întâi ca secretar de redacție, apoi ca redactor responsabil, iar în prezent ca director de

publicație. De asemenea, începând din 1990 este conducător de doctorat în cadrul Academiei Române.

A desfășurat o bogată activitate de cercetare. Peste 40% dintre lucrări au fost publicate în străinătate, în publicații de prestigiu, iar la peste 63% din lucrări este singur autor. De asemenea, a realizat 5 studii cu caracter monografic: „Dezvoltarea postembrionară la specii cavernicole de gervaisia (Diplopoda Gervausiida)”; „Beiträge zur Kenntnis der Kavernicolen Antroleucosomiden (Diplopoda, Ascospermophora)”; „Sur le genre Trachysphaera Heller, 1958 (Diplopoda, Glomerida, Trachishaeridae)”; „Contribution à l'étude du genre Hyloniscus Verhoeff (Crustacea, Isopoda)”; „Sur la classification des Trichoniscidae et la position systématique du genre Thaumatoniscellus (Crustacea, Isopoda, Oniscidea)”.

De asemenea, a fost secretar al comitetului de organizare al Centenarului Racoviță (1968) și secretar de redacție al volumului „Livre du Centenaire Émil G. Racovitza”, precum și secretar al comitetului de organizare al Semicentenarului Institutului (1971) și secretar de redacție al volumului „Livre du cinquantenaire de l'Institut de Spéologie Émil Racovitza”.

Între anii 1978 – 1988 a condus contracte de cercetare științifică privind rezervațiile naturale și ocrotirea carstului și a peșterilor; după 1990 a condus partea ce revenea Institutului de Speologie din contractele privind ocrotirea naturii desfășurate sub egida Institutului de Biologie București; a fost responsabil al unui Grant (1995) acordat de Academia Română privind endocarstul de la Peștera de la Movile; a fost responsabilul grantului „Ökologische und evolutionsbiologische Untersuchungen an Ökosystemen mit Chemoautotropher Basis in Süd-Rumänien” (1996 – 1997)

acordat de către Volkswagen Foundation și realizat în colaborare cu Institutul și Muzeul Zoologic din Hamburg; a fost titular al granturilor acordate de Academia Română: GAR Nr. 48/1998, GAR Nr. 238/2000, GAR Nr. 121/2001-2002, GAR Nr. 79/2003-2004. Rezultatele obținute în cadrul acestor granturi au fost consemnate în Cartea Albă GAR din anii respectivi. De asemenea, i-a fost aprobat și proiectul GAR pentru anii 2005-2006.

Au susținut până în prezent teza de doctorat și au fost atestați trei cercetători (V. Decu, A. Giurginca, A. Petculescu), 5 doctoranzi au toate examenele și referatele susținute urmând să prezinte teza și alți 5 doctoranzi mai au de susținut examene și/sau referate. Ultimii doi doctoranzi sunt cu frecvență. În 2006 au susținut doctoratul doi dintre doctoranzii săi: Victoria Boitan, la Facultatea de Biologie a Universității București, și Sandală Iepure, la Institutul de Speologie Emil Racoviță al Academiei Române.

A efectuat cercetări și specializări în Austria, la invitația nominală a Academiei Austriece de Științe, respectiv în 1991 (două săptămâni), în 1994 (trei săptămâni), în 1998 (patru săptămâni), în 2001 (trei săptămâni); în timpul acestor stagii a lucrat la Muzeul de Istorie Naturală din Viena și la Laboratorul de Limnologie al Academiei Austriece de Științe, unde, împreună cu Prof. Dr. D.L. Danielopol, a realizat studii privind filogenia Crustaceilor Isopode. Totodată, a susținut și conferința „Vom Wasser zum Land. Aspekte der Phylogenie der Isopoden (Crustacea, Malacostraca).”

A participat la Congrese și simpozioane internaționale: Congresul al IV-lea Internațional de Speologie (Ljubljana, 1965); Primul Congres Internațional de Myriapodologie (Paris, 1968); Congresul al V-lea Internațional de Speologie (Stuttgart, 1969); Congresul al IX-lea Internațional de Myriapodologie

(Paris, 1993); Al XI-lea Simpozion Internațional de Biospeologie (Florența, 1994); Al 4-lea Congres Internațional de Crustacei (Amsterdam, 1998); Al 5-lea Simpozion Internațional de Biologia Isopodelor terestre (Iraklion, Creta, Grecia, 2001); Al XVI-lea Simpozion Internațional de Biospeologie (Verona, 2002) – prelegerea <<The Importance of the „Living Fossil” Concept for the Progress of Subterranean Biology>> în colaborare cu D.L. Danielopol, solicitată de către Societatea Internațională de Biospeologie pentru ședința festivă de deschidere a Simpozionului organizată în cinstea savantului italian Sandro Ruffo; Al XVIII-lea Simpozion Internațional de Biospeologie (Cluj-Napoca, 2006) – prelegerea „The Heritage of Emil G. Racovitza” (în colaborare cu D.L. Danielopol, expunerea „Phylogenie des Crustaces Malacostraces) solicitată pentru Ședința festivă de deschidere a Simpozionului.

Este membru în Centrul Internațional de Myriapodologie – Paris (începând de la înființare, în 1968); Societatea Internațională de Biospeologie (ales din 1981), în prezent societatea se numește International Society for Subterranean Biology și a fost ales membru în comitetul științific al următorului Simpozion, iulie 2006. Ulterior a fost ales membru de onoare al International Society for Subterranean Biology; Societatea Română de Speologie-Carstologie (de la înființare, în 1990); Clubul Humboldt din România (de la înființare, în 1990); Societatea Română de Zoologie Sistematică (de la înființare, în 1993, ales vicepreședinte); Grupul de Sudii și Reflecții asupra Evoluției Crustaceilor (GEREC) – Paris (din 1997).

Premiul Emil Racoviță al Academiei Române acordat în 1965 pentru anul 1963, pentru lucrarea „Dezvoltarea postembrionară la specii cavernicole de Gervaisia (Diplopoda

Gervaisiidae)'' Lucr. Ins. Speo. Emil Racoviță, Tom I-II (1962-1963).

Activitatea sa științifică a fost prezentată și în : Humboldt Club of Romania, Romanian fellows of the Alexander von Humboldt Foundation, Ed. Enciclopedică, 1994; E. Satco, I. Pânzar – Personalități bucovinene, Vol VIII, p. 182-183, Fundația Culturală a Bucovinei, Suceava, 1997; Prof. Dr. Doc. I. Gherman (Redactor coordonator) – Români din jurul României; Prof. M. Grigorovița – Oamenii de știință și de diferite profesii intelectuale din nordul Bucovinei, Ed. Vremea, București, 2003.

Pe internet, în cadrul Societății Internaționale de Biospeologie, prezentare făcută de Prof. dr. Giuseppe Messana.

TAXONI NOI PENTRU ȘTIINȚĂ

Două Subfamilii noi și un Trib nou :

1. Thaumatoniscellinae Tăbăcaru, 1973 (Isopoda, Oniscidea)

2. Bucovinosominae Tabacaru, 1978 (Diplopoda, Craspedosomida)

3. Venezuelodesmini Tabacaru, 1993 (Diplopoda, Polydesmida)

13 genuri noi :

4. *Biliaroniscus* Tabacaru, 1963 (Crustacea, Isopoda, Oniscidea)

5. *Dacosoma* Tabacaru, 1967 (Diplopoda, Craspedosomida)

6. *Thaumatoiiiiscellus* Tabacaru, 1973 (Crustacea, Isopoda, Oniscidea)
7. *Lamellothyplilus* Tabacaru, 1976 (Diplopoda, Julida)
8. *Bucovinosoma* Tabacaru, 1978 (Diplopoda, Craspedosomida)
9. *Banatodesmus* Tabacaru, 1980 (Diplopoda, Polydesmida)
10. *Banatoiulus* Tabacaru, 1985 (Diplopoda, Julida)
11. *Banatoniscus* Tabacaru, 1991 (Crustacea, Isopoda, Oniscidea)
12. *Venezuelodesmus* Tabacaru, 1993 (Diplopoda, Polydesmida)
13. *Rodopioniscus* Tabacaru, 1993 (Crustacea, Isopoda, Oniscidea)
14. *Strouhalouiscellus* Tabacaru, 1993 (Crustacea, Isopoda, Oniscidea)
15. *Vandeloniscelhis* Tabacaru, 1993 (Crustacea, Isopoda, Oniscidea)
16. *Nippononethes* Tabacaru, 1996 (Crustacea, Isopoda, Oniscidea)

53 specii si subspecii noi :

17. *Baetis gracilis* Bogoescu et Tabacaru, 1957 (Insecta, Ephemeroptera)
18. *Gervaisia orghidani* Tabacaru, 1958 (Diplopoda, Glomerida)
19. *Polydesmus oltenicus* Negrea et Tabacaru, 1958 (Diplopoda, Polydesmida)
20. *Polydesmu dimitrescui* Negrea et Tabacaru, 1958 (Diplo., Polydesmida)

21. *Polydesmus microcomplanatus* Negrea et Tabacaru, 1958 (Dipl., Polyd.)
22. *Gervaisia racovitzai* Tabacaru, 1960 (Diplopoda, Glomerida)
23. *Gervaisia spelaea* Tabacaru, 1960 (Diplopoda, Glomerida)
24. *Gervaisia dobrogica* Tabacaru, 1960 (Diplopoda, Glomerida)
25. *Leuctra hirsuta* Bogoescu et Tabacaru, 1960 (Insecta, Plecoptera)
26. *Polydesmus dadayanus* Tabacaru et Negrea, 1961 (Diplop., Polydesmida)
27. *Polydesmus mediterraneus valachicus* Tabacaru et Negrea, 1961 (Dip., Pol.)
28. *Biliaroniscus racovitzai* Tabacaru, 1963 (Crustacea, Isopoda, Oniscidea)
29. *Orobainosoma hungaricum orientale* Tabacaru, 1965 (Diplop., Crspedos.)
30. *Centroptilum dacicum* Bogoescu et Tabacaru, 1966 (Insect., Ephemer.)
31. *Apfelbeckiella dobrogica* Tabacaru, 1966 (Diplopoda, Julida)
32. *Dacosoma motasi* Tabacaru, 1967 (Diplopoda, Crapedosomida)
33. *Bulgarosoma ocellatum* Tabacaru, 1967 (Diplopoda, Crapedosomida)
34. *Bulgarosoma meridionale* Tabacaru, 1967 (Diplopoda, Crapedosomida)
35. *Scutigrella carpatica* Juberthie-Jupeau et Tabacaru, 1968 (Symphylla)
36. *Scutigrella orghidani* Juberthie-Jupeau et Tabacaru, 1968 (Symphylla)

37. *Haplophthalmus tismanicus* Tabacaru, 1970 (Crust., Isopoda, Oniscidea)
38. *Buddehmdielliella serbani* Tabacaru, 1971 (Crustacea, Isopoda, Oniscidea)
39. *Isoperla illyrica* Tabacaru, 1971 (Insecta, Plecoptera)
40. *Hyloniiscus flammuloides* Tabacaru, 1972 (Crustacea, Isopoda, Oniscidea)
41. *Hyloniscus dacicus* Tabacaru, 1972 (Crustacea, Isopoda, Oniscidea)
42. *Trichoniscus raichevi* Andreev et Tabacaru, 1972 (Crust., Isop., Oniscid.)
43. *Thaumatonicellus orghidani* Tabacaru, 1973 (Crust., Isopod. Oniscidea)
44. *Biharoniscus fericeus* Tabacaru, 1973 (Crustacea, Isopoda, Oniscidea)
45. *Trichoniscus carpaticus* Tabacaru, 1974 (Crustacea, Isopoda, Oniscidea)
46. *Trichoniscus dragani* Tabacaru, 1974 (Crustacea, Isopoda, Oniscidea)
47. *Napocodesmusflorentzae* Tabacaru, 1975 (Diplopoda, Polydesmida)
48. *Lamellotyplrius mehedintzensis* Tabacaru, 1976 (Diplopoda, Julida)
49. *Bucovinosoma capusei* Tabacaru, 1978 (Diplopoda, Craspedosomida)
50. *Geopachyiulus negreai* Tabacaru, 1978 (Diplopoda, Julida)
51. *Banatodesmus jeanneli* Tabacaru, 1980 (Diplopoda, Polydesmida)
52. *Graphisternum bordoni* Tabacaru, 1981 (Diplopoda, Polydesmida)

53. *Banatoiulus troglobius* Tabacaru, 1985 (Diplopoda, Polydesmida)
54. *Polydesmus costobocensis* Tabacaru, 1984 (Diplopoda, Polydesmida)
55. *Trachysphaera jonescui isvernae* Tabacaru, 1989 (Diplo., Glomerida)
56. *Trachysphaera jonescui tismanae* Tabacaru, 1989 (Diplop., Glomerida)
57. *Trachelipus troglobius* Tabacaru et Boghean, 1989 (Crust., Isop, Oniscid.)
58. *Banatoniscus karbani* Tabacaru, 1991 (Crustacea, Isopoda, Oniscidea)
59. *Typhoiulus motasi* Tabacaru et Gava, 1992 (Diplopoda, Julida)
60. *Caucasonethes vandeli* Tabacaru, 1993 (Crustacea, Isopoda, Oniscidea)
61. *Venezuelodesmus orghidani* Tabacaru, 1993 (Diplopoda, Polydesmida)
62. *Venezuelodesmus decui* Tabacaru, 1993 (Diplopoda, Polydesmida)
63. *Venezuelodesmus bordoni* Tabacaru, 1993 (Diplopoda Polydesmida)
64. *Trichoniscus racovitzai* Tabacaru, 1994 (Crustacea, Isopoda, Oniscidea)
65. *Libanaphe adonis galilaensis* Tabacaru, 1995 (Diplopoda, Polydesmida)
66. *Trichoniscus vandeli* Tabacaru, 1996 (Crustacea, Isopoda, Oniscidea)
67. *Trichoniscus dancaui* Tabacaru, 1996 (Crustacea, Isopoda, Oniscidea)
68. *Trichoniscus tuberculatus* Tabacaru, 1996 (Crust., Isopoda, Oniscidea)

69. *Kithironiscus dobrogicus* Tabacaru et Giurginca, 2001 (Crust., Isopoda, Oniscidea)

70. *Bulgardicus bucarestensis* Tabacaru et Giurginca, 2005 (Dipl., Graped.)

LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE

1. Tabacaru I., Contribuțiuni la studiul faunei de Ephemeroptere din regiunea Suceava. Analele Univ. Bucuresti, Ser. St. Naturii, vol. 12, pag. 155-162, 3 fig., 1956.
2. Bogoescu C. si Tabacaru I., Contribuții la studiul sistematic al nimfelor de Ephemeroptere din R.P.R., I. Genul Baetis Leach. Buletin Stiintific Acad. R.P.R. Sectia Biol. St. Agric. Seria Zoologie, Vol. IX, fasc. 3, pag. 241-284, 42 fig., 1957.
3. Bogoescu C. et Tabacaru I., Etude comparee des nymphes d'Acentrella et de Pseudocloeon. Considerations phylogenetiques concernant la famille Baetidae (Ephemeroptera). Beitrage zur Entomologie, Berlin, Bd. 7, Nr. 5/6, pag. 483-492, 5 fig., 1957
4. Tabacaru I., Beitrage zur Kenntnis der cavernicolen Gervaisia-Arten. Gervaisia orghidani n.sp. und G. jonescui (Brol.). Zoologischer Anzeiger, Leipzig, Bd. 161, Heft 5/6, pag. 157-164, 7 fig., 1958.
5. Negrea St. Si Tabacaru I., Noi specii de Polidesmide cavernicole din R.P.R. Analele Univ. C. I. Parhon - Bucuresti, Ser. Șt. Naturii, Nr. 18, pag. 127-133, 3 fig., 1958.
6. Tabacaru I., Neue cavernicole Gervaisia-Arten: G. racovitzai ft. sp., G. spelaea n. sp. und G. dobrogica

- n. sp. Zoologischer Anzeiger, Leipzig, Bd. 165, Heft 7/8, pag. 311 -320. 6 fig. 1960.
7. Bogoescu I. et Tabacaru I., Contribution a l'etude des Leuctra (Plecopteres) des Carpates roumaines. Mitteilungen Schweizerischen Entom. Ges., Lausanne, Vol. XXXIII, No, 1, pag. 91-96, 2 fig., 1960.
 8. Tabacaru I. und Negrea St., Beitrage zur Revision der Gattung Polydesmus in der Fauna Rumaniens nebst Betrachtungen uber die Polydesmidenfauna der Nachbarlander. Acta Musei Macedonici Sci. Natur., Skopje, Tom VIII, No 1 (69), pag. 1-27, 12 fig., 1961.
 9. Bogoescu C. und Tabacaru I., Beitrage zur Unterscheidungsmerkmale zwischen den Gattungen Ecdyonurus und Heptagenia (Ephemeroptera). Beitrage zur Entomologie, Berlin, Bd. 12, Nr. 3/4 , pag. 273-291, 10 fig., 1962.
 10. I Tabacaru I., Biharoniscus racovitzai n. g., n. sp. nouvel Isopode terrestre cavernicole de Roumanie. Annales de Speleologie, Moulis, Tome XVIII, Fasc. 4, pag. 473-481, 5 fig., 1963.
 11. Gruner H.-E. und Tabacaru I., Revision der Familie Mesoniscidae Verhoeff, 1908 (Isopoda, Oniscidea). Crustaceana, Leiden, Vol. 6, Part. 1, pag. 15-34, 12 fig., 1963.
 12. Tabacaru I., Dezvoltarea postembrionară la specii cavernicole de Gervaisia (Diplopoda. Gervaisiidae). Lucrările Institutului de Speologie Emil Racoviță, Tom I-II (1962-1963), pag. 341-399, 21 fig., 1963.
 13. Botosaneanu L. et Tabacaru I., Ephemeropteres, Plecopteres et Trichopteres des Monts de Fagaras

- (Alpes de Transylvanie). Bull. Inst. Royal des Sciences naturelles de Belgique, Tome XXXIX, Nr. 38, pag. 1-58, 10 fig., 1963.
14. Dancau D. și Tabacaru I., Observații zoogeografice asupra faunei cavernicole din Oltenia și Banat. Lucr. Inst. Speologie Emil Racovița, Tom III, pag. 293-340. 9 fig., 1 tab., 1964.
 15. Tabacaru I., *Orobainosoma hungaricum orientale* n. ssp. (Diplopoda, Ascospermophora) și dezvoltarea sa postembrionară. Lucr. Inst. Speologie Emil Racovița, Tom IV, pag. 229-243, 7 fig., 1965.
 16. Tabacaru I., Contribuții la cunoașterea faunei de Diplopode din Dobrogea, a originii și relațiilor ei zoogeografice. Lucr. Inst. Speologie Emil Racovița, Tom V, pag. 169-183, 3 fig., 1966.
 17. Bogoescu C. und Tabacaru I., Beiträge zur Kenntnis der Morphologischen Artmerkmale der Ephemeropteren-Weibchen aus der Familie Baetidae. Gattung *Centroptilum* Eaton. Entomologisk Tidskrift, Stockholm, Vol. 87, Fasc. 3/4, pag. 171-178, 4 fig., 1966.
 18. Bogoescu C. și Tabacaru I., Migrațiile pe verticală a larvelor și adulților de Ephemeroptere și unele cauze care le determină. Analele Univ. București, Ser. Șt. Naturii, Vol. XVI, pag. 61-63, 1967.
 19. Tabacaru I., Contribuții la cunoașterea originii și istoriei răspândirii Diplopozelor cavernicole din România. (Comunicare la sesiunea generală științifică cu ocazia Centenarului Academiei - sept. 1966). Lucr. Inst. Speologie Emil Racovița, Tom VIII, pag. 149-161, 6 fig., 1968.

20. Tabacaru I., Beitrage zur Kenntnis der cavernicolen Antroleucosomiden (Diplopoda, Ascospemiophora). International Journal of Speology, Cramer Verlag, Lehre, Vol. III, pag. 1-31, 12 pis., 1967.
21. Juberthie-Jupeau L, et Tabacaru I., Glandes postgonopodiales des Oniscomorphes (Diplopedes, Myriapodes). Revue Ecol. Biol. Sol, Paris, Tome V, Fasc. 4, pag. 605-618, 7 fig., 1 pi., 1968.
22. Juberthie-Jupeau L. et Tabacaru I., Larves de Staphylocystis bilarius Villot chez Glomeris marginata Villers, des Pyrenees centrales. Bull. Museum National Hist. Nat. Paris, 2e Serie, Tome 40, No 1, pag. 396-398, 1968.
23. Juberthie-Jupeau L. et Tabacaru I., Symphyllles de Roumanie. Bull. Museum National Hist. Nat. Paris, Tome 40. No 3, pag. 500-517, 10 fig., 1968.
24. Tabacaru I., Einige Bemerkungen über die Verbreitung der Hohlendiplopeden der Balkanhalbinsel und der Karpatengebiete. Actes du IV Congres International de Speologie en Yougoslavie (IX 1965), Ljubljana, Vol 4-5, pag. 245-251, 1 fig., 1969.
25. Dancau D. et Tabacaru I., Contribution a la connaissance de l'origine et de la repartition de la faune cavernicole des Carpates meridionales. Actes du IV Congres International de Speologie en Yougoslavie (IX 1965), Ljubljana, Vol. 4-5, pag. 53-61, 3 fig., 1969.
26. Bogoescu C. si Tabacaru I., Observațiuni asupra zborului nupțial și a cuplării la Ephemeroptere. Comunicare la Prima Consfătuire Natională de Entomologie (mai, 1967), București, Vol. 1, pag.79-84, 1 fig., 1969.

27. Tabacaru I., Über die Verbreitung dercavernicolen Landisopoden der Balkanhalbinsel und der Karpatengebiete. 5. Internationaler Kongress für Speologie, Stuttgart, Bd. 4, pag. 1-5, 1969.
28. Tabacaru I., Sur l'origine de la faune des Diplopodes des Carpates. (I er Congres International de Myriapodologie, Paris - 1968), Bull. Museum National Hist. Nat. Paris, 2e Serie, Tome 41, Supplement no 2, pag. 139-143, 1 fig., 1970.
29. Tabacaru I., Sur la repartition des Diplopodes cavernicoles Europeens. Livre du centenaire Emile G. Racovitza 1868-1968, (Travaux du colloque - Cluj, Sept. 1968), pag. 421-443, 6 fig., 1970.
30. Juberthie-Jupeau L. et Tabacaru I., Les glandes syncoxales de *Glomeris marginata* Villers (Myriapode, Diplopode, Oniscomorphe). Comptes Rendus Academie des Sciences Paris, Tome 271, pag.404-407, 2 fig., 1970.
31. Tabacaru I., Description d'une nouvelle espece cavernicole du genre *Haplophthalmus* (Crustacea, Isopoda). Travaux de l' Institut de Speologie Emile Racovitza, Tome IX, pag. 151-158, 5 fig., 1970.
32. Tabacaru I., Une nouvelle espece du genre *Isoperla* (Plecoptera, Perlodidae) de Yougoslavie. Fragmenta Balcanica Musei Macedonici Scient. Natur., Skopje, Tom VIII, pag. 1-15, 2 fig., 1971.
33. Tabacaru I., Sur une nouvelle espece du genre *Buddelundiella* Silvestri (Crustacea, Isopoda) de Roumanie. Trav. Inst. Speol. Emile Racovitza, Tome X, pag. 217-229, 5 fig., 1971.
34. Tabacaru I., Contribution a l'etude du genre *Hyloniscus* Verhoeff (Crustacea, Isopoda). I. Deux nouvelles

- especes du groupe flammula. Trav. Inst. Speol. Emile Racovitza, Tome XI, pag. 233-246, 6 fig., 1972.
35. Andreev S.N. et Tabacaru I., Sur une nouvelle espece du genre *Trichoniscus* de Bulgarie, *Trichoniscus raitchevi* n. sp. (Isopoda, Oniscoidea). Comptes rendus Acad. Bulgare des Sciences, Sofia, Tome 25, fasc. 3, pag. 385-388, 1 fig., 1972.
36. Tabacaru I., *Thaumatoniscellus orghidani* n.g., n.sp. (Isopoda, Oniscoidea, Trichoniscidae). Livre du cinquantenaire de l'Institut de Speologie «Emile Racovitza».(Colloque National de Speologie Cluj, Oct.1971), pag. 235-247, 5 fig., Bucuresti, Ed. Acad., 1973.
37. Tabacaru I., Contribution a l'etude du genre *Biharoniscus* Tabacaru (Crustacea, Isopoda, Oniscidea). Trav. Inst. Speol. Emile Racovitza, Tome XII, pag. 121-125, 2 fig., 1973.
38. Tabacaru I., Sur une nouvelle espece du genre *Trichoniscus* de Roumanie, *T. carpaticus* n. sp. (Crustacea, Isopoda). Trav. Inst. Speol. Emile Racovitza, Tome XIII, pag. 9-21, 6 fig., 1974.
39. Tabacaru I., Especes de *Trichoniscus* (Crustacea, Isopoda) de Pile de Majorque. Trav. Inst. Speol. Emile Racovitza, Tome XII, pag. 213-221, 4 fig., 1974.
40. Tabacaru I., *Napocodesmus florentzae* n. sp. (Diplopoda, Polydesmida). Trav. Inst. Speol. Emile Racovitza, Tome XIV, pag. 71-82, 6 fig., 1975.
41. Tabacaru I., Sur un nouvel Iulide cavernicole de Roumanie : *Typhloiulus* (*Lamellotyphlus*) *mehedintzensis* n. sp., n. sp. Trav. Inst. Speol. Emile Racovitza, Tome XV, pag. 63-75, 6 fig., 1976.

42. Tabacaru I., Subcl. Diplopoda (Myriapoda). In : Contribution a la connaissance de la faune du departement de Vrancea. Travaux du Museum d' Histoire Naturelle Grigore Antipa, Vol. XVII, pag. 277-280., 1976.
43. Tabacaru I., Sur un nouveau Diplopode de Bucovine (Roumanie). Trav. Museum Hist. Nat. Grigore Antipa, Tome XIX, pag. 353-357, 7 fig., 1978.
44. Tabacaru I., Sur la systematique des Pachyiulinae. Description d'une nouvelle espece de Geopachyiulus. Trav. Inst. Speol. Emile Racovitza, Tome XVII, pag. 67-80, 4 fig., 1979.
45. Tabacaru I., Contributia lui Rene Jeannel la reconstituirea istoriei paleogeografice a faunelor continentale. Analele Academiei, Anul 113, Seria IV-a, Vol. XXIX, pag. 238-245, 1979.
46. Tabacaru I., Recherche zoogeographiques sur les Diplopodes du Sud-Est de l'Europe et du Proche-Orient (I). Trav. Inst. Speol. Emile Racovitza, Tome XVIII, pag. 97-113, 7 fig., 1979.
47. Papadopol M., Popescu-Marinescu V., Tabacaru I., Betrachtungen über die Benthosfauna des oberen Mures-Flusses, mit besonderer Beziehungen zu Ephemeropteren und Plecopteren. XXI Arbeitstagung Internat. Arbeitsgemeinschaft Donauforschung, Novi Sad, pag. 483-490, 1979.
48. Tabacaru I., La contribution de Rene Jeannel a la reconstitution de l'histoire paleogeographique des faunes continentales. Commemoration du centenaire de la naissance du Professeur Rene Jeannel. Trav. Inst. Speol. Emile Racovitza, Tome XIX, pag. 37-47, 1980.

49. Tabacaru I., *Trichopolydesmus* (*Banatodesmus*) *jeanneli* n. sg., n. sp. (Diplopoda, Polydesmida). *Trav. Inst. Speol. Emile Racovitza*, Tome XIX, pag. 155-161, 2 fig., 1980.
50. Tabacaru I., Cercetări taxonomice și zoogeografice asupra Diplopodelor cavernicole și endogee din Sud-Estul Europei și Orientul Apropiat. Rezumatul tezei de Doctorat. Institutul de Științe Biologice, București, pag. 1-25, 3 fig. 1980.
51. Tabacaru I., Une nouvelle espece du genre *Graphisternum* (Diplopoda, Polydesmida, Paradoxosomatidae) du Perou. *Trav. Inst. Speol. Emile Racovitza*, Tome XX, pag. 97- 101, 2 fig., 1981.
52. Tabacaru I., Recherche zoogeographiques sur les Diplopodes du Sud-Est de l'Europe et du Proche-Orient II. *Trav. Inst. Speol. Emile Racovitza*, Tome XXI, pag. 11-17, 1 Tab., 1982.
53. Tabacaru I., Recherche zoogeographiques sur les Diplopodes du Sud-Est de l'Europe et du Proche-Orient (II - suite). *Trav. Inst. Speol. Emile Racovitza*, Tome XXII, pag. 9-20, 2 fig., 1983.
54. Tabacaru I., Une nouvelle espece du genre *Polydesmus* Latreille (Diplopoda, Polydesmida) des Carpates Orientales (Roumanie). *Travaux du Museum d'Histoire naturelle Grigore Antipa*, Vol. XXV, pag. 147-150, 1 fig., 1984.
55. Tabacaru I., *Banatoiulus troglobius* n.g., n.sp., nouveau Diplopode Iulide cavernicole de Roumanie. *Trav. Inst. Speol. Emile Racovitza*, Tome XXIV, pag. 63-68, 3 fig., 1985.
56. Tabacaru I., Sur le genre *Trachysphaera* Heller, 1858 (Diplopoda, Glomerida, Trachysphaeridae) Ire Partie.

- Trav. Inst. Speol. Emile Racovitza, Tome XXV, pag. 33- 39, 1986.
57. Tabacaru I., Sur le genre *Trachysphaera* Heller, 1858 (Diplopoda, Glomerida, Trachysphaeridae) 2e Partie. Trav. Inst. Speol. Emile Racovitza, Tome XXVI, pag. 9-27. 5 fig., 1987.
58. Tabacaru I., Sur le genre *Trachysphaera* Heller, 1858 (Diplopoda, Glomerida, Trachysphaeridae) 3e Partie. Trav. Inst. Speol. Emile Racovitza, Tome XXVII, pag. 51- 66, 1988.
59. Tabacaru I. et Boghean V., Decouverte, en Dobrogea (Roumanie), d'une espece troglobie du genre *Trachelipus* (Isopoda, Oniscidea, Trachelipidae). *Miscellanea Speologica Romanica*, Vol. 1, pag. 53-75, 5 fig. 1989.
60. Tabacaru I., Sur le genre *Trachysphaera* Heller, 1858 (Diplopoda, Glomerida, Trachysphaeridae) dans les grottes de Roumanie. Trav. Inst. Speol. Emile Racovitza, Tome XXVIII, pag. 19-27, 1989.
61. Tabacaru I., Sur le genre *Trachysphaera* Heller, 1858 (Diplopoda, Glomerida, Trachysphaeridae) dans les grottes de Roumanie. II. *Trachysphaera schmidti* Heller, 1858. Trav. Inst. Speol. Emile Racovitza, Tome XXIX, pag. 25-31, 1 fig., 1990.
62. Tabacaru I., Un nouvel Isopode terrestre cavernicole de Roumanie, *Banatoniscus karbani* n.g., n.sp. Remarques sur la systematique des Haplophthalminae. Trav. Inst. Speol. Emile Racovitza, Tome XXX, pag. 3-12, 2 fig., 1991.
63. Tabacaru I et Gava R., . Une nouvelle espece du genre *Typhloiulus* Latzel, 1884 (Diplopoda, Julida) de

- Roumanie. Trav. Inst. Speol. Emile Racovitza, Tome XXXI, pag. 53-64, 4 fig., 1992.
64. Tabacaru I., Sur la remarquable conformation des apophyse genitales males chez un Polydesmide neotropical. 9e Congres Internationale de Myriapodologie, Paris, Resumes, pag. 77, 1993.
65. Tabacaru I., Sur *Caucasonethes vandeli* n.sp. (Crustacea, Isopoda, Oniscidea) Isopode terrestre cavernicole de Roumanie. Memoire de Biospeologie, Moulis, Tome XX, pag. 231-238, 1 fig., 1993.
66. Tabacaru I., Sur la classification des Trichoniscidae et la position systematique de *Thaumatoniscellus orghidani* Tabacaru, 1973 (Crustacea, Isopoda, Oniscidea). Trav. Inst. Speol. Emile Racovitza, Tome XXXII, pag. 43-85, 9 fig., 1993.
67. Tabacaru I., On a group of cavernicolous species of *Trichoniscus* (Isopoda, Oniscidea) characterized by gland-piliferous organs. XI International Symposium of Biospeleology, Firenze, Abstracts, pag. 26, 1994.
68. Tabacaru I., Comparative morphology of the stomach in the stygobitic isopods *Typhlocirolana moraguesi* Racovitza, *Sphaeromides bureschi* Strouhal and *Caecospheroma virei* Dollfus. XI International Symposium of Biospeleology, Firenze, Abstracts, pag. 37-38, 1994.
69. Tabacaru I., Les Trichoniscidae des grottes de Roumanie. Description d'une nouvelle espece troglobie : *Trichoniscus racovitzai* n. sp. (Crustacea, Isopoda, Oniscidea). Trav. Inst. Speol. Emile Racovitza, Tome XXXIII, pag. 49-61, 1994.
70. Tabacaru I., Diplopodes d'Israel. I. *Libanaphe adonis galilaensis* n. ssp. Avec line liste revisee des

- Diplopodes signales en Israel. Soil Fauna of Israel 1, Edit. Academiei Române, București, pag. 19-28, 4 fig., 1995.
71. Tabacaru I., Contribution a l'etude du genre *Hyloniscus* (Crustacea, Isopoda) II. Diagnoses des genres *Hyloniscus* et *Nippononethes* nov. gen. La tribu des *Spelaeonethini*. Trav. Inst. Speol. Emile Racovitza, Tome XXXV, pag. 21-62, fig., 1996.
72. Tabacaru I. et Danielopol D.L., Phylogenie des Isopodes terrestres. C. R. Acad. Sci. Paris, ser. Ill, Sciences de la Vie, Evolution, Tome 319, pag. 71-80, 1 fig., 1996.
73. Tabacaru I., et Danielopol D.L., Phylogenese et convergence chez les Isopodes terrestres. Vie et Milieu, Laboratoire Arago - Universite P. et M. Curie (Special issue : Evolution). Tome 46, pag. 171-181, 1996.
74. Tabacaru I., Sur la remarquable conformation des apophyses genitales males chez un polydesmide neotropical. In : Geoffroy, J.-J., Mauries, J.-P. & Nguyen Duy - Jacquemin, M., (eds), Acta Myriapodologica. Mem. Mus. Natn. Hist. Nat., Tome 169, pag. 67-72, 2 fig., 1996.
75. Tabacaru I., Sur un groupe d'especes cavernicoles de *Trichoniscus* (Crustacea, Isopoda, Oniscidea) caracterisees par des organes glandulo-piliferes. Memoires de Biospeologie, Moulis, France, Tome XXIII, pag. 241-248, 5 fig., 1996.
76. Tabacaru I., et Platvoet D., La morphologie de l'estomac de *Calabozoa pellucida* (Isopoda, Calabozoidea). Trav. Inst. Speol. Emile Racovitza, Tome XXXVI, pag. 61-70, 4 fig., 1997.

77. Tabacaru I, et Danielopol D.L., Contribution à la connaissance de la phylogénie des Isopodes (Crustacea). Vie et Milieu, Laboratoire Arago - Université P. et M. Curie, Vol. 49 , Fasc.3-4, pag.163-176, 5 fig., 1999
78. Tabacaru I. and Giurginca A., The presence of the family Scleropactidae in Dobrogea. Systematic and Zoogeographic remarks. 5th International Symposium on the Biology of terrestrial Isopods. Irakleio, Crete, Greece, 19-23 May 2001, Book of Abstracts, p.21- 22,2001.
79. Tabacaru I. and Giurginca A., The stomach in Oniscidea : Structure and Evolution. 5th International Symposium on the Biology of terrestrial Isopods. Irakleio, Crete, Greece, 19-23 May 2001, Book of Abstracts, p.22, 2001.
80. Decu V., Juberthie Ch., Bakalowicz M., Tabacaru I., Turquie. In : Encyclopaedia Biospeologica (Juberthie et Decu eds.), Moulis - Bucarest, Tome III, pag. 2007- 2026, 18 fig., 2001.
81. Tabacaru I., L'adaptation a la vie aquatique d'un remarquable Trichoniscide cavernicole, *Cantabroniscus primitivus* Vandiel, et le probleme de la monophylie des Isopodes terresres. Trav. Inst. Speol. Emile Racovitza, Tome XXXVII-XXXVIII (1998-1999), pag. 115-131, 4 fig., 2002.
82. Danielopol D. L. & Tabacaru I., The Importance of the „Living Fossil" Concept for the Progress of Subterranean Biology. XVI International Symposium of Biospeleology. Verona, Italy, Plenary Lectures, Abstracts, 2002.

83. Tabacaru I., Giurginca A., On the structure of the stomach at *Mesoniscus* (Isopoda, Oniscidea, Microcheta). The constitutive elements of the stomach at Isopoda. *Trav. Inst. Speol. Smile Racovitza*, Tome XXXIX-XL (2000-2001), pag. 23-42, 3 fig., 2003.
84. Tabacaru I. and Giurginca A., The presence of the family Scleropactidae in Dobrogea. Systematic and zoogeographic remarks. In : *The Biology of terrestrial Isopods V. Oniscidea rolling into the new millennium*. *Crustaceana Monographs*, Brill, Leiden-Boston, 2, pag. 13-22, 4 fig., 2003.
85. Tabacaru I., and Giurginca A., The stomach in Oniscidea : structure and evolution. In : *The Biology of terrestrial Isopods V. Oniscidea rolling into the new millennium* . *Crustaceana Monographs*, Brill, Leiden-Boston, 2, pag. 69-83, 4 fig., 2003.
86. Tabacaru I., Giurginca A., Vanoaica L., Cavernicolous Diplopoda of Romania. *Trav. Inst. Speol. Smile Racovitza*, Tome XLI-XLII (2002-2003), pag. 121-148, 1 fig., 2004.
87. Tabacaru I., 30. Clasa Crustacea. In: Godeanu S. ed., *Determinatorul ilustrat al florei și faunei României. (Domeniul Subteran)*, Bucuresti - sub tipar.
88. Tabacaru I., Ordinul Isopoda. In: Godeanu S. ed., *Determinatorul ilustrat al florei și faunei României. (Domeniul Subteran)*, București - sub tipar.
89. Tabacaru I., Clasa Symphylla. In: Godeanu S. ed., *Determinatorul ilustrat al florei și faunei României. (Domeniul Subteran)*, București - sub tipar.
90. Tabacaru I., Clasa Diplopodă. In: Godeanu S. ed., *Determinatorul ilustrat al florei și faunei României. (Domeniul Subteran)*, București - sub tipar.

91. Tabacaru I., Clasa Pauropoda. In: Godeanu S. ed., Determinatorul ilustrat al florei și faunei României. (Domeniul Terestru), București - sub tipar.
92. Tabacaru I. and Giurginca A., *Bulgardicus bucarestensis* n. sp. with a note on the family Anthroleucosomatidae (Diplopoda, Craspedosomatida). Trav. Inst. Speol. Emile Racovitza, Tome XLIII - XLIV (2004-2005) - sub tipar.

ALTE ARTICOLE

93. Tabacaru I., - Recenzie - Christian Juberthie, Recherches sur la biologie des Opilionides. Ann. Speleologie, T. XIX, fasc. 1, 237 pag. 75 fig. IV pi., - Lucr. Inst. Speol. Emil Racovita, Tom III, pag. 431-433, 1964.
94. Tabacaru I., - Recenzie - H.-E. Gruner, *Krebstiere oder Crustacea, V. Isopoda*, In : Die Tierwelt Deutschlands Gustav Fischer, Jena, VII + 149 pag., 119 fig, - Studii și cercetări de Biologie, Tom 18, Nr. 1, pag. 98-99, 1966.
95. Tabacaru I., Emil Racovita și ocrotirea naturii. *Academica. Anul III*, 6 (30), pag.20, 1993.
96. Decu V., Tabacaru I., Gruia M., Georgescu M., Fauna subterană terestră. *Academica. Anul III*, 6 (30), pag.30, 1993.
97. Tabacaru I., Dan Dancau (1933-1994). Trav. Inst. Speol. Emil Racovitza, Tome XXXIV, pag. 5-9, 1995.
- Tabacaru I., Constantin Moras (1891-1980). *Academica, Anul VI*, 6-7-8 (66-67-68), pag. 42, 1996.

98. Tabacaru I. & Geoffroy J.-J., In memoriam Iosif Capuse [1935-1999]. Bulletin du Centre International de Myriapodologie. No 32, pag. 9, 1999. .
99. Tabacaru I., Iosif Capuse (1935-1999). Trav. Inst. Speol. Emil Racovitza, Tome XXXVII - XXXVIII (1998-1999), pag. 3-9, 2002.
100. Tabacaru I., Giurginca A., Eugen Serban (1932-2001). Trav. Inst. Speol. Emil Racovitza, Tome XXXIX-XL (2000-2001), pag. 5-10, 2003. .
101. Tabacaru I., A la memoire de Traian Ceuca (1921-2003). Bulletin du Centre International de Myriapodologie. No 37, pag. 9, 2004.

GHEVORC TIRAȚIAN

S-a născut la 18 septembrie 1926, la Cetatea Albă.

Studiile primare le-a efectuat la București, la Școala Armeană Misakian-Besimian, apoi la Liceul german, iar în 1945 s-a înscris la Universitatea din București. În 1948 a emigrat, împreună cu familia, în Armenia. În 1952 absolvă Facultatea de istorie a Universității din Erevan și, în același an, se înscrie la Institutul de Istorie al Academiei Armene, ca doctorand.

Părinții: tatăl – Artașes Tirațian, profesor la Institutul de Limbi Străine (Briusov), mama – casnică.

Activitate de cercetare științifică și didactică, a participat la explorările arheologice științifice de la Karmir Blur, Garni, Artasat, a condus explorările de la Hațavan și Armavir.

În perioada 1956 – 1959 a lucrat la Academia Armeană, la Institutul de Istorie, iar între 1959 – 1993 la Institutul de Arheologie și Etnografie. A avut funcții de director adjunct, în 1988 – 1993 a fost director.

Are 154 de articole și lucrări, „L’Ourartu a l’Armeni”, „L’heritaje cultural, dans Armenie entre Orient et Occident”, Paris, 1966, „Cultura vechii Armenii în perioada sec. VI id. H. – sec. III d. H. ș.a. În 1957 i s-a conferit titlul de doctor în științe istorice, iar în 1987, doctor „Honoris Causa”.

S-a stins din viață la 17 ianuarie 1993.

ARTAȘES TIRAȚIAN

Născut la 23 mai 1889, la Șumen – Bulgaria, decedat la 30 iunie 1974, Erevan.

A învățat la Cemararul din Egimiatsin în perioada 1901 – 1910, a fost elevul lui Marele Comitas, M. Abehian, H. Hovhannisian, Garekin Katohikos Hovsepien, a învățat în universitățile din Berlin, Lausanne, a absolvit universitatea din Zürich. Părinții – tatăl Grgor Tirațian, meșteșugar, mama Gianik – casnică.

A avut funcții administrative, pedagogice, sociale.

În 1922 – director la școala armeană Misakian – Besimian din București, membru fondator și conducător al Frontului Armenilor, o organizație avangardistă.

În 1948 emigrează în Armenia și lucrează ca profesor la Institutul de limbi străine și rusă din Erevan (Briusov).

Are 12 articole editate în ziarele „Ciakat”, „Pahak”, „Nor Arșaluis”, „Lraber”, „Haiastanian Ciakat”, „Universul”, 74 de alte diferite articole editate, în total – 86, a publicat 4 cărți, disertații. În 1953 i se conferă titlul de doctor în probleme economice, lucrarea fiind o critică a unei lucrări editate la Insbrück 1920, despre teoria capitalului.

Are titlul de doctor docent. Dintre lucrări, sunt semnificative: „Relațiile economice Ciliciene în veacurile XIII – XIV cu Veneția și Genova”, 1953 – Erevan.

LUIZA VARDANIAN

Născută în România, la Constanța, în 1938. În 1948, împreună cu părinții, a emigrat în Armenia. În același an, se înscrie la Școala de Artă, pe care a absolvit-o în 1956. În același an este angajată la Teatrul de Operă și Balet Spendiarian din Erevan, ca actriță – balerină, unde lucrează până în 1979. În 1981 absolvă Institutul de Teatru, Facultatea de Teatru și Cinema, predând concomitent, chiar în aceeași instituție, ca profesor de dans și mișcare scenică. Din 1977 până în momentul de față predă la Conservatorul Marelui Comitas din Erevan, ca profesor de dans și mișcare scenică.

În 1989 a primit titlul de docent, iar în 1996 titlul de profesor doctor.

A semnat scenografia dansurilor pentru aproape 35 de spectacole.

Lucrări tipărite: „Însemnătatea dansului pentru viitorul actor”, „Calitatea actorului și influența dansului în perioada studiului”, „Dans și mișcare scenică” și altele.

Tatăl, Hevond (Levon) Vardanian, 1900 – 1978, a fost specialist în dulciuri orientale, iar mama – Vardanus (1915 – 2003), casnică.

ADRIANA VARDANIAN

Născută în 1942, la Constanța, România. În 1948, împreună cu părinții și sora, Luiza, emigrează în Armenia.

Urmează școala generală și liceul la Erevan în perioada 1949 – 1959 și în același an se înscrie la Facultatea de limbi străine, secția engleză, din cadrul Universității de Stat din Erevan.

În perioada 1963 – 1965 predă la școala nr. 67 „E. Ciarenți” din Erevan, ca profesoară de limba engleză.

În 1966 pleacă la Leningrad – St. Petersburg, la Institutul de piese aviatice, ca profesor de limba engleză. Se reîntoarce la Erevan și lucrează ca profesor de engleză, iar din 1969 până în prezent la Universitatea din Erevan, la catedra de limbi străine – engleza. Titlul de docent, concomitent redactează lucrări științifice, publică 10 articole, un dicționar, o carte de conversație, 2 cărți metodice și 2 teze.

Între 1985 – 1991 conduce lucrări de traducere și obține diplome pentru activitatea depusă. Studenții săi de la Teologie (5) au primit diferite diplome din partea Ambasadei Engleze din Armenia, participând la diferite examene de limba engleză și calificându-se și primind note mari. În 1988 primește din partea Universității S. ANDRIUS din Suedia CERTIFICAT de Advanced.

Căsătorită, are două fiice.

BARDUH VARDANIAN

Născut la 4 decembrie 1897 în Salmast. Între 1917-1924 a studiat la București, la Școala de Arte. În 1924 pleacă în S.U.A., între anii 1927-1928 a trăit la Paris, apoi se întoarce în România. A participat la expoziții anuale ale pictorilor români. A avut 10 expoziții personale. În 1945 a donat un pachet întreg de picturi, aproape 80 de piese, Galeriiilor de Stat din Armenia. Ele ilustrează cartiere muncitorești și împrejurimile Bucureștiului, printre care „Stradă din București”, „Lacul Tei”, „Împrejurimile Bucureștiului” și altele. Aceste lucrări sunt de o mare valoare artistică. În 1946 a emigrat în Armenia și a participat la expoziții în țară și în U.R.S.S. Și-a lărgit tematica, a abordat subiecte actuale, în care ilustrează un talent deosebit și o vitalitate debordantă. Sunt relevante pânzele „Lacul Sevan”, „Fabrica chimică” ș.a. A avut și expoziții personale, o parte din lucrări le-a donat unei case de cultură din Artașat.

ANTON

VANIC

Casa Vanic, o casă veche, rămasă doar ca fotografie în paginile cărților, a fost una dintre cele mai cunoscute în Bucureștiul veacului trecut. Situată pe artera principală a orașului, ea a rămas în istoria Bucureștilor ca o casă istorică. Aici s-au perindat mulți reprezentanți ai istoriei și culturii românești de odinioară.

Situată pe Podul Mogoșoaiei, Calea Victoriei de azi, la numărul 42, intersecție a străzilor 13 Decembrie și Academiei, a existat până în 1936, când a fost demolată ca să facă loc clădirii care găzduiește azi magazinul "Romarta". Era o clădire cu parter și etaj. La parter prăvălii, iar prin intrarea de pe Calea Victoriei o scară șubredă și un coridor întunecos duceau la etaj, unde erau multe camere. La începutul secolului al XIX-lea, această construcție era una din cele mai moderne clădiri bucureștene, în special datorită balconului lung, care privea spre Podul Mogoșoaiei. A purtat multe denumiri, dar a rămas în istorie sub numele de "Casa Vanic", după ultimul ei proprietar, Anton Vanic.

Dar cine a fost acest Anton Vanic? Nu avem date prea multe despre persoana sa. Ceea ce știm este că Anton Vanic a fost politician și membru în Consiliul Municipal al Bucureștilor în trei rânduri, în anii 1895, 1901 și 1902.¹ Familia Vanic era una din cele mai repute familii din Bucureștii de sfârșit de veac. Garabet Vanic era unul dintre

¹ Frederic Dame - Bucharest en 1906, Socec & C-ie Editeurs, București 1907

reprezentanții comunității armenice care, în 1879, a făcut parte din comitetul de organizare a vizitei Regelui Carol I la Biserica Armeană din București, cu ocazia venirii în țară a Arhiepiscopului Horen Nar-Bey de Lusignan². Această familie posedă unul dintre cele mai frumoase cavouri la cimitirul armenesc din București. Construit în 1888, are pe fronton inscripția "Garabet Vanicu, decedat la băile de la Ems (ducatul de Nassau) în 1887". În interior se află două busturi semnate "Stork junior", executate în 1892 de cunoscutul sculptor Carol Stork (1854-1926)³.

Tot din familia Vanic mai întâlnim, pe la început de veac, pe M.Vanic, cu înclinații literare, care publică în revista "Însemnări literare" din 24 august 1919 două epigrame interesante⁴:

Un câine i-a mușcat

Mâinile

Și a murit turbat

Câinele.

Fiindcă ai făcut un spirit trist

Te-ai crezut și tu epigramist

Și cărbușul bunăoară

Se crede pasăre când zboară.

Cunoscutul istoric Suren Kolangian, în cadrul studiilor sale despre istoria comunității armenice din București, s-a ocu-

² V. Mestugian-Regele Carol la Biserica Armeană din București, ARARAT Anul XII, 1937, No. 144;

³ G. Bezviconi -Cimitirul Bellu din București -Muzeu de Sculptură și Arhitectură, "Monumente și Muzeu", Bul. Corn. St. a Muz. Mon. Ist. și Arh., Voi. I, Acad. R.P.R., 1958;

⁴ N. Vatamanu - Icoane și fotografii de bucureșteni, Edit. Litera, București 1981

pat și de istoricul acestei case, despre care a publicat un interesant articol, în 1951, în revista "Ecimiadzin"⁵.

Și acum să încercăm să reconstituim istoria acestei case. Pe la începutul secolului al XIX-lea purta numele de casa Predicari⁶. Prima mențiune scrisă o găsim într-un articol al ziaristului T. Pisani, care afirmă că în 1841 aici s-a născut politicianul Alexandru Lahovari. Proprietarul casei era Grigore Peretz, fratele vitreg al lui Cezar Bolliac, care a avut o oarecare contribuție la revoluția de la 1848. În acea vreme la parter se găsea birtul lui "Lazar", ținut de un ungar, fost bucătar la Beizadea Mitică⁷, iar la etaj era un fel de hotel, unde se închiriau camere cu ziua sau săptămâna, hotel care ulterior avea să se numească "Hotel Englitera". În scurt timp devine hotelul "Lazăr Nou", unde la 26 octombrie 1872 se întrunește primul congres al presei⁸. După a doua jumătate a secolului al XIX-lea intră în posesia lui Anton Vanic, care rămâne proprietar până în 1915, când moștenitorii lui o vând Băncii Ilfov, pentru suma de 4,5 milioane de lei⁹. Pe vremea când Vanic era proprietarul casei, se afla la etaj sediul partidului conservator, sub președinția lui Grigore Filipescu și, scurt timp după aceea, redacția ziarului "Timpul", organ al partidului conservator, mutat din vechiul palat "Dacia", ca să fie alături de sediul partidului. Tot în această perioadă, la parter se afla

⁵ S. Kolangian - Trecutul și prezentul armenilor din București (Puharesti haiot antialn u nergan), Ecimiadzin 1951, No. I—II;

⁶ G.I. Ionescu-Gion - Istoria Bucureștilor, București 1899;

⁷ Alexandru Predescu - Dâmbovița apă dulce. Evocări bucureștene, Editura Albatros, București 1970;

⁸ x x x - Istoria Orașului București, Vol. I, Muzeul de Istorie a Orașului București, 1965;

⁹ George Potra - Din Bucureștii de altădată, Edit. Științifică și Enciclopedică, București 1981;

renumita prăvălie de delicatese a lui Dragomir Niculescu, cu bunătați din toate colțurile lumii.

Clădirea Vanic a fost o casă unde s-au hotărât acte mari în viața partidului conservator, unde s-au petrecut fapte istorice, unde a gândit o lume de mari valori politice ale țării, cum ar fi Lascăr Catargiu, Take Ionescu, Nicu Filipescu, Gh. Cantacuzino-Nababul, Alexandru Lahovari și alții, numiți în presa vremii "ciocoi de la clubul Vanic".

Tot pe Podul Mogoșoaiei, alături de casa Vanic, se afla casa Costescu, în care se așezase, pe la 1870, Garabet tutungiul. Tutungeria lui Garabet avea marfă de calitate I și în prăvălia lui se puteau găsi cele mai alese tutunuri din lume, pe care le dădea clienților să le aleagă și să le guste, scoțând legăturile de tutun din boccea și tăindu-le cu cuțitul¹⁰. Pe acest Garabet tutungiul îl găsim menționat și într-un document ceva mai vechi, datat 1 martie 1836 și aflat la Arhivele Muzeului București, din care aflăm că Dudu, soția tutungiului Hagi Garabet, cumpăra de la sora sa Arsabet (soția lui Mogârdici Velicolu), un loc în mahalaua Olarilor¹¹.

¹⁰ Gheorghe Crutzescu - Podul Mogoșoaiei - Povestea unei străzi, București 1943.

¹¹ George Potra - Documente privitoare la istoria orașului București (1821-1848), Vol. II, Doc # 342, Pg. 424. Editura Academiei R.S.R., București 1975.

Figuri de armeni din România*

- BOGDAN CĂUȘ -

ACTARIAN, Virgil (1921 - 1998), inginer, tehnocrat de primă mărime, fost ministru. S-a născut în orașul Giurgiu. Clasele primare le-a absolvit la școala Fabricii de zahăr din orașul natal, liceul în București, la „Spiru Haret”. Între anii 1939-1944 urmează Institutul Politehnic din București. După absolvire este repartizat ca inginer la Combinatul metalurgic Reșița. Tatăl său, Hrandt Actarian, originar din Constantinopol, bun cunoscător al limbii armenе, imigrează prin anii 1916, împreună cu mai mulți armeni din Turcia, în România.

Mama descindea dintr-o veche familie moldovenească, înrudită cu familiile armenеști Cerchez și Buicliu. Inginerul Virgil Actarian se bucură de o carieră strălucită, ajungând la vârsta de 35 de ani ministru al Industriei construcțiilor de mașini și electrotehnicii. A ocupat funcții de conducere în mai multe uzine din țară („Vulcan” – București, „Tractorul” - Brașov, director general), fiind primul inginer din țară căruia i s-a acordat funcția de director de uzină. Între anii 1969-1971, șef al Departamentului de aprovizionare tehnică - materială din cadrul Comitetului de Stat al Planificării; prim adjunct al ministrului Industriei construcțiilor de mașini; director general al Intreprinderii „Semănătoarea”. După 1989 se pensionează.

* Manuscrisul mi-a fost încredințat pentru publicare de către Mihai Stepan-Cazarian, redactor-șef al periodicului „Ararat”, și Nișan Căuș, fiul autorului.

La solicitarea Uniunii Armenilor din România, Virgil Actarian depune o activitate deosebită ca director al S.C.UARCO, dovedind calități de manager. Întrebat de un redactor al publicației "Ararat" dacă n-are de gând să aștearnă pe hârtie memoriile sale, Virgil Actarian a răspuns: "Memorii scrise nu am și nici nu le voi scrie. Cele mai bune memorii rămân în mintea oamenilor pe care i-ai cunoscut...Orice alte memorii nu fac decât să fie un fel de justificare a posibilelor erori pe care le-ai făcut". Într-o carte apărută la Beirut, în limba armeană, (1988), a publicistului Nubar Ter-Mikaelian: „Oameni de seamă de origine armeană” - figurează și Victor Actarian. În anul 1998, V.A. încetează din viață, fiind înmormântat la cimitirul armenesc din București.

Izvoare: Revista „Nor Ghiank” din 2 martie 1973, Publicația „Ararat”: „Convorbire cu Virgil Actarian” de Varujan Vosganian - 1994.

ALACI, Asfadur Ohanes (1843 – 1914), din Solca (Suceava). Împreună cu fratele său Gaitan (1841–1926) se stabilește în Panciu (1878), unde se căsătorește cu Tinca Manighian, din Focșani (1864 - 1958). Asfadur O. Alaci a fost antreprenor de exploatare forestieră în munții Vrancei, în timp ce fratele său, Gaitan, a avut gater la Soveja. Asfadur Alaci a avut numeroși copii, cinci fete și trei băieți, după cum urmează: Aneta (1882-1951) căsătorită cu Iacob Vartan din Tg.Ocna; Tanitza (1883-1976) stabilită după căsătorie la ferma Cleja-Bacău; Rozica (1896-1957) căsătorită cu inginerul hotarnic Eduard Landauer; Maria (1905 - 1986); Floarea (1909-1973), căsătorită cu Avedic Lazarovici din Panciu. În privința băieților, aceștia au făcut studii superioare, ocupând funcții de răspundere: **ALACI, A. Ghiță** (1894-1977), a absolvit Școala superioară de comerț din Galați (promoția 1914). În campania din 1916-1918 pleacă voluntar pe front. După terminarea ostilităților este desemnat director la filiala

Focșani a băncii Marmaroș-Bank până în anul 1923. Între 1930-1948 director financiar la IAR - Brașov, apoi director la Combinatul Zărnești (1948 -1951). Este numit consilier în Ministerul construcțiilor de mașini până în anul 1962, data pensionării. **ALACI A. Anton** (1898 -1977), după ce absolvă Școala Superioară de Comerț din Galați pleacă voluntar pe front. După război este numit director la Banca Milcov, până în anul 1932. Intră la Serviciul economic de la IAR-Brașov, iar în anul 1938 revine în Focșani, director la sucursala Băncii Românești, până în anul 1948, când banca se etatizează. Se transferă la Banca Națională ca inspector, unde se pensionează (1966). **ALACI, A. Ion** (1902 -1970), cel de-al treilea fiu al lui Asfadur Ohanes Alaci, absolvă Liceul "Unirea" din Focșani. Se angajează la celebra firmă "Capșa" din Capitală (1921). Între 1932-1942, Ion Alaci devine directorul Cazinoului "Palace" din Sinaia, proprietatea aceluiași macedo-român Capșa. Ocupă, ulterior, funcții de coordonare la hotelul-restaurant „Athene Palace” (1951-59) Restaurantul "Cina" (1960-62), Restaurantul "Lido" (1963-70), după care se pensionează.

Izvoare: Date furnizate de membrii familiei.

ALEXANIAN, Agavni-Dumitru (1928-1974), avocat. S-a născut la Constanța în ziua de 27 mai 1928. Părinții: Suren și Bergiughi, de origine armeană, s-au stabilit în România ca să scape de genocidul armean din lumea otomană. Agavni Alexanian urmează clasele primare în orașul natal, apoi absolvă, în București, Liceul „Iulia Hașdeu”. În anul 1953 termină cursurile Facultății de Științe juridice din Capitală, iar după un an își dă examenul de licență. A.A. devine avocat stagiar pledant în Colegiul de avocați din București. După un stagiu de doi ani obține titlul de avocat definitiv. Se

căsătorește cu economistul Gheorghe Dumitru. Fetița lor, Daniela, va îmbrățișa cariera mamei sale, Agavni Alexanian - Dumitru s-a bucurat de prețuirea colegilor din barou, fiind dată de exemplu în toate împrejurările.

Izvoare: Date procurate de publicista Nadia Horasangian.

AIVAZOVSKI, Gavriil (1812 – 1880), episcop al Bisericii Armene, la Chișinău, S-a născut în Feodosia (Crimeea). Frate cu celebrul pictor-marinist Ivan-Ovanes Aivazovski (1817-1903) pe numele armenesc Aivaziant. Gavriil a studiat la vestita Congregație a Mechitariștilor de la Veneția. La început a fost numit directorul colegiului armean de la Paris, după care trece în Rusia ca să slujească Biserica armeană gregoriană (ortodoxă). În anul 1857, contele Lenskoi îi propune arhimandritului Gavriil Aivazovski -din partea împăratului- să fondeze un colegiu armenesc în Nahicevan, preluând, totodată conducerea eparhiei din Basarabia. Aivazovski acceptă și se mută la Chișinău. Folosindu-se de sprijinul material al bogătaşului armean Holibean, arhimandritul Aivazovski va crea la Feodosia un Colegiu și o tipografie (1858 - 71), întru luminarea multor tineri armeni din Basarabia și Moldova: Stepan Barhudarian din Chișinău, Ovanez Asvadurov (Cetatea Albă), Măgărdici Avakian (Hâncești), Grigore Lazarian (Bălți), frații Ovanes și Constantin Melconian (Ismail), Garabet Goilav, Hagop Hagopian, David Balasian și Grigore Tiulean, toți din Botoșani. De menționat că mulți dintre cei enumerați au devenit pionieri ai armenismului în viața românească. Activitatea prodigioasă a arhimandritului Aivazovski se va lovi însă, de unele piedici, urmare a unor intrigi. Astfel, Catoligosul de la Ecimiadzin, căutând pretexte, amână sfințirea arhimandritului în funcția de episcop. În 1861 liderii

comunităților armene din Basarabia intervin la Ecimiadzin. Dar cererile lor rămân fără rezultat. Între timp este ales Catoligos al tuturor armenilor vestitul Chevorg IV Keresregean al Constantinopolului. Acesta îl sfințește la data de 1 iunie 1867 pe Gavriil Aivazovschi episcop și-l numește membru în Sf. Sinod și în Consiliul școlar. Noul Catoligos de la Ecimiadzin al Bisericii Armene este invitat, la Petersburg, de către împărat, acesta la întoarcere, trece prin Chișinău ca să-l vadă pe episcopul Gavriil, socotit un teolog erudit, „distins cunoscător al literaturii antice, talentat scriitor, istoric și poet, traducător în limba armeană a fabulelor lui Krâlov”...

Izvoare: Din broșura "Armenii din Basarabia" de Gh. Bezviconi, Chișinău.

ALTIOKAIAN, Hamparțum (1867 - m.?), mare negustor în orașul Ploiești A deținut firma comercială "La două râșnițe", depozite en-gros și o moșie la Ostrov, pe malul Dunării. A fost socotit printre primii negustori armeni care s-au stabilit în această parte a țării, venind în 1912 din satul său de origine: Vari-Bagaric. A sprijinit materialicește obștea armeană din Ploiești, inițiind activități culturale. De numele lui se leagă înființarea clubului „Raffi”. În urma căsătoriei au rezultat trei feciori: primul, Ardașes, a plecat din Ploiești ca să lupte voluntar în armata generalului Antranic, împotriva perșilor. Al doilea fecior, Atam, a absolvit Liceul comercial "I.L.Caragiale" din Ploiești. După întoarcerea armelor, la 23 August 1944, Atam Altiokaian se înrolează în armata română și cade eroid în luptele cu inamicul, în timp ce apăra zonele petroliere ale Prahovei, A fost înmormântat în cimitirul armenesc din Capitală. Al treilea fiu al lui Hamparțum Altiokaian devine comerciant în București.

AMIRIAM, Grigor (1888 - 1964), figură de armean patriot, care și-a dedicat viața pentru libertatea Armeniei. A trăit o bună bucată de vreme în România. S-a născut în zona Barbet (Erzerum). Ca ofițer, absolvent al Scolii militare "Beiler-Bei" din Istanbul, Grigor Amiriam participă la războiul balcanic. Cade prizonier în Bulgaria. Eliberat, se înrolează în detașamentele de luptă ale generalului Antranic, alcătuite din voluntari, și participă la luptele pentru eliberarea Vanului (1914-15). După un an, urmare a genocidului armenilor, Amiriam Grigor se va afla în regiunea Earbet, în vederea salvării copiilor armeni rămași orfani după uciderea părinților de către ienicerii otomani. Această operațiune de salvare a copiilor armeni s-a desfășurat sub deviza: „un copil armean salvat, un ban de aur”... În 1918, Grigor Amirian face parte din unitățile armenești ale primei Republici suverane armene. Cum istoria acestei Republici va fi de scurtă durată, de teama unor represalii, Amiriam Grigor se refugiază în Bulgaria, iar de acolo se stabilește în România, în orașul Ploiești. Aici se întâlnește cu DRO, fost general în armata de eliberare a Armeniei, refugiat ca și el, și lucrează ca funcționar la întreprinderea petrolieră Avakov. În 1947, odată cu întronarea regimului comunist în România, G.A. își caută libertatea în Occident. Se mută cu familia în Italia, iar de aici în S.U.A., la San Francisco, unde va fi ocrotit de nepotul său Georg Mardikian, mare bogătaș și filantrop armean. Aici încetează din viață. În 1986 apar la San Francisco, post mortem, memoriile lui Grigor Amiriam, ce oglindesc lupta și viața unui mare patriot armean.

Izvoare: Date furnizate, în scris, de către istoricul armean Suren Kolangian, actualmente stabilit la Los Angeles.

ARTINIAN, Hrant (1913 - 1995), pastor pentru credința adventistă de ziua a șaptea. S-a născut la Caracal, unde bunicul și tatăl său erau negustori. Părinții săi erau armeni din comuna Kemah, vilayetul Erzerum din Turcia. La izbucnirea războiului româno-bulgar, familia lui pleacă în Turcia unde, în 1915, cunoaște ororile la care au fost supuși armenii. Teroarea trăită în copilărie îl marchează psihic pe micul Hrant. Revenit în orașul său natal din România (1919), după terminarea școlii elementare Hrant Artinian își exprimă dorința de a se călugări, pentru a se afla sub aripa lui Dumnezeu. Se înscrie la Seminarul teologic de la Brașov pentru credința adventistă de ziua a șaptea. S-a menținut în vârfurile conducerii acestei Biserici ca pastor, profesor și director al Seminarului teologic. Avea înclinații muzicale, cânta la flaut, vioară. Cunoștea perfect limba română și alte limbi străine: franceza, engleza, italiana și – bineînțeles – armeană. Predicile sale aveau un stil oriental, prezentate cu mult patos și elan. Publicația "Ararat" din București i-a publicat, într-o pagină întreagă, două texte ce defineau crezul de o viață al acestui pastor armean: iubirea de oameni și de Dumnezeu. Într-o notă semnată cu inițiale - scriitorul Bedros Horasangian menționează: "Faptul că o familie de kurzi salvează o familie de armeni într-un timp al crimei oficializate nu poate decât să emoționeze. Și să arate că, mai presus de ororile istoriei, armenii pot găsi o cale de înțelegere. Răsucirile destinului l-au făcut (pe pastorul Hrant Artinian) să nu trăiască printre armeni. Dar după cum ne-a mărturisit, „am vorbit singur cu mine armenește ca să nu uit limba maternă”... În ziua de 7 iunie 1995 pastorul Hrant Artinian a fost înmormântat în cimitirul armenesc din București, lângă părinți.

Izvoare: „In memoriam” , articol apărut în "Ararat" semnat de pastorul Vasile Cojea

AȘTARAKAȚI, Nerses (1770 - m.?), însemnat ierarh al armenilor dintre Prut și Nistru. Originar din Așarak, în apropierea Ecimiadzinului. Istoricii vremii l-au socotit „un bărbat de o capacitate uriașă, o energie nesfârșită, succesor destoinic al lui Iosif Argutean. Încă din tinerețe, Nerses Aștarakați se distinge la conducerea Bisericii Armene. A condus întreg Ecimiadzinul, ținând locul lui Eprem, care în 1809 a fost ales Catoligos al tuturor Armenilor. În 1814, Nerses Aștarakați devine șeful eparhiei Tiflis, unde în 1824 fondează vestitul „Seminar Nersesian”. Participă efectiv la luptele pentru cucerirea Caucazului de către ruși. Pentru a "clarifica" situația Bisericii armene din Basarabia, arhiepiscopul Nerses Aștarakați vine în Basarabia, iar în noiembrie 1828 primește spre administrare "Ograda armenască" din Chișinău, cu toate acareturile ei.

Izvoare: „Armenii din Basarabia” de Gh.Bezvicon: Chișinău, 1934; „Istoria Bisericii Armene” de arhiepiscop Husic Zohrabian – „Ararat” (seria veche), nr.104/1933.

BACLAIAN, Zeron (n.? - m.1975), notar. Licențiat în Drept, Litere și Filozofie. S-a născut la Silistra, într-o familie de armeni. A activat ca notar la Bistrița-Năsăud. Un frate mai mare, Agop, a căzut eroic pe câmpul de luptă, la Mărășești, în războiul pentru Întregirea Neamului (1918). Un alt frate, Misac, a fost secretar al cunoscutului avocat Ardașes Melidon. După cedarea Cadrilaterului, Misac se stabilește la Târgoviște, unde lucrează în Administrația financiară. Zeron Baclaian încetează din viață în anul 1975.

BAJBEUC, Petre-Melichian (ov), fruntaș al obștii armene din Basarabia. Originar din Caucaz, a venit la Chișinău ca administrator al Domeniilor Coroanei. Încă înainte de a se

proclama Unirea (18 martie 1918) Bajbeuc Melichian, ca președinte al obștii armenice din Orhei, își exprimă dorința alipirii Basarabiei la patria mamă. Face parte din Sfatul Țării de la Chișinău. După Unire este ales primar al Orheiului, fiind apreciat și iubit de întreaga populație.

Izvoare: Gh. Bezviconi - "Din trecutul nostru", Chișinău 1933.

BALTAZARIAN, Carechin (1884-1945), din Kesareea (Turcia). Urmează școala armeană la Erzerum. Apoi se înscrie la Școala de ofițeri "Beile-Bei", de la Constantinopole, pentru a servi în armata turcă. În anul 1920 se refugiază în România și se stabilește în orașul Ploiești. Deschide un magazin comercial de manufactură, fiind primul armean care își construiește o casă proprie în Ploiești. Din căsătorie rezultă doi băieți. Primul, Bagrat, (n.1919) elev eminent al Liceului "Petru și Pavel" din Ploiești. Se înrolează în armata română și cade vitejește în luptele de la Ilinca-Odessa (1941) . Celălalt fiu al lui Carechin Baltazarian, fost funcționar la firma "Dâmbovița" din oraș, se înrolează în unitatea militară 2 Transmisiuni din Iași. Participă în războiul din 1941-1944. După încheierea ostilităților devine unul din fruntașii comerțului ploieștean. Moare în 1989.

Izvoare: Dintr-o scrisoare a istoricului Suren Kolangian, actualmente stabilit în Los Angeles (S.U.A.).

BARHUDARIAN, Makar (1888 - 1943), contabil, licențiat al Academiei Comerciale. În timpul Primului Război Mondial participă la lupte cu grad de ofițer și cade prizonier în Germania. Revenit din prizonierat, se căsătorește cu fiica armeanului Pilician, mare moșier în Basarabia. A lucrat, pe rând, la Banca Națională, filiala Chișinău, la fermele din Costingeni și Malu-Mare. Încetează din viață la 15 martie

1943. Soția sa, Ripsime, a fost funcționară la Primăria orașului Chișinău. În 1944 se refugiază la Râmnicu-Sărat, Adjud și, în sfârșit, la Iași, unde trece în veșnicie în 1975. Se află înmormântată la București.

BARHUDARIAN, Mariam-Stăncescu (1850 - 1958).

După terminarea liceului devine institutoare la Chișinău. Se căsătorește cu Gh.Th. Stăncescu, inginer cadastru în județul Rm. Sărat, pe care îl ajută la măsurătorile întregului teritoriu al Basarabiei. Ulterior, soțul intră în politică, devenind senator și proprietarul ziarului "Viața Basarabiei", iar soția sa, Mariam Barhudarian, redactor principal. Activistă, fruntașă a comunității armenice din Chișinău, Mariam Barhudarian devine fondatoarea unei societăți a femeilor armenice: "Patronatul de Doamne", după 1918. După cedarea Basarabiei, M.B. se stabilește cu familia în București. În anul, 1950, în plin regim totalitarist, Mariamei Barhudarian i se fixează domiciliu forțat, iar soțul ei, Gh. Stăncescu, este închis, timp de patru ani, pentru apartenență la un partid "istoric". La vârsta de 108 ani, Mariam Barhudarian închide ochii pe vecie.

Izvoare: Date furnizate de descendenții familiei.

BERBERIAN, Antranig (1902 - 1995), arhidiacon, slujitor veteran al Bisericii armenice din București. S-a născut la Constantinopol, în anul 1902. A urmat gimnaziul Central armenesc din orașul natal, devenind contabil. În 1925, pleacă cu vaporul, la Constanța. Apoi se stabilește la Gherla și ulterior, la Galați. Aici lucrează, în calitate de contabil, la diverse firme comerciale. După 1947 se află în București, contabil la Magazinul "București", apoi la Întreprinderea de comerț exterior "Chimimport", de unde se pensionează. Nepot de preot, a învățat Liturgia armeană pe când se afla la

Constantinopol, participând duminicile la slujbele Bisericii "Sf. Hovannes", obținând cele patru grade pentru a sluji în biserică. Din 1926, Antranig Berberian a slujit Catedrala armeană din București. A. B. a făcut parte din colectivul reputatului cor armenesc "Komitas", din București, condus de Garabet Harutiunian.

Izvoare: "Ararat" (seria nouă) 1995

CERKEZ, Jean (1882 - 1965), colonel (r.), rănit în războiul pentru Întregirea Neamului (1918). Primește Coroana României cu panglică de "Virtute Militară". A fost inspector școlar în Ministerul Educației Naționale, contribuind la dezvoltarea Școlii franceze în România, distins cu „Palme académiques”, care se acordă oamenilor de litere, de artă, profesorilor. Jean Cerchez s-a născut la Focșani, făcând parte dintr-o veche familie moldovenească de obârșie armeană. Strămoșii săi au imigrat în România, după căderea capitalei ANI (1453), venind din Caucaz. Ramificații ale familiilor armene cu denumirea Cerkez (sau Cerchez) se întâlnesc la Iași, Botoșani, Focșani, București. Soția lui Jean Cerkez, Siranuș (născută Baraghian) provine dintr-o familie armenescă, care la rândul ei a imigrat în România, fugind din Turcia, ca să scape de masacrele împotriva armenilor (1912-1914). Fiica lor, Olga, născută în București (1 martie 1919) a urmat studii universitare, devenind licențiată în Litere și Filozofie (specialitatea filologia modernă). A fost controlor-șef la Banca Națională a României (direcția Relații cu Străinătatea) până în anul 1966, când se stabilește în S.U.A. (New York)

Izvoare: Date furnizate de publicista Nadia Horasangian.

CIMENIAN, Alexandru (1925 – 1999), inginer. După terminarea studiilor de inginerie, devine director general la firma Prodexport. După 1990 se implică activ în viața comunității armenе, contribuind la reînființarea Uniunii Armenilor din România, sprijinind și conducând, într-o scurtă perioadă, Societatea comercială UARCO SRL. În 1999 a fost ales în Comitetul parohial al Bisericii armenе din București, având funcția de consilier. O boală fulgerătoare i-a retezat aripile vieții. A fost înmormântat în cimitirul armenesc din Capitală.

DAVIDIAN, Ervant (1882 - 1972), cunoscut și sub numele de Davâdov. Inginer la Căile Ferate Române, unde s-a remarcat ca autor al unui procedeu care îi poartă și azi numele. S-a născut la Chișinău, în Basarabia, și a încetat din viață în București. Familia lui a fost înrudită cu Manuc - Bei. Mândru de obârșia-i armeană Davidian(ov) a studiat istoria și cultura poporului armean, pe care le-a transmis și urmașilor săi.

DERDERIAN – MARCOCI, Luiza (1925 – 1999), actriță prestigioasă a scenei române, vedetă îndrăgită de către micii spectatori ai Teatrului "Țândărică" și ai Teatrului Radiofonic, caracterizată „ageră, guralivă, simpatică și plină de farmec molipsitor”. S-a născut la Constanța, în familia institutorului și poetului Mihran Derderian. "Botezul" scenei l-a avut pe când era elevă la Liceul "Domnița Ileana", jucând împreună cu un grup de artiști amatori, în sala "Fantasio", piesa "Omul de zăpadă" de A.Herz. Avea de gând să urmeze chimia industrială, dar în 1949 (în ultimul an de liceu) este nevoită să se mute cu familia la București. A fost îndemnată să facă teatru și s-a înscris la Institut. A fost studenta unei triade de profesori celebri: Gh.Storin, Gheorghe Timică și Marieta

Sadova (văduva regizorului Haig Acterian). Încă din primul an de studenție, în urma unui concurs, Luiza Derderian este distribuită la Teatrul Național, de maestrul Sică Alexandrescu, în piesa "Nepoata domnului prefect" de Mircea Ștefănescu. În distribuție: Silvia Dumitrescu - Timică, Radu Beligan, Grigore Vasiliu - Birlic. În anul următor al studenției, Luizei Derderian i se oferă rolul lui Spiridon din "O noapte furtunoasă" de Caragiale. Apoi, în "Revizorul" de Gogol, jucând rolul uneia dintre fetele lui Leapkin-Teapkin (Birlic). Încă studentă, numele ei apare pe afișele "Naționalului", în "Hagi Tudose" de Delavrancea (regia: Ion Șahighian), în "Visul unei nopți de vară" de Shakespeare, în rolul lui Puck. Într-o vreme, actrița Luiza Derderian s-a simțit în largul ei în roluri de băieți răi, neastâmpărați, zurbagii, colaborând la „Țândărică”, la Teatrul pentru copii și tineret, dar mai ales la Teatrul Radiofonic.

A făcut o epocă strălucită în emisiunile "DO - RE - MI", Radio "Tepeluș", alături de Silvia Chicoș, Ioana Matache ș.a. A făcut "dubluri" la filme de animație, precum și înregistrări la "Electrecord" pentru copii. Pentru examenul de Stat, Luiza Derderian a pregătit rolurile Magdei Minu din "Ultima oră" de M. Sebastian și Stepanida din "Micii burghezi" de Gorki. Pentru acest ultim rol, maestrul Șahighian a căutat în fel și chip s-o îmbătrânească pe actrița Luiza Derderian, dar nereușind, ea a fost pusă să joace cu spatele la public. Din toamna lui 1953 Luiza Derderian a fost angajată permanentă a Teatrului "Giulești" (actualul "Odeon") unde a jucat alături de Ștefan Mihăilescu - Brăila, Ștefan Bănică, Astra Dan, culegând aplauze chiar în roluri minore. A slujit cu talent, devotament și pasiune, vreme de aproape trei decenii, teatrul românesc. În 1980, pleacă în S.U.A. la New-York, la fiica ei, Roxana Marcoci, doctor în istoria artelor. În luna august 1999,

actrița Luiza Derderian - Marcoci se stinge din viață, în urma unei încrâncenate bătălii cu o boală necruțătoare. Cimitirul armenesc din București i-a primit urna cu cenușă, în cadrul unei ceremonii funebre, în prezența rudelor, prietenilor și colegilor de actorie.

Izvoare: Madeleine Karacașian: "Interviu cu Luiza Derderian - Marcoci" - revista "Ararat" (seria nouă).

DER – KRIKORIAN, Ardașes (1890 – 1944), s-a născut la Bardizag (Bahçik, în Turcia) localitate pe malul Mării de Marmara, cu populație majoritară armeană. În cadrul școlii primare a învățat limbile armeană și franceză. Studiile liceale le-a absolvit la Colegiul pedagogic "Ghetronagan" (Central) din Constantinopol. A devenit profesor de limbile armeană și franceză. Între 1913-1915 a profesat în școli armene din Turcia. În 1915 este încorporat în armata turcă și trimis la Școala de ofițeri (rezervă) de la Haribye. Când guvernul otoman a ordonat masacrarea armenilor din Turcia, Ardașes Der-Kricorian este scos din școala de ofițeri și deportat cu "trenul morții" în deșertul sirian Deir-el-Zor. În drum, Ardașes reușește să evadeze, găsind refugiu la Consulatul elvețian din orașul Aleppo, unde va sta până la sfârșitul războiului. În urma genocidului din Turcia Ardașes Der-Kricorian își pierde ambii părinți, precum și sora mai mică, învățătoare, fiind masacrați în drum spre Deir-el-Zor. Între anii 1920 - 1922, Înaltul Comisariat Francez din Cilicia, provincie turcească la frontiera cu Siria (vechi ținut armenesc), îl desemnează pe Ardașes Der-Kricorian director al Orfelinatlui din Adana pentru copii armeni care au supraviețuit genocidului. Odată cu retragerea trupelor franceze, Ardașes Der-Kricorian se refugiază cu soția și copilul lor în România, unde îl aștepta un frate mai mare,

stabilit în București înainte de primul război mondial. În acea vreme, neexistând o școală armeană în București, Ardașes se angajează ca funcționar la un industriaș armean. Între anii 1934 - 1944 lucrează țesătorie împreună cu soția sa. Cum era un bun cunoscător al limbii armene, i se propune să colaboreze la publicația "Nor Arșaluis". Intră în organizația obștească H.O.G. (Comitetul pentru ajutorarea Armeniei), ocupând funcția de secretar al filialei București. Face parte, totodată, din Mișcarea pentru eliberarea Armeniei Occidentale, cu sediul în Franța, editoarea a două publicații în limba armeană: "Mardgoț" și "Amroț" (Fortăreața), mișcare din care au făcut parte și intelectuali patrioți armeni din România, printre ei aflându-se și Garabet Balgian (viitorul Catoligos al tuturor armenilor de la Ecimiadzin, sub numele de Vasghen I). Între timp, Ardașes Der-Kricorian este ales în Comitetul Școlii armene din București. Încetează din viață în 1944, fiind înmormântat în cimitirul armenesc din Capitală.

Izvoare: Date transmise de membrii familiei.

DRO-Dramstamad Kanaian (1884 - 1956), numele legendar al unui patriot care a trăit o bună bucată de vreme în România. A purtat gradul de general în Armata de Eliberare a Armeniei, fost ministru de război în primul guvern al Armeniei independente (1922). S-a născut la Igdir (Armenia). Se spune că, la nașterea lui, ursitoarele au prezis un viitor revoluționar. Cât a trăit DRO (nume conspirativ), a fost călăuzit în viață de un singur ideal: Independența Armeniei. A luptat cu arma în mână împotriva cotropitorilor. De numele lui se leagă cucerirea orașului Van, în războiul împotriva turcilor. Războinic înnăscut, generalul DRO și-a creat propria legiune de ostași (a doua), în majoritate din voluntari. În 1919 îl găsim luptând în Georgia. La 28 mai 1918 trăiește un mare

eveniment: Armenia se proclamă Republică, iar DRO este numit ministru de război în guvernul Vrațian. Dar destinul țării este zguduit o dată cu întronarea bolșevismului în țară. DRO este izgonit din Erevan, capitala țării. Este văzut în cercurile partidului Dașnak de la Paris, de sorginte naționalistă. Începând din anul 1925, DRO găsește refugiu în România. Se stabilește la Ploiești. Devine proprietarul câtorva sonde de petrol. Apoi este acționar al firmei „Avakov”, precum și la fabrica de tricotaje a cuplului Vahram și Șinoric Kârmâzian (părinții fraților Agop și Anus Kârmâzian, azi cunoscuți oameni de afaceri din București). Începe al doilea război mondial. Germania nazistă invadează răsăritul sovietic. DRO se gândește la Armenia. Sentimentele lui de „revoluționar” nu l-au părăsit niciodată. DRO se pune la dispoziția Comandamentului militar german, împreună cu un batalion de ostași voluntari armeni, în ideea de a lupta în Caucaz. Pe atunci, el întrezărea zorii eliberării Armeniei de sub bolșevism. Dar n-a fost să fie așa. Războiul a cunoscut o întorsătură neașteptată. DRO își caută refugiu în diverse țări, ajungând până la urmă în SUA. Aici moare, în anul 1956, și este înmormântat într-un cimitir din Boston. După ani și ani, Armenia independentă, din zilele noastre, îl „revendică” pe bravul general DRO, „chemându-l” în patria-mumă, pentru ca măcar osemintele sale să se odihnească acolo, pentru veșnica cinstire a numelui său legendar!

Izvoare: Date furnizate de istoricul Suren Kolangian.

EREȚIAN, Nubar (1913 - 1975), inginer chimist, diplomat în Franța. A ocupat funcții de specialitate în Ministerul Industriei Ușoare (director tehnic), la Comitetul de Stat al Planificării, la Institutul de cercetare a materialelor de construcții. A fost proiectant principal. S-a născut în anul 1913

la Istanbul (Turcia), din ambii părinți armeni. Tatăl, Agop, iar mama, Manig, au imigrat în România, supraviețuind genocidului din 1915. La început, familia s-a stabilit în orașul Constanța, ulterior la București, unde Agop Erețian, tatăl lui Nubar, s-a ocupat de comerțul en-gros de textile. Nubar Erețian a absolvit colegiul "Murat Rafaelian" al Mechitariștilor de la Veneția, după care s-a înscris, la Paris, la o Facultate de chimie, obținând diploma de inginer-chimist. Revenit în București, Nubar Erețian lucrează în specialitatea sa. A fost, asemeni tatălui său, un enoriaș devotat al comunității armene, activând în cadrul unui cerc de intelectuali alături de Aram Avakian, Dr. Papazian, Vahe Ghemigian și alții. N.E. încetează din viață în ziua de 16 februarie 1975, în vârstă de 62 de ani.

Izvoare: Conform datelor menționate de d-na Siranuș Erețian, soție.

FOGOYAN, Mikloș – Lukacs (1927 - 1999), preot arhimandrit al Bisericii armeano-catolice din Transilvania, pe numele său clerical Pater Lukacs. A fost parohul Bisericii armene de rit catolic din orașul Gheorgheni, numit prin Ordinul Mechitariștilor de la Veneția în anul 1991. S-a născut la Budapesta (1927). Din 1939 a locuit la Veneția, făcând parte din comunitatea armeană din San Lazzaro dei Armeni. După 1990, în urma scrisorii trimise Episcopului Lajos Balint, primește aprobarea de a se stabili la Gheorghieni unde, pe lângă activitatea de păstor al comunității armeano-catolice, desfășoară o intensă activitate de cercetare a cărților și manuscriselor armenești aflate în incinta bisericii-cetate din oraș. Deși numărul credincioșilor de rit armeano-catolic nu era prea mare, Pater Lukacs a slujit în limba armeană. A participat cu mult entuziasm la Congresul din 1992 al Uniunii Armenilor

din România, fiind un susținător al reintegrării armenilor catolici aflați în Transilvania la viața comunitară. Din păcate, fiind bolnav, în ultimul an a fost spitalizat la Veneția, unde a și încetat din viață. Ultimul preot armean de rit catolic din România se stinge astfel, lăsând în urma sa doar speranța că vom avea totuși, într-o bună zi, un alt Pater care să-i lumineze pe armenii catolici din Transilvania. Atâți câți au mai rămas.

GAȘIAN, Bedros (1909 - 1999), ofițer de carieră, colonel de artilerie. S-a născut în București (22 februarie 1909). Tatăl, Chircor, de obârșie armeană. După terminarea claselor primare și secundare (1929), Bedros Gașian se înscrie la Școala pregătitoare de guarzi de artilerie, curs de doi ani, după care absolvă cursurile Școlii de guarzi din Timișoara. În anul 1933 devine ofițer tehnic, însărcinat cu depozitarea, conservarea și îngrijirea armamentului, muniției și materialelor armei respective. În timpul celui de-al doilea război mondial, B.G. este detașat, o vreme, la Uzinele de armament Mărgineanca, având funcția de șef de serviciu. Se transferă, din ordin, în interes de serviciu, la Corpul 2 Armată, ca șef al atelierelor de reparații (1943), apoi la depozitele de armament din Roman și Târgoviște, în cele din urmă răspunzând de gestiunea depozitelor din București. Între 1946/47 maiorul Bedros Gașian se află la Divizia 2 infanterie, ca șef de serviciu la depozitele de arme și muniții. Trece în rezervă, dar este rechemat în 1948 în cadrele active ca inspector pe Regiunea a 2-a militară și avansat la gradul de Colonel (1952). A fost decorat cu "Steaua României", Meritul Militar cls.I, Medalia sovietică "Victoria". Fără să-și dezmință obârșia armeană, Bedros Gașian a fost membru în Consiliul Parohial al Bisericii Armene din București. În ziua de 30 decembrie 1999, colonel Bedros Gașian a fost condus pe drumul eternității la cimitirul

armenesc din București, unde preotul arhimandrit Dr. Baronian a evidențiat, în cuvântul său, sufletul nobil al celui dispărut.

HACICHIAN (T) Vartan (1862 - m.?), mare proprietar de pământ în Basarabia. Soția sa, Mariam, descindea din vechea familie armenească cunoscută sub numele de Urfalian, înrudită cu Ter-Avedisian Barhudarian (1848-1894), secretar al Colegiului consilierilor Bisericii Armene gregoriene din Basarabia. După moartea soției sale, Vartan Hacichian, risipindu-i-se întreaga avere, rămâne în grija fiicei sale Nüne, căsătorită în 1919 cu Nicolae Secară, inginer agronom, profesor la Facultatea de agronomie din Chișinău, deputat în Sfatul Țării. În anul 1940, când trupele sovietice invadează Basarabia, soțul armenecii Nüne Hacichian este deportat în Siberia, unde se stinge din viață. Nüne Hacichian, împreună cu cele două fiice, se stabilește la Râmnicu - Sărat. În 1958 trece în lumea umbrelor.

HACICHIAN (T) Ovanes, capul unei mari familii de armeni din Basarabia, proprietar de moșii. Tatăl, Hacic, iar mama Samzan, născută Pilician. Ovanes Kacichian s-a căsătorit cu verișoara lui primară, Ana Hacichian. Deoarece Biserica armeană ortodoxă nu accepta căsătorii între rude de gradul I, aceștia au trecut la catolicism. Din căsătorie au rezultat două fiice: Maria, devenită soția generalului Petre Mateescu, și Iulia, căsătorită cu colonelul Cardaș. Ovanes Hacichian moare la Chișinău, unde se află înmormântat, iar soția sa, Ana, înmormântată în cimitirul armenesc din București. Din aceeași spiță se trag: **HACICHIAN O. Floarea** (1874-1951), căsătorită la Roman cu St. Salchievici; **HACICHIAN O. Bohos** (1875-1941), colonel, fost ofițer de carieră. Fiul, Dr. Ioan Hacic, este chirurg la Spitalul C.F.R. 2 din București; **HACICHIAN O. Garabet** (1877 - 1954), fost

epitrop al Bisericii armene din Focșani. Soția sa, Aglaia, descindea din marea familie armenescă Burdea; **HACICHIAN O. Sofia** (1879 - 1952), căsătorită cu Anton Altinovici (1874 - 1939).

HUDOBAȘEANȚ, Harutiun - Macarovici, lider al Comunității armene din Chișinău. Fost șef de poștă la Odessa. În urma unei întâmplări ciudate, va fi transferat în Basarabia. După cum relatează publicistul și istoricul Gh. Bezviconi în broșura "Armenii din Basarabia" (Chișinău, 1934), Harutiun Hudobașeanț, aflându-se, într-o zi, în stare de ebrietate, se ia la trântă cu un berbec care îi aținea calea. Poetul Pușkin, aflat în acea vreme în exil, la Chișinău, face haz de întâmplarea armeanului. Harutiun, simțindu-se jignit de aluziile poetului, îi zice: „Ce mare lucru e să fii poet? Fratele meu e și el scriitor. Îl văd scriind toată ziua"... De fapt, aluzia se referea la Alexandru Hudobașeanț, cunoscut istoric, autor de numeroase lucrări de specialitate. Al doilea frate al lui Harutiun, Grigore, vicar, a administrat averea bisericii armene din Grigoriopol. Despre bogata arhivă a acestei familii aflăm din "Cele 60 de documente armenesti" publicate de I. N. Halippa, pe baza traducerilor efectuate în 1901 de Garabet I. Kostanear, fost rector al Academiei din Ecimiadzin, în timpul vizitei sale la arhiepiscopia armeană din Chișinău.

Izvoare: „Din trecutul nostru”, capitolul "Armenii din România", Chișinău, 1934.

GULBENGHIAN, Kricor (1909 -1974), reprezentant de frunte al comerțului, cerealist, en-grosist de fructe în București. S-a născut la 18 august 1909 în orașul Bazargic (Bulgaria), într-o familie de armeni. Tatăl, Ghiulbenc Ghiulbenghian, de fel din Turcia, membru marcant al

comunității armene, a imigrat cu cei șase copii ai săi în România, pentru a-i proteja de masacrele săvârșite de turci împotriva armenilor. La întoarcerea în Turcia cade victimă genocidului din 1915, fiind ucis. Kricor Gulbenghian, stabilit o vreme în Medgidia, se căsătorește cu armeanca Armenuhi Kavafian. Având pregătire în comerț(liceul comercial) , Kricor Gulbenghian lucrează de la o vârstă fragedă la patronul unei firme de textile (engros) din Constanța, ca mai târziu să-și deschidă propriul lui magazin. După o perioadă se remarcă în comerțul de cereale. În 1936 se mută în București, devenind mare furnizor de fructe pe piețele din Capitală. După cel deal doilea război mondial se încadrează la o întreprindere de stat, având ca obiect vânzarea de fructe și legume. Devine gestionarul a două magazine din Piața Amzei și Gara de Nord. În anul 1974 se stinge din viață.

**Volume dedicate armenilor din România
de Simion Tavitian**

U.R.S.S. – Impresii de călătorie, București, Editura Sport-Turism, 1982

Armenii dobrogeni în istoria și civilizația românilor, Constanța, Editura Ex Ponto, 2003, ediția a II-a, 2004;

Armeni sub cupola Academiei Române, Constanța, Editura Ex Ponto, 2004;

Meridianul Phoenix (Jurnal de călătorie), Constanța, Editura Ex Ponto, 2005;

Dobrogea, tărâmul dintre ape, Constanța, Editura Ex Ponto, 2005;

Armeni de seamă din România, Constanța, Editura Ex Ponto, 2006;

Armeni din România, Constanța, Editura Ex Ponto, 2007;

Armeni din România, Constanța, Editura Ex Ponto, 2008.

REFERINȚE (SELECȚIE)

Armenii în istoria și civilizația românilor, Liliana Lazia, *Agora*, nr. 11, august, 2003, p. 12; E. Antonian, *Ararat*, nr. 13, 2003, p. 1-3; Magdalena Vlădilă, *Telegraf*, nr. 26, p. 6; Anca Cristina Govor, *Jurnal de Constanța*, nr. 51, 2003, p. 11; Stoica Lascu, *Tomis*, nr. 8, 2003, p. 93-94; Julieta Dolcu, *Revista Federației Filatelice Române*, nr. 9, 2003, p. 22; *Magazin istoric*, noiembrie 2003; L. L. *Impact*, nr. 81, 28 iunie, 2003, p. 2; Valeriu Avramescu, *Magazin de filatelie, cartofilie și numismatică*, nr. 5, (91), 2003; *Viața nouă*, 7-8, 2003, p. 3; Eduard Antonian, *Ararat*, nr. 14, 2003, p. 3; Ex Ponto, nr. 7, 2003; Magdalena Vlădilă, *Dreptul la replică*, nr. 26, iulie 2003, p. 6.

Armeni sub cupola Academiei Române, Cristina Pavel, *Exercițiul de admirație*, *Tomis*, decembrie, 2004, p. 48; Stoica Lascu, *Ex Ponto*, nr. 4 (5), octombrie 2004, p. 186; Gelu Culicea, *Agora*, 17 martie, 2005, p. 3; F. Anton, *Ararat*, nr. 3(312), 1 februarie, 2005, 2; Rodica Simionescu, *Universul*, 6 decembrie 2003; Madelen Karacașian, *Viața medicală*, nr. 52, 29 decembrie, 2004, p. 11; *Viața nouă*, nr. 11, noiembrie, 2004, p. 2; Arachel Museian, *Ararat*, nr. 22 (307), p. 5; Cristina Manuc, *Ararat*, nr. 18 (303), 16 septembrie, 2004, p. 7; Alina Bărgăoanu-Vasiliu, *România liberă*, 15 noiembrie, 2004, p. 17; Roxana Clenciu, *Cuget liber*, 19 noiembrie, 2004, p. 14; E. Antonian, *Viață nouă*, octombrie 2004, p. 7.

Meridianul Phoenix, Capelariu, *Telegraf*, nr. 123 (3979), 28 mai 2005, p. 7; Florența Gavrilă, *Obiectiv*, nr. 1286, 25 mai, 2005; Bogdan Pascal, *Acum*, nr. 3010, 25 mai 2005,

Petre Tincoca, *Obiectiv*, nr. 1282, 20 mai 2005; Roxana Clenciu, *Cuget liber*, nr. 4538, 2 iunie, 2005, E. Antonian, *Jurnal de călătorie, Nor Ghiank* București, iulie, august, 2005, pag. 2; Costache Tudor, *Agora*, nr. 18, 2005, p. 5; Valeriu Avramescu, *Magazin de Filatelie, Cartofilie și Numismatică*, nr. 2(98), 2005, p. 19; Alina Voiculescu, revista *Tomis*, septembrie, 2005, p.1 17; Julieta Dolcu, *Meridianul Phoenix, Filatelia*, București, anul LV (591-592), nr. 7-8, 2005, pag. 45.

Armeni de seamă din România, vol. I, Julieta Dolcu, *Filatelia*, nr. 9 (605), septembrie 2006, p.25 ;Medeleine Karacașian, *Viața Medicală*, 10 noiembrie 2006, p. Dr. Liliana Lazia, revista *Agora*, nr.23, octombrie 2006; Cristina Manuk, *Ararat* nr.18 (351) p.7; Valeriu Avramescu, *Magazin de Filatelie, Cartofilie și Numismatică*, nr.2 (103), 2006, p .7; Alina Voiculescu, revista *Tomis*, septembrie, 2006, p.18; Roxana Clenciu,*Cuget liber*,11 septembrie 2006, p.12 ; Alina Capelariu, *Telegraf*, 11 septembrie 2006, p.6; A. H. Ziua, 11 septembrie 2006, p.8; Madeleine Karacașian, *Ararat*, nr.17 (350), septembrie 2006, p.1-3.

Armeni din România, vol II, Viorel Chiurtu, *România liberă*, ediția de Sud-Est 22-23 martie 2008 , p.10; Carmen Moraru. *Ararat* , 23-24 (380-381) p. 3; Cope Cristina Popa. *Ararat*, 23-24 (380-381) p.5; Prof.dr.Marian Moise, *Magazin de Filatelie, Cartofilie și Numismatică*, nr.3 (107), 2007, p.24;

Madeleine Karacașian. *Viața Medicală*, 28 decembrie 2007, p.8; Virginia Constantiniu. *Monitorul de Botoșani*, 29 noiembrie, 2007, p.24; *Cuget liber* 27 septembrie 2007, p.16; *Ziua*, 20 septembrie 2007, p.8; *România Mare*. nr. 905, 16 noiembrie 2007, p. 11 ; Alina Ciufu, *Telegraf*, nr.227 (4697) 28 septembrie, p .7; Alina Ciufu,*Telegraf*, 20 septembrie, 2007, p.7; *Nor Ghianc*, nr . 10 , 2007; Mirela Stîngă, *Ziua*, 1 octombrie, 2007, p.8 .

Cuprins

<i>Din partea autorului</i>	7
<i>Parlamentari. Miniștri</i>	10
ABAZIAN DIRUHI.....	13
ABUREL ANETA.....	17
ABUREL ȘTEFAN.....	18
ALTUNIAN GIVAN.....	19
ARACHELIAN HAGOP.....	23
BARONIAN A MESROB.....	26
BATMANIAN LAURA CORINNE.....	29
BALASAN ION ȘTEFAN.....	31
BEZERIAN AGOP.....	34
BEDROSIAN DICRAN.....	40
BEDIGHIAN NORY.....	42
BIBERIAN MAMPRE.....	44

BRĂDEANU ANENCOV DANIELA	51
BĂZNOȘANU POPOVICI ANDREI.....	56
BUTNARU KALPACCIAN VALENTINA.....	63
BOOS CONSTANTIN STIHI.....	65
CALUSTIAN HARUTIUN.....	67
CONCEGULIAN OVANES (ONIG).....	70
CAPRI NICOLAE.....	74
COMBIESCU MIRZOEV MARIANA.....	77
COSTESCHI EUFROSINA ANETA.....	82
CHECIAN PRAPION.....	84
CÂMPAN FLORICA.....	86
CĂSCANIAN ȘIRAG.....	94
DANIELIAN VACHE.....	98
DEOCLEȚIAN KEHAM.....	101
DIRADURIAN DIRAN.....	104
DIRADURIAN GABRIEL.....	107
DVORACEK MARIA.....	115
ELLUCHIAN ARMENAG.....	122
ELLUCHIAN MĂGĂRDICI.....	126
GHEMIGIAN MIRCEA VASILE.....	129
GERAHIAN KEGHAM.....	135
GENAZIAN TOROS.....	137

GÜLBENKIAN GÜLBENK.....	141
GHIULBENGHIAN JIRAIR.....	145
HARIBIAN ARAM.....	148
HORENIAN DORZI VERA.....	149
HAŞHAŞIAN ARAM.....	152
HULUBEI COZÂNGHIAN AIDA.....	154
IACOBEANU ARITON.....	157
ISTORIA UNEI FAMILII.....	161
JEAMCOCIAN SARCHIS.....	164
KANTERIAN EDWARD.....	166
KARACAŞIAN EDUARD.....	174
MATTY ASLAN MATEI.....	176
MARCARIAN DINAR.....	182
MORUKIAN ARMENAG-ARMY.....	185
MARCARIAN SORIN.....	188
MARTAIAN HARUTIUN.....	190
MELIK MIRE ION.....	197
MESRIGHIAN COHAR.....	202
MURADIAN ZADIG.....	205
NALBANDIAN AGOP.....	208
NAZARIAN ZARE.....	213
NUBERT ION.....	217

PARSEGHIAN HACIG.....	221
POLADIAN ONIG OHANES.....	224
POLADIAN MOAGĂR GABRIEL.....	226
SAGATELIAN EDUARD.....	229
SEMIZIAN VARUJAN.....	233
STĂNESCU CHIURDIAN ERSILIA.....	236
STEPAN GABRIELA TEODORA.....	238
SETIR MAGANIAN.....	242
ȘUȘTER ELENA FLORICA.....	245
ȘIȘMANIAN ARA ALEXANDRU.....	251
TAVITIAN OVANES.....	262
TATOS GABRIEL.....	276
TATOS ALEXANDRU.....	280
TOROSSIAN SEMIZIAN SIRARPY.....	282
TRANCU-OVANEZIAN ALICE.....	284
TRANCU SĂVESCU EUFROSINA.....	287
TORAMANIAN ARȘAVIR.....	291
TUMAIAN ARAM.....	292
TUMANIAN PAUL.....	301
TĂBĂCARU DIMITRIE.....	304
TĂBĂCARU-MANUG ELIZA.....	311
TĂBĂCARU HOGEA ANDA.....	316

TĂBĂCARU IONEL.....	322
TIRAȚIAN GHEVORC.....	349
TIRAȚIAN ARTAȘES.....	350
VARDANIAN LUIZA.....	351
VARDANIAN ADRIANA.....	352
VARDANIAN BARDUH.....	353
VANIC ANTON.....	354
FIGURI DE ARMENI DIN ROMÂNIA:.....	358
ACTARIAN VIRGIL.....	358
ALACI ASFADUR OHANES.....	359
ALACI A. GHIȚĂ.....	359
ALACI A. ANTON.....	360
ALACI A. ION.....	360
ALEXANIAN AGAVNI DUMITRU.....	360
AIVAZOVSKI GAVRIIL.....	361
ALTIOKAIAN HAMPARȚUM.....	362
AMIRIAM GRIGOR.....	363
ARTINIAN HRANT.....	364
AȘTARAKAȚI NERSES.....	365
BACLAIAN ZERON.....	365
BAJBEUC PETRE-MELICHIAN.....	365
BALTAZARIAN CARECHIN.....	366

BARHUDARIAN MAKAR.....	366
BARHUDARIAN MARIAM-STĂNCESCU.....	367
BERBERIAN ANTRANIG.....	367
CERKEZ JEAN.....	368
CIMENIAN ALEXANDRU.....	369
DAVIDIAN ERVANT.....	369
DERDERIAN-MARCOCI LUIZA.....	369
DER-KIRKORIAN ARDAŞES.....	371
DRO DRAMSTAMAD KANAIAN.....	372
EREȚIAN NUBAR.....	373
FOGOYAN MIKLOŞ-LUCKACS.....	374
GAŞIAN BEDROS.....	375
HACICHIAN T. VARTAN.....	376
HACICHIAN T. OVANES.....	376
HACICHIAN O. FLOAREA.....	376
HACICHIAN O. BOHOS.....	376
HACICHIAN O. GARABET.....	377
HACICHIAN O. SOFIA.....	377
HUDOBAŞEANȚ HARUTIUN-MACAROVICI.....	377
GULBENGHIAN KRICOR.....	377
<i>Volume tipărite, selecție presă.....</i>	<i>379</i>
<i>Cuprins.....</i>	<i>382</i>

ISBN: 978-973-644-771-6

www.ziuaconstanta.ro